

วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

Journal of MCU Humanities Review

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2560 Vol.3 No.2 July-December 2017 ISSN: 2586-9817

กำหนดเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ จำนวน 500 เล่ม

ฉบับที่ 1 : มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 : กรกฎาคม – ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาศาสตร์ จิตวิทยา พุทธจิตวิทยา ชีวิตและความตาย จิตวิทยาการแนะแนวและพระพุทธศาสนา

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดี || พระราชวรเมธี, ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระราชปรีติโกวิท, ศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ || พระสุรธรรมเมธารักษ์ รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา || พระราชวรมณี, ดร. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต || พระโสภณวชิราภรณ์ รองอธิการบดีฝ่ายต่างประเทศ || พระเมธีธรรมาจารย์ รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ || พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิฉนโท, ผศ.ดร. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ || พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์, ผศ. อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา
พระมหาสุริยา วรเมธี, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย

บรรณาธิการ || ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ || ดร.สุวัฒน์ รักขันโท, ดร.วิชชุดา จูติโชติวัฒนา

กองบรรณาธิการ ||

กองบรรณาธิการภายใน

พระมหาเผื่อน กิตติโสภณ, ผศ.ดร.
รศ.นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์
ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์โรจน์
ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล
ดร.สุวัฒน์ รักขันโท
ดร.วิชชุดา จูติโชติวัฒนา

กองบรรณาธิการภายนอก

รศ.ดร.สำเนียง เลื่อมใส มหาวิทยาลัยศิลปากร
รศ.ไพฑูริย์ เทวรักษ์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
รศ.ดร.ประสาน มาลากุล ณ อยุธยา
ผศ.ดร.สาระ มุขดี มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
นอ.ดร.นภัทร์ แก้วนาค วิทยาลัยการทัพอากาศ
ดร.วันวิสาข์ ทิมมานพ โรงพยาบาลพระรัตนราชธานี
ดร.ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณลาดกระบัง

เลขานุการวารสาร || อาจารย์ เซน นคร

ผู้ช่วยเลขานุการวารสาร || นิจวรรณ ใจสุข, พัทธนันท์ บุญแรง, รัชดา ลำประไพ

ศิลปกรรม || สมโภช บินศรี, ญาณินี ภูพัฒน์

สำนักงาน || สำนักงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชาจิตวิทยา ชั้น 3 (A303) โซน A คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ที่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา
13170 โทร. 035-248000

สถานที่พิมพ์ || ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน พรินต์

เลขที่ 7/414 หมู่ที่ 5 ต.บางใหญ่ อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140 โทร.02-927-8194

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Peer Review)

ภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. พระราชปรีดีติโก, ศาสตราจารย์ ดร.
2. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
3. พระมหาเพื่อน กิตติโสภโณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
4. พระครูกลุณยานสิทธิวัฒน์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์
5. พระมหาสุริยา วรเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
6. พระมหาวชิเชียร ปรีชาโน, ดร.
7. พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร.
8. พระปลัดระพิน พุทธิสาร, ดร.
9. พระฐิตะวงษ์ อนุตตโร
10. ศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ อติพัฒนสิทธิ์
11. รองศาสตราจารย์ ดร.เมธาวี อุดมธรรมมานภาพ
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สมโภช เอี่ยมสุภาษิต
13. รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คณะตรนอก
14. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก
15. รองศาสตราจารย์ นิลรัตน์ กลั่นจันทร์

16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรงชัย หมั่นชนะ
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มั่น เสือสูงเนิน
20. ผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พลอยแสง
21. ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล
22. ผศ.ดร.อนวัต กระสังข์
23. อาจารย์ ดร.วิษุตา ฐิติโชติวัฒนา
24. อาจารย์ ดร.อดุลย์ คนแรง
25. อาจารย์ ดร.สุวัฒน์ รักขันโท
26. อาจารย์ ดร.กมลาส ภูวนาธิพงษ์
27. อาจารย์ ดร.พุทธชาติ แผนสมบูรณ์
28. ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานรักษ์
29. ดร.ประเสริฐ ธิลา

ภายนอกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. พระมงคลธีรคุณ (อินศร จินตาปญโญ)
2. พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒฒ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
3. ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ นามจิตเจริญ
4. ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกตุพิทักษ์
5. ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจริญสี
6. รองศาสตราจารย์ ดร.เรืองเดช ภู่นิเขื่อนชัย
7. รองศาสตราจารย์ ดร.โสรัช โพธิ์แก้ว
8. รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส
9. รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาน มาลากุล ณ อยุธยา
10. รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัฐวิณ สิทธิศรีอรธ
11. รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ศิริสรธีรวิญ
12. รองศาสตราจารย์ ไพบุลย์ เทวรักษ์
13. รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิภา แก้วศรีงาม
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ กลิ่นน้อย
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภริมา วิธาสถิตกุล
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกตุแก้ว
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาระ มุกดี
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ถกนก เอื้อวงศ์
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุใจ ส่วนไพโรจน์
22. Prof. Ven.Dr.Khammai Dhammasami

วัดญาณเวศกวัน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยมหิดล
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปกร
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศิลปกร
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยศิลปกร
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
University of Oxford

23. น.อ.ดร.นภัทร แก้วนาค
24. อาจารย์ ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์
25. อาจารย์ ดร.สมร เกตุสม
26. พล.โท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงเพชร
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร
29. อาจารย์ ดร.มูจลินทร์ ผลกล้า
30. อาจารย์ ดร.ธานี ชูกำเนิด
31. อาจารย์ ดร.พิทักษ์ ทิพย์วารี
32. อาจารย์ ดร.วันวิสาข์ ทิมมานพ

วิทยาลัยกองทัพอากาศ
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
สถาบันพลศึกษายะลา
โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี

บรรณาธิการ

วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ฉบับนี้ เป็นปีที่ 3 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม 2560 บทความที่จัดพิมพ์ในเล่มนี้ทั้งหมด กองบรรณาธิการได้ส่งไปให้กรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการของแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้อ่าน และมอบให้เจ้าของบทความนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์แล้ว และสำคัญที่สุดคุณภาพของบทความต้องเป็นไปตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) เป็นกระบวนการที่จะพัฒนาขึ้นสู่ TCI ต่อไปได้ ฉะนั้น โดยฉบับนี้เน้นการนำเสนอบทความวิจัยอันประกอบด้วยบทความวิจัย 14 เรื่อง ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการ ภายใน 6 เรื่อง และภายนอก 8 เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาสาระในเล่มที่น่าสนใจดังนี้

บทความที่น่าสนใจเรื่องแรก การศึกษาทักษะการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษตามหลักสัทศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดย พระมหาวุฒิพงษ์ วุฑฒิวโส ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจมาก ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) นักเรียนร้อยละ 76.50 ไม่มีปัญหาในการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำ ภาษาอังกฤษ มีเพียงร้อยละ 23.76 ที่มีปัญหาในการออกเสียง 2) การเปรียบเทียบการออกเสียง พยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษกับสถานภาพของนักเรียน พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีการ ออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษไม่แตกต่างกันทางนัยยะสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วน การ เปรียบเทียบสถานภาพของโรงเรียนพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยยะสำคัญที่ระดับ 0.05 3) วิธีการแก้ปัญหาหาคัดสรรครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการออกเสียงและฝึกให้นักเรียนฟังเจ้าของภาษา พูดผ่านวีดิทัศน์ เพื่อช่วยพัฒนาการออกเสียงให้ดียิ่งขึ้น

บทความที่น่าสนใจเรื่องที่สองคือ ผลของโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย พิชชาพัชร อรรถบท และ มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ ได้ศึกษาวิจัยจนได้ผลการวิจัยที่น่าสนใจ โดยการวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมกล้าแสดงออกหลังการเข้าร่วม โปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญา 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกล้าแสดงออกก่อนและหลังการ เข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาของนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งเป็นการวิจัยกึ่ง ทดลองซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนโรงเรียนวิเชียร กลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 85 คน ผู้วิจัย ให้นักเรียน ทาแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออก กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง 20 คน เข้าร่วม โปรแกรม 10 ครั้งๆ ละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) โปรแกรมปรับพฤติกรรมทาง ปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก 2) แบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออก 3) แบบบันทึก การเรียนรู้ 4) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญา และต่อผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการทดสอบค่าสถิติใช้ Non Parametric Statistics (The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test) ผลการวิจัยพบว่า 1) ภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบประเมิน พฤติกรรมกล้าแสดงออกภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เข้าใจความหมาย ตระหนักถึงความสำคัญของการมีพฤติกรรมกล้าแสดงออก

คณะกรรมการบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะ

แนะนำให้มีการปรับปรุงแก้ไขผลงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่าน และเป็นประโยชน์
ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายที่สุดขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้จัดทำให้มีวารสารฉบับนี้และ
โปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ	(2)
บทบรรณาธิการ	(3)
บทความวิจัย	
การศึกษาทักษะการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษตามหลักสัทศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ	1
พระมหาวุฒิพงษ์ วุฑฒิวโส	
ผลของโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	11
พิชชาพัชร อรรถบพ และมนัสนันท์ หัตถศักดิ์	
ศึกษาระบบคำภาษาส่วยที่พูดในอำเภอยุุมพรพิสัยจังหวัดศรีสะเกษ	23
พระครูโสตธิบุญญการ (สวัสดิ์ งาวิลัย)	
หลักพรหมวิหาร 4 กับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยุทัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	33
พระณัฐวัชร์ อภินนโท (ศรีสมเพ็ชร)	
บทความวิชาการ	
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน	41
อาณัติ นิลขาว	
A STUDY OF THE LANGUAGE MIXTURE BETWEEN ENGLISH AND THAI OF ENGLISH TEACHERS IN THE SECONDARY SCHOOLS OF TRAT PROVINCE	51
Narin Mookmanee	
การบริหารคนสี่จำพวกในองค์กร	65
สมควร ดวงบรรเทา และนพดล ดีไทยสงค์	
การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามองค์ธรรมพละ 5 ด้วยการเจริญสติแบบเคลื่อนไหว	75
วิฑิตมา ตั้งจิตเมธี	
ความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม	83
ชนันภรณ์ อารีกุล, อุทัย สติมัน และพระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา	
เทศน์มหาชาติ : ประเพณีที่กำลังเป็นเพียงความทรงจำ	93
ณรงค์ กลิ่นน้อย	
พุทธปัญญา : พัฒนาการมนุษย์ที่สมบูรณ์	111
วิฑูรย์ กล่อกระโทก และประสิทธิ์ พุทธศาสนศรีธา	
ศึกษาวิเคราะห์อุปลักษณะเชิงมนโพนันในคัมภีร์มิลินทปัญหาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน	121
พระบวร ปวธมโม (มูลอาษา)	

หลักธรรมาภิบาล : หลักคิดและเปรียบเทียบกับหลักสัปปุริสธรรม	139
พระมหาประสิทธิ์ ญาณุปปทีโต และสุวัฒน์ รักขันโท	
ภาวะผู้นำตามหลักสัตตบงฺกษ (สัปปุริสธรรม)	151
พระมหาประสิทธิ์ ญาณุปปทีโต และสุวัฒน์ รักขันโท	

**การศึกษาทักษะการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ
ตามหลักสัทศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์
จังหวัดศรีสะเกษ**

**A STUDY OF ENGLISH FINAL CONSONANT PRONUNCIATION SKILLS
ACCORDING TO PHONETICS OF PRATHOMSUEKSA 6th STUDENTS IN
KANTARALAK MUNICIPALITY of SI SA KET PROVINCE**

พระมหาวุฒิพงษ์ วุฑฒิวิโส*

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาทักษะการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักสัทศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักสัทศาสตร์ 2) เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักสัทศาสตร์ 3) เพื่อศึกษาแนวทางแก้ปัญหาการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักภาษาศาสตร์ การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2559 จำนวน 84 คน

ผลวิจัยพบว่า : 1) นักเรียนร้อยละ 76.50 ไม่มีปัญหาในการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ มีเพียงร้อยละ 23.76 ที่มีปัญหาในการออกเสียง 2) การเปรียบเทียบการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษกับสถานภาพของนักเรียน พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษไม่แตกต่างกันทางนัยยะสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนการเปรียบเทียบสถานภาพของโรงเรียนพบว่ามี ความแตกต่างอย่างมีนัยยะสำคัญที่ระดับ 0.05 3) วิธีการแก้ปัญหาคัดสรรครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการออกเสียงและฝึกให้นักเรียนฟังเจ้าของภาษาพูดผ่านวีดิทัศน์ เพื่อช่วยพัฒนาการออกเสียงให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ : การออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ

ABSTRACT

This article was a part of thesis of “A Study of English final consonant pronunciation skills according to phonetics of Prathomsueksa 6th students in Kantaralak municipality of Si Sa Ket province”. There are 3 objects; 1) to study

* คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

pronunciation of English final consonant according to Phonetic rules 2) to compare the problem of pronunciation of English final consonant being distinguished as student status and school status 3) to study how to solve the problem of pronunciation of English final consonant as Phonetic rules of Prathomsueksa 6th students in Kantaralak municipality in Si Sa Ket province. This research was the mixed research method; quantitative research and qualitative research. Group sample was 84 of Prathomsueksa 6th students who are studying second semester of academic year 2016.

The results were found as follows:

1) an average at 76.50 of all students did not have the problem of pronunciation and an only average at 23.76 has the problem 2) The comparison of pronunciation of English final consonant with student status found that the boy and the girl students were not different to pronounce English final consonant at the significant level of 0.05 but the comparison with school status was different at the significant level of 0.05 3) How to solve the problem should choose the professional teacher on pronunciation and train student to listen to native speaker via VDO. It will help to develop pronunciation.

Keyword: English final consonant pronunciation

1. บทนำ

การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เรามักจะนึกถึงไวยากรณ์ คำศัพท์ การฟัง การอ่าน และการเขียนเป็นสำคัญ แต่การออกเสียงภาษาอังกฤษมักจะไม่นับถึงหรือถูกเพิกเฉย ถึงแม้ว่าหลายคนมักจะมาศึกษาเอาภายหลัง ครูหรือสถาบันบางแห่งอาจจะไม่มีเวลาพอที่จะเพิ่มการออกเสียงเข้าไปในเนื้อหาวิชาที่สอน และนักเรียนมักจะไม่ค่อยให้ความสำคัญเพราะเวลาไปสอบเข้ามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ไม่สอบการออกเสียงภาษาอังกฤษ ดังนั้นโรงเรียนหรือสถาบันที่สอนภาษาจึงเน้นการสอนหลักไวยากรณ์เป็นส่วนใหญ่ แต่ถ้าต้องการที่จะพูดภาษาอังกฤษแล้วคนฟังเข้าใจสิ่งที่พูด การออกเสียงจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ในสมัยนี้จะเอาเพียงแค่อ่านออกเขียนได้คงไม่มีความสำคัญอีกต่อไป การเรียนภาษาทุกภาษาเพื่อสื่อสารกับคนให้เข้าใจนั้นโดยส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารผ่านการพูด ดังนั้นภาษาอังกฤษก็เช่นกันเมื่อจำเป็นต้องพูดต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ถ้าเขียนถูก อ่านได้ แต่พูดแล้วคนฟังไม่รู้เรื่อง หรือไม่เข้าใจก็ถือได้ว่าการเรียนภาษาอังกฤษล้มเหลว

โดยทั่วไป มนุษย์ในสังคมจะต้องติดต่อสื่อสารโดยใช้ภาษาสื่อที่เป็นหลักคือ “การพูด” และคำพูดหรือภาษาพูดนี้เองที่จะเชื่อมโยงให้มนุษย์มีความผูกพันใกล้ชิดและทำความเข้าใจกันได้อย่างลึกซึ้งจนแทบไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นไปได้ถึงเพียงนั้น แต่อย่างไรก็ตาม “การเขียน” หรือภาษาเขียนก็มีความสำคัญเช่นกัน โดยเฉพาะในแง่ของการบันทึกเรื่องราวต่างๆ เพื่อถ่ายทอด

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการติดต่อสื่อสารด้านวัฒนธรรมของมนุษยชาติ หากแต่มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ มิได้มีการใช้ “ภาษาเขียน” เป็นสื่อในการถ่ายทอดความคิดมากไปกว่าการใช้ “ภาษาพูด” ดังจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันเราพบว่ามีภาษาต่างๆ ในโลกที่ใช้ติดต่อสื่อสารกันอยู่มากมายถึง 5,000 ภาษาด้วยกัน แต่มีเพียงไม่กี่ร้อยภาษาเท่านั้นที่มีประชากรที่รู้หนังสือเป็นส่วนมากหรือมีระบบตัวเขียนที่เป็นของตัวเอง เราอาจกล่าวได้ว่า “สื่อ” ที่มนุษย์ใช้ได้อย่างเป็นธรรมชาติที่สุดคือ “ภาษาพูด” และเราทุกคนต่างก็ยอมรับว่ามนุษย์สามารถจะถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกต่างๆ ออกมาได้ดีกว่าในรูปแบบภาษาพูด ทั้งนี้ทั้งนั้นการที่มนุษย์จะพูดหรือสื่อความหมายเข้าใจกันได้นั้น ต้องเกิดจากการเปล่งเสียงหรือการออกเสียง โดยเฉพาะผู้ที่เรียนภาษาที่สองถือว่าเป็นเรื่องยากในการออกเสียง เมื่อออกเสียงเพี้ยนความหมายย่อมเปลี่ยนเพราะฉะนั้นการออกเสียงให้ถูกต้องหรือใกล้เคียงของเจ้าของภาษาจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เรียนภาษาที่สอง (อมร ทวีศักดิ์, 2542 : 1)

จากการที่ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระภิกษุจำพรรษาในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ มีความสนใจศึกษาการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักสัทศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ ซึ่งประกอบด้วย โรงเรียนอนุบาลดำรงราชานุสรณ์ โรงเรียนบ้านสว่าง และโรงเรียนอรุณรินทร์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 เพื่อทราบถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ไขการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักสัทศาสตร์

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1) เพื่อศึกษาการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักสัทศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ

2.2) เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักสัทศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ จำแนกตามสถานภาพของนักเรียน และสถานภาพของโรงเรียน

2.3) เพื่อศึกษาแนวทางแก้ปัญหาการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักสัทศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเสียงพยัญชนะท้ายคำที่เป็นปัญหาโดยศึกษาเสียงท้ายคำของเสียงนั้นๆ ซึ่งเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษแบ่งเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

- (1) เสียงหยุดหรือกัก (Stops)
- (2) เสียงแทรก (Fricatives)
- (3) เสียงกึ่งเสียดแทรก (Affricates)
- (4) เสียงนาสิก (Nasals)

(5) เสียงกระดกลิ้น (Tap or Flap)

(6) เสียงข้างลิ้น (Lateral)

3.2 ขอบเขตด้านสถานที่

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโรงเรียนในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ จำนวน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนอนุบาลดำรงราชานุสรณ์ โรงเรียนอรุณจันทร์วิทยา และโรงเรียนบ้านสว่าง

3.3 ขอบเขตด้านประชากร

1) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลดำรงราชานุสรณ์ จำนวน 350 คน โรงเรียนบ้านสว่าง จำนวน 16 คน และโรงเรียนอรุณจันทร์ จำนวน 53 คน รวมทั้งสิ้น 419 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ จำนวน 84 คน ประกอบด้วยนักเรียนได้แก่ โรงเรียนอนุบาลดำรงราชานุสรณ์ จำนวน 70 คน โรงเรียนบ้านสว่าง จำนวน 3 คน และโรงเรียนอรุณจันทร์ จำนวน 11 คน รวมทั้งสิ้น 84 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลดำรงราชานุสรณ์ จำนวน 350 คน โรงเรียนบ้านสว่าง จำนวน 16 คน และโรงเรียนอรุณจันทร์ จำนวน 53 คน รวมทั้งสิ้น 419 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเทศบาลเมืองกันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ จำนวน 84 คน ประกอบด้วย นักเรียน โรงเรียนอนุบาลดำรงราชานุสรณ์ จำนวน 70 คน โรงเรียนบ้านสว่าง จำนวน 3 คน และโรงเรียนอรุณจันทร์ จำนวน 11 คน รวมทั้งสิ้น 84 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (สมบุรณ์ ตันยะ, 2549 : 108) ซึ่งมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบเพื่อศึกษาเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษที่เป็นปัญหาในการออกเสียงของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเสียงที่เป็นปัญหาจากกลุ่มเสียงทั้งหมด ได้แก่ (1) เสียงหยุดหรือกัก (Stops) (2) เสียงแทรก (Fricatives) (3) เสียงกึ่งเสียดแทรก (Affricates) (4) เสียงนาสิก (Nasals) (5) เสียงกระดกลิ้น (Tap or Flap) (6) เสียงข้างลิ้น (Lateral) จำนวน 6 ชุด แต่ละชุดจำแนกตามกลุ่มเสียง และแต่ละชุดประกอบด้วยคำศัพท์หน่วยเสียงละ 8 คำ ของธีราภรณ์ พลายเล็ก (2555 : ภาคผนวก

1.3 การเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 1. ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากศูนย์บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลดำรงราชานุสรณ์ โรงเรียนบ้านสว่าง และโรงเรียนอรุณรินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยได้แนะนำตัวเองกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยครั้งนี้ จากนั้นนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยประสานผู้ทรงคุณวุฒิ ครูต่างชาติผู้เป็นเจ้าของภาษาและอาจารย์ผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษ ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล จนครบทั้ง 3 โรงเรียน ภายใน 2 สัปดาห์

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์คะแนน ความสามารถในการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เปรียบเทียบคะแนนความแตกต่างระหว่างสถานภาพของนักเรียนและสถานภาพของโรงเรียนใช้สถิติเป็นค่า t-test ในการคำนวณ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นคณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษ และมีความรู้เกี่ยวกับการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษตามหลักสัทศาสตร์ จำนวน 5 รูป/คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง (Structured in-depth-interview) ซึ่งได้จากปัญหาการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักสัทศาสตร์ ในการวิจัยตอนที่ 1 ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและรองลงไป จำนวน 3 เสียง ตามลำดับ เป็นข้อคำถามเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหา

2.3 การเก็บข้อมูล

1) ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์จาก ศูนย์บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอสัมภาษณ์ข้อมูลจากคณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษ และมีความรู้เกี่ยวกับการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักสัทศาสตร์

2) ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อและขอสัมภาษณ์ คณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอนภาษาอังกฤษ และมีความรู้เกี่ยวกับการการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักสัทศาสตร์ ภายใน 2 สัปดาห์

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์ คณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอนภาษาอังกฤษ และมีความรู้เกี่ยวกับการการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ ตามหลักสัทศาสตร์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5. ผลการวิจัย

1.1 จากการศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า เพศชาย มีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 43 เพศหญิง มีจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 57 ในจำนวนนี้มีอายุ 11 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 12 อายุ 12 ปี มีจำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 88 และเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 87 เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 13 และมีครูต่างชาติร่วมสอน จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 19 ไม่มีครูต่างชาติร่วมสอน จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 81

1.2 จากการศึกษาเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษที่เป็นปัญหาพบว่า นักเรียนร้อยละ 76.50 ไม่มีปัญหาในการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ มีเพียงร้อยละ 23.76 ที่มีปัญหาในการออกเสียง เมื่อพิจารณาพบว่ากลุ่มเสียงที่เป็นปัญหามากที่สุดคือกลุ่มเสียงเสียดแทรก ได้แก่เสียง [3] ร้อยละ 44.94 และ [๕] ร้อยละ 39.73 กลุ่มเสียงกึ่งเสียดแทรกได้แก่ [๕] ร้อยละ 31.84

1.3 เปรียบเทียบการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษระหว่างสถานภาพของนักเรียน พบว่า 1) ด้านกลุ่มเสียงหยุด เพศชาย ($\bar{X} = 9.47$) เพศหญิง ($\bar{X} = 10.39$) 2) ด้านกลุ่มเสียงเสียดแทรก เพศชาย ($\bar{X} = 17.61$) เพศหญิง ($\bar{X} = 19.35$) 3) ด้านกลุ่มเสียงกึ่งเสียดแทรก เพศชาย ($\bar{X} = 3.58$) เพศหญิง ($\bar{X} = 3.97$) 4) ด้านกลุ่มเสียงนาสิก เพศชาย ($\bar{X} = 2.13$) เพศหญิง ($\bar{X} = 3.01$) 5) ด้านเสียงกระดกลิ้น เพศชาย ($\bar{X} = 1.61$) เพศหญิง ($\bar{X} = 1.41$) 6) ด้านเสียงข้างลิ้น เพศชาย ($\bar{X} = 1.38$) เพศหญิง ($\bar{X} = 1.68$) เมื่อเปรียบเทียบแล้วไม่มีความแตกต่างทางนัยยะสำคัญอย่างสถิติที่ 0.05

1.4 เปรียบเทียบการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษระหว่างสถานภาพโรงเรียนพบว่า 1) ด้านกลุ่มเสียงหยุด นักเรียนที่สังกัด สช. ($\bar{X} = 31.63$) นักเรียนที่สังกัด สพฐ. ($\bar{X} = 6.73$) 2) ด้านกลุ่มเสียงเสียดแทรก นักเรียนที่สังกัด สช. ($\bar{X} = 49.90$) นักเรียนที่สังกัด สพฐ. ($\bar{X} = 13.89$) 3) ด้านกลุ่มเสียงกึ่งเสียดแทรก นักเรียนที่สังกัด สช. ($\bar{X} = 11.81$) นักเรียนที่สังกัด สพฐ. ($\bar{X} = 2.60$) 4) ด้านกลุ่มเสียงนาสิก นักเรียนที่สังกัด สช. ($\bar{X} = 7.72$) นักเรียนที่สังกัด สพฐ. ($\bar{X}$

= 1.47) 5) ด้านเสียงกระดกลิ้น นักเรียนที่สังกัด สข. ($\bar{X} = 4.54$) นักเรียนที่สังกัด สพฐ. ($\bar{X} = 1.04$) 6) ด้านเสียงข้างลิ้น นักเรียนที่สังกัด สข. ($\bar{X} = 5.27$) นักเรียนที่สังกัด สพฐ. ($\bar{X} = 1.00$) เมื่อเปรียบเทียบแล้วมีความแตกต่างอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05

1.5 วิธีการแก้ปัญหาพบว่า ต้องเริ่มจากครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญด้านเสียงเป็นอย่างดี เชี่ยวชาญด้านสัทศาสตร์ และอวัยวะการออกเสียงกล่าวคือต้องรู้ว่าจะควบคุมการออกเสียงอย่างไรให้ถูกต้องตามกฎของเสียงนั้นๆ เมื่อครูจะสอนต้องอธิบายเสียงภาษาอังกฤษหรือสัญลักษณ์แทนเสียง ฝึกให้นักเรียนออกเสียงโดยเริ่มจากคำง่ายๆ ไปหาคำยากจนนักเรียนมีความคุ้นเคยกับเสียงเป็นอย่างดี ต่อจากนั้นให้นักเรียนฝึกการฟังเสียงจากเจ้าของภาษา และเลียนแบบเสียงจากการฟังบทสนทนาที่ง่ายๆ สิ่งที่สำคัญการฝึกนักเรียนฟังให้มากและออกเสียงตามจะเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการออกเสียงได้ดีขึ้น

6. อภิปรายผล

1. จากการใช้แบบทดสอบพัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษที่เป็นปัญหาในการออกเสียงพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการออกเสียง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีปัญหา เมื่อพิจารณาจะเห็นว่าเสียงที่มีปัญหามากที่สุดในการออกเสียงมีอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเสียงเสียดแทรก ได้แก่ เสียง [3] และ [-ธ] คิดเป็นร้อยละ 44.94 และ 39.73 กลุ่มเสียงกึ่งเสียดแทรก [dʒ] คิดเป็นร้อยละ 31.84 จากการดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ถึงแม้จะพบนักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการออกเสียงพัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ แต่ก็พบว่านักเรียนส่วนหนึ่งก็ยังคงมีปัญหา เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วภาษาไทยนั้นมีตัวสะกดแต่ไม่มีการออกเสียงตัวสะกดซึ่งแตกต่างจากภาษาอังกฤษโดยสิ้นเชิง โดยเฉพาะกลุ่มเสียงที่เป็นปัญหาคือกลุ่มเสียงที่ไม่มีในภาษาไทย จึงค่อนข้างยากสำหรับคนไทยจะออกเสียงดังกล่าวได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ กรองแก้ว ไชยปะ (2548 : 152) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาการออกเสียงพัญชนะในภาษาอังกฤษ โดยกล่าวถึงปัญหาการออกเสียงพัญชนะเดี่ยวต้นพยางค์ ภาษาไทยมีเสียงพัญชนะเดี่ยวต้นพยางค์ 21 เสียง แต่เมื่อเทียบกับภาษาอังกฤษแล้ว ภาษาอังกฤษมีเสียงพัญชนะที่ไม่มีในภาษาไทยถึง 9 เสียง ได้แก่ [g, v, θ, ð, z, ʃ, ʒ, dʒ, r] และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูเบศ ไชยชัยภูมิ (2550 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการออกเสียงพัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่ามะไฟหวาน อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า เสียงพัญชนะท้ายคำที่เป็นปัญหาในการออกเสียง คือ 1) กลุ่มเสียงกึ่งเสียดแทรก 2) กลุ่มเสียงเสียดแทรก 3) กลุ่มเสียงหยุดหรือเสียงกัก คิดร้อยละของนักเรียนที่มีปัญหาคือ 71.28, 61.97, และ 51.78 ตามลำดับ

2. จากการเปรียบเทียบการออกเสียงพัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษกับสถานภาพของนักเรียน พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีการออกเสียงพัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษไม่แตกต่างกันทางนัยยะสำคัญที่ 0.05 กรณีดังกล่าวอธิบายได้ว่า เพศไม่มีอิทธิพลต่อการออกเสียงพัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษของนักเรียน

3. จากการเปรียบเทียบการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษกับสถานภาพของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนทั้งสองมีการออกเสียงพยัญชนะที่แตกต่างกัน กรณีดังกล่าวอธิบายได้ว่า โรงเรียนที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยแต่ละกลุ่มน้อยกว่าโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากว่าโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จะต้องคัดสรรครูที่มีคุณภาพสูงและใส่ใจในการเรียนการสอน เพื่อที่จะให้เด็กนักเรียนเก่งขึ้นและสามารถเรียนรู้ได้ไว และสอนทักษะการเรียนรู้ต่างๆ ให้กับนักเรียนโดยตลอด ซึ่งข้อดีก็จะเป็นผลดีกับเด็กอย่างมากเพราะเด็กสามารถเรียนรู้และเข้าถึงวิชาที่สอนได้มากขึ้นและง่ายกว่า เพราะการที่นำครูที่เรียนจบเอกภาษาอังกฤษไปสอนวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่ครูไม่เชี่ยวชาญ ทำให้การสอนในแนวนี้นี้ไม่เป็นผลดีกับตัวเด็กเพราะเด็กจะไม่สามารถเข้าใจวิชาที่ตัวเองเรียน เรียน แต่โรงเรียนรัฐบาลจะนำครูที่บรรจุเป็นเงินของทางหลวงเข้ามารับราชการ หรือสอบครูผู้ช่วยต่างๆ เข้ามา และจะนำครูที่ไม่ได้จบเรื่องวิชาที่สอนมาสอนอีกวิชาหนึ่ง ปัจจุบันจะพบได้ว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่นิยมให้บุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประไพ นิลน้อย (2548 : 3) ศึกษาปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชน ระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า ในภาพรวมให้น้ำหนัก การตัดสินใจอยู่ในระดับมาก โดยให้น้ำหนักการตัดสินใจด้านคุณภาพผู้บริหาร และครู อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับแรก สอดคล้องกับการศึกษาของ จริญญา ภูมิสุทธีกุล (2549 : 3) พบว่า ปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนบุรณวิทย์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม มีน้ำหนักการตัดสินใจระดับมาก โดยน้ำหนักการตัดสินใจระดับมากอันดับ 1 คือ ด้านบุคลากรของโรงเรียน

4. การแก้ปัญหาวิธีการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษ พบว่า โดยทั่วไปทราบดีว่าการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษนั้นเป็นการยากสำหรับคนไทย เพราะภาษาไทยไม่มีการออกเสียงพยัญชนะตัวท้ายถึงแม้ว่าจะเขียนตัวสะกดก็ตาม ดังนั้นคนไทยจึงเคยชินกับภาษาแม่ของตัวเอง และที่สำคัญเสียงของภาษาอังกฤษบางเสียงก็ไม่มีในภาษาไทย วิธีการที่จะแก้ปัญหาสำหรับคนไทยในการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษดังกล่าวได้ ต้องเริ่มจากครูผู้สอนต้องเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านเสียงในภาษาอังกฤษเป็นอย่างมากคือต้องมีความรู้ด้าน Phonetics และ Speech organ ว่าจะควบคุมเสียงอย่างไรให้ออกเสียงถูกต้องตามหลักการของเสียงนั้นๆ เมื่อจะเริ่มสอนครูต้องอธิบายหน่วยเสียงภาษาอังกฤษและสัญลักษณ์แทนเสียงนั้นๆ และสอนให้นักเรียนออกเสียงหรือฝึกตาม โดยการเริ่มจากให้นักเรียนฝึกออกเสียงคำง่ายๆ เมื่อออกเสียงคล่องแคล่วแล้วก็พัฒนาให้ออกเสียงคำที่ยากขึ้น จนกระทั่งนักเรียนมีความคุ้นชินกับเสียงเหล่านั้นเป็นอย่างไรดี จึงให้นักเรียนฝึกฟังเสียงของเจ้าของภาษาและเลียนแบบเสียงค่อยๆ พัฒนาจากบทสนทนาต่างๆ สิ่งที่สำคัญคือต้องฝึกฟังและออกเสียงตามให้มากๆ และสม่ำเสมอจะช่วยให้นักเรียนออกเสียงได้ดีขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษที่เป็นปัญหาในด้านอื่นๆ

2. ควรมีการศึกษาพัฒนาการออกเสียงระหว่างโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชน

บรรณานุกรม

- กรองแก้ว ไชยปะ. 2548. **สัทศาสตร์อังกฤษและสรีรวิทยาเบื้องต้น**. เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. สมบูรณ์ ตันยะ. 2549. **วิทยาการวิจัย**. นครราชสีมา : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา.
- อมร ทวีศักดิ์. 2542. **สัทศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- จัญญ ภูมิสุทธิกุล. 2549. ปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน บุณวิทย์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ธีรภรณ์ พลายเหล็ก. 2555. การพัฒนาทักษะการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. **รายงานการวิจัย**.มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ประไพ นิลน้อย. 2548. ปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน เอกชนระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริม การศึกษาเอกชน อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา บัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ภูเบศ ไข่มณี. 2550. การพัฒนาทักษะการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนท่ามะไฟหวาน อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ. **วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท**. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

ผลของโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

EFFECTS OF THE COGNITIVE BEHAVIOR MODIFICATION PROGRAM FOR
ASSERTIVE BEHAVIORS OF MATTHAYOMSUKSA TWO STUDENTS AT
WICHIANKLINSUKHON UPPATHAM SCHOOL PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA
PROVINCE

พิชชาพัชร อรรถภท*

มนัสนันท์ หัตถศักดิ์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมกล้าแสดงออกหลังการเข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญา 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกล้าแสดงออกก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาของนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งเป็นการวิจัยกึ่งทดลองซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนโรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 85 คน ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออก กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง 20 คน เข้าร่วมโปรแกรม 10 ครั้งครั้งละ 50 นาทีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) โปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก 2) แบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออก 3) แบบบันทึกการเรียนรู้ 4) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญา และต่อผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการทดสอบค่าสถิติใช้ Non Parametric Statistics (The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ เข้าใจความหมาย ตระหนักถึงความสำคัญของการมีพฤติกรรมกล้าแสดงออก

คำสำคัญ: พฤติกรรมทางปัญญา, พฤติกรรมกล้าแสดงออก

*นิสิตจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

**คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to study effects of the cognitive behavior modification program for assertive behavior of matthayomsuksa two students at Wichianklinsukhon UppathamSchool PhraNakhon Si Ayutthaya province 2) to compare assertive behavior of students before and after participated in the program. This research was the quasi experimental. The population consisted 85 students of Matthayom two at Wichianklinsukhon Uppatham School in the second semester, year of 2016 The research asked students to do the evaluation of assertive behavior test. The 20 students were experimental group. The students of experimental group were tested the program for 10 sessions, 50 minutes per each session. The instruments for study this research were used: 1) the Cognitive Behavior Modification Program for Assertive Behaviors 2) the evaluation of assertive behavior 3) the Student's Self-Report in each session 4) the Student's Opinion Questionnaire towards the Cognitive Behavior Modification Program and the researcher. Mean, standard deviation, Non Parametric Statistics (The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test) were utilized for analyzing data.

The research results indicated that: 1) the posttest scores from evaluation of assertive behavior of the population were higher than pre-test scores at .05 level of significance. 2) the Student's reported that participating in the enhancing assertive behaviors program helped them to learning, understanding and recognizing the importance of having assertive behaviors.

Keyword: Cognitive Behavior Modification, Assertive Behaviors

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วมาจากการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร ทำให้มีการพัฒนาอย่างกว้างไกลทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมการศึกษา รวมทั้งด้านเทคโนโลยี อุตสาหกรรมซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตของคน ดังนั้นการที่จะทำให้คนมีทักษะที่ช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า จึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ มีคุณธรรมซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา ดังนี้ “ในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” การเจริญก้าวหน้าล้ำสมัยนี้ทำให้บุคคลในสังคมมีวิถีในการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปและด้วยสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงส่งผลกระทบต่อเยาวชนก่อให้เกิดปัญหาในเด็กและเยาวชนเป็นอย่าง

มากทั้งทางปัญหาทางการศึกษา ปัญหาด้านการปรับตัว ปัญหาด้านอารมณ์ และจิตใจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาความรุนแรง ปัญหาเด็กติดเกม ปัญหายาเสพติดปัญหาทางเพศ ฯลฯ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554 : 1) โดยเฉพาะวัยรุ่นในช่วงอายุ 12-18 เป็นวัยที่มีความอยากรู้ อยากเห็น และชอบเลียนแบบเป็นอย่างมาก รวมไปถึงความต้องการให้เป็นยอมรับในกลุ่มเพื่อนและสังคมรอบด้าน จึงทำให้พฤติกรรมการแสดงออกของแต่ละบุคคลและแต่ละครั้งมีทั้งความเหมาะสมและไม่เหมาะสม โดยในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะแสดงออกทางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมากกว่า ถ้าหากมีความบกพร่องเกี่ยวกับการกล้าแสดงออก บุคคลนั้นมักจะพบกับปัญหาทั้งในด้านการติดต่อ และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งจะทำให้เกิดความยากลำบากทั้งในการเรียน การทำงาน และเกิดความวิตกกังวลต่างๆตามมา (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2553 : 57)

การศึกษาไทยมีการปรับปรุงและพัฒนามาตลอด แต่ยังคงประสบปัญหาอยู่อีกหลายประการ เช่นการเปิดโอกาสในบุคคลเข้ารับการศึกษายังไม่ทั่วถึง และมีการเรียนการสอนมักเน้นไปในทางการท่องจำ ส่งผลให้เยาวชนขาดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การศึกษาที่จัดอยู่ในปัจจุบันเป็นแบบแยกส่วน ไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในสังคม (เทอดศักดิ์ ไชยสมปาน, 2557 : 1) ซึ่งผู้เรียนในแต่ละช่วงวัยควรได้รับการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับช่วงวัย เพราะการเรียนการสอนจะส่งผลต่อชีวิตของเยาวชนในแต่ละช่วงวัยมีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะวัยรุ่นในช่วงอายุ 12-18 เป็นวัยที่มีความอยากรู้ อยากเห็น และชอบเลียนแบบเป็นอย่างมาก รวมไปถึงความต้องการให้เป็นยอมรับในกลุ่มเพื่อนและสังคมรอบด้าน จึงทำให้พฤติกรรมการแสดงออกของแต่ละบุคคลและแต่ละครั้งมีทั้งความเหมาะสมและไม่เหมาะสม ถ้าหากวัยรุ่นขาดความมั่นคงทางจิตใจ ไม่มีความสามารถในการปรับตัว และไม่กล้าแสดงออก จะส่งผลให้เกิดเป็นปัญหา เช่น การแสดงออกโดยละเลยสิทธิที่พึงมีของตนเอง และประสบความล้มเหลวที่จะแสดงออกซึ่งความรู้สึก ความคิดเห็น และความต้องการต่างๆของตน สุดท้ายปล่อยให้ผู้อื่นล่วงเกินสิทธิของตนเองหรือมีการแสดงออกของความคิดเห็น และความรู้สึกต่างๆในลักษณะที่ไม่มั่นใจ ลังเลใจ หลบหน้าหรือขอโทษในสิ่งที่ไม่จำเป็น ทำให้ผู้อื่นไม่ใส่ใจ ไม่เห็นคุณค่าในตัวของผู้แสดงพฤติกรรมดังกล่าว (ชลลดา ทวีคุณ, 2556 : 75) สิ่งที่จะช่วยให้สามารถปรับตัวและแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม คือ การปรับพฤติกรรม ซึ่งการปรับพฤติกรรมมีเทคนิคที่หลากหลาย ส่วนใหญ่ที่นิยมใช้และเห็นบ่อยๆคือ การลงโทษ การเตือน การใช้เงื่อนไข เป็นต้น แต่เป็นการปรับพฤติกรรมภายนอกเท่านั้นจึงทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวรดังนั้นการปรับพฤติกรรมไม่ควรมุ่งเน้นที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอกเพียงอย่างเดียวแต่ควรคำนึงถึงการเปลี่ยนทางด้านความรู้สึกนึกคิดหรือที่เรียกกันว่า การปรับพฤติกรรมทางปัญญาซึ่งการปรับพฤติกรรมทางปัญญาเป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอกโดยการเปลี่ยนความคิด การตีความการตั้งข้อสันนิษฐาน หรือกลวิธีในการสนองตอบ หรืออีกนัยหนึ่งคือ การเปลี่ยนตัวแปรทางปัญญาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอก ดังนั้นเป้าหมายการปรับพฤติกรรมทางปัญญาจึงอยู่ที่การเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอก โดยจัดการเปลี่ยนแปลงที่พฤติกรรมภายในหรือปัญญา (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2553 : 77) ปรับพฤติกรรมทางปัญญาถือเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพอย่างมากในการแก้ไขปัญหการเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมของบุคคลโดยเฉพาะด้านพฤติกรรมที่แสดงออกโดยสามารถเห็นได้ชัดได้เท่านั้น ดังนั้นเยาวชนจึงต้องมีการปรับพฤติกรรมฝึกการกล้าแสดงออก เพื่อที่จะช่วยให้เยาวชนรู้จักการแสดงความคิดเห็น รักษาสิทธิประโยชน์ของตนและผู้อื่น และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีพฤติกรรมกล้าแสดงออก และมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างถูกต้องและเหมาะสม อีกทั้งส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อผู้อื่น สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและสามารถพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกล้าแสดงออกหลังการเข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญา
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกล้าแสดงออกก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาของนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรม

สมมติฐานงานวิจัย

นักเรียนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกหลังการเข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญา

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ ภาคเรียน 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 3 ห้องมีนักเรียนทั้งสิ้นจำนวน 85 คนโดยจัดห้องเรียนแบบคละระดับความสามารถ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 1 ห้องโดยผู้วิจัยให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้นักเรียนที่ทำแบบวัดพฤติกรรมกล้าแสดงออกใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยเลือกนักเรียนที่มีคะแนนพฤติกรรมกล้าแสดงออกต่ำจำนวน 20 คน เป็นกลุ่มทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำแนกเป็น 2 ประเภทคือเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

โปรแกรมการปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อการกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 เป็นโปรแกรมการปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญาอาทิหนังสือทฤษฎีและเทคนิคการปรับปรุงพฤติกรรมของ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2556 หนังสือจิตวิทยาการศึกษาของ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2553) และศึกษาจากงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญา

2. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการกล้าแสดงออกอาทิหนังสือจิตวิทยาการปรับปรุงพฤติกรรมในชั้นเรียนของ (นภาพร ปรีชามารถ, 2545) การวิเคราะห์พฤติกรรมและการปรับปรุงพฤติกรรมของ (ประทีป จินฉ่ำ, 2540) หนังสือเทคนิคการพัฒนาบุคลิกภาพของ (ชลลดา ทวีคุณ, 2556) เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และจากงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญาและการกล้าแสดงออก

3. นำความรู้จากข้อ 1 และข้อ 2 มาบูรณาการร่วมกันแล้วจัดทำโปรแกรมการปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญาต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 10 ครั้งโดยโปรแกรมการปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญาแต่ละครั้งประกอบด้วย 1) ชื่อกิจกรรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรมการปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญา 3) กระบวนการและวิธีการดำเนินกิจกรรมรวมทั้งกิจกรรมที่ใช้ในแต่ละครั้งและ 4) วิธีการประเมินผล

4. นำโปรแกรมปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักเพื่อตรวจสอบความถูกต้องความสอดคล้องและความเหมาะสมของโปรแกรมการปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญาในรายละเอียดต่างๆได้แก่ชื่อกิจกรรมวัตถุประสงค์ของโปรแกรมการปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญากระบวนการและวิธีการดำเนินการรวมทั้งกิจกรรมแต่ละครั้งและวิธีการประเมินผล

5. นำโปรแกรมปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 มาปรับและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบด้านความสอดคล้องความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การดำเนินกิจกรรมการประเมินผลสื่อและอุปกรณ์แล้วจึงรวบรวมข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านมาแก้ไข

6. นำโปรแกรมปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักตรวจสอบอีกครั้งก่อนนำโปรแกรมการปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญาไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 3 ชุดดังนี้

แบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออก

แบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกเป็นแบบประเมินที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกของเปรมจิต บุญธรรม (2546), วนิตา พรชัย (2548), พรชนก เรืองวีรยุทธ (2550), และสกล ศรีสุขล้อม (2553) แบ่งองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมด้านภาษาท่าทาง
 - 1.1 การประสานสายตา
 - 1.2 การวางท่าทาง
 - 1.3 น้ำเสียง
2. พฤติกรรมด้านภาษาถ้อยคำ
 - 2.1 การพูดแสดงความรู้สึก
 - 2.2 การพูดเกี่ยวกับตนเอง
 - 2.3 การพูดทักทาย
 - 2.4 การยอมรับ และกล่าวคำชมเชย
 - 2.5 การแสดงความคิดเห็น
 - 2.6 กล่าววาจาเพื่อรักษาสีติ

แบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกประกอบด้วยข้อคำถาม 30 ข้อ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ ได้แก่ “ทุกครั้ง” “บ่อยครั้ง” “นานๆครั้ง” และ “ไม่เคย” ประกอบด้วยข้อคำถามเชิงบวก 22 ข้อ ข้อคำถามเชิงลบ 8 ข้อมีคะแนนรวมทั้งฉบับเท่ากับ 120 คะแนน

แบบบันทึกการเรียนรู้

แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อโปรแกรมการปรับพฤติกรรมทางปัญญา เมื่อเสร็จสิ้นโปรแกรมการทดลองแต่ละครั้งลักษณะแบบบันทึกการเรียนรู้มีลักษณะของคำถามที่เกี่ยวกับกิจกรรมแต่ละครั้ง เป็นการรายงานตนเองเกี่ยวกับความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้ ประสพการณ์จากการร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ก่อนนำไปใช้ในการทดลอง

แบบสอบถามความคิดเห็น

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อโปรแกรมการปรับพฤติกรรมทางปัญญา และต่อผู้วิจัยโดยให้นักเรียนประเมินจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการปรับพฤติกรรมทางปัญญาเมื่อเสร็จสิ้นการทดลองทั้ง 10 ครั้ง

ความเชื่อมั่นและความตรงของแบบสอบถาม

การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบข้อคำถาม และให้คำชี้แนะเบื้องต้น จากนั้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบข้อคำถาม โดยถือเกณฑ์ตัดสินอย่างน้อย 2 ท่าน มีความเห็นว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องกัน จากนั้นนำแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ แล้วจึงนำแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวังน้อยพนมยงค์วิทยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 20 คน

ความเที่ยง (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วมาหาค่าความเที่ยงด้วยการหาค่าความสอดคล้องภายในของแบบสำรวจวิเคราะห์โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาคได้ค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.74

การดำเนินการทดลอง

เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยดำเนินการทดลองดังนี้

1. ผู้วิจัยนำหนังสือจากหัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนวคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อขออนุญาตในการดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งมีนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นกลุ่มตัวอย่างและขออนุญาตในการใช้สถานที่ในการดำเนินการทดลอง

2. ให้นักเรียนกลุ่มทดลองทำแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกก่อนเข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกโดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการที่นักเรียนทำแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

3. ผู้วิจัยดำเนินการนำโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกโดยดำเนินการกับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

4. ให้นักเรียนกลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก และทำแบบบันทึกการเรียนรู้เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองโปรแกรมการปรับ

พฤติกรรมทางปัญญาในแต่ละครั้งเพื่อผู้วิจัยจะได้นำมาสรุปเนื้อหาและทราบถึงสิ่งที่นักเรียนได้รู้ในแต่ละครั้ง

5. เมื่อผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามที่กำหนดแล้วผู้วิจัยนำแบบวัดประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดก่อนการทดลองมาวัดกับนักเรียนกลุ่มทดลองภายหลังการทดลอง (Post-test) รวมทั้งให้นักเรียนกลุ่มทดลองตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกและต่อผู้วิจัย

6. นำคะแนนจากแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนกลุ่มทดลองมาวิเคราะห์เปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลองโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกและทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนของนักเรียนกลุ่มทดลองรวมทั้งนำข้อมูลจากแบบบันทึกประสิทธิภาพการเรียนรู้และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเข้าร่วมในแต่ละครั้งของนักเรียนกลุ่มทดลองมาสรุปเนื้อหา

7. นำข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกและต่อผู้วิจัยมาสรุปข้อเสนอแนะจากการเข้าร่วมโปรแกรมการปรับพฤติกรรมทางปัญญา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล

หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง

สถิติสำหรับการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

สถิติหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัด โดยใช้วิธีการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออก โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค

สถิติสำหรับการทดสอบสมมติฐาน

เปรียบเทียบคะแนนจากแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกของกลุ่มทดลอง ด้วยสถิติ непараметрических (Non Parametric Statistics) The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญา เพื่อปรับพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง ใช้รูปแบบการทดลองที่มีกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว (One Group Pretest-Posttest Design) ซึ่งมีการวัดตัวแปรตามก่อนทดลองและหลังการทดลองนักเรียนในกลุ่มทดลองมีจำนวน 20 คนโดยการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกก่อนและ

หลังการทดลองโปรแกรมมีจำนวนทั้งสิ้น 10 ครั้ง เมื่อเปรียบเทียบคะแนนจากแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนกลุ่มทดลอง และผลการทดสอบสมมติฐาน โดยนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกมีคะแนนจากแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลงานวิจัย

อภิปรายผลวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ประเด็นคือ 1) ผลของการใช้โปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก 2) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก และต่อผู้วิจัย

1) ผลของการเข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก นักเรียนมีคะแนนจากแบบประเมินพฤติกรรมกล้าแสดงออกสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน จากผลการทดลองดังกล่าวแสดงว่าโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก สามารถพัฒนาให้นักเรียนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการศึกษานี้อธิบายได้ว่า โปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก สามารถพัฒนาให้นักเรียนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกได้จริง ด้วยการฝึกตามกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางปัญญาในการสร้างกิจกรรมของโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกผู้วิจัยได้ใช้หลักกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางปัญญา ซึ่งจะเน้นการเปลี่ยนแปลงทางปัญญา คือการเปลี่ยนแปลงความคิดเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคการเสนอตัวแบบ เทคนิคการฝึกการสอนตนเอง และเทคนิคการแก้ปัญหา (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2553) โปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญา ช่วยให้นักเรียนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญและทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับ ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาการมีพฤติกรรมกล้าแสดงออก และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยอภิปรายตามทฤษฎีการปรับพฤติกรรมดังนี้

การเสนอตัวแบบ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเสนอตัวแบบเพื่อให้นักเรียนได้เห็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดี เพื่อให้แสดงพฤติกรรมกล้าแสดงออกได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านทางสื่อวีดิทัศน์ หรือรูปภาพ ซึ่งนักเรียนจะได้เห็นแบบอย่างที่ดีเหมือนจริง ได้ทราบถึงลักษณะที่ดีของการเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสมได้เห็นลักษณะการพูดคุย การสนทนา การใช้น้ำเสียง ท่าทางในการแสดงออกต่อผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Folder (1980 อ้างใน นภาพร ปรีชามารถ,

2545) ที่ว่าการเสนอตัวแบบ ทั้งด้านภาษาและท่าทางจะช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ได้เร็วกว่าการให้คำแนะนำ

การฝึกการสอนตนเองผู้วิจัยให้นักเรียนฝึกการสอนตนเอง เป็นการฝึกให้นักเรียนพูดเกี่ยวกับตนเองโดยเริ่มจากการให้นักเรียนดูตัวแบบพูดว่าจะทำอะไร แล้วให้นักเรียนพูดตาม ครั้งแรกให้พูดด้วยเสียงอังกัง จากนั้นค่อยๆพูดให้เบาลง รู้จักการใช้ท่าทางที่เหมาะสมในระหว่างที่พูด จนในที่สุดพูดกับตนเองภายในใจ สามารถบอกได้ว่าตนเองชอบ หรือไม่ชอบอะไร ตนเองอยากทำอะไร มีความประทับใจต่อตนเองต่อเพื่อนอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต), 2556 ที่กล่าวว่า การฝึกให้พูดตามสิ่งที่เขาพูด ได้พูดระบายความในใจออกมา พบว่าบุคคลมีพฤติกรรมดีขึ้น

เทคนิคการแก้ไขปัญหาเป็นเทคนิคการปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่มุ่งแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ทักษะเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของพฤติกรรมทางสังคม ผู้วิจัยเริ่มจากการฝึกให้นักเรียนรับรู้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้น โดยการสร้างสถานการณ์จำลอง แล้วให้นักเรียนคิดหาทางแก้ปัญหา ให้นักเรียนรู้จักการสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจปัญหา ตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหา หาวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมจากนั้นจึงเลือกวิธีที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2556) ได้แบ่งกระบวนการแก้ปัญหาออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นสร้างให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา 2) ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งเป้าหมาย 3) ขั้นเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหา 4) ขั้นตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด 5) ขั้นดำเนินการปัญหาตามวิธีการที่เลือกและประเมินผลที่เกิดขึ้น ฉะนั้นการฝึกทักษะการแก้ปัญหาจะฝึกให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมกล้าแสดงออก และสอดคล้องกัน จากผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่าโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก สามารถพัฒนาให้นักเรียนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกเพิ่มขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ (นุสสรี คันธิก, 2553) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผลการวิจัยพบว่าภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบประเมินพฤติกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมการปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

2) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก และต่อผู้วิจัยจากการวิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก และต่อผู้วิจัย พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกก่อนการทดลองอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง และมีความคิดเห็นต่อโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกหลังการทดลองอยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด (2.10-4.75) แสดงว่านักเรียนที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมฯได้รับความรู้และประสบการณ์เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก

นักเรียนมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้ง และยังตระหนักถึงความสำคัญในการมีพฤติกรรมกล้าแสดงออก สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1. การศึกษาโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก พบว่าสามารถพัฒนาพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนได้ ดังนั้นโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาดังกล่าวจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถช่วยให้ครู หรือบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับนักเรียนนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมกล้าแสดงออก โดยการนำโปรแกรมไปใช้อาจปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนรู้ตามความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน อีกทั้งควรศึกษาและทำความเข้าใจโปรแกรมการปรับพฤติกรรมทางปัญญาเพื่อปรับพฤติกรรมกล้าแสดงออกให้ละเอียด เพื่อให้การนำไปใช้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียน

2. จากการจัดโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก พบว่านักเรียนสนใจในกิจกรรมที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงมากกว่าการฟังบรรยาย อ่านแล้วเขียนคำตอบในใบงาน ผู้วิจัยขอเสนอว่าสำหรับผู้สนใจนำกิจกรรมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก ไปใช้อาจมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งจะทำให้การนำโปรแกรมไปใช้มีความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น

3. การดำเนินโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก ผู้วิจัยพบว่านักเรียนบางส่วนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เพราะกลัวตอบคำถามผิด ผู้วิจัยขอเสนอว่าสำหรับผู้สนใจนำกิจกรรมโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออก ควรแสดงความเป็นกันเอง พุดกระตุ้นให้รู้สึกมั่นใจที่จะแสดงความคิดเห็น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้บอกกับนักเรียนว่าคำตอบของนักเรียนไม่มีถูกหรือผิด และเมื่อนักเรียนแสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยได้กล่าวชมเชยและให้กำลังใจนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นมากขึ้น และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำโปรแกรมปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกไปทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ เพื่อเพิ่มพฤติกรรมกล้าแสดงออก และส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของพฤติกรรมกล้าแสดงออก โดยผู้วิจัยควรสร้างกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับช่วงวัยของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลและผลที่ได้มาเปรียบเทียบความแตกต่างที่เกิดขึ้น ละนำไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2554. **แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิต** บูรณาการการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชลลดา ทวีคุณ. 2556. **เทคนิคการพัฒนาบุคลิกภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.
- เทอดศักดิ์ ไชยสมปาน. 2557. **ปัญหาการศึกษาไทยและแนวทางแก้ไข**. Online. <https://www.gotoknow.org/posts/409185>, 28 ตุลาคม 2559
- นภาพร ปรีชามารถ. 2545. **จิตวิทยาการปรับพฤติกรรมในชั้นเรียน**. ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นุสสรี คันธิก. 2553. **ผลของโปรแกรมการปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประทีป จินจี่. 2540. **เอกสารประกอบการสอนวิชา: การวิเคราะห์พฤติกรรมและการปรับพฤติกรรม**. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เปรมจิต บุญธรรม. 254). **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมกล้าแสดงออกในชั้นเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมืองพะเยา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและสถิติ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรชนก เรืองวีรยุทธ. 2550. **การพัฒนาบุคลิกภาพการสื่อสารเชิงวัจนะของเด็กไทย อายุ 16-18 ปี**. ปรียญานิตเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวาทวิทยา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วนิดา พรชัย. 2548. **ผลการจัดการเรียนการสอนแบบซิปปา เรื่องพื้นที่ผิวและปริมาตรที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3**. ปรียญานิตการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2553. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย/1. จิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สกล ศรีสุลลอม. 2553. **ผลของการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่มีต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2556. **ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2556. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาระบบคำภาษาส่วยที่พูดในอำเภออุทุมพรพิสัยจังหวัดศรีสะเกษ

A MORPHOLOGICAL STUDY OF KUY SPOKEN IN UTHUMPHORNPHISAI DISTRICT SISAKEK PROVINCE

พระครูโสตธิบุญญากร (สวัสด์ งามวิสัย) *

บทคัดย่อ

ระบบคำภาษาส่วยที่พูดในเขตตำบลหนองห้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษนั้น เป็นภาษาพูดที่ประกอบไปด้วยคำมูล (Simple forms) และ คำประสม (Compound forms) และยังสามารถแบ่งประเภทของหน่วยคำภาษาส่วยออกได้ 2 ประเภท คือ หน่วยคำอิสระ (free morphemes) และ หน่วยคำผูกพัน (bound morphemes) ส่วนชนิดของคำภาษาส่วยนั้น มี คำนาม, คำสรรพนาม, คำกริยา, คำคุณศัพท์, คำวิเศษณ์, คำลักษณะนาม, คำบอกเวลา, คำนับ จำนวน, คำบุพบท, คำสันธาน, คำกำหนด, คำปฏิเสธ และคำลงท้าย การสร้างคำในภาษาส่วยนั้นมีการสร้างอยู่ 4 ประเภท คือ การสร้างคำแบบประสมคำ, การสร้างคำแบบเติมหน้าและกลางคำ, การสร้างคำแบบซ้ำคำ และการสร้างคำแบบยืมคำ สำหรับพยางค์นั้นคำในภาษาส่วยประกอบไปด้วยคำพยางค์เดียว, คำสองพยางค์ และคำหลายพยางค์ ส่วนประโยคในภาษาส่วยนั้นประกอบไปด้วยภาคประธาน, ภาคกริยา และภาคกรรม

คำสำคัญ : ระบบคำ, ภาษาส่วย, หน่วยคำ

ABSTRACT

The objectives of this thesis were (1) to study morphology of kuy spoken in Uthumphonphisai District, Sisaket province and (2) to analyze word formation of kuy Dialect in Uthumphonphisai District Sisaket Province and the procedure of doing the research data was collected vocabulary 1,624 words from six informants.

Findings from the results of the study were as follows

The study of morphology in Kuy language spoken in Uthumphonphisai District, Sisaket province consists two categories. There were simple forms and compound forms and can classified kuy language two types, free morphemes and bound morphemes. Kinds of the words were noun, pronoun, verb, adjective, adverb, classifiers, adverb of time, numerals, Preposition, conjunction, determinative, negators and final particles. Word formation of Kuy language were 4

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

kinds, compounding, affixation, reduplication and loaning. For the Syllabic of kuy language there were Monosyllabic words, Dissyllabic words and Polysyllabic words. Structure of sentences of Kuy language were subject + verb + object.

Keywords : morphology, kuy speaking, morphemes.

1. บทนำ

ชาวส่วย (กวย, กวย) เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีภาษาพูดใช้ในกลุ่มของตนเองซึ่งเป็นภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) ตระกูลย่อยมอญ-เขมร จากการศึกษาเอกสารและเก็บข้อมูลเบื้องต้นพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ชาวส่วย(กวย, กวย) เดิมมีภูมิลำเนาอยู่ในแขวงอัตตะปือ จำปาศักดิ์ และสาละวัน ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก่อนที่จะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม นครราชสีมา กลุ่มชาติพันธุ์นี้จะเรียกตัวเองว่า กวย กวย ซึ่งจะออกเสียงสระแตกต่างกันตามแต่ละท้องถิ่นแต่มีความหมายเหมือนกันคือ “คน” แต่ถูกเรียกจากกลุ่มคนลาวหรือคนไทยว่า “ส่วย” ซึ่งหมายถึงสิ่งของที่น่าสงสารให้ชนชั้นผู้ปกครอง พ.ศ. 2450 จังหวัดศรีสะเกษยังเป็นเมืองที่มีชาวกวย,กวย อาศัยอยู่ทั้งเมืองมีพวกลาวเวียง (สาขาเวียงจันทน์) ปะปนอยู่บ้างบางหมู่บ้าน วัฒนธรรมลาวได้เข้ามามีอิทธิพลในหมู่ชาวกวย,กวย จึงทำให้มีการผสมผสานวัฒนธรรมกัน ชาวกวย,กวยที่จังหวัดศรีสะเกษพูดภาษาลาวด้วยสำเนียงภาษากวย,กวยสามารถใช้สระเอื้อได้ ในขณะที่ลาวเวียงเดิมมีแต่สระเอีย ร่องรอยที่แสดงให้เห็นว่าศรีสะเกษเดิมเป็นเมืองที่ชาวกวย,กวยอยู่กันทั้งเมืองก็คือตัวเลขสามะโนคร้วสมัยนั้นและการเรียกขานชาวศรีสะเกษว่า“ส่วยศรีสะเกษ”อยู่จนทุกวันนี้ (ไพฑูรย์ มีกุล, 2533 : 34)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบคำของภาษาส่วยที่พูดในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อวิเคราะห์การประกอบคำของภาษาส่วยในถิ่นอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาระบบคำภาษาส่วยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและคุณภาพ (Documentary and Qualitative Research) มีวิธีการและลำดับขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอนดังนี้

3.1 ขั้นเตรียมการ

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 1 ดำเนินการศึกษาค้นคว้าหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาส่วย
- 2 ดำเนินการศึกษาค้นคว้าหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับทฤษฎีระบบคำ

ทางภาษาศาสตร์

3 สํารวจพื้นที่ภาคสนามเบื้องต้นที่คัดเลือกไว้ของชุมชนชาวส่วย ที่บ้านเจียงวงศ์ บ้านฟ้าผ่า บ้านพงพรตหมู่ที่3 บ้านหนองใหญ่ บ้านหนองมอญ บ้านพงพรตหมู่ที่17 ตำบลหนองห้าง อำเภอกุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1 เก็บข้อมูลภาษาส่วยภาคสนามโดยการคัดเลือกผู้บอกภาษาจาก 6 หมู่บ้านคือบ้านเจียงวงศ์ บ้านฟ้าผ่า บ้านพงพรต หมู่ 3 บ้านหนองใหญ่ บ้านหนองมอญ บ้านพงพรตหมู่17 ตำบลหนองห้าง อำเภอกุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ โดยคัดเลือกหมู่บ้านละ 1 คน ซึ่งเป็นเพศหญิงหรือเพศชายก็ได้ และมีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป

2 สัมภาษณ์ผู้บอกภาษาตามรายการคำศัพท์ที่ใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน จำนวน 1,624 คำศัพท์ รวมทั้งให้ผู้บอกภาษาพูดคุยกันแล้วบันทึกเสียงไว้ นำเสียงที่บันทึกไว้มาถอดเสียง (Transcription) เป็น “สัทอักษร” (Phonetic Alphabet) (เรื่องเดช ปิ่นเชื่อนขัตติย์, 2554 : 30 -33)

3 นำข้อมูลคำศัพท์ที่ได้มาสามารถแบ่งคำศัพท์ภาษาส่วย (กูย กวย) ออกตามหมวดหมู่ความหมายต่างๆได้ดังนี้คือ

- 1) คำนาม (Noun)
- 2) คำสรรพนาม (Pronoun)
- 3) คำกริยา (Verbs)
- 4) คำคุณศัพท์ (Adjectives)
- 5) คำวิเศษณ์ (Adverbs)
- 6) คำลักษณนาม (Classifiers)
- 7) คำบอกเวลา (Adverb of Time)
- 8) คำนับจำนวน (Numerals)
- 9) คำบุพบท (Preposition)
- 10) คำสันธาน (Conjunction)
- 11) คำกำหนด (Determinative)
- 12) คำปฏิเสธ (Negators)
- 13) คำลงท้าย (Final Particles)

3.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1 วิเคราะห์ประเภทของหน่วยคำต่างๆว่าเป็นคำประเภทใด
- 2 วิเคราะห์ประเภทคำต่างๆตามชนิดและหน้าที่
- 3 วิเคราะห์การประกอบคำต่างๆ
- 4 วิเคราะห์โครงสร้างพยางค์ของคำต่างๆ
- 5 วิเคราะห์หาหน่วยคำที่ปรากฏอยู่ในคำต่างๆว่ามีจำนวนเท่าใด
 - (1) คำที่มีพยางค์เดียวมีความหมายเดียวจัดเป็นหนึ่งหน่วยคำ

(2) คำที่มีสองพยางค์มีความหมายเดียวแต่สามารถแยกคำหลักมาพูดโดดๆได้ จัดเป็นสองหน่วยคำ

(3) คำสองพยางค์มีความหมายเดียวไม่สามารถแยกพูดเป็นส่วนๆได้จัดเป็น หนึ่งหน่วยคำ

(4) คำหลายพยางค์มีความหมายเดียวสามารถแยกคำหลักพูดเป็นส่วนๆได้ จัดเป็นสองหน่วยคำ

6 วิเคราะห์หมวดคำและหน้าที่ของหมวดคำ

3.4 ขั้นตอนสรุปผลและนำเสนอผลการวิจัย

1 สรุปผลวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์มาเสนอข้อมูล

2 อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาระบบคำภาษาส่วย (กูย, กวย) ที่พูดในอำเภออุ้มผาง จ.น่าน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เฉพาะภาษาส่วย 6 หมู่บ้านในเขตตำบลหนองห้าง อำเภออุ้มผาง จ.น่าน คือหมู่บ้านเจียงวงศ์, บ้านฟ้าผ่า, บ้านพงพรตหมู่ที่ 3, บ้านหนองมอญ, บ้านหนองใหญ่และ บ้านพงพรต หมู่ที่ 17 ข้อมูลในการวิเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาจากหมู่บ้านดังกล่าว เป็นชาย 5 คนและหญิง 1 คนผลจากการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. อาศัยลักษณะคำ การสร้างคำ ความหมายและพยางค์ สามารถแบ่งหน่วยคำออกได้ 2 ประเภท คือ หน่วยคำอิสระ (free morphemes) และหน่วยคำผูกพัน (bound morphemes) (วิจิตรน ภาณุพงศ์, 2520 : 8)

๑) หน่วยคำอิสระ (free morphemes) ได้แก่หน่วยคำที่มีความหมายและสามารถเกิดขึ้นอย่างอิสระตามลำพังได้ เช่น /kuəy/ “คน”, /kɔːn/ “ลูก”, /saːy/ “พี่”, /sɛːm/ “น้อง”,

/kɛːŋ/ “เอว”, /klaːŋ/ “เหยี่ยว”, /klɔːŋ/ “อุจจาระ” ฯลฯ

2) หน่วยคำผูกพัน (bound morphemes) หรือหน่วยคำไม่อิสระที่ไม่สามารถเกิดขึ้นตามลำพังได้ต้องเกิดร่วมกับหน่วยคำอิสระจึงจะประกอบเป็นคำขึ้นมาได้ เช่น ตารางแสดงตัวอย่างหน่วยคำผูกพัน (bound morphemes)

หน่วยคำอิสระ + หน่วยคำไม่อิสระ			คำแปล	ชนิดคำ
หน่วยคำอิสระ	หน่วยคำไม่อิสระ	หน่วยคำประสาน		
/khan/ +	/klɛːŋ/	→ /khanklɛːŋ/	ต้นหว้า	คำนาม
/cɛːm/ +	/ɔːt/	→ /cɛːmɔːt/	นกกะปูด	คำนาม
/kàɔːn/ +	/phùk/	→ /kàɔːnphùk/	หนูพุก	คำนาม

2. ชนิดของคำภาษาส่วย มี คำนาม (Noun), คำกริยา (Verbs), คำสรรพนาม (Pronoun), คำคุณศัพท์ (Adjectives), คำวิเศษณ์ (Adverbs), คำบอกเวลา (Adverb of time), คำลักษณะนาม (Classifiers), คำบุพบท (Preposition), คำสันธาน (conjunction), คำกำหนด (Determinative) คำนับ (Numerals), คำปฏิเสธ (Negators), คำลงท้าย (Final Particles),

1) คำนาม คือคำที่ใช้เรียกคน สัตว์ สิ่งของต่างๆ สถานที่ สภาวะ ลักษณะ และคุณธรรม ทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน แบ่งออกเป็น 5 ชนิด

(1) คำนามทั่วไป คือคำนามที่เป็นชื่อของคน สัตว์ สิ่งของ และสถานที่ทั่วไปไม่ชี้เฉพาะเจาะจง เช่น /kuəy/ “คน”, /kɔ :n/ “ลูก”, /kà²dɛ :l/ “เมีย”

(2) คำนามเฉพาะ คือคำนามที่เป็นชื่อเฉพาะของคน สัตว์ สิ่งของ และสถานที่ เช่น คน /ci:rà²sak/ “จ๊ะจ๋า”, สัตว์ /tu:b/ “ตูป”, สิ่งของ /²i²su:sù²/ “อิซูซู”, สถานที่ /wàtphràkɛ :w/ “วัดพระแก้ว”

(3) คำสมุหนาม คือคำนามที่เป็นชื่อของหมู่คณะ, กลุ่ม, ฝูง ตัวอย่าง เช่น /kho: muəy pho:ŋ/ “โคหนึ่งฝูง”

(4) คำวัตถุนาม คือ นามที่เป็นชื่อของวัตถุซึ่งส่วนมากได้แก่นามที่เป็นของเหลว, แร่, ธาตุ, โลหะ /diə²/ “น้ำ”

(5) อาการนาม คือ นามที่ไม่มีตัวตนและจับต้องสัมผัสไม่ได้เป็นเพียงกริยาอาการเท่านั้น เช่น /lwaynti²/ “ความรวดเร็ว”, /sàpə:n/ “อาการมินชา”

2) คำสรรพนาม คือคำที่ใช้แทนคำนาม เพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวซ้ำซากเช่น บุรุษสรรพนามที่ 1 ผู้พูด คือ/hay/ “ฉัน”, บุรุษสรรพนามที่ 2 ผู้ฟังคือ /khun/ “คุณ” บุรุษสรรพนามที่ 3 /naw/ “เขา” สรรพนามตนเองเช่น /kə:/ “กู” สรรพนามเจาะจง เช่น /kɛ:/ “นั่น”, สรรพนามคำถามเช่น /day/ “ใคร”

3) คำกริยา คือคำที่แสดงถึงการกระทำ เช่น/ká:t/ “ไหม้”, /kàb “กัด”/ kuə²/ “อยู่”

4) คำคุณศัพท์ คือคำซึ่งใช้อธิบายหรือขยายคำนาม เช่น/kɛ :t/ “น้อย”, /kɔ :ŋ/ “แข็ง”

5) คำวิเศษณ์ คือคำที่อธิบายหรือขยายคำกริยา เช่น/khuəy/ “ช้า”/ bɔ :nniə²/ “ที่ไหน”, /dalɔ :ŋ/ “บ่อย”

6) คำลักษณะนาม หมายถึงคำที่ทำหน้าที่ขยายคำนาม เช่น /thro:m/ “กอง”/ phu:n/ “กอง”, /tuə/ “ก้อน”

7) คำบอกเวลา เช่น/tà²ŋay/ “วัน”, /dɪ ən/ “เดือน” /kà²mɔ :/ “ปี”

8) คำบอกจำนวน เช่น /muəy/เลขหนึ่ง /biə̀/สอง /pay/สาม /pɔːn/ สี่ /sɔːŋ/ห้า /thà̀phà̀t/ เลขหก/thà̀phoːn/ เลขเจ็ด /thà̀khɔːn/ เลขแปด/thà̀khɛ̀ 2/ เลขเก้า/muəycə̀t/เลขสิบ

9) คำบุพบท คือคำเชื่อมคำอื่นกับคำนาม หรือสรรพนาม เช่น /kà̀nɯŋ/“ใน”, /buə̀n/ “ที่”, /tə̀ 2/ “ถึง”

10) คำสันธาน คือคำที่ใช้เชื่อม คำ, กลุ่มคำ, หรือประโยคเข้าด้วยกัน เช่น /nà̀dɔː/ “และ”, /ə̀□/ “ด้วย”

11) คำกำหนด เช่น /keː/ “นั้น” /nɛː/ “นี้”

12) คำปฏิเสธ คือคำที่แสดงอาการปฏิเสธข้อความระหว่างหน่วยประธานกับกริยา เช่น /phiə̀/ “ไม่”, /sə̀ 2/ “อย่า”

13) คำลงท้าย คือคำที่ทำหน้าที่เสริมประโยคเพื่อบอกทัศนคติและอารมณ์ เช่น /nà̀ 2/ /kanyuə̀ŋ/ “เดี๋ยว”, /yə̀ 2/ “เถิด”

3. การสร้างคำ คือ การรวมหน่วยคำตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไปเข้าเป็นคำเดียว การสร้างคำในภาษาส่วยมีวิธีการสร้างคำดังนี้คือ

๑) การสร้างสร้างคำโดยการประสมคำคือการนำเอาหน่วยคำอิสระตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไปมารวมกันแล้วเกิดเป็นคำที่มีความหมายใหม่ขึ้นมา เช่น

หน่วยคำต้นเป็นคำนามและเป็นหน่วยที่มีความหมายสำคัญ ส่วนหน่วยที่ตามมาเป็นคำนามเช่นเดียวกันและเป็นส่วนขยาย ตัวอย่าง

/kɔːn/ “ลูก” +/sɛːm/ “น้อง” → /kɔːnsɛːm/ “ลูกน้อง”

คำนามประสมกับคำนามเช่นเดียวกันแต่ความหมายของคำประสมประเภทนี้จะเกิดมีความหมายใหม่ขึ้นโดยยังมีเค้าความหมายของหน่วยคำเดิมอยู่ เช่น

/muəy “หนึ่ง” +/cə̀t/ “สิบ” → /muəycə̀t/ “สิบ”

คำนามประสมกับคำนามเมื่อเป็นคำประสมแล้วจะมีความหมายโดยเฉพาะ

/kà̀ 2nay/“หนู” +/phùk/ “ชื่อเฉพาะ” → /kà̀ 2nayphùk/ “หนูพุก”

คำนามประสมกับคำกริยา ความหมายสำคัญของคำประสมประเภทนี้อยู่ที่หน่วยคำแรกส่วนหน่วยคำหลังเป็นเพียงส่วนขยาย เช่น

/diə̀ 2/ “น้ำ” +/sɔ̀ 2/ “ขึ้น” → /diə̀ 2sɔ̀ 2/ “น้ำขึ้น”

คำกริยาประสมกับคำนาม เมื่อประสมแล้วเกิดเป็นคำใหม่ขึ้นซึ่งมีความหมายเป็นคำรวมความหมายของสองหน่วยคำ เช่น

/kà̀t/ “ตัด” +/sɔ̀ 2/ “ผม” → /kà̀tsɔ̀ 2/ “ตัดผม”

คำกริยาประสมกับกริยาเมื่อประสมแล้วเกิดเป็นคำใหม่ขึ้นซึ่งมีความหมายเป็นคำรวมความหมายของสองหน่วยคำ เช่น

/hkɛ :/ “คำราม” + /khraŋ/ “เสียงดัง” → /hkɛ :khraŋ/ “คำรามเสียงดัง”

๒) การสร้างคำโดยการเพิ่มคำคือการนำหน่วยคำไม่อิสระไปเติมหน้า(prefix) หรือเติมกลางคำอิสระ(infix) เช่น

เติมหน้าคำอิสระ (prefix)

/ŋ/ + /kɾay/ → /ŋkɾay/ “กรรไกร”

เติมกลางคำอิสระ(infix)

/cɔ̃:t/ + /sal/ + /muɔy/ → /cɔ̃:tsalmuɔy/ “สืบเอ็ด”

๓) การสร้างคำโดยวิธีซ้ำคำคือคำที่ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระหน่วยเดียวนำมากล่าวซ้ำๆกันสองครั้งเช่น

/khuɔy/ “ซ้ำ” → /khuɔykhuɔy/ “ซ้ำๆ”

๔) การสร้างคำโดยการยืมคำคือคำที่ยืมมาจากภาษาอื่น ส่วนมากเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาถิ่นลาวอีสานและภาษาไทย เช่น

/cɔ̃ :b/ จอบ ภาษาไทย

/cɔ̃ :k/ แก้วต๋ม่น้ำ ลาวอีสาน

4. โครงสร้างพยางค์ในภาษาส่วยสามารถแบ่งคำต่างๆออกตามลักษณะของพยางค์ได้เป็น 3 แบบ คือ

1) คำที่มีพยางค์เดียวจะลงเสียงหนักทุกคำ เช่น /muɔy/ “หนึ่ง” /biɔ̃/ “สอง” /pray/ “สาม” /pɔ̃ :n/ “สี่” /sɔ̃ :ŋ/ “ห้า” ฯลฯ

2) คำสองพยางค์นั้นพยางค์หน้าจะลงเสียงเบาพยางค์หลังจะลงเสียงหนักเช่น /thà²phàt/ “เลขหก” /thà²pho:n/ “เลขเจ็ด” /thà²khɔ̃ :n/ “เลขแปด” ฯลฯ

คำสองพยางค์ที่เกิดจากคำพยางค์เดียว 2 คำรวมกันจะลงเสียงหนักทั้งสองคำ เช่น /kɔ̃ :ncaw/ “ลูกหลาน” /kɔ̃ :nthru²/ “ลูกผู้ชาย” /kɔ̃ :nsɛ :m/ “ลูกน้อง” ฯลฯ

3) คำหลายพยางค์ที่เกิดจากคำพยางค์เดียวรวมกับคำ 2 พยางค์ จะลงเสียงหนักที่คำพยางค์เดียวกับพยางค์หลังของคำ 2 พยางค์ เช่น /paymi:cɔ̃:t/ “สามสิบ” /paysalmuɔy/ “สามสิบเอ็ด” /paysalbiɔ̃/ “สามสิบสอง” ฯลฯ

คำหลายพยางค์ที่เกิดจากคำ 2 พยางค์ 2 คำรวมกันลงเสียงหนักที่พยางค์หลังของคำทั้งสอง เช่น /²aphu:ntà²wɛ :ŋ/ “จิ้งหรีดดำ” /²a:ka:sà²kan/ “ปลาตุ๊ก” ²a:ka:tà²chɪ ŋ “ปลาหลดลาย” ฯลฯ

5. ลักษณะพยางค์ภาษาส่วยอาศัยลักษณะคำต่างๆที่มีอยู่ในภาษาส่วยทั้ง 3 ประเภท ดังกล่าว กำหนดสัญลักษณ์ใช้แทนหน่วยเสียงต่างๆที่เป็นส่วนประกอบของพยางค์ ดังนี้

กำหนดให้ C แทนหน่วยเสียงพยัญชนะตัวที่ 1

CC แทนหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบตัวที่ 2

V	แทนหน่วยเสียงสระสั้น ก้อง - ประกติ
V ₁	แทนหน่วยเสียงสระสั้น ก้อง - มีลม
VV	แทนหน่วยเสียงสระยาวหรือสระประสม ก้อง - ประกติ
VV ₁	แทนหน่วยเสียงสระยาวหรือสระประสม ก้อง - มีลม
N	แทนหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายที่เป็นพยัญชนะนาสิก, อัมสระหรือ พยัญชนะข้างลิ้นกับลิ้นรวิ /m, n, ɲ, ɳ, w, y, l, r/
S	แทนหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายที่เป็นกัก, เสียงเสียดแทรก /p, t, k, ʔ, c, h/

1) ลักษณะคำพยางค์เดียวในภาษาส่วยมีโครงสร้าง 10 แบบดังนี้

- (1) C(CC)V เช่น /kay/ “อ้วยะเพศชาย” /kay/ “ถูก”
- (2) C(CC)V₁ เช่น /cɛʔ/ “เหลา” /thrɛ ʔ/ “เล็บ”
- (3) C(CC)VV เช่น /kho:/ “วู้” /krɔ:/ “หอย”
- (4) C(CC)VV₁ เช่น /ke:/ “นุ่น” /thriəʔ/ “ตะโกน”
- (5) C(CC)VS เช่น /kàb/ “กัด” /phlăt/ “กระดิ่งผัดข้าว”
- (6) C(CC)VN เช่น /khiw/ “คิ้ว” /plaŋ/ “หญ้าคา”
- (7) C(CC)VVS เช่น /kɔ:b/ “จับ” /hlu:b/ “ลูป”
- (8) C(CC)VV₁S เช่น /kuəʔ/ “อยู่” /hliəb/ “ทา”
- (9) C(CC)WVN เช่น /kɛ:l/ “เล่น” /kla:y/ “เลยไป”
- (10) C(CC) VV₁N เช่น /thiən/ “เทียน” /phliəw/ “จระเข้”

2) โครงสร้างสองพยางค์แท้ (Disyllable) คือคำที่มีพยางค์แรกประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้น 1 หน่วยเสียงหรืออาจจะมีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบก็ได้และหน่วยเสียงสระสั้นไม่มีพยัญชนะท้ายเป็นตัวสะกดจะลงเสียงเบา พยางค์ที่สองจะลงเสียงหนักประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือควบก็ได้ หน่วยเสียงสระสั้นหรือสระยาวหรือสระประสมและหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

พยางค์แรก	พยางค์ที่สอง
C(CC)V	+ C(CC)V เช่น /kàʔ/+nay/ → /kàʔnay/ “หนู”
	C(CC)VV เช่น /təʔ/+kaw/ → /təʔkaw/ “นั่ง”
	C(CC)VS เช่น /kàʔ+/tɛʔ/ → /kàʔtɛʔ/ “ดิน”
	C(CC)VNI เช่น /kàʔ/+san/ → /kàʔsan/ “งู”
	C(CC)VVS เช่น /kàʔ/+dɔ:b/ → /kàʔdɔ:b/ “ข้างล่าง”
	C(CC)WVN เช่น /kàʔ/+mɔ:n/ → /kàʔmɔ:n/ “ผู้สาว”

3) โครงสร้างสองพยางค์เทียม คือการนำคำพยางค์เดียวสองคำมาประสมกัน อาจเป็นพยางค์ที่มีความหมายหรือไม่ก็ได้มี 3 แบบต่อไปนี้

(ก) สองพยางค์เทียมแบบ

C(C)VV +C(C)V(V)N /2a:/+ /yi:l/ → /2a:yi:l/ "ค้ำคาว"

+C(C)V(V)S /h□:/ +/biət/ → /h□:biət/

"เคี้ยว"

+C(C)VV /2a:/+/mɛ:/ → /2a:mɛ:/ "แม่"

(ข) สองพยางค์เทียมแบบ

C(C)V(V)N +C(C)VV /laŋ/+/kaw// → /laŋkaw/ "ข้าวสาร"

+C(C)V(V)S /caŋ/+/2iət/ → /caŋ2iət/ "แคบ"

+C(C)VVN /muəy/+/dɔ:/ → /muəydɔ:/ "ครึ่ง"

→ /muəydɔ:/ "ครึ่ง"

(ค) สองพยางค์เทียมแบบ

C(C)V(V)S +C(C)V(V)S /bak/ +/khiəb/ → /bakkhiəb/ "น้อยหน้า"

+C(C)V(V)N /kə:t/ + /dal/ → /kə:tdal/ "รวย"

+C(C)VV /pa:k/ + /ka:/ → /pa:kka:/ "ปากกา"

4) คำหลายพยางค์ (Polysyllabic words) หมายถึงการนำเอาคำที่มีพยางค์เดียว (Monosyllabic words) และคำสองพยางค์ (Disyllabic words) แบบใดแบบหนึ่งมาประสมกัน หรือเรียงกันในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

แบบที่หนึ่ง Mono + Mono + Mono

/2à2/ +/luəŋ/+/ɛ:/ →

/2à2luəŋɛ:/ "ไม้แก่น"

แบบที่สอง Dis + Mono

/kà2nay/ + /duŋ/ → /kà2nayduŋ/ "หมู่บ้าน"

แบบที่สาม Mono + Dis

/pay/ +/mi:cə:t/ → /paymi:cə:t/ "สามสิบ"

บรรณานุกรม

ไพฑูรย์ มีกุล. 2533. วัฒนธรรมกลุ่มแม่น้ำมูลเชิงชาติพันธุ์วิทยาและประวัติศาสตร์ กรณี

ผสมผสานกลมกลืนของกลุ่มชาติพันธุ์กวย เขมรและ ลาว. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์สารมวลชน

เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์. 2554. ภาษาศาสตร์ภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หลักพรหมวิหาร 4 กับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

ในเขตอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

FOUR BRAHMAVIHARA AND A WAY OF LIFE OF THE ELDERLY

IN UTHAI DISTRICT PHRNAKONSRI AYUTTHAYA PROVINCE

พระณัฐวัชร์ อภินนโท (ศรีสมเพ็ชร) *

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับพรหมวิหาร 4 ของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพรหมวิหาร 4 ของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุ ผู้สูงวัย ทั้งชายและหญิง อายุ ระหว่าง 60 ปี ขึ้นไปซึ่งในอำเภออุทัยมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 5,148 คนโดยจะเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างโดยวิธีการสุ่ม 370 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ข้อมูลส่วนบุคคล แบบสอบถามถึงความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ แบบสอบถามถึงการมองโลกในแง่ดีของผู้สูงอายุ คำถามเกี่ยวกับหลักพรหมวิหาร 4 กับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ สถิติที่ใช้ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การทดสอบค่า (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way Anova)

ผลการวิจัย พบว่า

ผู้สูงอายุ ในเขตอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มี เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพสมรส โครงสร้างครอบครัว และสุขภาพที่แตกต่างกันมีผลต่อการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : หลักพรหมวิหาร 4, การดำเนินชีวิต, ผู้สูงอายุ

* นิสิตหลักสูตรวิชาชีวิตและความตาย ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the Four Brahmavihara principles in the way of life of elderly in Uthai district, Ayutthaya Province 2) to study the causes and problems of the elderly in Uthai district, Ayutthaya Province, The samples were the elderly men and women aged 60 years and over in Uthai district has all of the elderly the samples are 370 elderly people. Tool for data collection are personal questionnaire. The statistics include the mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.). T-test and One-way ANOVA.

The Research was found

- 1) To study level of four Bramavihara of the elderly in Uthai district, Ayutthaya province, 2) to study factors affected to level of four Brammavihara of the elderly in Uthai district, Ayutthaya province.

Keywords: Principle 4, lifestyle, elderly

บทนำ

เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีอัตราการเกิดและอัตราการตายไม่สมดุลกันเหมือนในอดีต คือ มีอัตราการเกิดมากกว่าการตายทำให้ภาวะประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยสูงขึ้นถึงประมาณ 5.97 ล้านคนในปัจจุบัน ซึ่งเท่ากับ 9.4 เปอร์เซ็นต์ ของประชากรทั้งประเทศ อีกทั้งสังคมมีความเจริญทางวัตถุมากขึ้นวิถีชีวิตของคนจึงเปลี่ยนแปลงคนในครอบครัวไม่ค่อยมีเวลาให้แกกัน เนื่องจากมีความจำเป็นต้องออกไปประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจึงเกิดช่องว่าง ผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางสังคมค่อนข้างสูง อันอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองจากการที่เคยเป็นหัวหน้าครอบครัว มีอาชีพ มีรายได้ ต้องออกจากบ้านไปประกอบอาชีพได้พบปะผู้คน มีอำนาจในการตัดสินใจภายในครอบครัว แต่เมื่อถึงวัยสูงอายุ บทบาทดังกล่าวลดลงหรือหมดสิ้นไป ประกอบกับภาวะเสื่อมถอยของระบบต่าง ๆ ในร่างกาย คิดช้า ทำช้า บางรายเกิดภาวะซึมเศร้า เกิดความเหงา ความว้าเหว่ ความเครียดบางรายมีปัญหาในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในครอบครัวและชุมชนซึ่งไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของผู้สูงวัย ที่มีความเสื่อมถอยทั้งทางร่างกายและจิตใจซึ่งต้องการความรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทรจากครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคนิคการแพทย์ การรู้จักดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ การลดอัตราการเกิดและอัตราการตาย จึง

ทำให้โครงสร้างประชากร ผู้สูงอายุมีจำนวนสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ กำลังนำไปสู่ภาวะ ที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ” (Population Aging) ทำให้ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพราะมี จำนวนประชากรผู้สูงอายุเกินกว่า ร้อยละ 10 ตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา ประเทศไทย มี ประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 10.6 และในปี 2549 มีประมาณ ร้อยละ 11 คาดว่าจะมี ประชากรผู้สูงอายุถึง 10.7 ล้านคน หรือร้อยละ 15.28 ในปี 2563 (โรงพยาบาลผู้สูงอายุบางขุน เทียน, 2559 : ออนไลน์) คำสอนในพระพุทธศาสนาสอนให้คนเรารู้จักความจริงของธรรมชาติและ ชีวิต ให้รู้จักตนเองพิจารณาแก้ไขปัญหาของตนด้วยหลักเหตุผลหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธ เจ้า ที่เรียกว่า พุทธธรรม พุทธธรรมเป็นการแนะนำต้นแบบ เพราะการแนะนำพุทธธรรมนี้ ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักช่วยตนเอง ยอมรับศักยภาพของมนุษย์ในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนให้รู้จักใน เงื่อนไข เหตุ-ปัจจัยและวิธีการซึ่งมีขั้นตอนครบถ้วนตามหลักการแนะนำ

หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ประกอบด้วยเมตตา มีความรัก มีความปรารถนาดี ไม่ตรีจิตคิดช่วยเหลือให้ผู้อื่นประสบแต่ประโยชน์และมีความสุขโดยทั่วกันมีความกรุณา หรือความ สงสาร ด้วยการคิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความเดือดร้อน ทั้งร่างกายและจิตใจ ในภาวะที่ได้รับ ความเดือดร้อนเป็นทุกข์ และเป็นการช่วยเหลือที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนใครรวมทั้งตนเอง มีเมตตา ความพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีอันเป็นความคิดรู้สึก เมื่อลูกหลานมีความก้าวหน้า มีความสุขและ มีอุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเชื่อตามแนวทาง พรหมวิหาร 4 กับการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอกุทัย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา โดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาเป็นเครื่องมือในการศึกษา กลุ่มผู้สูงอายุ ใน เขตอำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ว่าเป็นไปในลักษณะเช่นไร และเราจะมีแนวทางแก้ไข ปัญหาผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรมได้อย่างไรสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพรหมวิหาร 4 ของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอกุทัย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพรหมวิหาร 4 ของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอกุทัย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษาวิเคราะห์เอกสารเชิงคุณภาพหลักพรหมวิหาร 4 ตาม แนวทางพระพุทธศาสนาเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถาและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ พรหมวิหาร 4 หนังสือ ตำรา บทความ ข้อเขียน และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร 4 กับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ
2. ขอบเขตด้านประชากร คือ ผู้สูงอายุ ผู้สูงวัย ทั้งชายและหญิง อายุ ระหว่าง 60 ปี ขึ้น ไปซึ่งในอำเภอกุทัยมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 5,148 คน (สถิติประชากร อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2559) โดยจะเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างโดยวิธีการสุ่ม 370 คน

ค่าความเชื่อมั่นที่ 95 % ตามตารางของ (Yamame Taro, 1967) ด้วยวิธีการสุ่มโดยบังเอิญ (Random) เป็นการสุ่มจากสมาชิกของประชากรเป้าหมายที่เป็นใครก็ได้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน

3. ขอบเขตด้านเวลา ผู้ดำเนินการวิจัย ใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานประมาณ 2 -3 เดือน คือระหว่างเดือนมกราคม – มีนาคม พ.ศ.2558

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงที่มี อายุระหว่าง 60 ปี ขึ้นไป อาศัยในเขตอำเภออุทัย ระหว่างเดือนมกราคม – มีนาคม พ.ศ.2558 จำนวนประชากร 5,148 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่าง เลือกโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุจำนวน 370 คน มีค่าความเชื่อมั่นที่ $\pm 5\%$ ตามตารางของ Yamame ด้วยวิธีการสุ่มโดยบังเอิญ (Random) เป็นการสุ่มจากสมาชิกของประชากรเป้าหมายที่เป็นใครก็ได้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน เป็นการเลือกตัวอย่างที่มีลักษณะสอดคล้องกับนิยามของประชากรที่สามารถพบได้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของ เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ทำการศึกษาแนวคิดหลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และหลักพรหมวิหาร 4

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าที่ t-test และ F-test (One-way ANOVA)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ

ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-65 ปี ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 5,000 บาทต่อเดือน อาชีพเดิมก่อนเกษียณ ประกอบอาชีพ เช่น กสิกรรม และรับราชการเป็นส่วนมาก และปัจจุบันอาศัยอยู่กับครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมีโรคประจำตัว

ผลการเปรียบเทียบสมมติฐานสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มี เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพสมรส โครงสร้างครอบครัว สุขภาพ ที่ต่างกัน นั้นมีผลต่อการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การทดสอบสมมติฐานทางสถิติ

สมมติฐานที่ 1 ที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ต่างกัน โดยรวม ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่างกันมีความเข้าใจหลักธรรม พรหมวิหาร 4 แตกต่างกัน โดยรวม ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่างกันมีความเข้าใจหลักธรรม พรหมวิหาร 4 แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 ที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีการนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน โดยรวม ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีการนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 ที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่างกัน มีการนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน โดยรวม ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่างกัน มีการนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน โดยรวม

สมมติฐานที่ 5 ที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานะภาพสมรสต่างกัน มีการนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน โดยรวม ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานะภาพสมรสต่างกัน มีการนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 6 ที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีโครงสร้างครอบครัวต่างกัน มีการนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน โดยรวม ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีโครงสร้างครอบครัวต่างกัน มีการนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 7 ที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพต่างกัน มีการนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันมากน้อยแตกต่างกัน โดยรวม ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพต่างกัน มีการนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันมากน้อยแตกต่างกัน

อภิปรายผล

ผู้สูงอายุกับการประยุกต์พรหมวิหาร 4 ในการดำเนินชีวิต

ระดับการใช้หลักการใช้หลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา กับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เขตอำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมากทั้งสี่ อภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เขตอำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน อันเนื่องมาจากความเข้าใจในการประยุกต์หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการดำเนินชีวิต เพราะพรหม

วิหาร 4 เป็นธรรมของท่านผู้เป็นใหญ่ เป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมานิต เตชวรโร (อดุนอก) (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รัฐศาสตร์แนวพุทธ : พรหมวิหาร 4 กับนักปกครอง” ได้อธิบายว่า พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ผู้นำ หรือนักปกครอง ถ้านักปกครองปฏิบัติตามย่อมได้รับความเคารพยกย่อง สรรเสริญ และเป็นที่รักที่พอใจของประชาชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุทธีชัย จิตชโย (ถาวรศีล) (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเชิงวิเคราะห์พรหมวิหาร 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา” ได้อธิบายว่า ตามลักษณะของการจัดหมวดหมู่ทางหลักธรรม พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญมากต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม เนื่องจากเป็นคุณธรรมอันดีงาม เป็นหลักปฏิบัติที่มนุษย์พึงยึดไว้ประพฤติปฏิบัติต่อกันและกัน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพรหมวิหาร 4 ของผู้สูงอายุ

อารมณ์ความรู้สึกหรือพฤติกรรมบางอย่าง ย่อมจะต้องมีเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อบุคคลนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนตัวหรือปัจจัยภายนอก ซึ่งนั้นเป็นองค์ประกอบที่ทำให้บุคคลแสดงสิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นผลดีต่อตนเองหรือไม่ดี ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพรหมวิหาร 4 ของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลของผู้สูงอายุดังนี้

ด้านสถานภาพสมรส

ด้านสถานภาพสมรส มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความสุขของผู้สูงอายุ โดยผ่านภาวะสุขภาพกาย ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่อยู่กับคู่สมรสมีความสุขมากกว่าผู้สูงอายุที่เป็นหม้ายหรือหย่า หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส จะมีคู่ชีวิตคอยให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ ดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านต่างๆ แต่ผู้ที่มีสถานภาพ หม้ายหย่า หรือแยกกันอยู่นั้น ก็จะไม่มีการดูแลเอาใจใส่ นอกจากนี้สถานภาพสมรสมีอิทธิพลทางตรงต่อความสุขของผู้สูงอายุโดยรวม สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีของ Layard (2548 : 78 – 79) ที่อธิบายไว้ว่า สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับความสุข

ด้านอาชีพและรายได้

ด้านอาชีพและรายได้มีผลต่อความสุขโดยผ่านภาวะสุขภาพกายของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพและมีรายได้ในการดูแลตัวเองจะมีความสุขมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ และต้องพึ่งพาลูกหลานการดูแลทั้งนี้อาจเป็นเพราะการทำงานทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจ และรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และการทำงานบางอย่าง เช่น ด้านเกษตรกรรม ถือเป็นการออกกำลังกายแบบหนึ่ง จึงทำให้การทำงานมีผลต่อสุขภาพ นอกจากนี้การทำงาน มีอิทธิพลทางตรงต่อความสุขของผู้สูงอายุโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีของ Layard (2548 : 80 – 81) ที่พบว่าการว่างงานทำให้สูญเสียความเคารพตนเองและลดความสุข และยังพบว่าการทำงานยังมีความสัมพันธ์กับสุขภาพ อีกด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนันทา คุ่มเพชร (2545 : 126) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพกับไม่ประกอบอาชีพมีความสุขแตกต่างกัน จากที่กล่าวมานี้เป็นการสรุปปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความสุข

ด้านโครงสร้างครอบครัว

ด้านโครงสร้างครอบครัวมีอิทธิพลต่อความสุขของผู้สูงอายุ นั่นคือ การพบปะติดต่อกับบุตร ซึ่งมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความสุข โดยผ่านภาวะทางอารมณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ (2543 : 21 – 27) ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่มีการเยี่ยมเยียนจากบุตรจะทำให้รู้สึกสบายใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการได้พบปะติดต่อกับบุตร เป็นลักษณะของการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวอย่างหนึ่ง และทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่ถูกทอดทิ้ง ซึ่งการที่ปัจจัยนี้มีเพียงอิทธิพลทางอ้อมต่อความสุขของผู้สูงอายุตอนต้นโดยผ่านภาวะทางอารมณ์ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุที่เข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมถอยในด้านต่างๆ และเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเอง มีการปรับตัวเพื่อเตรียมเป็นผู้สูงอายุ รวมถึงเริ่มถอยห่างจากสังคม ดังนั้นหน่วยของสังคมที่เล็กที่สุด ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว หรือการพบปะติดต่อกับบุตรย่อมมีผลต่อภาวะทางอารมณ์

ด้านสุขภาพ

พบว่า สุขภาพกายมีอิทธิพลทางตรงต่อระดับพรหมวิหาร 4 ของผู้สูงอายุ โดยผู้ที่ไม่ได้โรคประจำตัวก็ย่อมส่งผลต่อความรู้สึกที่ดีเช่นกัน ซึ่งการมีสุขภาพกายที่ดีเป็นสิ่งที่จะทำให้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ ไม่เป็นภาระของผู้อื่น ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ มีกำลังใจสามารถใช้ชีวิตประจำวัน หรือดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของชินัน บุญเรืองรัตน์ (2551 : 78) ที่ว่าสุขภาพกายและความสุขมีความสัมพันธ์ในทางบวก นอกจากนี้ภาวะทางอารมณ์มีอิทธิพลทางตรงต่อความสุขของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทิตลักษณ์ จันทร์ธนสมบัติ (2552 : 153) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การระมัดระวังภาวะอารมณ์ เช่น หงุดหงิด ฉุนเฉียว น้อยใจ ทำใจให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยถ้าทำได้ก็จะมีมีความสุข และสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีของ Layard (2548 : 216-217) ที่กล่าวว่าความรู้สึกในเชิงบวก หรือการมีภาวะทางอารมณ์ที่ดี จะทำให้มีความสุขเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ระดับสาเหตุและสภาพปัญหา ผลการวิจัยพบว่าระดับสาเหตุและสภาพปัญหา เพราะวิถีชีวิตของสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป อันได้แก่ จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ทำร่วมกันและการออกกำลังกายที่เพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน สังคมได้งดงาม

2. การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิต ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมากซึ่งดีอยู่แล้วแต่สถานการณ์ปัจจุบันอยู่ในภาวะการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เพราะวิถีชีวิตของสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาในด้านนี้ให้ยิ่งขึ้นไป อันได้แก่ จัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้มีประโยชน์และรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อค้นพบต่างๆที่ได้จากงานวิจัยเล่มนี้ เกิดจากการใช้การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อทดสอบทฤษฎีในเรื่องการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตซึ่งอาจจะมีข้อจำกัดในเรื่องการอธิบายข้อมูลที่เป็นไปอย่างผิวเผิน หากในอนาคตจะมีการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึกและสะท้อนประเด็นที่ต้องการศึกษาได้มากขึ้น
2. ผู้วิจัยพบว่าสัมพันธภาพระหว่างผู้วิจัยกับผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะเป็นเรื่องของความไว้วางใจในการให้ข้อมูลและความร่วมมืออันดีต่อกระบวนการทำวิจัย ดังนั้นหากจะมีการวิจัยครั้งต่อไปการละเลยการสร้างสัมพันธภาพและมุ่งแต่เก็บข้อมูลเพียงอย่างเดียวจะเป็นข้อผิดพลาดอย่างร้ายแรงอันส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับด้วย

บรรณานุกรม

- สถิติประชากร อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2559.
- รักดี โชติจินดา และเจริญเกียรติ ธนสุขถาวร. 2548. **หลากหลายข้อค้นพบของศาสตร์ใหม่แห่งความสุข.** กรุงเทพมหานคร : สวนเงินมีมา.
- วิทธิลักษณ์ จันทรธนะสมบัติ. 2552. ทักษะต่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาสาธารณสุข 40 บางแค. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชินัน บุญเรืองรัตน์. 2551. ความผาสุกทางจิตวิญญาณและความสุขของผู้สูงอายุ ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมานิต เตชวโร (อุคนอก). 2550. รัฐศาสตร์แนวพุทธ : พรหมวิหาร 4 กับนักปกครอง. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทธิชัย สุทธิชัย (ถาวรศีล). 2546. ศึกษาเชิงวิเคราะห์พรหมวิหาร 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุนันทา คุ่มเพชร. 2545. อิทธิพลของพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพตนเอง การมีส่วนร่วมในชุมชนและความต้องการบริการสวัสดิการสังคมต่อภาวะสุขภาพจิตผู้สูงอายุใน อำเภอเมืองระนองจังหวัดระนอง. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ. 2543. ความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุไทย: การศึกษาเชิงคุณภาพ. **วารสารพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ.** 1 เมษายน – มิถุนายน 2543.
- โรงพยาบาลผู้สูงอายุบางขุนเทียน. **สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย.** ออนไลน์. แหล่งที่มา: <http://www.msdbangkok.go.th/BKT/Older.html> 24 กรกฎาคม 2559.
- Yamane Taro. 1967. **Statistics. An Introductory Analysis.** 2nd Ed. New York : Harper and Row.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน POLITICAL PARTICIPATION OF THE PEOPLE

อาณัติ นิลขาว^{*}

บทคัดย่อ

ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีฐานะยากจนและประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้ถูกเรียกว่าเป็นชนชั้นล่าง ชนชั้นรากหญ้า ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีตนั้นอยู่ในระดับล่าง ได้สร้างปรากฏการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองที่มีความเข้มข้นสูงขึ้นกว่าเดิมหลายเท่าตัว แต่ในปัจจุบันกระบวนการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนเหล่านี้มีการพัฒนาที่หลากหลาย มีความชัดเจนในการสร้างพฤติกรรมทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม มีการสร้างเครือข่าย สร้างพันธมิตร สร้างองค์กรทางการเมืองขึ้นโดยมีประชาชนระดับล่างเป็นฐานสำคัญที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อน ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับชาติของประชาชนเหล่านี้อย่างชัดเจน ภายใต้คำจำกัดความที่ว่าด้วย “ประชาธิปไตย”

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การเมือง, ประชาชน

ABSTRACTS

Most people in the country are poor and farming. They are the lower classes. Grass roots The level of political participation in the past is at the lower level. The phenomenon of participation in political events is several times higher. But nowadays, the political process of these people has developed in a variety of ways. It is clear that the political behavior is concrete. There is a network. Create a partner. The people in the lower level are the key drivers of the political system. This resulted in a change in local political behavior. And at the national level of these people clearly. Under the definition that "democracy"

Keywords: participation, politics, people

บทนำ

ในประเทศไทยที่มีการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ยอมรับกันทั่วไปว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามค่านิยมของอับราฮัม

^{*} คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ลินคอล์น อดีตประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกา^๑ หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน (มงคลเลิศ ด้านธานินทร์, 2551) ซึ่งอำนาจสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนโดยประชาชนทำหน้าที่ในการปกครองตนเองโดยตรง แต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถกระทำได้ จึงเกิดรูปแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Government) โดยประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในการกำหนดผู้ปกครอง (รัฐบาล) นโยบายและวิธีการปฏิบัติตามนโยบายแต่การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น แก่นแท้ของประชาธิปไตยมิใช่ “ความเป็นตัวแทน” หากแต่อยู่ที่ “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” ของประชาชนอย่างแท้จริง เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดการพัฒนาประชาธิปไตย ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่น สามารถกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การร่วมรณรงค์ทางการเมือง การเคลื่อนไหวทางการเมือง การตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและผู้บริหารท้องถิ่น เป็นต้น

จากวิวัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทยที่ผ่านมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง พบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาพการเมืองไทยยังไม่มีความสำเร็จก้าวหน้าเท่าที่ควร คือ ความอ่อนแอของภาคประชาชนที่ยังขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ปล่อยให้การเมืองเป็นเรื่องของนักการเมืองและข้าราชการที่มีอำนาจเข้ามำกำหนดนโยบายและปกครองบ้านเมือง แต่เมื่อผลของการปฏิรูประบบการเมืองให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดตามหลักการอย่างแท้จริง และสิทธิของความเป็นพลเมือง (Citizenship) ได้มีการแพร่ขยายในหมู่ประชาชนซึ่งมีความเข้าใจในหลักการนี้มากขึ้น การตระหนักในความเท่าเทียมกันในสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะความพยายามทำให้สิทธิพลเมืองทางการเมืองและทางสังคมเกิดขึ้นจริงและสร้างความเป็นสากลของสิทธิพลเมืองให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ได้กลายเป็นที่มาของ “การเมืองภาคประชาชน” โดยการเติบโตของภาคประชาชนดังกล่าวได้เกิดโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อน มีความหลากหลายและกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจ และส่งผลไปยังความไม่เสมอภาคทางการเมืองด้วย โดยเฉพาะการเข้าถึงศูนย์กลางของอำนาจภายในรัฐจะตกไปอยู่เพียงเฉพาะแค่กลุ่มคนบางกลุ่มที่มีโอกาสทางการเมือง ทางเศรษฐกิจและทางสังคมเท่านั้น จนนำไปสู่การจำแนกความแตกต่างทางชนชั้นในสังคมไทย ซึ่งเมื่อพิจารณาสภาพของการจำแนกชนชั้นก็อาจกล่าวได้ว่า เป็นสถานะที่รัฐได้กำหนดและออกแบบขึ้นมาในอดีตเป็นระยะเวลานานแล้วและแทรกซึมอยู่ในโครงสร้างทางสังคมไทย (มงคลเลิศ ด้านธานินทร์, 2551)

อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์แปลกใหม่ทางการเมืองไทยก็ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับภูมิภาคที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีฐานะยากจนและประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้ถูกเรียกว่าเป็นชนชั้นล่าง ชนชั้นรากหญ้า หรือชนชั้นไพร่ ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีตนั้นอยู่ในระดับล่าง ได้สร้างปรากฏการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองที่มีความเข้มข้นสูงยิ่งกว่าเดิมหลายเท่าตัว แต่ในปัจจุบันกระบวนการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนเหล่านี้มีการพัฒนาที่หลากหลาย มีความชัดเจนในการสร้างพฤติกรรมทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม มีการสร้างเครือข่าย สร้างพันธมิตร สร้างองค์กรทางการเมืองขึ้นโดยมีประชาชนระดับ

ล่างเป็นฐานสำคัญที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อน ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับชาติของประชาชนเหล่านี้อย่างชัดเจน ภายใต้คำจำกัดความที่ว่า ด้วย “ประชาธิปไตย” (บุญทัน ดอกโธสง, 2552)

นิยามความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน

มีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้ให้นิยามคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ไว้ เช่น (เจมส์ แอล เครย์ตัน, 2551 : 3) ได้กำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็น กระบวนการที่รวบรวมเอาความห่วงกังวล ความต้องการและค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ใน กระบวนการตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทางและเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มี เป้าหมาย เพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล (2548 : 15) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในระบอบ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวน น้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุกๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อ กิจกรรมส่วนรวม

เดวิด อีสตัน (Easton, David, 1971 : 202) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่มี ลักษณะสำคัญของกระบวนการทางการเมือง และกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารของสังคมยุคใหม่ที่เน้นปัจจัยในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support)

สถาบันประปเกล้า (2545 : 2) อธิบายไว้ว่า “การมีส่วนร่วมเป็นการกระจายโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการ จัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของ ประชาชนโดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษานำ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจน การร่วมควบคุมโดยตรงจากประชาชน”

สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของ ชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรง จากประชาชน หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบาย สาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วม ตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมี ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบาย แผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น (คะเนิงนิล ศรีบัวเอี่ยม และคณะ, 2545) ในขณะที่การมีส่วนร่วม ทางการเมือง (Political Participation) จึงสรุปได้ว่า เป็นกิจกรรมของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อกดดันหรือโน้มน้าวให้รัฐบาล ผู้นำ ผู้กำหนดนโยบาย ผู้มีอำนาจหรือผู้มีอิทธิพลต่อทุก

กระบวนการทางการเมืองการปกครอง มีความเป็นหรือตัดสินใจ รวมถึงการเลือกผู้นำ ให้ตรงกับความต้องการของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญอย่างไร

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกสำคัญเสมือนหัวใจในระบบประชาธิปไตย โดยเป็นการกระทำที่มีผลต่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง หรืออำนาจปกครอง การพ้นจากอำนาจนั้น รวมทั้งมีผลต่อนโยบายและการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ ดังนั้น ผู้ปกครองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครอง (Legitimacy) อันมีที่มาจากเหตุผลและหลักนิติธรรมจะอ้างความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครองนี้ก็ได้ต่อเมื่อผู้ถูกปกครองเชื่อว่าการใช้อำนาจของผู้ปกครองนั้นถูกต้องตามกฎหมายและมีเหตุผลเพียงพอ ผู้ปกครองจึงต้องไม่ละเมิดกฎหมายและใช้อำนาจการปกครองอย่างมีเหตุผล นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของแต่ละประเทศยังเป็นเครื่องชี้วัดอันจะแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางการเมือง เจตนคติทางการเมืองและพัฒนาทางการเมืองของประเทศนั้น อาทิ ประเทศที่ปกครองในระบบประชาธิปไตยในยุโรป รัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในทางการเมืองสูงและประชาชนนั้นมีความกระตือรือร้นและมีความพร้อมที่จะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองทั้งในด้านองค์ความรู้ทางการเมืองการกล่อมเกลารวมทั้งการพัฒนาทางการเมือง เป็นต้น

ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้วจะได้ประโยชน์อะไรบ้าง

1. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิผลที่สุดได้
2. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริงของประชาชนนั้น อาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกัน อันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาว เกิดความล่าช้า และความล้มเหลวของโครงการได้ในที่สุด
3. การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้างข้อตกลงและข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่างๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล
4. การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขาก็อยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติ และยิ่งอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย
5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ เข้ามาแสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการแบ่งฝ่าย ที่จะป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

6. การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและเกิดความชอบธรรมโดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน

7. การคาดการณ์ความหวั่นกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วม พวกเขาจะได้รับรู้ถึงความหวั่นกังวล และมุมมองของสาธารณชนต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ปฏิกิริยาตอบสนองของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้

8. การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ ทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำ และทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

การมีส่วนร่วมทางการเมืองใน 10 กรณี

มีนักวิชาการได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นกิจกรรมหรือการกระทำทางการเมืองในกรณีต่าง ๆ ไว้ 10 กรณี (วัชรฯ ไชยสาร, 2545 : 44-98) ดังนี้

กรณีที่ 1 การกระทำเพื่อสนับสนุนหรือเรียกร้องกับผู้นำของรัฐบาล ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและเผด็จการได้ เช่น การชุมนุมคัดค้านหรือสนับสนุนการกระทำของรัฐบาล การออกเสียงประชามติ หรือการวัดมติมหาชน หรือการทำโพล (Pole) ที่แสดงให้เห็นว่าเป็นความเห็นของมหาชน อันจะมีผลต่อการคัดค้านหรือสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลและสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาล

กรณีที่ 2 ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินการของรัฐบาลหรือการเลือกผู้นำรัฐบาล เช่น การที่สื่อและประชาชนแสดงความเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลหรือปรับคณะรัฐมนตรี

กรณีที่ 3 การกระทำของพลเมืองของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การร่วมชุมนุม และการยื่นข้อเรียกร้องในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

กรณีที่ 4 การมีส่วนร่วมโดยการมีตัวแทน (Representation) ซึ่งประชาชนต้องออกเสียงเลือกตั้งตัวผู้แทนทำหน้าที่แทนตน ตามระบอบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนเห็นว่า เป็นการมีส่วนร่วมกรณีหนึ่ง แต่ระบอบประชาธิปไตยโดยเห็นตรงกันว่า การมีตัวแทนไม่ใช่การมีส่วนร่วม

กรณีที่ 5 การกระทำอันแสดงถึงความรู้สึกแปลกปลอม (Alienation) ที่ทำให้ขาดความสนใจและขาดการกระทำใด ซึ่งการไม่กระทำที่มาจากความรู้สึกแปลกปลอมนั้น อาจก่อให้เกิดผลทางการเมืองตามมา แต่ต้องพิจารณาให้ได้ว่า การไม่กระทำอันใดเกิดจากความรู้สึกแปลกปลอมเป็นการมีส่วนร่วมและการไม่กระทำในกรณีอื่น ๆ ไม่เป็นการมีส่วนร่วม

กรณีที่ 6 การกระทำที่แสดงถึงความตื่นตัวทางการเมืองทั้งที่ตื่นตัวทางการเมืองมากและตื่นตัวทางการเมืองน้อย เช่น ผู้รับสมัครเลือกตั้งหรือผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ไม่ได้ไป

ลงคะแนนเสียง แต่ขอปรึกษาหารือหรือถกเถียงเรื่องการบริหารการเมืองกับเพื่อนบ้าน หรือผู้ที่แสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือผู้ที่สนใจข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อต่าง ๆ

กรณีที่ 7 การมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นการกระทำทางการเมืองทั้งที่มีความต่อเนื่องและเป็นครั้งคราว ซึ่งรวมถึงการกระทำทางการเมืองที่ใช้ความรุนแรงด้วย เช่น การรับสมัครเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การก่อจลาจลจู่โจม หรือการก่ออาชญากรรมทางการเมือง เป็นต้น

กรณีที่ 8 การกระทำที่ประสงค์จะมีอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมือง และการมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการและดำเนินการของข้าราชการได้ด้วย

กรณีที่ 9 การมีส่วนร่วมมิใช่การดำเนินการที่มีผลกระทบต่อการเมืองในระดับชาติเท่านั้น แต่เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

กรณีที่ 10 การปฏิบัติทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องนี้อาจต่างกันได้ตามกาล เวลา และสถานที่ เช่น วันหนึ่งอาจนับได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ในอีกกาลเวลาหนึ่งอาจไม่เป็นหรือในพื้นที่หนึ่งอาจถือว่าการมีส่วนร่วมในทางการเมือง แต่ในอีกพื้นที่หนึ่งอาจถือว่าไม่เป็นก็ได้

ระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552 : 16) อาจแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ โดยมีข้อพึงสังเกตคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุด และเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชน โดยวิธีการต่างๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าวสาร และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใดๆ

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือผู้วางแผนโครงการจะเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินข้อดีข้อเสียของโครงการอย่างชัดเจนมากขึ้น เช่น การจัดทำแบบสอบถามก่อนริเริ่มโครงการต่างๆ หรือการบรรยายและเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการนั้นๆ เป็นต้น

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ผู้วางแผนโครงการกับประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการ เหมาะที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อनुญาตุลาการเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน เป็นต้น

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหา ข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ แต่การลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของประเด็นดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึงเพียงใด โดยในประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ผลของการลงประชามติจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม แต่สำหรับประเทศไทยนั้น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติให้ ผลของการประชามติมีทั้งแบบที่มีข้อยุติโดยเสียงข้างมาก และแบบที่เป็นเพียงการให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีซึ่งไม่มีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด (มาตรา 165)

ซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีอยู่ 5 ประการ คือ

1. การออกเสียงเลือกตั้ง
2. การรณรงค์หาเสียง
3. การกระทำ ของแต่ละบุคคลเป็นเอกเทศต่อปัญหาทางการเมืองและสังคม
4. การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม
5. กิจกรรมที่ใช้ความรุนแรง และอาจเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญอย่างไร

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกสำคัญเสมือนหัวใจในระบอบประชาธิปไตย โดยเป็นการกระทำที่มีผลต่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง หรืออำนาจปกครอง การพ้นจากอำนาจนั้น รวมทั้งมีผลต่อนโยบายและการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ ดังนั้น ผู้ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครอง (Legitimacy) อันมีที่มาจากเหตุผลและหลักนิติธรรมจะอ้างความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครองนี้ได้ต่อเมื่อผู้ถูกปกครองเชื่อว่าการใช้อำนาจของผู้ปกครองนั้นถูกต้องตามกฎหมายและมีเหตุผลเพียงพอ ผู้ปกครองจึงต้องไม่ละเมิดกฎหมายและใช้อำนาจการปกครองอย่างมีเหตุผล นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของแต่ละประเทศยังเป็นเครื่องชี้วัดอันจะแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางการเมือง เจตนคติทางการเมืองและพัฒนาทางการเมืองของประเทศนั้น อาทิ ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยในยุโรป รัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในทางการเมืองสูงและประชาชนนั้นมีความกระตือรือร้นและมีความพร้อมที่จะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองทั้งในด้านองค์ความรู้ทางการเมืองการกล่อมเกลາทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นต้น

ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

สภาพเรื้อรังตามทางสังคม ถ้าสังคมมีการเรื้อรังตามทางสังคมต่ำ หมายความว่า ราษฎรที่ได้รับการศึกษามีจำนวนน้อย การเข้าถึงสื่อมวลชนก็น้อย การพัฒนาเป็นสังคมเมืองก็ต่ำ สิ่งเหล่านี้ก็คือ ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญ

ภาวะทางเศรษฐกิจหรือการครองชีพ ประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและมีความมั่งคั่งจะมีโอกาสเป็นประชาธิปไตยได้มากกว่าประเทศที่ยากจน ในประเทศยากจนราษฎรเองจะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย แต่ถ้าความยากจน ความขาดแคลนและเดือดร้อนทางเศรษฐกิจมีมากเกินไปจนอยู่ในภาวะเกินทนแล้ว อาจจะผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นก็ได้

ข้อจำกัดทางการเมือง ถ้าระบอบการเมืองเป็นระบอบประชาธิปไตยประชาชนก็จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง แต่ถ้าการปกครองแบบเผด็จการ ประชาชนก็จะมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ และจะเป็นไปในรูปของการมีส่วนร่วม โดยการปลุกเร้าระดมเพื่อสนับสนุนรัฐบาลนั่นเอง

วัฒนธรรมทางการเมือง ถ้าการมีบทบาททางการเมืองที่จำกัดอยู่แต่เฉพาะกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่ตระกูลซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีทั้งอิทธิพลและอำนาจเงินทำให้คนมีความรู้ไม่ยอมเข้ามายุ่งเกี่ยวทางการเมือง

ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

1. เจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชนขาดการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิด และความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. โครงสร้างกฎหมายและกระบวนการนโยบายยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ
3. การขาดแคลนผู้มีทักษะในการใช้เครื่องมือสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. ปัญหาเรื่องวัฒนธรรมการเมืองและความพร้อมของประชาชน
5. ปัญหาด้านความพร้อมของภาครัฐ
6. การไม่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ที่จะบอกให้ทราบว่าประชาชนมีส่วนร่วมแล้วหรือยัง หรือหน่วยงานของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถทำงานให้ดีขึ้นได้เพราะไม่มีมาตรฐานในการทำงานที่ชัดเจน

สรุปบทความ

ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญมาแล้วถึง 18 ฉบับ ทุกฉบับมีหลักการที่ตรงกันประการหนึ่งคือประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอิสระที่เรียกว่า อำนาจอธิปไตย แม้ว่าในอดีตที่ผ่านมา ประชาชนไทยจะมีได้มีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองเท่าที่ควร แต่เมื่อกระแสการเป็นประชาธิปไตยของโลกได้เข้าสู่ประเทศไทยก็ทำให้ประชาชนรู้ถึงการที่ตนควรมีสิทธิ เสรีภาพ และมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น นำมาสู่การปฏิรูประบบการเมืองไทยที่เห็นได้ชัดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ต่อเนื่องมาจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก

แนวโน้มของระบอบประชาธิปไตยซึ่งกำลังดำเนินไปในทุกวันนี้ การเพิ่มขึ้นของการให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของรัฐบาลกลายเป็นนิยามของประชาธิปไตย ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการตามกฎหมาย หรือเป็นสิ่งที่ต้องกระทำก่อนการตัดสินใจของรัฐบาล รวมทั้ง ยังถือเป็นเงื่อนไขที่จะต้องจัดให้มีก่อนการพิจารณาให้ทุนในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศของธนาคารโลกและธนาคารอื่นในภูมิภาค นอกจากภาครัฐแล้ว บริษัทเอกชนจำนวนมากได้ดำเนินโครงการการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเกี่ยวกับการหาที่ตั้งโครงการ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม หรือการเยียวยาแก้ไขแก่ผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อให้โครงการที่จะจัดทำขึ้นได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากประชาชนอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. 2545. แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 : ปัญหา อุปสรรค และทางออก. กรุงเทพมหานคร : ธรรมดาเพลส.
- เจมส์ แอล. เครย์ตัน. 2551. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม. แปลโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, ผศ.ดร.เมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี. ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.
- ถวิลวดี บุรีกุล. 2552. พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. 2548. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy). กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันพระปกเกล้า. 2545. การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ธรรมดาเพลส.
- วิชรา ไชยสาร. 2545. การมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับการเมืองภาคประชาชน. รัฐสภาสาร. 53 (5).
- Easton, David. 1971. The Political System : an Inquiry into the State of Political Science. 2nd New York : Knop.

A STUDY OF THE LANGUAGE MIXTURE BETWEEN ENGLISH AND THAI OF ENGLISH TEACHERS IN THE SECONDARY SCHOOLS OF TRAT PROVINCE

Narin Mookmanee *

ABSTRACT

A Thesis submitted in partial fulfillment of the requirement for the degree of Master of Arts (Linguistics) in topic “A Study of the Language Mixture between English and Thai of English Teachers in the Secondary Schools of Trat Province”. This study was a documentary research including a qualitative method and quantitative one in nature with two objectives, namely, 1) to study the nature of language mixture of English in Thai spoken by teachers in Trat Province; and 2) to study the word usage of English in Trat province base on the situation.

Keyword:

5.1 **Language mixture** means using English mixes Thai.

5.2 **Teachers** means Teachers who teach in the secondary schools where there are Matthayam 1 to 6 (grade 7-12) in Trat Province.

5.3 **Trat secondary school** means the secondary schools in Mueang Trat District Trat Province.

5.4 **Especial Vocabulary** means the English vocabulary in one of the field and was found in dictionary of terminal field, in English or Thai.

5.5 **General Vocabulary** means the vocabulary in normal context. It is not the especial vocabulary and appears in published English dictionary.

Research Methodology

This study is a mixed research consisting of documentary, qualitative and quantitative research. Researcher interviews which is concerned with professional teacher's background. Research method can be divided into five parts as below.

1 Research Direction

2 Research Design

3 Population/Informants

* Master degree Student of Linguistics, Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

4 Data Collection

5 Data Analysis

1 Research Design

The study is a documentary research including a qualitative and quantitative methods focusing on the nature of language mixture of English in Thai that has been spoken and study the word usage of English in Trat province base on the situation.

2 Key Informants for the Qualitative Method

The tool of data collection of the qualitative research is In-depth interview which tries to interview 10 key informants who are the Thai teachers of English language at the second schools in Trat province. The in-depth interview is well-structured on the nature of language mixture of English in Thai spoken, and to study the word usage of English in Trat province. Moreover, the needed information is collected from the secondary sources like books, journals, newspapers, research works and documents related.

3 Population and Sample of the Quantitative Method

For the quantitative method a questionnaire is used to collect data on the nature of language mixture of English in Thai spoken by teachers in Trat Province. The population and sample of the study include 10 teachers and 40 students obtained by a purposive sampling method.

4 The Tool of Data Collection for the Quantitative Method

The questionnaire is the tool of data collection for this part of the study. It tries to evaluate the satisfaction of students on teachers' using Satisfaction of students towards teachers' using English mixture in Thai while teaching and explaining the content of the subject with 5 rate of scale of satisfaction:

5 Most

4 More

3 Fair

2 Less

1 least

5 Data Collection

5.1 Primary Data

The primary data were collected by using in-depth interview and questionnaire as the tools of data collection the details of which were illustrated below.

Conducting in the process of informal interview with Thai teachers in this study in order to help the teachers to feel free to answer all of the questions, giving out suggestions from the teachers of Trat province School, Thailand.

The aim of the research is to study the nature of language mixture of English in Thai spoken and to study the word usage of English in Trat province the situation, this is the way to solve the problems of teachers from the suggestion of the professional teachers who live in Trat province, Thailand. Before interviewing professional teachers, researcher was preparing an interview, including recorder, interviewee's form and possible questions to be useful in this research study. Typically, the questions could start from words such as 'When, What, and How' etc. However, while interviewing them, it should be noted that importantly, answers and knowledge which are from questions.

The aim of the interview is to get data or information from informants. These are carried on in face to face conversations or interviewed by telephone. After that researcher sent a letter of self-introduction, research topic and research objectives to the teachers who participated in giving information to be used in this research study. All of the teachers who join in and interviews give their opinions, experience of teaching work. Importantly, the appointment with the teachers was made to confirm the date, time and place for an interview.

Interviewing process has spent over one and a half month. It commenced in the period between 25 January to 15 March 2016. In these interviews, researcher used an interview form to obtain basic biographical information and information pertaining to the background of the informants, such as giving their name, surname, address, gender, age, position, mobile number, and work experience. All information was written down in the form.

As researcher already informed the teachers of the aims at this research study, informal face to face conversational interviewing was conducted. All the answers, opinions and suggestions from them were recorded with tape recorder and taking notes. The interviews with professional teachers were conducted in Thai and English. It used more times in the interviews; someone spent one hour, 30

minutes, 20 minutes and different time according to the teachers. After collecting data, researcher sent a 'Thank letter' to all teachers for interviews.

5.2 Secondary Data

In collecting data from many books, to select documents and journals from the original text by emphasizing the study on the problems as well as the words that differ from Thai culture in order to study the techniques of the teachers used to solve these difficulties in teaching the books in order to transfer meaning as well as maintain the form of the source text.

3.6 Data Analysis

6.1 The Analysis of the Qualitative Data

For analyzing data collected from key informants the researcher using the content analysis in the process of having finished data collection, researcher listened to the tapes recording from teachers and wrote transcripts of the interviews. All of the answers were related to the research questions. Transcripts were written in English as shown in chapter four. All of data collections were re-read by the researcher in order to provide useful information to identify categories and analysis of language mixture of English in Thai spoken by key informants, it helps solve the problems of being professional teachers.

Moreover, the words and phrases of English mixture in Thai spoken by key informants in the forms of IPA to support the teaching matter of conveying the meaning and maintaining the form of the source text. When the teaching related to the meaning, the teacher is responsible to make the readers understand the meaning of the original. When considering a teaching in terms of maintaining the form of the source text to convey the meaning, the teachers must try to convey to the readers the structure of language or style of the original. Data analysis is in accorded with informational transcripts that it has collected from professional teachers already. The information was explicated and proved to be useful in this research study for language mixture of English in Thai spoken by researcher. All answers in these transcripts were analyzed to explain clearly and giving suggestions which may be useful to help in solving the same problems in the upcoming future.

Finally, key informants have kindly given information based on their experiences and suggestions for the benefits of the further study in forms of suggestions.

6.2 The Analysis of the Quantitative Data

For analyzing the quantitative information collected by the questionnaire on the satisfaction of students towards the opinions of students towards teachers who use English mixture in Thai statistics including Frequency and Percentage were used and the results were showed in tables.

Results

This research is documentary research and qualitative research by studies nature of language mixture of English in Thai spoken
The Nature of Language Mixture of English in Thai Spoken by Teachers in Trat Province

The following shows English language mixing with Thai Language spoken by key informants who are 10 teachers of Secondary schools in Trat province.

1. Some words using in news;

Baseball	/kii laa beet b๑๑ n/		
Basketball	/k ^h ๑๑๑๑ k ^h ๑๑ n baat b๑๑ n/		
Center	/sen t๑๑ haan prà t๑๑ um/		
Champion	/t๑๑๑๑ m p̄ian prà t๑๑m pii/		
Cheer	/dek t๑๑ ia bia/		
Communist	/lat t ^h ๑ k ^h ๑๑๑ m miw nít/		
Football	/fut b๑๑๑ n yǐn/		
Golf	/lūuk k๑๑๑ p/		
Hall	/l̄een don trii nay h๑๑๑ /		
Hockey	/kii laa h๑๑๑ k kii/		
League	/fut b๑๑๑ n t ^h ay l̄iik/		
Park	/n̄a๑๑ l̄en nay paak/		
Poster	/poot t๑๑๑ daa raa/	roject	/proo
t๑๑ek m̄ay/			
Rugby	/n̄ak kii laa rak bii/		
Team	/t ^h ๑๑๑ m t ^h ii s๑๑๑๑/		
Tennis	/k ^h ๑๑๑๑ t ^h en nít/		
Typhoon	/p ^h aa yu t̄aay fun/		
Volleyball	/w๑๑๑๑ n l̄ee b๑๑๑๑ n t๑๑ aay haat/		

Vote	/woot hây t ^h əə/
Scoop	/sa kup k ^h `aaw sət/

2. Some words using in Drinking and foods;

Apple	/p ^h n ʔ`ε ε p p ^h əən/
Brandy	/laaw bà ràn dii/
Cake	/k ^h `eek klūəy h ^h ɔ m/
Cookie	/k ^h `uk kii p ^h on la máay/
Hamburger	/hε ε m bəə kəə kũŋ/
Ice-cream	/ʔ ay sa k ^h riim lūuk keet/
Kiwi	/kii wii pən/
Salad	/sa lat p ^h `ak/
Sandwich	/sε ε n wiit mʉu/
Soda	/náam soo daa/

3. Other words;

Action	/p ^h aap p ^h `a yon ʔ`ε ε k tʃan/
Bonus	/boo rát raay pii/
Block	/b ^h ɔ k p ^h i an/
Cable	/sáay k ^h ee bəən/
Card	/kaat tʃ i ən/
Captain	/kaptan k ^h f əŋ bin/
Cartoon	/náŋ kaa tuun/
Check	/tʃ`ek ŋəən/
Clear	/k ^h liə ŋaan/
Clinic	/k ^h lii nìik rák sáa/
Clip	/k ^h lip tut/
Concrete	/t ^h `a nōn k ^h ɔ ɔ n kriit/
Copy	/k ^h ɔ p pii ʔ`eek ka sáan/
Corruption	/ra b ^h ɔ p k ^h ɔ ɔ rap tʃan/
Data	/sáay daa taa/
Design	/dii saay ŋaan mǎy/

Digital	/tʰiːwɔŋ tʰ ii wii di tɕ`i tɕɔ n/
Electronics	/tʰiːaŋ ʔ`i lek tʰ rɔɔ nɪk/
Fashion	/dʰəŋ fɛ ɛ tʰiːan/
Focus	/tɕ`ut foo kʰat pʰ aap/
Free	/tɕ`ɛ ɛ k frii/
Gang	/tʰ aaw kɛ ɛ ŋ/
Game	/lɛn keem/
Gas	/kaat hʉŋ tʰom/
Gear	/kiə waaŋ/
Graph	/kraap sɛn tʰroŋ/
Guitar	/mɪ i kii tʰaa/
Internet	/tʰ`ay ʔ in tʰəŋ nɛt/
Lens	/lɛn mum kwaaŋ/
Lobby	/lɔɔ p biː rooŋ rɛ ɛ m/
Lotion	/loo tʰiːan tʰ aa pʰiw/
Motor	/ŋaan mɔɔ tʰəŋ tʰ oo/
Nuclear	/ra biə t niw kʰ lia/
Office	/ʔ`ɔɔ p fit pʰra sʰaan ŋaan/
Queue	/tɕ`ɔɔ ŋ kʰ iw/
Resort	/pʰ`ak tʰiː rii sɔɔ t/
Review	/kʰiːan rii wiw/
Sensor	/kɔɔ ŋ sen sʰəŋ/
Series	/sii riː kaw ʰiː/
Serve	/sʰəŋ ʔ aa hʰaan/
Show	/tʰ oo ruum rʰot yon/
Stamp	/ʔ aa kɔɔ n sʰa tɛ ɛ m/
Style	/sʰa taay kaan tɛ ɛ ŋ tuə/
Tape	/tʰa lap tʰiːep/
Technique	/wɪt tʰ`a yaa lay tʰ`ek nɪk/
Update	/ʔ`ap deet kʰ`aaw/
Vaccine	/wʰak siːn pɔɔ ŋ kan rʰook/
Video	/kʰ tʰ əŋ tʰ ŋ aay wii dii ʔ oo/

Virus	/way íat sǎay p ^h an máy/
Website	/wép sáy kǐa s ^h əŋ/

The table 1 shows about groups of the nature of language mixture of English in Thai spoken using in dairy life

Conclusion

This study is a documentary research including a qualitative method and quantitative one aims to study the nature of language mixture of English in Thai spoken and to study the word usage of English base on the situation of teaching, the research in loan word the problems encountered by professional teacher who are lecturing at Trat province. After analyzing the data and presenting the results of the problems of loanword or using mix languages and teaching pointed out by professional teacher, in this chapter, it presents conclusions, discussion, and suggestions of loanword or mix languages teaching which are taken from professional teachers.

Teachings works have been viewed basically activities and produced on the basis of an interpretation of the meaning of the source text word to the target meaning. The aim of speaking in mix languages teaching in this research is to produce equivalent expressions in both of languages focusing on an accurate communication in meanings. However, various constraints must be taken into account. These constraints involve questions of context, the rules of meaning and sound distance. Therefore, this research was carried out to study English and Thai loanword problems encountered by professional teacher or speaker. Data collection was provided through interviewing ten professional teachers who stay in Trat province.

Furthermore, this research study explains the way to solve the problem of loanword encountered by teachers who are working in various fields of teaching. The method of using in this research is in-depth interview. Additionally, reviewing the literature on loan English to Thai spoken problems are in the areas of education, law, contract, movie, and psychologists. The interviewing data was recorded on tape and summarized in notes. The data was transcribed in order to analyze in accordance with the purposes of the study. The interpretation of the results was explained in the descriptive portions of the thesis and given in terms of answers to the research questions.

This research study is presented on the basis of informational problems of teaching by professional teachers. There are four main parts: 1) language, 2) pronunciations, 3) general background knowledge, 4) other problems are the barriers to effective spoken. In languages problems, they are from semantics and grammatical structure. Semantic problems are from misunderstanding on idiomatic expression, slang, technical term, and pronoun. Because English and Thai languages are different from sound each other in terms of their word etc. and another problem faced by teachers. The professional translators also point out that they must be careful in using the verb of time in English, because, in English language, time is very important. Additionally, using pronoun in English language is very important, so we must be more careful in using it. The only one pronoun can be explained carefully about its meaning. This is to show that one word of English can be loan into Thai in many meanings and on different situations.

With regard to the cultural problem of teaching and techniques of spoken problem, new technology problem is a big problem of spoken that is often encountered by every teachers because English and Thai language on sound is different. Sometimes, when teachers speak from the source word t to the target word, they are confused in the way of keeping the main knowledge of cultural features as original word. To understand clearly the English word, they try to find the best techniques to reach their success in spoken. In the end, the problem of spoken is that they do not have enough general background knowledge. It often arises when they are teaching with which they are unfamiliar. Teaching work needs to be knowledgeable over a wide range of subjects.

In addition, to find out the techniques of the English and Thai loanword is involved in the studies which analyze the source word and the spoken word. The importance of the aims of this study is not only the techniques of spoken, but also the language usage in the spoken version. Most professional teachers who participate in the interview used the techniques of teaching and speaking as a literal teaching, free spoken and techniques to transfer the original meaning into the natural structure of the target language. Regarding the language usage, it is fundamental for the teachers to analyze the source language thoroughly in order to select the words and transfer to the target language. But, some mistakes, however,

are also found in translating works such as language interference, mistranslation, and incomplete speaking.

The categorization of the problem of teaching is encountered by professional teachers and possible solutions for each problem. The spoken problems can be divided into three parts: linguistic problem, pronunciation problem, background knowledge problem. Solving the problem of teaching techniques is used to check the words or idioms from dictionaries, consulting Thais and foreigners, searching for more supportive data from textbooks and electronic source and using meaning-based speaking methods pointed out by teachers.

Bibliography

- Appel, R., & Muysken. **Language Contact and Bilingualism**. New York: Routledge, Chapman and Hall 1990.
- Gibbons, J. **Code-mixing and Code Choice: A Hong Kong case study**. London: Multilingual Matter. 1987.
- Gruyter, 2003.p. 54. Richard, J. C, Platt. J & Platt, H. **Dictionary of Language Teaching & Applied linguistics**. London: Longman. 1992
- Gumperz, John J. **The Communicative Competence of Bilinguals**. Language in Society 1972
- Kachru, B.B. **Toward Structuring Code-Mixing: An Indian Perspective**. International Journal of the Sociology of Language, 1978.
- Kannaovakun, P. **The mixing of English and Thai in Thai Television Programs**. Manusya Journal of Humanities, 2003.
- Matras, Yaron, "**Mixed Languages: a Functional-Communicative Approach**", "Bilingualism: Language and Cognition / Volume 3 / Issue 2 / August 2000. Matras, Yaron, and Peter Bakker. **The Mixed Language Debate: Theoretical and Empirical Advances**, Trends in Linguistics Series. Volume 145. Walter de Gruyter, 2000.
- Nopawong, Jirayu. **Influence Foreign Language to Thai Language**, Royal Institute, April-June 2529.
- Pataranit, Wongkhae. **Education English Language Mixture in Thai Language**, Thesis

- Master degree, Srinakharinwirot University 2525.
- Thomason, Sarah Grey, and Terrence Kaufman. **Language Contact, Creolization, and Genetic Linguistics**. University of California Press, 1991.
- Utt Si Ha, Umpai. Using language for guide: **Changing language Between Thai and English**, Thesis Master degree, Linguistics branch southeast asia, (Research Institute for Languages and Cultures of Asia) 2530.
- Wongsotorn, Utchara. **Definition and Transliteration, Journals Languages and Linguistics**, (January – June 2527). Zuckermann 2009, citing Hjelmslev 1938 and Schuchardt 1884.
- Aomsart, Anan and Nouwarat Aomsart **ลักษณะภาษาไทย Thai Manner**. Bangkok : Thaiwattanaphanit, 2520.
- Changkhanyuen, Wanlaya. **Development of Thai Borrowing Word From English : Seminar, “Thai language and Thai Socail**. Office of National Identity Secretariat of the Prime Minister, 2526.
- Crystal, D. (1997). **The Cambridge Encyclopedia of Language**. (24th ed.) London: Cambridge University Press
- Giles, H., J. Coupland & N. Coupland. **Contexts of Accommodation: Developments in Applied Sociolinguistics**. London: Cambridge University Press. 2010.
- Jindaborisutt, **A Study of English-Thai Code-Mixing in Public Relations Officers of Thai Commercial Banks Functioning in The Head Offices**. (Master’s project). Ramkhamheang University, Bangkok 1998
- Kanadpon, W. (2000). **A Study of the English-Thai Code-Mixing at GMTR Electronics Co., Ltd: A case study**. (Master’s project) Graduate School King Mongkut’s Institute of Technology North Bangkok
- Khanitthanon, Wilaiwan. **Influence of Foreign Language In Thai : The Seminar of Thai Using**, Board of the National Research Council. Department of Philosophy The Ministry of Science Technology And Energy, 2527.
- Meakins, Felicity. **Case-marking in Contact: The Development and Function of Case-Marking in Gurindji Kriol**. Amsterdam: John Benjamins. 2011.
- Phisanputra, Duangduen. **History of Thai Education**, Department of Foundation of Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University
- Dhitiwattana, N. (1997). **The mixing of English in Thai by Lecturers of Different**

- Disciplines at Kasersart University.** (Master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Rakthamyong, Chanthanee. **Using language of medical : English Language Mixture Between Thai Language,** Thesis Master degree, (Faculty of Art Thammasart University) 2538.
- Rakthumying, Chanthanee. **The Language Using of Doctor: The Code - Mixing in Thai and English.** The Thesis of Master Degree of Art, Thummasart University, 2538.
- Wardhaugh, R. **An Introduction to Sociolinguistics.** (4thed) London: Blackwell Publishers. 1992.
- Wongphanitjareun, Sutthira. **The Studying of Code-Mixing Between Thai and English of Thai Radio Presenter in Bangkok.** The Thesis of Master Degree of Art, Thummasart University, 2537
- Wongsothorn, Achara. **Coining and Transliteration.** Journal of Language and Linguistics (January to June) 2527.
- Ekola, T. Pantiliset on tour: **Code-switching in Finnish magazine advertisement.** 2010.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/.../Ekola_Kandi.pdf search date 25 June 2015
- Ho, J. W. Y. **Code-mixing: Linguistic Form and Socio-Cultural Meaning: The International Journal of Language Society and Culture.** Retrieved from. (2007). <http://www.educ.utas.au/user/tle/Journal/issues/2007/21-2.pdf> search date. 25 June 2015.
- Isharyanti, N. & M.Stella. **Code Switching and Code Mixing in Internet Chatting Between Yes, Ya and Si: A case study.** (2009). Retrieved from http://jaltcall.org/journal/articles/5_3_Cardenas.pdf search date 25 June 2015.
- Jargon, n.1." **OED Online.** Oxford University Press, March 2015. Web. search date 4 May 2015.
- Leung. Can empirical **Study on Code-Mixing in Print Advertisements in Hong Kong.** search date (2010). 4 May 2015.

Retrieved from <http://scialert.net/fulltext/?doi=ajm.2010.49.61&org=10>

LinguaLinks Library (2003). search date 25 June 2015

Muyasaroh, A. **An Analysis of Indonesian-English Code Mixing Used in Cosmo Girl**

Magazine. Retrieved from. 2009.

<http://etd.eprints.ums.ac.id/5417/1/A320040332.pdf>

Scotton, M. C. (2004). **Code Mixing in Teaching Vocabulary in Bilingual Classroom.**

Retrieved from <http://www.yunus.hacettepe.edu.tr/mcelik/baglantilarla-swift.html>

Wong, D. **Code –Mixing in Hong Kong.** Retrieved from . <http://www.Linguistlist/org.ask-ling/code-mixing.html>. 2004.

การบริหารคนสี่จำพวกในองค์กร MANAGEMENT OF THE FOUR GENERA IN THE ORGANIZATION

สมควร ดวงบรรเทา *

นพดล ดีไทยสงค์ **

บทคัดย่อ

บุคคล 4 จำพวกในองค์กรประกอบด้วย 1. บุคคลจำพวกแรก คือ พวกที่มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว 2. บุคคลจำพวกที่สอง คนกลุ่มนี้มีวุฒิภาวะปานกลางถึงสูง ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย 3. บุคคลจำพวกที่สาม มีวุฒิภาวะต่ำถึงปานกลางมีความรู้ความสามารถไม่มากนัก 4. บุคคลจำพวกที่สี่ พวกที่ไร้สติปัญญา จำพวกที่ขาดคุณสมบัติ พวกหัวดื้อ มีทัศนคติที่ต่อต้านอย่างแรงกล้า ไม่ยอมรับคำแนะนำหรือการพัฒนาอย่างใด ในการบริหารจัดการคนในองค์กรเราจำเป็นต้องใช้หลักในการจัดการให้ตรงกับบริบทของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งเรียกว่าเป็นการใช้หลักภาวะผู้นำตามสถานการณ์โดยอิงกับแนวคิดของ Hersey & Blanchard

คำสำคัญ : บุคคล 4 จำพวก, บริหารจัดการ, องค์กร

Abstracts

The four types of peoples in organizations include: 1. The first type of person is the intelligent person. 2. The second type of person. This group has a medium to high maturity. 3. The third type of person. The low to medium knowledge is not very competent. 4. The fourth type of person. The innocent I do not have the qualifications of the head of a stubborn strong tenacity. Do not accept any advice or development. To manage people in the organization, we need to master the context of that person, which is called situational leadership, based on the Hersey & Blanchard concept.

Keywords : The four types of peoples, organization, management

บทนำ

กระแสของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการค้าเสรี การพิทักษ์รักษาสິงแวดล้อม และการเชื่อมโยงของระบบข้อมูลข่าวสารแบบเครือข่าย รวมถึงพัฒนาการของความเป็นประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม

* นักวิชาการอิสระ

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ร่วมมากขึ้น และการเคารพในสิทธิมนุษยชน ทุกสังคมในโลกรวมทั้งประเทศไทยต่างได้รับผลกระทบ ซึ่งก่อให้เกิดทั้งโอกาสและภัยอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ขณะเดียวกันสังคมไทย กำลังเผชิญกับสภาพการณ์ใหม่ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมในระดับโลก กระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เส้นแบ่งพรมแดนระหว่างประเทศกำลังเลือนรางลงไป การเคลื่อนย้ายทุน แรงงาน องค์ความรู้ สินค้าและบริการต่าง ๆ เป็นไปอย่างเสรียิ่งขึ้น หลายประเทศมีอัตราการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ สูงมาก ในขณะเดียวกัน วิกฤตพลังงานน้ำมันที่ราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้นำไปสู่ความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ทุกประเทศทั่วโลก จนอาจจะกลายเป็นประเด็นความขัดแย้งระหว่างประเทศที่รุนแรง

เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงเช่นนี้ ได้มีผลทำให้ปัจจัยด้าน "ผู้นำ" (Leader) มีความสำคัญมากขึ้น เพราะ โลกยุคใหม่มีความสลับซับซ้อน ลื่นไหล จึงมีความเสี่ยงสูง ทั้งนี้ความรู้กับประสบการณ์จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะต้องใช้ความเข้าใจประวัติศาสตร์เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้าง "วิสัยทัศน์" ซึ่งทางนำพาองค์กรและผู้ตามเข้าสู่โลกยุคใหม่ที่มากทั้งโอกาส ควบคู่กับการแข่งขันกับความขัดแย้ง ให้อยู่รอดและเจริญเติบโตได้ การกิจสำคัญต่อมาคือ การต้องสามารถสร้างศรัทธาความเชื่อมั่น เพื่อให้คนเดินตาม นั่นคือ การบริหารให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่สิ่งใหม่ที่เป็น ซึ่งการยอมรับในตัวผู้นำจะสำคัญยิ่ง นอกจากนี้ ผู้นำยังต้องเก่งบริหาร กำกับหน่วยงานของคนให้มีการพัฒนาเป็นระบบปฏิบัติงานที่ทันสมัย ลูกน้องทำงานได้เก่ง มีความสามารถในการใช้ไอที ทำผลงานและบริการประชาชนได้ดี แล้วทั้งหมดโดยรวมก็คือ การสามารถสร้างศักยภาพการแข่งขัน ให้ชนะเหนือคู่แข่งทั้งหลาย แต่จุดอ่อนที่มักมีมากับผู้นำยุคเก่าบางคนคือ ความโบราณ ใจแคบไม่พัฒนากับขาดความรู้ รวมทั้งการมีประสบการณ์ที่จำกัดคับแคบจนไม่อาจตามทันโลกที่เปลี่ยน และจุดเสี่ยงก็คือ อุปนิสัยหรือสันดานอันมั่นคงถาวรที่แก้ไขยาก ที่ยังคงมีอิทธิพลครอบงำความคิดของผู้นำคนนั้นอย่างเหนียวแน่นและมั่นคง

คนสี่จำพวกในพระพุทธศาสนา

หลังจากที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ใหม่ๆ ได้ทรงพิจารณาพระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้แล้วว่าเป็นคุณธรรมอันลึกซึ้ง พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสตรอง ทรงคำนึงว่าธรรมที่พระองค์ตรัสรู้นี้ ลึกซึ้งมากยากที่สัตว์อื่นจะรู้ตาม จึงยังทรงมิได้รับคำทูลอาราธนาทีเดียว แต่ได้ทรงพิจารณาโดยพระญาณก่อนว่า **เวไนยสัตว์** นั้นจำแนกเหล่าที่จะรองรับพระสัทธรรมได้เพียงใด จำนวนเท่าใด ทรงจำแนกด้วยพระญาณว่าเหล่าเวไนยสัตว์บุคคลที่จะรับพระสัทธรรมได้และไม่ได้มีอยู่ 4 จำพวก **เปรียบได้ดังดอกบัวสี่เหล่า** อันหมายถึง **ปัญญา วาสนา บารมี และอุปนิสัย** ที่สร้างสมมาแต่อดีตของบุคคล แต่เมื่อพิจารณาพื้นฐานของมนุษย์ก็ทรงทราบด้วยพระญาณว่า คนในโลกนี้มีความแตกต่างกัน ดังที่พระองค์ทรงเปรียบไว้กับดอกบัว 4 เหล่า (อง.จตุกก. (ไทย) 21/133/202) คือ

1. อุคฆฏิตัญญู คือ พวกที่มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อได้ฟังธรรมก็สามารถรู้และเข้าใจในเวลาอันรวดเร็ว แม้ฟังเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ก็สามารถที่จะเข้าใจได้ เปรียบดังดอกบัวที่ชูดอกขึ้นพ้นน้ำแล้ว สามารถที่จะบานสะพรั่งได้ทันทีที่ได้รับแสงจากพระอาทิตย์

2. วิปจิตัญญ คือ พวกที่มีสติปัญญาปานกลาง เป็นสัมมาทิฏฐิ เมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มเติมหรือชี้แนะเล็กน้อย จะสามารถรู้และเข้าใจได้ในเวลาอันไม่ช้า สามารถที่จะเข้าใจในเรื่องนั้นได้ เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ปริ่มน้ำซึ่งจะบานในวันถัดไป

3. เนยยะ คือ พวกที่มีสติปัญญาน้อย จำพวกที่มีคุณสมบัติพอแนะนำได้ แต่เป็นสัมมาทิฏฐิเมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มอยู่เสมอ มีความขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อ มีสติมั่นประกอบด้วยศรัทธาปสาทะ ในที่สุดก็สามารถรู้และเข้าใจได้ในวันหนึ่งข้างหน้า เมื่อได้รับการอบรมเสมอๆ บ่อยๆ จำใจจำใจ ก็สามารถที่จะเข้าใจในหน้าที่การงานได้ เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ รอวันที่จะพ้นน้ำในวันต่อ ๆ ไป ซึ่งจะค่อย ๆ โผล่ขึ้นเบ่งบานได้ในวันหนึ่ง

4. ปทปรมะ คือ พวกที่ไร้สติปัญญา จำพวกที่ขาดคุณสมบัติ พวกหัวดื้อ มีทิฏฐิมานะคือ รั้นอย่างแรงกล้า ไม่ยอมรับคำแนะนำหรือการพัฒนาอย่างใด และยังเป็นมิจฉาทิฏฐิแม้ได้ฟังธรรมก็ไม่อาจเข้าใจความหมายหรือรู้ตามได้ ทั้งยังขาดศรัทธาปสาทะ ไร้ซึ่งความเพียร เปรียบเสมือนดอกบัวที่จมอยู่กับโคลนตม ยังแต่จะตกเป็นอาหารของเต่าปลา ไม่มีโอกาสโผล่ขึ้นพ้นน้ำเพื่อเบ่งบาน

บุคคลที่เปรียบได้กับดอกบัวดอกที่ 1, 2, 3 นั้นสามารถให้อนุศาสน์วาทแล้วสามารถบรรลุมรรค ผล นิพพาน ได้เร็วช้าต่างกันก็ด้วยปัญญา วาสนา บารมี และอุปนิสัย ที่ต่างกัน ซึ่งจำแนกเป็น พุทธเวไนย สาวกเวไนย ธาตุเวไนย ตามลำดับ ส่วนบุคคลซึ่งเปรียบเป็นบัวประเภทที่ 4 ไม่สามารถบรรลุอะไรได้ในชาตินี้ ด้วยขาดซึ่งปัญญา แต่จะเป็นอุปนิสัย วาสนา บารมีต่อไปในภายภาคหน้า เมื่อทราบด้วยพระญาณดังนั้นแล้ว ด้วยพระกรุณาคุณ ทรงเล็งเห็นว่าโลกนี้ผู้ที่พอจะรู้ตามได้ก็คงมีอยู่บ้าง เมื่อเล็งเห็นเหตุนี้ จึงตกลงพระทัยจะสอนธรรมให้แก่สัตว์ทั้งปวง จึงรับอาราธนาของท้าวสหัมบดีพรหม

ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์กับการจัดการคนสี่จำพวก

ทฤษฎีผู้นำตามสถานการณ์ของเฮร์ซีย์ เบลด์ชาร์ด (Hersey and Blanchard Situational Theory) ได้นำแนวคิดของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ มาประยุกต์ คือ พฤติกรรมที่มุ่งสร้างโครงสร้าง (Initiation Structure) และพฤติกรรมที่มุ่งความสัมพันธ์ (Consideration) และอธิบายว่า ภาวะผู้นำแบบต่าง ๆ ประกอบกับความพร้อมของสมาชิกทำให้เกิดรูปแบบของการทำงานของผู้นำ 4 รูปแบบ (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2556 : 208) แนวคิดนี้เน้นที่คุณลักษณะของผู้ตามที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของสถานการณ์ในการพิจารณาพฤติกรรมผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ระดับความพร้อมของพนักงานแตกต่างกัน เช่น พนักงานที่มีความไม่มั่นคงในการทำงาน มีความต้องการผู้นำที่แตกต่างจากคนที่มีความสามารถมากมีทักษะในการทำงาน มีความมั่นใจและเต็มใจที่จะทำงานแสดงถึงรูปแบบผู้นำต่าง ๆ 4 แบบดังนี้

1. ผู้นำแบบบอกกล่าว (Telling) หมายถึง รูปแบบผู้นำแบบสั่งการและกำหนดทิศทางการทำงานที่ชัดเจนเป็นแนวทางสำหรับพนักงาน ความพร้อมของพนักงานต่ำ ต้องกำหนดสิ่งที่

จะทำและวิธีการดำเนินงานให้ กำกับและควบคุมอย่างใกล้ชิด ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความพร้อมต่ำ ไม่มีความสามารถและไม่เต็มใจ หรือจะมีความเสี่ยงเกินไปถ้าให้รับผิดชอบงานนั้น

2. ผู้นำแบบขายความคิด (Selling) หมายถึง การที่ผู้นำให้พนักงานได้พิจารณาปัจจัยภายในต่างๆ ก่อนการตัดสินใจ ความพร้อมของพนักงานปานกลาง อธิบายถึงสิ่งที่จะทำและให้โอกาสในการทำความเข้าใจในงานที่จะทำนั้น ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความสามารถแต่มีความเต็มใจหรือมีความมั่นใจที่จะทำงานนั้น

3. ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participating) หมายถึง ผู้นำให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้อื่นเจริญก้าวหน้าโดยการแนะนำและพัฒนาทักษะในการทำงานความพร้อมของพนักงานปานกลาง เน้นการติดต่อสื่อสารสองทางและความร่วมมือ ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความสามารถที่จะรับผิดชอบงานแต่ไม่มีความเต็มใจหรือมีความเสี่ยงเกินไปที่จะให้ทำงานนั้น

4. ผู้นำแบบการมอบหมายงาน (Delegating) หมายถึง ผู้นำที่สั่งการและให้การสนับสนุนเพียงเล็กน้อย พนักงานมีความรับผิดชอบในงานอยู่แล้วในสถานการณ์การทำงานนั้น ความพร้อมของพนักงานสูง ให้ความเป็นอิสระในการทำงานมาก ใช้กับสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความสามารถ และมีความเต็มใจหรือมีความมั่นใจที่จะทำงานนั้น (ยาเป็น เรื่อง จรุงศรี, 2558)

นอกจากนี้ Hersey & Blanchard ถือว่าเป็นผู้พัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้น ในระยะแรกเรียกว่า ทฤษฎีวงจรชีวิตของภาวะผู้นำ (Life-Cycle Theory of Leadership) โดยได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็นสองมิติ เช่นเดียวกับผลการศึกษาวิจัยที่รัฐโอไฮโอ คือ พฤติกรรมมุ่งงาน (Task Behavior) ซึ่งผู้นำจะให้บุคคลหรือกลุ่ม ทำหน้าที่และมีความรับผิดชอบในงานว่า จะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไร และทำที่ไหน เป็นต้น และ พฤติกรรมมุ่งสัมพันธ์ (Relationship Behavior) ซึ่งผู้นำจะใช้การติดต่อสื่อสารแบบสองทางหรือมากกว่า พฤติกรรมใดจะเหมาะสมกับสถานการณ์ใด พิจารณาจากความพร้อม (Readiness) ของผู้ใต้บังคับบัญชาใน 2 ด้านคือ ด้านความสามารถ (Ability) ดูจากความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่จำเป็นสำหรับงาน และ ด้านความเต็มใจ (Willingness) ที่จะทำให้งานสำเร็จดูจากความเชื่อมั่น ความมีพันธะผูกพัน และแรงจูงใจที่จะทำงานนั้น ความพร้อมเหล่านี้จะแบ่งได้ 4 ระดับที่ต่อเนื่องกัน คือ ระดับต่ำ ระดับต่ำถึงปานกลาง ระดับปานกลางถึงสูง และ ระดับสูง ในแต่ละระดับซึ่งจะชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมใดจะเหมาะสมกับความพร้อมระดับใด

บูรณาการแนวคิดภาวะผู้นำตามสถานการณ์กับหลักบัวสี่เหล่าเพื่อคนสี่จำพวก

จากแนวคิดภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของ Hersey & Blanchard นั้น ได้อธิบายถึงหลักการบริหารคนในองค์กรตามสถานการณ์ซึ่งมุ่งเน้นที่สถานการณ์ของบุคลากร 4 จำพวก ซึ่งผู้นำ 4 จำพวกจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการปกครองและใช้งานบุคคลนั้นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพที่เขาจะมี ได้แก่

1. บุคคลจำพวกแรก ในทางพระพุทธศาสนาเรียกกลุ่มบุคคลจำพวกนี้ว่า **อุคฆฏิตัญญู** คือ พวกที่มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว คนกลุ่มนี้มีฐานะสูงมีความรู้ความสามารถมีความเต็มใจและมั่นใจในการปฏิบัติงานมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย การบริหารคนกลุ่มนี้ใช้รูปแบบการมอบหมายงานให้ทำ/มอบอำนาจในการตัดสินใจ กลุ่มคนจำพวกนี้ในองค์กรเราเรียกว่าเป็นกลุ่มคนเก่ง (Talent) การใช้งานบุคคลกลุ่มนี้ผู้บริหารเพียงแต่มอบหมายงาน (Delegation) ให้เท่านั้น ซึ่งหลักการมอบหมายงานนั้นควรใช้หลักเกณฑ์ โดย

- Specific: เฉพาะเจาะจง มีการระบุขอบเขตการทำงานที่ชัดเจน
- Measurable: วัดผลได้ โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดความคืบหน้าหรือความสำเร็จของงาน

ได้

- Agreed: ยอมรับ งานที่จะมอบหมายนั้น ควรได้รับการยอมรับจากผู้รับมอบหมาย
- Realistic: เป็นงานที่สามารถบรรลุผลได้จริงในทางปฏิบัติ ไม่ใช่งานที่ยากเกินที่จะทำได้
- Time bound: มีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนในการทำ
- Ethical: ต้องเป็นงานที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม ศีลธรรม
- Recorded: สามารถบันทึกรวบรวมข้อมูลในการทำงานได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ

ผู้นำที่สั่งการและให้การสนับสนุนเพียงเล็กน้อย พนักงานมีความรับผิดชอบในงานอยู่แล้วในสถานการณ์การทำงานนั้นความพร้อมของพนักงานสูง ให้ความเป็นอิสระในการทำงานมาก ใช้กับสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสามารถ และมีความเต็มใจหรือความมั่นใจที่จะทำงานนั้น ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเปรียบคนจำพวกนี้ไว้ว่าบุคคลจำพวกนี้เมื่อได้ฟังธรรมก็สามารถรู้และเข้าใจในเวลาอันรวดเร็ว แม้ฟังเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ก็สามารถที่จะเข้าใจได้ เปรียบดังดอกบัวที่ชูดอกขึ้นพ้นน้ำแล้ว สามารถที่จะบานสะพรั่งได้ทันทีที่ได้รับแสงจากพระอาทิตย์

2. บุคคลจำพวกที่สอง ในทางพระพุทธศาสนาเรียกกลุ่มบุคคลจำพวกนี้ว่า **วิปจิตัญญู** คือ คนกลุ่มนี้มีฐานะปานกลางถึงสูง ทำงานตามที่ต้องการ การปกครองหรือใช้งานกลุ่มบุคคลจำพวกนี้ต้องใช้หลักการเป็นผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participating) ผู้นำต้องมีการสื่อสารสองทางและรับฟังอย่างสนใจ เพื่อสนับสนุนผู้ตามให้พยายามใช้ความสามารถที่มีอยู่ ให้การสนับสนุน ไม่ออกคำสั่ง ผู้นำและผู้ตามร่วมกัน ในการตัดสินใจ การบริหารคนกลุ่มนี้เน้นการทำงานแบบการมีส่วนร่วม ซึ่งผู้นำให้การสนับสนุนและส่งเสริมโดยการแนะนำและพัฒนาทักษะในการทำงานความพร้อมของพนักงานปานกลาง เน้นการติดต่อสื่อสารสองทางและความร่วมมือ ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสามารถที่จะรับผิดชอบงานแต่ไม่มีความเต็มใจหรือมีความเสี่ยงเกินไปที่จะทำงานนั้น ซึ่งวิธีปฏิบัติในการให้พนักงาน มีส่วนร่วมในการบริหาร อาจทำได้หลายวิธีแตกต่างกัน สุดแต่ความเหมาะสม เช่น การจัดให้มีการร่วมประชุมออกความคิดเห็น การเปิดโอกาส ให้ผู้ปฏิบัติให้ข้อเสนอแนะให้การบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์ และให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการปรึกษาผลงานต่าง ๆ และทบทวนเป้าหมาย หรือ จัดกลุ่มคุณภาพ กลุ่ม Q.C.(Quality Control) เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมกันพิจารณา และแก้ไขปัญหภายในกลุ่มงานด้วยตนเอง (ธงชัย สันติวงษ์, 2543 : 138) ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเปรียบคนจำพวกนี้ไว้ว่าบุคคลจำพวกนี้เมื่อได้ฟังธรรมแล้ว

พิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มเติมหรือชี้แนะเล็กน้อย จะสามารถรู้และเข้าใจได้ในเวลาอันไม่ช้า สามารถที่จะเข้าใจในเรื่องนั้นได้ เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ปรึมน้ำซึ่งจะบานในวันถัดไป

3. บุคคลจำพวกที่สาม ในทางพระพุทธศาสนาเรียกกลุ่มบุคคลจำพวกนี้ว่า **เนยยะ** คือ คนกลุ่มนี้มีวุฒิภาวะต่ำถึงปานกลางมีความรู้ความสามารถไม่มากนัก พวกที่มีสติปัญญาน้อย จำพวกที่มีคุณสมบัติพอแนะนำได้ แต่มีความเต็มใจในการทำงาน รับผิดชอบงานเป็นผู้ที่มั่นใจแต่ขาดความชำนาญ ต้องได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มอยู่เสมอ ก็จะสามารถที่จะเข้าใจในหน้าที่ภาระงานที่รับผิดชอบได้ การบริหารคนกลุ่มนี้ต้องหลักภาวะผู้นำแบบการขายความคิด (Selling) เป็นการที่ผู้นำให้พนักงานได้พิจารณาปัจจัยภายในต่างๆ ก่อนการตัดสินใจ ความพร้อมของพนักงานปานกลางอธิบายถึงสิ่งที่จะทำและให้โอกาสในการทำความเข้าใจในงานที่จะทำนั้น ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความสามารถแต่มีความเต็มใจหรือมีความมั่นใจที่จะทำงานนั้น ในกรณีแบบนี้เราสามารถใช่เทคนิคการสอนงาน (Coaching) คือ การสอนงานลูกน้องของตนเอง เป็นเทคนิคหนึ่งในการพัฒนาลูกน้องของตนเองซึ่งมีวิธีการ ดังนี้ (เทคนิคการสอนงาน, 2558)

ขั้นตอน	สิ่งที่ควรปฏิบัติ
เตรียมการ	1. ให้ความรู้สึกร่วมกันเอง ผู้ที่จะเรียนรู้งานนั้นมีความใหม่ มีความกังวล หากได้รับการต้อนรับและให้ความเป็นกันเองได้ จะลดการเกิดการตื่นเต้นได้ 2. แจ้งขอบเขตงาน ที่จำทำการสอบงาน และได้ถามว่าได้รู้งานมาแล้วเพียงใด เพื่อลดการสอนงานที่ไม่จำเป็น หรือเพื่อให้แน่ใจว่ามีความรู้ในงานนั้นจริงๆ เพื่อสามารถวางแผนการสอนได้ถูกต้องว่าต้องเน้นย้ำตรงส่วนไหน 3. ทำให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้ในสิ่งที่กำลังสอน เพราะเราไม่สามารถสอนในสิ่งที่คนไม่ต้องการเรียนรู้ได้ 4. ให้ผู้เรียนอยู่ในตำแหน่งที่ถูกต้อง ไม่ว่าการนั่งหรือยืน ด้านหน้า ด้านหลัง ผู้สอน ซึ่งรวมทั้งสถานที่ที่จะสอนงาน
แสดงให้เห็น	1. การบอก การทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง การอธิบายเหตุผล เป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จในการสอนงาน 2. ในการสอนต้องมีการเน้นย้ำในจุดที่สำคัญ(key point)อยู่เสมอ ซึ่ง จุดที่สำคัญ(key point)หมายถึงสิ่งที่หากทำไม่ถูกต้องจะทำให้งานนั้นเสียหาย หรือใช้เวลานานกว่า 3. การสอนงานในแต่ละจุด ต้องทำให้ชัดเจนสมบูรณ์ โดยต้องทำการอธิบายซ้ำๆ ในประเด็นที่สำคัญ 4. การแสดงให้เห็นนี้ ต้องมีการวางแผนเป็นอย่างดี เพราะว่าพนักงานมีความสามารถในการเรียนรู้จำกัด ต้องมีการพักและตอกย้ำเป็นระยะๆ -- อย่าสอนเกินกว่าความสามารถในการเรียนรู้ได้ในช่วงเวลานั้นๆ
ลองให้ปฏิบัติ	1. ก่อนให้เขาทำการทดลองปฏิบัติ ทำการทบทวนจุดสำคัญ สรุปว่าต้องทำ

	อะไรบ้างและอย่างไร 2. ให้นักงานทดลองทำ เมื่อผู้เรียนทำไม่ถูกต้องให้ทำการแก้ไขข้อผิดพลาดโดยทันที การสอนที่ดีต้องปล่อยให้ผู้เรียนทำถูกและทำผิด 3. ให้นักงานอธิบายในแต่ละจุดสำคัญ(key point) 4. ทำให้แน่ใจว่าพนักงานมีความเข้าใจในจุดที่สำคัญ(key point) 5. ให้นักงานฝึกอย่างต่อเนื่องจนมั่นใจว่าพนักงานสามารถปฏิบัติได้
ติดตามผล	ทำการระบุพี่เลี้ยงหรือผู้ที่สามารถให้ความช่วยเหลือ ทำการตรวจสอบความเข้าใจบ่อยๆ และเปิดโอกาสให้นักงานสอบถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ กำหนดการเรียนรู้ฐานต่อไป

กลุ่มคนในองค์กรจำพวกนี้จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องเอาใจใส่ในการสอนงาน ในลักษณะ “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” เมื่อได้รับการฝึกฝน ฝึกอบรมบ่อย ๆ และได้รับการปรับปรุงทัศนคติที่ดี ก็จะสามารถเป็นบุคลากรที่ดี สร้างประสิทธิผลให้กับองค์กรในอนาคตได้ ในทางพระพุทธศาสนาเปรียบคนจำพวกนี้ไว้ว่าเมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตาม มีสติมั่นประกอบด้วยศรัทธาปสาทะ ในที่สุดก็สามารถรู้และเข้าใจได้ในวันหนึ่งข้างหน้า เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ รอวันที่จะพ้นน้ำในวันต่อ ๆ ไป ซึ่งจะค่อย ๆ โผล่ขึ้นเบ่งบานได้ในวันหนึ่ง

4. บุคคลจำพวกที่สี่ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกกลุ่มบุคคลจำพวกนี้ว่า **ปทปรมะ** คือพวกที่ไร้สติปัญญา จำพวกที่ขาดคุณสมบัติ พวกหัวดื้อ มีทิฐิมีมานะดื้อรั้นอย่างแรงกล้า ไม่ยอมรับคำแนะนำหรือการพัฒนาอย่างใด ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาอธิบายไว้ว่าคนกลุ่มนี้ยากต่อการพัฒนาและฝึกฝน และมีโอกาสก้าวหน้าน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย เปรียบเสมือนดอกบัวที่จมอยู่กับโคลนตม แม้แต่จะตกเป็นอาหารของเตาปลา ไม่มีโอกาสโผล่ขึ้นพ้นน้ำเพื่อเบ่งบาน แต่หากว่าในภาวะการณ์ปัจจุบันที่ในองค์กรยังมีคนจำพวกนี้อยู่ ในฐานะที่เป็นผู้บริหารจะอย่างไรในการจัดการกับคนกลุ่มนี้ คนในองค์กรกลุ่มนี้ ผู้บริหารควรใช้หลักผู้นำแบบบอกกล่าว (Telling) หรือเรียกอีกแบบหนึ่งว่าผู้นำแบบสั่งการจะการใช้การปกครองคนในองค์กรในกรณีที่บุคลากรมีความพร้อมต่ำ เป็นพวกไม่ค่อยมีความรู้ความสามารถ ขาดความเต็มใจในการทำงาน ไม่ค่อยมีความรับผิดชอบ วุฒิภาวะต่ำ การบริหารคนกลุ่มนี้ต้องใช้แบบของการสั่งงาน บอกทุกอย่าง ต้องกำหนดสิ่งที่จะทำและวิธีการดำเนินงานให้ กำกับและควบคุมอย่างใกล้ชิด ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้บังคับบัญชาที่มีความพร้อมต่ำ ไม่มีความสามารถและไม่เต็มใจ หรือจะมีความเสี่ยงเกินไปถ้าให้รับผิดชอบงานนั้น ผู้ที่เป็นผู้บริหารจึงต้องใช้ศาสตร์และศิลป์พอสมควรในการสั่งงานกลุ่มนี้ ผู้บังคับบัญชาจะต้องยุ่งยากทั้งเรื่องของคนทำงานและผลงานที่ออกมาอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตามผู้บริหารและ ผู้บังคับบัญชาในระดับสูงส่วนมากได้ให้ความสำคัญและยอมรับว่าการสั่งงานและการติดตามงาน เป็นเรื่องสำคัญและต้องใช้หลักการบริหารต่างๆดังกล่าวนั้น เพราะจะทำให้ผู้บังคับบัญชาทำงานได้ง่ายขึ้น และผลงานที่ออกมาก็มีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย โดยองค์ประกอบของการสั่งงาน ได้แก่ 1) ผู้บริหารหรือผู้นำ

องค์การ พฤติกรรมของผู้ดำเนินการแสดงออกมีผลต่อการชักจูงผู้ใต้บังคับบัญชา 2) ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นปัจจัยพื้นฐานของพฤติกรรมทั้งปวง 3) แรงจูงใจเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดพฤติกรรม 4) การติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาในการสร้างความเข้าใจระหว่างกัน และเทคนิคการสั่งงานที่ดี (จินพร เพ็ชรฉรรจ, 2558) ควรประกอบด้วย 1) กระตุ้นความสนใจของลูกน้องให้ได้โดยการให้ลูกน้องมีส่วนร่วมในการถามคำถาม ทวนประเด็น หรือทดลองทำตลอดช่วงเวลาที่สั่งงานเป็นวิธีการที่ดีอีกวิธีหนึ่ง 2) เริ่มสั่งงานตามแผนที่วางไว้ หัวหน้างานอธิบายจุดประสงค์ของงานระบุสิ่งที่ต้องดำเนินการ หัวหน้างานอาจใช้การสาธิตหรือให้ลูกน้องทดลองปฏิบัติตามขั้นตอนที่เตรียมไว้ 3) ทดสอบความเข้าใจของลูกน้องต้องทดสอบอย่างสม่ำเสมอตลอดการสั่งงาน และ 4) การติดตามผล จะต้องมีการติดตามความก้าวหน้าเมื่อเกิดการผิดพลาด หัวหน้างานสามารถช่วยเหลือลูกน้องได้อย่างรวดเร็ว

บทสรุป

ในองค์กรปัจจุบันนี้จะประกอบด้วยบุคคลซึ่งในทางพระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่ามีสี่จำพวก ซึ่งในการบริหารจัดการกับคนเหล่านี้ในองค์กรเราจำเป็นต้องใช้หลักในการจัดการให้ตรงกับบริบทของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งเรียกว่าเป็นการใช้หลักภาวะผู้นำตามสถานการณ์โดยอิงกับแนวคิดของ Hersey & Blanchard เป็นหลักโดยเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนตามตาราง ดังนี้

ความสอดคล้องและการประยุกต์ใช้	
บัวสี่เหล่ากับคนสี่จำพวก	แนวคิดภาวะผู้นำตามสถานการณ์ Hersey & Blanchard
1. อุคฆฏิคฺคณฺณ - มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว - เปรียบเหมือนบัวพื้หน้า	ใช้หลักผู้นำแบบการมอบหมายงาน หรือผู้นำแบบสั่งการ (Delegating) - สำหรับผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง ความพร้อมสูง - มีความรู้ความสามารถและวุฒิภาวะสูง ให้ความเป็นอิสระในการทำงานมาก ใช้กับสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสามารถและมีความเต็มใจหรือความมั่นใจที่จะทำงานนั้น
2. วิปจิตฺตณฺณ - มีสติปัญญปานกลาง - เปรียบเหมือนบัวปรึมน้ำ	ใช้หลักผู้นำแบบขายความคิด (Selling) - ใช้กับผู้มีความพร้อมปานกลาง - ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสามารถยังไม่ถึงเกณฑ์แต่มีความเต็มใจหรือมีความมั่นใจที่จะทำงานนั้น
3. เนยยะ	ใช้หลักผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participating)

- มีสติปัญญาน้อย พอฝึกฝนได้ - เปรียบเหมือนบัวใต้น้ำ	- เน้นการติดต่อสื่อสารสองทางและความร่วมมือ - ใช้วิธีการสอนงาน (Coaching) - ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสามารถที่จะรับผิดชอบงานแต่ไม่มีความเต็มใจหรือมีความเสี่ยงเกินไปที่จะให้ทำงานนั้น
4. ปทประมะ - มีความรู้่น้อย ขาดความเฉลียวฉลาด - มีทิฐิमानะตื้อรั้นอย่างแรงกล้า (อีโก้สูง) - เปรียบเหมือนบัวในตม ไม่โตไปกว่านี้	ใช้หลักผู้นำแบบบอกกล่าว (Telling) - ต้องกำหนดสิ่งที่จะทำและวิธีการดำเนินงานให้กำกับและควบคุมอย่างใกล้ชิด - ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความพร้อมต่ำ ไม่มีความสามารถและไม่เต็มใจ หรือจะมีความเสี่ยงเกินไปถ้าให้รับผิดชอบงานนั้น - ใช้พระเดชมากกว่าพระคุณ

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กาญจนา จันทน์ไทย. 2544. **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำและปัจจัยคัดสรรด้านสถานการณ์กับความพึงพอใจในงานของอาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนตรพัฒนา ยาวีราข. 2556. **การจัดการสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร: บริษัททริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด.
- ธงชัย สันติวงษ์. 2543. **องค์การและการบริหารการศึกษาและการจัดการแผนใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ยาเป็น เรืองจรรยา. 2558. **แนวคิดทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://www.kroobannok.com/blog/20420>. สิงหาคม 2558.
- เทคนิคการสอนงาน OJT (On Job Training)**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://www.sotoyou.com/index.php/article/276-ojt-how.html>. สิงหาคม 2558.
- จินพร เพ็ชรฉกรรจ. **เทคนิคการสั่งงาน**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/299940>. สิงหาคม 2558.

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามองค์ธรรม พละ 5
ด้วยการเจริญสติแบบเคลื่อนไหว
TO IMPROVE THE QUALITY OF LIFE BY POWER 5
ACCORDING TO MINDFULNESS MOVEMENT MEDITATION

ฐิติมา ตั้งจิตเมธิ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยกึ่งทดลองมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามองค์ธรรม พละ 5 ด้วยการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนไหว กลุ่มประชากรประกอบด้วยผู้ป่วยทั่วไปและสมาชิกของชมรมการแพทย์แผนไทยวัดบางกร่าง อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 40 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน คัดเลือกจากความสมัครใจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป และใช้สถิติอ้างอิงแบบ t- test ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการทดลองใช้ชุดกิจกรรมทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมกิจกรรมและหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความศรัทธา อยู่ในระดับ มาก อันดับ 1 การทำสิ่งใด ย่อมได้ผลตามสิ่งนั้น อันดับ 2 การหาความสุขทางใจด้วยการนั่งสมาธิ อันดับ 3 การเจริญสติแบบเคลื่อนไหวช่วยทำให้อยู่กับปัจจุบัน ด้านความวิริยะ อยู่ในระดับปานกลางอันดับ 1 สามารถเจริญสติได้ในทุกอิริยาบถ อันดับ 2 มีสติพร้อมในการปฏิบัติแบบเคลื่อนไหวทุกครั้ง อันดับ 3 มีการปฏิบัติเจริญสติแบบเคลื่อนไหวมือเสมอ ด้านสติ อันดับ 1 การเจริญสติทำให้อยู่กับปัจจุบันได้ อันดับ 2 การเจริญสติช่วยให้ความจำดีขึ้น อันดับ 3 มีความตื่นตัวมากขึ้นเมื่อฝึกเจริญสติ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสมาธิ อันดับ 1 สามารถทำงานได้ดีขึ้นและถูกต้องเมื่อฝึกการเจริญสติ อันดับ 2 การทำสมาธิเป็นเรื่องง่ายขึ้น อันดับ 3 มีสติรู้สึกตัวมากขึ้นเมื่อฝึกการเจริญสติ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา อันดับ 1 ใส่ใจกับสุขภาพตัวเองมากขึ้น อันดับ 2 การฝึกเจริญสติช่วยทำให้มีความสุข อันดับ 3 มีชีวิตอยู่กับความเป็นจริงมากขึ้นเมื่อฝึกเจริญสติ โดยภาพรวมของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามองค์ธรรม พละ 5 พบว่า การเจริญสติช่วยทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน โดยระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศรัทธา ด้านวิริยะ ด้านสติ ด้านสมาธิ และด้านปัญญา หลังการเข้ากิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: การพัฒนาชีวิต, องค์ธรรม พละ 5, การเจริญสติแบบเคลื่อนไหว

* สาขาวิชาชีวิตและความตาย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ABSTRACT

This thesis is a quasi-experimental research possesses two objective: to study to improve the quality of life by power 5 according to the mindfulness movement meditation. The Sampling group of 40 persons who are general patients and 15 persons are chosen and voluntary for experiment from the member of Ancients medical club at WatBangkrang, AmphoeMuangNonthaburi. The equipments used for research are questionnaires and interview. The statistics used for a data analysis depends on statistic description comprised of mean and standard deviation for an analysis of general data and for using the statistics of t-test is an analysis of comparism of experimental result in using a set of activity before and after participating activity

The result of research is found that when is a comparison of an average before and after participating activity is founded that a development of life quality in belief (Saddha) is on a high level which is distributed as the first level : making anything result in the thing, as the second level : searching happiness by making meditation, as the third level : the mindfulness movement style makes one live with the present. The development of the quality in effort (Viriya) on the moderate level distributed as the first level : able to practice the mindfulness movement style in every manner, at the second level : there is a complete mindfulness in the movement practice every time, as the third level : there is always hand mindfulness movement style. The development of life quality in mindfulness (Sati) is at a high level distributed as the first level : a mindfulness movement style make one live with the present, as the second level : the mindfulness movement style make a better remember, as the third level : there is a more awaking when there is a training of mindfulness movement style. The development of life quality in meditation (Samadhi) is a high level distributed as the first level : able to work better and correct when there is a training mindfulness movement style, as the second level : making meditation is easier, the third level : there is more awakening when there is a training mindfulness movement style. The development of life quality in wisdom (Bhanya) on a high level distributed as the first level: much interested in a self-health, as the second level : a training of mindfulness movement style bring about happiness, as the third level : there is a life living with the more reality when there is a training of mindfulness movement style. By a common image

of developing a life quality according to the principle of Gymnast five (Bala5) found that a mindfulness movement style bring about a life quality better by the development of life quality in belief, in effort, in mindfulness, in meditation & in wisdom are after using a set of activity is upper meaning of statistics at level 0.01

Keywords: to improve the quality of life, power 5, mindfulness movement meditation

บทนำ

ปัจจุบันสภาพสังคมมีความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณี สภาพแวดล้อม และ เศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ในแต่ละวัน โดยสภาพทางสังคมของคนที่อยู่ในเมืองที่มีความเจริญด้านวัตถุ จะต้องเผชิญการแข่งขันกับเวลา จราจร หน้าที่ การงาน ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้มนุษย์ต้องอยู่กับความเครียดเรื้อรังมานาน ส่งผลให้ร่างกายและจิตใจไม่สบาย เมื่อมนุษย์เน้นในหน้าที่ การงาน แต่ขาดการดูแลสุขภาพที่เหมาะสม ซึ่งการละเลยการดูแลสุขภาพจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตทำให้เกิดสภาวะความไม่สมดุลในร่างกายในสถานที่ทำงานก็เช่นกันต้องแข่งขัน รีบเร่งทำงานให้ทันกับเวลาเพื่อให้ได้ปริมาณงานตามกำหนด ย่อมก่อให้เกิดอิริยาบถที่ไม่สมดุลกับร่างกาย เช่น ยืนมาก เดินมาก นั่งมาก เกิดสภาวะความเครียด สภาวะภายในต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น กล้ามเนื้อ ลำไส้ ระบบหมุนเวียนโลหิต ทำงานไม่ปกติบ่อยๆ จนทำให้เกิดโรคต่างๆ จากสาเหตุของความเครียด การที่มนุษย์มีพฤติกรรมซ้ำๆ นานวันเข้าย่อมส่งผลกับสุขภาพที่ก่อให้เกิดการเจ็บป่วย โดยทั่วไปอาการเจ็บป่วยในระยะเริ่มแรกมักจะไม่นำมาใส่ใจ เพราะระดับความอดทนยังมีอยู่มาก ก่อให้เกิดความสนใจในเรื่องความเจ็บป่วยน้อยและยังคงรักษาพฤติกรรมเดิมๆ ไว้ เมื่อได้ระยะที่เหมาะสมก็ย่อมแปรสภาพเป็นโรคเรื้อรังเมื่อมาร่างกายเราเจ็บป่วยจึงประสบกับความทุกข์ที่ไม่สามารถที่ใครจะมาเจ็บป่วยแทนใครได้ มีแต่ตนเองเท่านั้นที่เจ็บป่วยเอง ทรมานร่างกายเอง ทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้นั้น บางครั้งก็ช่วยอะไรเราไม่ได้เลย ความทุกข์ของมนุษย์ที่ประสบมานั้น มีแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นหลักสำคัญได้แก่การนำหลักพุทธธรรมมาเป็นฐานในการดูแลตนเองให้พบกับความสุขทางกายและความสุขทางใจ โดยใช้ร่างกายนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่สุขภาพใจ การใช้ร่างกายนี้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจได้เช่นกัน โดยนัยนี้จะเห็นได้ว่า กายกับใจนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ดังในพระสูตรและพระวินัยได้พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจไว้ว่า “เมื่อเบิกบานใจ ก็ย่อมเกิดปิติ เมื่อใจมีปิติ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบย่อมได้รับความสุข เมื่อมีความสุข จิตย่อมตั้งมั่น” (สุตตันต. 1/466/203) เป็นสภาวะจิตที่มีความก้าวหน้าพร้อมที่จะเดินต่อไปให้เกิดปัญญา และสามารถนำจิตที่มีความพร้อมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำหลักพุทธธรรมเรื่องพละ 5 คือ ธรรม เป็นกำลัง 5 อย่าง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2546 : เว็บไซต์) ซึ่งประกอบด้วยศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา มาเป็นแนวปฏิบัติเบื้องต้นที่สำคัญในการพัฒนาและยกระดับจิต ว่าโดยภาพรวม

พละทั้งห้านี้เป็นหลักธรรมที่ผู้เจริญสติพึงรู้ได้ว่า ศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักสัมมาทิฐิ ต้องประกอบด้วยปัญญา และนำไปสู่ปัญญา เช่น ได้ฟังเรื่องที่มีสาระ มีเหตุผลน่าเชื่อถือ เห็นว่าจะนำไปสู่ความเป็นจริงได้จึงเริ่มศึกษาค้นคว้า เป็นจุดเริ่มต้นของปัญญาที่เริ่มจากการมีศรัทธาและกำหนดเป้าหมายหรือทิศทาง มีความเชื่อมั่นว่าจะได้เห็นความจริง จึงมีความเพียรคือวิริยะในการค้นหาความจริงที่จะต้องคู่สมดุกับสมาธิ เพื่อไม่ให้เปื้อนความเพียรที่พลุ่งพล่านร้อนรน และไม่เปื้อนสมาธิที่นิ่งเฉย เฉื่อยชา จึงต้องมีสติคอยเป็นตัวกำกับ จัดปรับ และรักษาสมดุให้เป้าหมายหรือทิศทางที่วางไว้ก้าวไปอย่างราบรื่น หนักแน่นและมั่นคง กล่าวสรุปได้ว่า พละทั้ง 5 คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ต้องสมดุกันทั้งหมด โดยศรัทธาต้องปรับให้สมดุกับปัญญา วิริยะต้องปรับให้สมดุกับสมาธิ ส่วนสติพึงเจริญให้มากเป็นเนืองๆ เนื่องจากเป็นหลักที่ต้องปรับสมดุของจิตภายในตัวเองอยู่แล้ว

- ศรัทธาพละ คือ ความเชื่อ กำลังการควบคุมความสงสัย
- วิริยะพละ คือ ความเพียร กำลังการควบคุมความเกียจคร้าน
- สติพละ คือ ความระลึกได้ กำลังการควบคุมความประมาท ไม่ใส่ใจ ไร้สติ
- สมาธิพละ คือ ความตั้งใจมั่น กำลังการควบคุมความฟุ้งซ่าน ไขว่ไขว
- ปัญญาพละ คือ ความรอบรู้ กำลังการควบคุมความเพิกเฉย หลงมกมาย

กล่าวโดยสรุปเรื่องพละ 5 เป็นองค์ธรรมสำคัญในการนำมาปฏิบัติเพื่อพัฒนาสุขภาพกาย และสุขภาพใจ ทำให้เกิดมีปัญญาของผู้ที่มารับบริการการรักษาได้ตรงตามหลักและเหตุผลที่สามารถพิสูจน์เป็นจริงได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวตามแนวหลวงพ่อเทียน จิตตสุโก
2. เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามองค์ธรรมพละ 5 ด้วยการเจริญสติแบบเคลื่อนไหว

ขอบเขตการวิจัย

1 ด้านเนื้อหาผู้วิจัยศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามองค์ธรรมพละ 5 ด้วยการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวตามแนวหลวงพ่อเทียนจิตตสุโก

2 ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ได้แก่ ผู้มารับการรักษาที่ชมรมการแพทย์แผนโบราณวัดบางกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรีจำนวน 40 คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ ผู้ป่วยทั่วไปที่มาใช้บริการที่วัดบางกร่าง ที่สนใจสมัครใจ เข้าร่วมโครงการ จำนวน 15 ราย ในช่วงเวลาตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม 2560 ถึงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560

ด้านสถานที่ ชมรมการแพทย์แผนโบราณวัดบางกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
ขอบเขตด้านระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม 2560 ถึงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามองค์ธรรม พละ 5 ด้วยการเจริญสติแบบเคลื่อนไหว” นี้ ในส่วนของการวิจัยเชิงทดลอง (Randomized Pretest – Post Group Design) โดยการสุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง และเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า Likert's rating scale จำนวน 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงและทดสอบค่าความเชื่อมั่นที่ 0.87

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้มารับการรักษาที่ชมรมการแพทย์แผนโบราณวัดบางกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรีจำนวน 40 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ป่วยทั่วไปที่มาใช้บริการที่วัดบางกร่าง ที่สนใจสมัครใจ เข้าร่วมโครงการ จำนวน 15 ราย ในช่วงเวลาตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม 2560 ถึงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยแบบสอบถามและชุดกิจกรรม ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ อิริยาบถที่ปฏิบัติงาน ๆ โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Checklists) และ/หรือเติมคำลงในช่องว่างที่กำหนด

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการรับรู้ / การพัฒนา / การปฏิบัติก่อนและหลังการร่วมกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการปรับความสมดุลอิริยาบถแนวเจริญสติแบบเคลื่อนไหวตามองค์ธรรมพละ 5” มีระดับการประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามองค์ธรรม พละ 5 ด้วยการเจริญสติเคลื่อนไหวชมรมการแพทย์แผนโบราณวัดบางกร่างอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรีโดยมีหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากคณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อ

นำทางในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างและคัดแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบกลับมาและสมบูรณ์จนครบจำนวน 15 ชุด

ข้อมูลทุติยภูมิ

ได้ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเอกสารต่างๆและสถิติในรายงานต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมเข้าเป็นส่วนประกอบของเนื้อหาและนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

วิเคราะห์ข้อมูลคะแนนเฉลี่ย ความเข้าใจในการรับรู้ การพัฒนา การปฏิบัติในการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวตามแนวหลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ ที่มีต่อการปรับความสมดุลอิริยาบถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธจิตวิทยา ตามองค์ธรรม พละ 5 เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านศรัทธาด้านวิริยะ ด้านสติ ด้านสมาธิ และด้านปัญญา

วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน P-Value ตามองค์ธรรมพละ 5 ก่อนและหลังของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

วิเคราะห์แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกิจกรรม ผลของการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวแนวหลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ

สรุปผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 15 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 73.33 ตามลำดับด้านอายุพบว่าส่วนใหญ่อายุระหว่าง 51 ปีขึ้นไป เป็นร้อยละ 33.34 ด้านอาชีพพบว่า ส่วนใหญ่มีอาชีพอิสระ เป็นร้อยละ 60. ด้านอิริยาบถ พบว่าผู้ที่มีอิริยาบถมากกว่า 1 อิริยาบถเป็นเวลานาน ๆ เป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 46.67

สรุปผลระดับความเข้าใจในการรับรู้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามองค์ธรรม พละ 5 ด้วยการเจริญสติแบบเคลื่อนไหว

การพัฒนาคุณภาพชีวิต		จำนวน N	ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	t-stat	P-Value
ด้านศรัทธา	ก่อนทดลอง	15	3.57	0.92	2.81	0.01
	หลังทดลอง	15	4.05	0.75		
ด้านวิริยะ	ก่อนทดลอง	15	2.34	0.68	6.48	0.00
	หลังทดลอง	15	3.25	0.61		
ด้านสติ	ก่อนทดลอง	15	3.06	1.08	3.77	0.00

	หลังทดลอง	15	3.95	0.69		
ด้านสมาธิ	ก่อนทดลอง	15	3.07	1.04	3.56	0.00
	หลังทดลอง	15	3.96	0.75		
ด้านปัญญา	ก่อนทดลอง	15	2.97	1.12	5.07	0.00
	หลังทดลอง	15	4.07	0.75		

เมื่อทำการทดลองระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศรัทธา ด้านวิริยะ ด้านสติด้านสมาธิ และปัญญา ทั้งภาพรวมและจำแนกเป็นทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยจากกลุ่มทดลองใช้ชุดกิจกรรม การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการเจริญสติแบบเคลื่อนไหว ตามองค์ธรรม พละ 5 ได้อภิปรายผลลัพธ์ดังนี้

การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสุขภาพดีขึ้น ร่างกายแข็งแรงมากขึ้น เนื่องจากการได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเคลื่อนไหวร่างกายให้เกิดความสมดุล

การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคมผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความเอื้อเฟื้อต่อกันโดยการแสดงความรู้สึกที่ การนำเสนอข้อมูล และร่วมแบ่งปันความคิดเห็นร่วมกันอย่างมีความสุข

การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอารมณ์ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ยืน เดิน นั่ง นอนให้เกิดความสมดุล ช่วยทำให้ลดอาการเจ็บป่วยมีผลทำให้สภาพจิตใจดีขึ้น อารมณ์ดี มีความผ่อนคลาย รู้เท่าทันความคิดตนเอง

การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับรู้ และสัมผัสได้ว่า การปฏิบัติเจริญสติบ่อย ๆ ทำให้มีการสะสมสติ มีความรู้สึกตัวได้ต่อเนื่อง สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

สรุปผลการวิจัย : การที่คนจะเกิดโรคได้มีเหตุสืบเนื่องมาจากพฤติกรรม 8 ประการไม่สมดุลตามการแพทย์แผนไทย เมื่อร่างกายและจิตใจมีความสมดุลกัน ทำให้ระบบการทำงานต่าง ๆ มีแรงกระตุ้นให้ร่างกายสามารถซ่อมแซมตัวเองได้ อาการผิดปกติจะค่อย ๆ ดีขึ้นและยังสามารถป้องกันโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวแนวหลวงพ่อเทียน จิตตสุโก จึงมีความสำคัญในการสร้างความมีสติ ความรู้สึกตัวทั่วพร้อมเพื่อช่วยปรับ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อิริยาบถยืน เดิน นั่ง นอนให้มีความสุขไม่ติดกับความเคยชินในการอยู่กับอิริยาบถใดอิริยาบถหนึ่งนาน ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการนำไปใช้ ควรศึกษารายละเอียด และขั้นตอนการดำเนินการวิจัยให้เข้าใจก่อนนำไปใช้

2. สามารถนำชุดกิจกรรมนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. การปฏิบัติการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวแนวหลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ สามารถใช้ได้กับทุกเพศ ทุกวัย รวมถึงชาวต่างชาติที่สนใจปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ควรทำวิจัยเรื่องการเจริญสติด้วยโยคะภavana

2. ควรทำวิจัยเรื่องผลเปรียบเทียบของการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวแนวหลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ ระหว่างชาวไทยกับชาวต่างชาติ

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2546. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่

12. http://www.84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=228.

ความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม HUMAN RELATIONS WITH THE ENVIRONMENT

ชนันภรณ์ อารีกุล*

อุทัย สติมัน**

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญญา***

บทคัดย่อ

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน ล้วนเกี่ยวข้องกับสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตั้งแต่ระดับโมเลกุลไปถึงระดับชีวภาค ทำให้สปีชีส์ของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะความเป็นจริงของสรรพสิ่งและการดำรงชีวิต มนุษย์จะต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์เป็นคนสร้างขึ้นมาทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ และสามารถนำไปประโยชน์ได้เพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิต อาจจะนำมาซึ่งการสูญเสียเผ่าพันธุ์มนุษย์ได้ในอนาคต ผลกระทบที่เกิดจากความเสื่อมโทรมทางธรรมชาติ น้ำเสียเน่าเสีย สิ่งกลิ่นเหม็น ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์น้ำ ตลอดจนจำนวนพื้นที่สีเขียวในเมืองหลวง ซึ่งจัดเป็นปอดของคนในเมือง ก็มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถเพิ่มจำนวนสวนสาธารณะให้เป็นสถานที่พักผ่อน และเป็นสถานที่ออกกำลังกายของชุมชนได้ อากาศก็เป็นพิษ เกิดจากควันของท่อไอเสียรถยนต์ ซึ่งผลิตภัณฑ์รถยนต์เป็นผลผลิตจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัจจุบันนอกจากจะต้องใช้รถเพราะความจำเป็นจริง ๆ แล้วยังใช้เพื่อความสะดวกสบาย และเพื่อการเชิดหน้าชูตาค่านิยมในสังคม ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม ไม่ได้เกิดจากผลผลิตทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่เกิดจากวิถีดำรงชีวิตมนุษย์ เพราะค่านิยมและวัฒนธรรมสังคมบริโภคนิยมเป็นตัวกำหนด

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์, สิ่งแวดล้อม

ABSTRACT

Human life in modern times. They all relate to the things that relate human beings to nature. Direct and indirect from the model level to the biological level make the species of life change according to the state of life and life. Humans are dependent on the natural environment, or what human beings create, all

* ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

*** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

around them. And three vehicles can be used for human and living organisms. May cause loss of human species burn in the future. Impacts of natural degradation Waste water what a stink Impact on human and aquatic life. The amount of green space in the capital. The lungs of the city. It's limited. Cannot add a park to a resting place. It is a place of community activity. The air is toxic. Caused by the smoke of the car exhaust. Car products are the product of scientific and technological progress. In addition to using the car, it is also necessary for comfort. And to showcase social values. Environmental issues it is not a scientific product. But it is a human way of life. The values and culture of the consumer society determines.

Keywords: relationship, environment

บทนำ

ปัจจุบันประชากรของโลก ได้ความตระหนักถึงความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโลกที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในหลายรูปแบบเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโลกดังกล่าว ส่งผลเสียไปสู่ความไม่สมบูรณ์ของเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก ความตระหนักในการแก้ไขเพื่อสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาและบรรลุถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ โดยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเอื้ออำนวยผลประโยชน์อย่างเพียงพอที่จะตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ในการดำรงชีวิต เป็นปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิตของมนุษย์ การตอบสนองความต้องการทางกาย และความปลอดภัยมั่นคงก่อน เกิดความมั่นคงทางอาหาร ที่อยู่อาศัย การดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีการปฏิสัมพันธ์ เกิดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีการจัดลำดับชั้นทางสังคม มีความต้องการการยอมรับทางสังคม มนุษย์จึงต้องการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมาเป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งเป็นพื้นฐานของมนุษย์ในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืน

ศศิณา ภารา กล่าวว่า ในทางสิ่งแวดล้อม มนุษย์จัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ายิ่ง เป็นผู้นำเอาทรัพยากรธรรมชาติของโลกมาใช้ประโยชน์ มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิด หากจะพิจารณาถึงวิวัฒนาการของมนุษย์แล้ว มนุษย์เริ่มแรกรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติตั้งแต่เริ่มมีการพัฒนาความคิดแห่งการสร้างเทคโนโลยีอย่างง่าย ๆ เช่น การนำหินควอตซ์มาทำเครื่องมือในการตัดและสับ มีการนำหินมาตกแต่งรูปร่างให้เหมาะสมกับการใช้งาน ต่อมามีการประดิษฐ์และปรับปรุงให้ใช้งานในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น ทั้งยังรู้จักนำหิน ส่วนของสัตว์ มาใช้สอย ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า เริ่มแรกได้มาจากกระดูกปลา ด้านอาหารการกินก็หาอาหารในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น การล่าสัตว์มาเป็นอาหาร เก็บของป่าเป็นอาหารและยารักษาโรค ในขณะเดียวกันก็พยายามสังเกตและค้นหาประโยชน์จากธรรมชาติ

มนุษย์มีแอนเดอธาล (Neanderthal) สามารถเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากไฟ เริ่มแรกอาจจะเกิดจากการนำไฟมาใช้ในการหุงหาอาหาร ต่อมาได้ลุกลามออกไปไหม้ผืนหญ้าจึงประยุกต์นำมาใช้งานอื่น ๆ ด้วยการทำการเพาะปลูกใกล้ที่พักอาศัย โดยไม่ต้องไปอาหารบ่อยครั้งหรือหาอาหารไกลจาก ที่อยู่ อย่างไรก็ตามแม้ว่ามนุษย์จะเริ่มรู้จักการทำลายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม แต่ก็ไม่มีกรรมวิธีและทักษะทางเทคโนโลยีเพียงพอที่จะก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากระยะยาว ต่อสิ่งแวดล้อม เมื่อมีผลกระทบก็จะมีระบบทดแทนในธรรมชาติอยู่แล้ว แต่ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักนำวิทยาศาสตร์สมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับการเกษตรกรรม และในรอบศตวรรษได้มีการพัฒนาวิทยาการที่ก้าวหน้ามากขึ้น เช่น การใส่ปุ๋ย การคัดเลือกพันธุ์พืช สัตว์ ซึ่งบางครั้งก็ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างไม่คาดถึง ดังกรณีการเก็บสารโบตัสเซียมคลอเรตไว้จำนวนมากในโกดังเพื่อนำมารีไซเคิลเป็นปุ๋ยเร่งผลผลิตลำไยในชาวภาคเหนือ แล้วเกิดการระเบิดทำลายชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อมขึ้นในเดือนกันยายน พ.ศ. 2542 มนุษย์จึงต้องเรียนรู้อีกว่า เนื่องจากสารดังกล่าวใช้สำหรับทำระเบิดได้ ด้วย การเก็บสารโบตัสเซียมคลอเรตจำนวนมากในที่เดียวกันเมื่อเกิดการสะสมความร้อนก็จะเกิดปัญหาขึ้น การเรียนรู้เรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวจึงไม่มีที่สิ้นสุด มนุษย์ได้พึ่งพาและเรียนรู้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสิ่งต่อไปนี้

1. เรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม
2. เรียนรู้เพื่อนำธรรมชาติและสิ่งใกล้ตัวมาใช้ประโยชน์หรือปรับปรุงให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอยู่ ทั้งในแง่ปัจจัยสี่และในแง่ความสะดวกสบายในการมีชีวิตอยู่
3. เรียนรู้เพื่อหลีกเลี่ยงหรือป้องกันปัญหาจากสิ่งแวดล้อม

แม้ว่ามนุษย์จะพยายามพึ่งพากลเรียนรู้ แต่ก็เกิดกับบุคคลบางกลุ่มที่เกี่ยวข้องและบางเรื่องบางราวเท่านั้น ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมนับวันจึงยิ่งก่อปัญหามากขึ้น ด้วยเหตุที่มนุษย์เป็นการที่สำคัญที่สุดในการทำลายสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อหลีกเลี่ยงหรือป้องกันปัญหาจากสิ่งแวดล้อมด้วยการแก้ที่ถูกต้อง คือ การแก้ที่พฤติกรรมของมนุษย์อันเป็นสาเหตุของปัญหาซึ่งอาจจะได้ผลดีกว่าการใช้เทคโนโลยีตามแก้ปัญหที่เกิดขึ้นแล้ว และค่อยแก้ปัญหที่กำลังจะเกิด แต่พฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นทางด้านบวกหรือลบขึ้นอยู่กับข้อใด ข้อหนึ่งหรือหลายข้อรวมกันต่อไปนี้ 1) การศึกษา ทั้งในห้องเรียนและจากประสบการณ์ 2) แรงจูงใจ ได้แก่ รางวัล เงินตอบแทน เงินอุดหนุนของรัฐ การยกย่องสังคม ภาษี ค่าปรับ ค่าธรรมเนียม การจับขัง 3) ข้อมูลที่ได้รับ โดยข้อมูลจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการตัดสินใจ เลือก และเกิดพฤติกรรมทางบวกหรือลบต่อสิ่งแวดล้อม (ศศิณา ภารา, 2550 : 106-108) มนุษย์จึงมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. แหล่งปัจจัยพื้นฐานเบื้องต้นในการดำรงชีวิต

มนุษย์ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมในรูปของปัจจัยสี่เพื่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการตั้งถิ่นฐานและชุมชนของมนุษย์ เพราะมนุษย์ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตในบริเวณพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ เช่น ที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่ราบรอบ ๆ ทะเลสาบ ที่ราบชายฝั่งทะเล จึงมัก

เป็นแหล่งชุมชนโบราณที่ปรากฏหลักฐานอยู่จนปัจจุบัน เช่น อียิปต์ กรีก โรมัน จีน อินเดียและได้กลายเป็นบริเวณที่มีประชากรหนาแน่นของโลก นอกจากนี้รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนก็เป็นไปตามสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น เช่น การตั้งถิ่นฐานของคนในที่ราบลุ่มมักตั้งอยู่ริมน้ำเพื่อสะดวกต่อการเดินทาง มีความมั่นคงของทรัพยากรน้ำ ได้อาหารจากสัตว์น้ำ รูปแบบของชุมชนจะยาวไปตามลำน้ำและเป็นชุมชนถาวร ซึ่งต่างจากชุมชนของผู้คนในเขตแห้งแล้ง มักตั้งเป็นกลุ่มกระโจมและไม่ถาวร มีการเคลื่อนย้ายอยู่เสมอ ๆ เป็นต้น (ผศ. เซวาร์ เพ็ชรราช, 2561)

1) อาหาร การดำรงชีวิตของมนุษย์ต้องกินอาหาร แร่ธาตุและพลังงานต่าง ๆ จากพืชและสัตว์ อาศัยน้ำที่หมุนเวียนอยู่ในธรรมชาติในการดื่มและใช้ อาศัยดินและสภาวะอากาศเพื่อผลิตอาหาร การแสวงหาอาหารของมนุษย์ได้มีการพัฒนามาโดยลำดับ เริ่มต้นด้วยการเก็บหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติ การนำอาหารมาเก็บสะสมไว้ที่บ้าน รู้จักเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และการผลิตอาหารจากทรัพยากรธรรมชาติได้เอง

2) ที่อยู่อาศัย เดิมทีมนุษย์อาศัยอยู่ตามแหล่งธรรมชาติตามร่มไม้ หุบเขาหรือถ้ำ จนพัฒนามาสรางที่อยู่ออาศัยเพื่อป้องกันภัยจากธรรมชาติ สัตว์อื่น รวมทั้งการป้องกันภัยจากมนุษย์ด้วยกัน และการเลือกที่อยู่ออาศัยตามแหล่งที่สามารถหาอาหารได้สะดวกและปลอดภัย ดังนั้นการเลือกที่อยู่ออาศัยต้องมีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ

3) เครื่องนุ่งห่ม เริ่มจากการนำไปไม้ เยื่อไม้และหนังสัตว์ที่หาได้มาห่อหุ้มร่างกายเพื่อให้ความอบอุ่น หรือประดับร่างกายเพื่อแสดงความสามารถในการแสวงหาทรัพยากร ธรรมชาติ จากนั้นมีการผลิตเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มจากวัสดุที่หาได้ในถิ่นที่อยู่ออาศัยสำหรับสมาชิกในครอบครัว จนมาถึงการผลิตเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเพื่อการค้าในยุคปัจจุบัน

4) ยารักษาโรค มนุษย์เริ่มใช้พืชสมุนไพรในการรักษาโรค ซึ่งใช้ครั้งละมาก ๆ ต่อมา นักวิทยาศาสตร์ได้ใช้ตัวทำละลายที่เหมาะสม เช่น แอลกอฮอล์ อีเทอร์ สกัดเอาตัวยาละเอียด ๆ จากส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ แล้วทำให้ตัวทำละลายระเหยไป เหลือแต่ตัวยาล้วนแล้วทำให้เป็นผงหรือผลึกใช้กินแต่น้อย นอกจากการสกัดตัวยาลจากสมุนไพรแล้ว มนุษย์ยังใช้วิธีสังเคราะห์ยาเลียนแบบตัวยาลในสมุนไพรโดยใช้วัตถุดิบอื่นจากสิ่งแวดล้อม

2. พื้นฐานทางเศรษฐกิจและลักษณะอาชีพ

มนุษย์ในแต่ละท้องถิ่นจะประกอบอาชีพแตกต่างกันไป ตามสภาพของพื้นที่และลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น บริเวณที่ราบลุ่มมักจะมีอาชีพทำเกษตรกรรม บริเวณชายทะเลหรือเกาะต่าง ๆ ก็จะทำการประมง บริเวณทุ่งหญ้ามีอาชีพเลี้ยงสัตว์ บริเวณที่เป็นแหล่งแร่ก็จะทำเหมืองแร่เป็นอาชีพหลัก นอกจากนี้สภาพของพื้นที่และลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติยังมีผลต่อการผลิตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพที่แตกต่างกันอีกด้วย

ในขณะเดียวกันในวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคใหม่กระบวนการดำรงชีวิตมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น จนเกิดเป็นระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจระบบทุนนิยมที่แผ่กระจายไปทั่วโลก ตั้งอยู่บนพื้นฐานการผลิต การแลกเปลี่ยนและการบริโภค ภายใต้กระบวนการ

เหล่านี้ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงานเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ซึ่งได้มาจากสิ่งแวดล้อมนั่นเอง ดังนั้น แหล่งใดมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์จึงมีความได้เปรียบและมีความสำคัญ ในขณะเดียวกันของเหลือใช้จากกระบวนการต่าง ๆ ก็ทิ้งกลับไปสู่สิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งรองรับ ซึ่งมีผลทำให้คุณสมบัติของสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปมากบ้างน้อยบ้างตามความสามารถในการปรับตัว และถ้าปรับตัวไม่ได้ก็ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงปรารถนาส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในที่สุด

มนุษย์มีชีวิตร่วมกับสิ่งแวดล้อมมาโดยตลอด ในอดีตมนุษย์ให้ความสนใจด้านสิ่งแวดล้อมไม่มากนักเนื่องจากมนุษย์เชื่อว่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัวเรามากมาย จะมีให้ใช้ไม่มีวันหมด และไม่มีการเสื่อมโทรมไป ต่อเมื่อเวลาผ่านไป ประชากรโลกเพิ่มขึ้น ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเริ่มลดน้อยลงและเสื่อมสภาพลงเนื่องจากสาเหตุมากมาย รวมทั้งการใช้และการจัดการที่ไม่ถูกต้อง ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และสวัสดิการของมนุษย์โดยตรงทำให้มนุษย์เริ่มต้นตัวด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ระบบเศรษฐกิจที่ประกอบด้วยการผลิต และการบริโภค ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรงทั้งในฐานะที่เป็นปัจจัยการผลิตใช้เพื่อการบริโภคและเป็นที่รองรับของเสีย กล่าวคือ มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อผลิตสินค้าให้กับผู้บริโภค เช่น นำทรัพยากรดินและน้ำมาผลิตข้าวเพื่อการบริโภค หรือมีการบริโภคสิ่งแวดล้อมโดยตรง เช่น อากาศ หรือสิ่งแวดล้อมเป็นที่รองรับของเสียจากกระบวนการผลิต เช่น ขยะ น้ำเสีย ควันพิษ เป็นต้น กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมเป็นสินค้าเพื่อการบริโภค (Consumption goods) เป็นแหล่งจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ (Supply of resources) เป็นที่รองรับของเสียต่าง ๆ (Receptacle of wastes) และเป็นที่ตั้งถิ่นฐาน (Location space) ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมเป็นสินค้าเพื่อบริโภค เช่น อากาศเพื่อหายใจ น้ำเพื่อดื่ม ลมให้ความเย็น และแสงแดด ให้ความอบอุ่น พลังงานและแสงสว่าง เป็นต้น
2. สิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งจัดหาทรัพยากรเพื่อใช้ในการผลิต เช่น ทรัพยากรที่ดิน และทรัพยากรน้ำ เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ น้ำมันเป็นปัจจัยการผลิตด้านพลังงาน ป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นที่รวมความหลากหลายทางชีวภาพ หรือลมช่วยพาละอองเกสรจากต้นหนึ่งไปยังอีกต้นหนึ่งเพื่อการผสมพันธุ์ออกดอกผล เป็นต้น
3. สิ่งแวดล้อมเป็นที่รองรับของเสีย เช่น น้ำที่ใช้แล้วจากโรงงานหรือครัวเรือนไหลลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ขยะต่าง ๆ นำไปฝังกลบในดิน ควันที่เกิดจากการเผาไหม้ปล่อยออกสู่บรรยากาศ ซากพืช ซากสัตว์ และซากมนุษย์ฝังลงในดิน เป็นต้น
4. สิ่งแวดล้อมเป็นที่ตั้งถิ่นฐาน เช่น ป่าเป็นที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ น้ำเป็นที่อยู่อาศัยของปลา และสัตว์น้ำ ที่ดินเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์ เป็นต้น

3. ลักษณะทางวัฒนธรรม

รูปแบบวัฒนธรรมของมนุษย์แต่ละท้องถิ่น มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น การแต่งกาย การกินอาหาร

ชนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนความเชื่อและค่านิยมต่าง ๆ ถูกกำหนดให้มีรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นทั้งสิ้น นอกจากนี้สภาพแวดล้อมยังมีอิทธิพลต่อลักษณะนิสัยใจคอของมนุษย์อีกด้วย เช่น ในเขตอบอุ่นผู้คนมักมีนิสัยสุขุมรอบคอบ ใจเย็น กระตือรือร้น และขยัน แต่ในเขตร้อนผู้คนมักจะมีนิสัยที่ตรงข้ามกับเขตอบอุ่น เช่น เฉื่อยชา เกียจคร้าน ใจร้อน หงุดหงิดอารมณ์เสื่อง่าย ขาดความรอบคอบ คนในเขตอากาศหนาวจะเป็นคนใจเย็นและ อดทน ส่วนคนที่อาศัยอยู่ในป่ามักมีนิสัยดุร้าย ชอบการต่อสู้ และผจญภัย

4. การเมือง

การเกิดรัฐโดยธรรมชาติของรัฐใดรัฐหนึ่งจะเกิดขึ้นด้วยการมีกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งที่มีความมั่นคงทางวัฒนธรรมและกำลังเข้มแข็งต่อสู้ รวบรวมกลุ่มชนกลุ่มอื่นที่มีขนาดเล็กหรืออ่อนแอเข้ามาอยู่ด้วยกัน กำหนดขอบเขตที่แน่นอนก่อเกิดรัฐขึ้นมาได้ กลุ่มชนกลุ่มนี้มีที่ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ จึงมีกำลังพลมากกว่า อีกทั้งพื้นที่ราบสามารถติดต่อกันได้ง่าย การกระจายและสร้างวัฒนธรรมให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ง่าย ทำให้มีความรู้สึกเป็นเนื้อเดียวกัน พวกเดียวกันอย่างหนาแน่น ความสามัคคี กำลังพลจึงเข้มแข็งกว่ากลุ่มคนที่อยู่บนพื้นที่ภูเขา-หุบเขา ซึ่งติดต่อกันยากกว่า ความอุดมสมบูรณ์น้อยกว่าจึงเป็นรัฐที่อ่อนแอกว่า การดำรงอยู่ของรัฐในหุบเขาจึงขาดความยั่งยืนมักถูกรัฐบนที่ราบลุ่มผนวกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งเสมอๆ เช่น อินเดียเกิดจากการรวบรวมของคนลุ่มน้ำคงคา จีนเกิดจากคนบนที่ราบลุ่มแม่น้ำหวงโห-แยงซีเกียง เมียนมาร์จากคนบนลุ่มน้ำอิรวดี ฝรั่งเศสจากคนบนลุ่มน้ำเซน หรืออังกฤษจากคนบนลุ่มน้ำเทมส์ เป็นต้น (ผศ. เซาว์ เพ็ชรราช, เว็บไซด์)

นอกจากนี้ความขัดแย้งทางการเมืองซึ่งมีผลกระทบต่อมนุษย์อย่างมากมายก็มีพื้นฐานสำคัญมาจากสภาพแวดล้อมอีกด้วย เช่น กรณีพิพาทเรื่องพรมแดน กรณีการขยายอิทธิพลเข้าไปในดินแดนที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จนเกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศระดับโลกอีกด้วย อย่างกรณีสหรัฐอเมริกาแทรกแซงในอิรักและอัฟกานิสถาน หรือกรณีนาโตแทรกแซงลิเบีย เป็นต้น

5. ความสัมพันธ์คุณภาพชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

มนุษย์เป็นทั้งผู้สร้างและผู้ทำลายสิ่งแวดล้อม เนื่องจากกิจกรรมประจำวันของมนุษย์ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา การใช้น้ำในกิจกรรมประจำวัน น้ำภายหลังใช้ก็มีสิ่งปนเปื้อนอยู่ในน้ำ เป็นน้ำที่ต้องการการบำบัด ถ้ามีจำนวนมากขึ้นตามจำนวนประชากรของมนุษย์ ในที่สุดน้ำเหล่านี้ก็จะทำให้น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติได้รับผลกระทบตามไปด้วยหรือกลายเป็นน้ำเสีย ในที่สุด ก็จะส่งผลต่อการดำรงชีวิตหรือคุณภาพ ทำให้ขาดอากาศบริสุทธิ์ ที่จะหายใจส่งผลกระทบต่อโลกร้อนขึ้น เพราะขาดการปลูกต้นไม้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประภาภรณ์ เสี่ยงค์ซึ่งประเทศไทยได้มีนโยบายในการสนับสนุนการศึกษา และการให้ความรู้ความเข้าใจทางด้านสิ่งแวดล้อมมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากเริ่มมีการกำหนดแนวทางการพัฒนา เรงรัดจัดการศึกษา และประชาสัมพันธ์เรื่องสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน โดยให้มีหลักสูตรวิชาสิ่งแวดล้อมในทุกระดับ

การศึกษา นับตั้งแต่การศึกษามัคบังคับ รวมทั้งการเผยแพร่ทางสื่อมวลชน การประชุมอบรม และ การศึกษานอกโรงเรียน (ประภาพรรณ เสงี่ยมวงศ์, 2541 : 43)

ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า เพื่อขยายพื้นที่การเกษตรขยายชุมชน การคมนาคมขนส่งและ ปัญหาการแพร่กระจายของสารพิษในดิน อากาศ แหล่งน้ำ ทั้งในชนบทและในเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงควรแก้ที่ต้นเหตุของปัญหา อันได้แก่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของ มนุษย์ ให้เป็นไปในด้านการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม อย่างจริงจัง โดยการให้การศึกษา อบรมและเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้อง อันเป็นมาตรการที่มี ประสิทธิภาพและให้ผลในระยะยาว (วินัย วีระพัฒนานนท์, 2540 : 2) เมื่อมนุษย์ทำลายสิ่งแวดล้อมมากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งส่งผลกระทบต่อวงจรสิ่ง มี ชีวิตขึ้นวันและสุดท้ายก็ คือ มนุษย์ แต่ด้วยความสามารถของมนุษย์ ก็พยายามคิดหาวิธีการเพื่อ เอาตัวรอดและอีกกลุ่มหนึ่งก็พยายามคืนความสีเขียวให้ธรรมชาติ ด้วยการปลูกต้นไม้ ลดการใช้โฟม ถุงพลาสติก ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ ที่โลกคลายความร้อนออกมากกว่าปกติ ส่วนหนึ่งมาจากพฤติกรรม มนุษย์ทั้งนั้น

6. มนุษย์กับการพึ่งพาธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตฺโต), 2543 : 40)

ธรรมชาติเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่ง มนุษย์และธรรมชาติ ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่เป็นปอดของโลก เพราะในป่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อากาศออกซิเจน ที่บริสุทธิ์จากต้นไม้คายธาตุคาร์บอนไดร็อกไซด์ที่เป็นพิษในของเสียจากการที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โรงงาน ถนนหนทาง เป็นต้น ป่าไม้ให้ความชุ่มชื้น ความอุดมสมบูรณ์ทำให้เกิด การสมดุลทางธรรมชาติในระบบนิเวศ คนไทยสมัยโบราณพูดกันเสมอว่า ฝนฟ้าไม่ตกต้องตาม ฤดูกาล ก็เป็นมูลเหตุหนึ่งที่ไม่ดีป่าธรรมชาติ ในความ อยู่ดีธรรมอย่างไ้ความปรานีและความไม่มี เมตตากรุณาของมนุษย์ที่มีต่อป่า การทำลายป่าของมนุษย์ เพื่อหวังผลแห่งความสุขส่วนตัว การเห็น แก่ตัวของคนบางคน แล้วทำลายธรรมชาติด้วยการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เปลี่ยนแปลงไป ปัญหาจึงเกิดขึ้นกับสังคมส่วนรวมอย่างใหญ่หลวง

การมีป่าธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาตินั้น จะทำให้เกิดฝนตก เมื่อฝนตกป่าจะทำการอุ้มน้ำไม่ให้เกิดน้ำท่วมอย่างฉับพลัน ซึ่งเป็นกลไกทางธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในทางกลับกัน ถ้าขาดป่าไม้หรือมนุษย์ทำลายป่า ก็จะทำให้เกิดภัยพิบัติ ตามมา เช่น เกิดความแห้งแล้ง ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล หรือถ้าฝนตกหนักก็จะเกิดน้ำท่วมอย่าง รุนแรง เป็นสาเหตุให้เกิดความเสียหายกับชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เมื่อป่าไม้ไม่มี สัตว์ป่าก็ อยู่ไม่ได้ เครื่องยังชีพที่เป็นแหล่งหาอาหารของมนุษย์ที่มีอยู่ในป่าธรรมชาตินั้น เช่น เห็ด หน่อไม้ พืชผัก สมุนไพร ในป่าตามธรรมชาตินี้จะหมดไป ดังนั้น มนุษย์กับป่า สัตว์ป่า พืชป่า ไม้ป่า ตลอด แหล่งน้ำ จึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันเป็นอยู่คู่กันตลอดไป

พระพุทธศาสนาสอนว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมซึ่งจะต้องดำเนินชีวิตให้สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ ความวิบัติเกิดขึ้นทันทีที่มนุษย์แยกตัวออกจากธรรมชาติ เกิดความหลงตนว่าเหนือกว่าและสามารถครอบครองธรรมชาติได้

เมื่อถอดความจากพระรัตนตรัยจะพบว่า มนุษย์ สังคม และธรรมชาติ ต้องมีสัมพันธ์ภาพเป็นอันเดียวกัน จึงจะพบสันติสุขได้อย่างถาวร

เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์และสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออกและมีความสัมพันธ์กัน ดังนี้ (เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา อ้างใน สุวิมล มงคลสิริรักษ์ 2554 : 12)

1. มนุษย์เป็นต้นเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะสาเหตุทั่วไปของปัญหาสิ่งแวดล้อม 3 ประการ คือ การเพิ่มของประชากร การขยายตัวของเมือง อุตสาหกรรม และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างไม่เหมาะสม

2. มนุษย์เป็นผู้ได้รับผลเสียหายจากปัญหาสิ่งแวดล้อม ขนาดของผลเสียหายเป็นสัดส่วนโดยตรงกับขนาดของปัญหาที่มนุษย์ก่อขึ้น นับตั้งแต่ความเสียหายระดับมนุษยชาติ เป็นต้นว่า ความแปรปรวนของอากาศจากการกระทำของมนุษย์อาจทำให้เกิดสภาวะแห้งแล้ง จนถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล

ทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญในฐานะที่ให้ปัจจัยการดำรงชีวิตแก่มนุษย์ เป็นองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ การรู้จักนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ย่อมช่วยให้เกิดความอยู่ดีกินดีแก่ประชากร สร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่ประเทศชาติ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานการใช้อย่างชาญฉลาด ประหยัด แบ่งปัน เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย และต้องใช้ได้อย่างยั่งยืน (ศศิณาภรณ์, 2550 : 22-23) และมีความสำคัญในแง่ต่าง ๆ ดังนี้

1. ในแง่ปัจจัยสี่ ได้แก่ การที่มีชีวิตนำมาใช้เป็น/ทำอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และใช้สร้างที่อยู่อาศัย

2. ในแง่การสร้างบรรยากาศและให้อากาศที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต ของทั้งพืช สัตว์ จุลินทรีย์ และสิ่งมีชีวิตทุกประเภท

3. ในแง่ความบันเทิง ความผ่อนคลาย

4. ในแง่การสร้างสมดุลให้ระบบนิเวศ

เมื่อกล่าวโดยสรุป ความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเป็นสิ่งที่คอยค้ำจุนความเป็นอยู่ของมนุษย์ทั้งระบบห่วงโซ่อาหารเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ และยังสามารถทำเครื่องนุ่งห่มจากสิ่งแวดล้อม ยารักษาโรค ซึ่งเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการใช้ชีวิตในแต่ละวัน ต้องเผชิญกับภาวะทางมลพิษทางเสียง ทางอากาศ และการรับ ประทานอาหารในแต่ละมื้อ และการเดินทางในแต่ละวัน ต้องเผชิญกับมลภาวะตลอด ส่วนหนึ่งก็เกิดจากปริมาณขยะที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน ขยะที่ย่อยสลายได้ เช่น เศษพืช และสัตว์ต่าง ๆ รวมทั้งขยะที่ย่อยสลายได้ยาก เช่น ถุงพลาสติก โฟม สิ่งเหล่านี้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

ของมนุษย์ด้วยมลพิษทางเสียงมลพิษทางอากาศ และมลพิษทางน้ำ ที่เป็นปัญหาต่อสุขภาพของมนุษย์ แต่ในทางตรงกันข้ามมนุษย์ยังขาดความรู้ความเข้าใจและไม่ตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ใช้อย่างฟุ่มเฟือย ขาดความระมัดระวังและความรับผิดชอบ ก็ทำให้เกิดสูญเสียไปอย่างไม่คุ้มค่าและขาดแคลนในที่สุด แล้วผลกระทบจะทำให้มนุษย์ตกอยู่ในฐานะที่ยากจน คุณภาพชีวิตตกต่ำ ปัญหาความวุ่นวายต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เมื่อมนุษย์ทำลายสิ่งแวดล้อมมากเกินไปจนความจำเป็น ธรรมชาติกลับมาย้อนทำลายมนุษย์แทนด้วยภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้น เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง ต้นไม้ลดน้อยลง สัตว์ป่าสูญหาย ความร้อนเพิ่มขึ้นนับวันยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นทุกวัน ถ้ามนุษย์ให้ความสำคัญกับธรรมชาติ ต่างกันคนต่างอาศัยซึ่งกันและกัน จะก่อให้เกิดความสมดุลทั้งสองฝ่าย ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และรู้จักใช้สอยสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เพื่อให้การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ด้วยการรักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ธรรมชาติ เนื่องจากสิ่งแวดล้อม คือ สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเราทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีชีวิตและไม่มีชีวิต รวมทั้งปรากฏการณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จะเห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตมากทั้งทางทางตรงและทางอ้อม โดยธรรมชาติแล้วสิ่งแวดล้อมมีความสมดุลในตัวเองซึ่งทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ได้อย่างเป็นระบบตามธรรมชาติ ปัจจุบันจะเห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปในหลาย ๆ ด้านทั้งในด้านที่ดีขึ้นและในด้านไม่เป็นผลดีต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ทำให้มนุษย์เริ่มให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ช่วยกันดูแลรักษาเพื่อปรับสภาพที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาพตามธรรมชาติ และหลายหน่วยงานเล็งเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม มีการรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

สำหรับประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ยังได้กำหนดแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแผนการศึกษาแห่งชาติทุกระดับ ย่อมแสดงให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อมนุษย์ และมนุษย์ก็ต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมด้วยบำรุงรักษา ฟื้นฟูสภาพให้คืนสู่ธรรมชาติ

บรรณานุกรม

เกษม จันทรแก้ว. 2536. **สิ่งแวดล้อมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์.

ประภาพรพรณ เสงี่ยมวงศ์. 2541. **รายงานการวิจัยคุณภาพการศึกษาสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตราด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

ผศ. เขาว์ เพ็ชรราช. <https://www.gotoknow.org/posts/466603>. เข้าถึงข้อมูล 18 กุมภาพันธ์ 2561.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ประยุตโต). 2543. **คนไทยกับป่า**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- วินัย วีระพัฒนานนท์. 2540. **วิกฤติสิ่งแวดล้อมทางต้นแห่งการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้ว.
- ศศิณา ภารา. 2550. **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ส.เอเชียเพรส.
- สุวิมล มงคลสิริรักษ์. 2554. การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาชุมชนบ้านปงถ้ำ ตำบลวังทองอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เทศน์มหาชาติ : ประเพณีที่กำลังเป็นเพียงความทรงจำ*

MAHACHATI PREACHING : TRADITION FROM THE ANCIENT PERIOD UNTIL
THE PRESENT IN THAILAND

ณรงค์ กลิ่นน้อย*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอประวัติความเป็นมาของการเทศน์มหาชาติรวมถึงประเพณีการเทศน์มหาชาติตั้งแต่ยุคสมัยดั้งเดิมจนกระทั่งปัจจุบันในประเทศไทย นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาถึงแนวโน้มของการยึดถือปฏิบัติกันมาจนถึงยุคของคนรุ่นใหม่ว่า ยังสามารถรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามสืบต่อไปได้หรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีการเทศน์มหาชาติคงต้องปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยนิยม ปัจจุบันการเทศน์มหาชาติยังคงดำเนินไปไม่มากนัก บางแห่งไม่มีประเพณีนี้สืบต่อไปได้ อีกทั้งพระนักเทศน์ไม่สามารถศึกษาวิธีการเทศน์แบบยุคสมัยเดิมไว้ได้ เพราะไม่มีการศึกษาโดยตรง เป็นเพียงศึกษาแบบครูพักลักจำเท่านั้นเอง

คำสำคัญ : เทศน์มหาชาติ, ประเพณี

ABSTRACT

This article aims to present the history of the Mahachati preaching and tradition from the ancient period until the present in Thailand. In addition, we have studied the trend of practice until the age of the new generation whether they maintain the good traditions. The study indicated that the tradition of the Mahachati preaching must be changed according to the era. At the present, the Mahachati preaching is still very limited. Some of these traditions have no progress. Moreover, the Buddhist preachers can't study the traditional preaching style due to lack of direct education. It's just only an informal learning.

Keywords: Mahachati preaching, tradition

บทนำ

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อเป็นอาจริยบูชาเนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการของ อาจารย์ อัญญา จิตสุทธิญาณ อดีตหัวหน้าภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยที่อาจารย์มีปณิธานที่จะฟังเทศน์มหาชาติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การเทศน์มหาชาตินั้นกำลังจะ

* งานเสวนาทางวิชาการเรื่อง "ประเพณีการเทศน์มหาชาติ" วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561 ณ ศูนย์สันสกฤตศึกษา กรุงเทพฯ

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ถูกลืมนำไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเหลือไว้เพียงความทรงจำเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ทางภาควิชาภาษาตะวันออก จึงได้จัดให้มีการบรรยายทางวิชาการ เรื่อง “ การเทศน์มหาชาติ 4 ภาษา : ไทย ลาว เขมร และมอญ ” เพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องความเป็นมา ความสำคัญและประเพณีการเทศน์มหาชาติ พร้อมทั้งได้รับฟังการสาธิตการเทศน์มหาชาติ จากพระคุณเจ้าพร้อมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิอีกหลายท่านด้วยกัน ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติมากยิ่งขึ้นไปกว่าการได้ยินแต่เพียงเสียงของพระเทศน์เท่านั้น แต่ไม่เข้าใจในเนื้อหาสาระของการเทศน์นั้น

ความหมายของคำว่า มหาชาติ

คำว่า “มหาชาติ” เป็นคำสมาสภาษาบาลี มาจากคำว่า มหฺนติ ชาติ = มหาชาติ แปลว่า ชาติใหญ่ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542 : 838) ให้ความหมายว่า มหาชาติ หมายถึง เรียกเวสสันดรชาดก ว่า มหาชาติ และ การมีเทศน์เรื่องมหาเวสสันดรชาดก เรียกว่า การมีเทศน์มหาชาติ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2460, คำนำ 3.) ทรงอธิบายว่า เวสสันดรชาดกสำคัญกว่าชาดกอื่น ๆ ด้วยปรากฏว่ามีของพระโพธิสัตว์ครบบริบูรณ์ทั้ง 10 บารมี ดังนั้น พุทธศาสนิกชนชาวไทย จึงนิยมเรียกว่า มหาชาติ

คำว่า “มหาชาติ” มีใช้เมื่อใด และใช้ในความหมายอย่างไร ไม่ปรากฏแน่ชัด แต่เข้าใจว่า คำว่า มหาชาติ คงนำมาใช้ตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยแล้ว ในความหมายว่า “หนังสือ” จะเห็นได้จากข้อสันนิษฐานของ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ว่า “ หนังสือมหาชาติน่าจะแปลแตกต่างกันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี แต่หนังสือมหาชาติฉบับดังกล่าวไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้แต่ง ส่วนต้นฉบับก็สูญหายไม่มีใครพบเห็น ” (อำนาจ แสงศรี และ กุณทิรา บุญเลี้ยง, 2548:89) และนอกจากนั้น ธนิต อยู่โพธิ์ (ธนิต อยู่โพธิ์, 2514: 4) ยังมีข้อวินิจฉัยว่า คำว่า “มหาชาติ” นี้เป็นคำที่ใช้อยู่ในหมู่คนไทยเท่านั้น และไม่ปรากฏว่ามีประเทศใดเลยที่เรียกเวสสันดรชาดกว่า มหาชาติ

เมื่อดูจากความหมายเกี่ยวกับรูปศัพท์เดิมของภาษาบาลี และข้อสันนิษฐานว่า เป็นหนังสือแล้ว ก็ทำให้ทราบได้ว่า มหาชาติ ก็คือ เรื่องราวพระโพธิสัตว์ในเวสสันดรชาดก ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิบาต ในหัวข้อเรื่อง ทสชาติชาดกนั่นเอง ทสชาติชาดก หรือที่คนทั่วไปมักเรียกว่า พระเจ้าสิบชาติ พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่า ในสิบชาติสุดท้ายนี้ พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญบารมีครบทั้ง 3 ระดับ คือ ปารมี อุปปารมี และ ปรมัตถปารมี โดยที่พระพุทธองค์เมื่อครั้งเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญบารมีครบตามลำดับดังนี้...

1. พระเทมีย	บำเพ็ญเนกขัมมบารมี คือ การบวช
2. พระมหาชนก	บำเพ็ญวิริยบารมี คือ ความเพียร
3. พระสุวรรณสาม	บำเพ็ญเมตตาบารมี คือความเมตตา
4. พระเนมิราช	บำเพ็ญอธิฐานบารมี คือความตั้งใจแน่วแน่
5. พระมโหสถ	บำเพ็ญปัญญาบารมี คือความรอบรู้
6. พระภริทัต	บำเพ็ญศีลบารมี คือการสำรวม กาย วาจา ใจ

7. พระจันทกุมาร บำเพ็ญขันติบารมี คือความอดทน
8. พระนารท บำเพ็ญอุเบกขาบารมี คือการวางใจเป็นกลาง
9. พระวิรุฑ บำเพ็ญสัจจบารมี คือ การรักษาความสัตย์
10. พระเวสสันดร บำเพ็ญทานบารมี คือ การบริจาคทาน เสียสละประโยชน์ส่วน

ตน (คณะสงฆ์วัดสีไกรสร, 2521:26-27)

ในชาติสุดท้ายทั้ง 10 นี้ จะเห็นได้ว่า พระพุทธรองค์ทรงบำเพ็ญบารมีเพียงข้อใดข้อหนึ่งก็หาไม่ แต่พระองค์ทรงบำเพ็ญบารมีครบทั้ง 10 ที่เรากล่าวว่า พระองค์ทรงบำเพ็ญบารมีเฉพาะอย่างในแต่ละชาติ หมายเอาความเด่นของบารมีที่ทรงบำเพ็ญอย่างยอดเยี่ยมกว่าอีก 9 บารมีที่เหลือ ดังเช่นเวสสันดรชาดก พระองค์บำเพ็ญบารมีครบทั้ง 10 แต่พระองค์มุ่งบริจาคทาน จนทำให้ทานบารมีเป็นบารมีที่เด่นมากที่สุดสำหรับพระองค์ ดังนั้นผู้เขียนเข้าใจว่า มหาชาติจึงเป็นคำเรียกชื่อของเวสสันดรชาดก ว่าเป็นพระชาติที่มีความสำคัญมากนั่นเอง และเป็นชาติสุดท้ายก่อนที่จะอุบัติเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในปัจจุบันชาติต่อมา

แหล่งที่มาของเวสสันดรชาดก

เวสสันดรชาดก เป็นวรรณคดีบาลีซึ่งมีเนื้อเรื่องปรากฏอยู่ใน จริยาปิฎก และ ชาดก แห่งพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เรื่องเวสสันดรที่ปรากฏในจริยาปิฎก มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าสั้น ๆ คล้ายนิทาน ไม่มีการแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นตอน ๆ นักวิชาการเชื่อว่า เรื่องเวสสันดรชาดกที่ปรากฏในจริยาปิฎกนี้ เป็นเรื่องแต่งขึ้นก่อนเรื่องเวสสันดรชาดกในคัมภีร์ชาดก (สุภาพรรณ ณ บางช้าง, 2542)

เรื่องเวสสันดรชาดกที่ปรากฏในชาดก ถือเป็นชาดกเรื่องสุดท้ายในนิบาติชาดก 550 เรื่อง เชื่อกันมาแต่เดิมว่า เป็นพุทธพจน์ ชาดกนี้แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทปฐยาวัถฉันท์ จำนวน 1,000 คาถา หรือเรียกว่า คาถาพัน คาถาเหล่านี้มีลักษณะเป็นคำพูดของบุคคลต่าง ๆ แต่ไม่มีคำอธิบาย ว่าเป็นคำพูดของบุคคลใดบ้าง และไม่มีเนื้อเรื่องประกอบ

สำหรับเรื่องเวสสันดรชาดกที่ปรากฏในอรรถกถาชาดก มีเนื้อเรื่องขยายเพิ่มเติมจากคาถาในคัมภีร์ชาดกอย่างมาก เรื่องต่างๆที่เพิ่มเข้ามานี้ เป็นส่วนปรารภตอนต้นเรื่อง และส่วนประชุมชาดกหรือสโมธานตอนท้ายเรื่องเท่านั้น ที่พระพุทโธสละเป็นผู้แต่ง ส่วนเนื้อเรื่องซึ่งกล่าวถึงเหตุการณ์ในอดีต ไม่ใช่เรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ แต่เป็นนิทานที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสังคมอินเดียครั้งพุทธกาล (กุลนิจ คณะฤกษ์, 2542)

มูลเหตุในการตรัสเวสสันดรชาดก

การที่พระพุทธองค์จะทรงเทศนาธรรมเรื่องใดจะต้องมีเหตุอันสมควร 4 ประการ (สุมาลี ลีประเสริฐ, 2550) คือ

1. อัตตังคสาละ คือ เกิดขึ้นจากอภัยอาศัยของพระพุทธองค์ที่ทรงปรารภนาจะแสดงธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแก่พุทธบริษัท

2. ปรัชญาสยะ ทรงแสดงธรรมเพราะอภัยของผู้นั่งที่ปรารถนาจะทราบเรื่องจึงกราบ
ทูลขอพระพุทธองค์ให้ทรงแสดงธรรมนั้น หรือ อภิปรายข้อธรรมนั้นให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น

3. อตฺถุปตฺติกะ คือ ถือเอาประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นเหตุหรือมีเรื่องใดเกิดขึ้นก่อนแล้ว พระ
พุทธองค์จึงถือเป็นประโยชน์ในการจะนำเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสาเหตุในการเทศนาธรรม

4. ปุจฉาสิกา คือ มีปัญหาเกิดขึ้น ผู้ถามใครจะทราบ ถามขึ้นเพื่อต้องการให้แก้ปัญห
หรือปลดปล่อยความสงสัย

เรื่องมหาเวสสันดรชาดกนี้ เกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุข้อ 3 คือ อตฺถุปตฺติกะ ด้วยเป็นเรื่องที่
พระบรมศาสดาทรงเล่า โดยมีมุ่งหมายจะให้เกิดประโยชน์ส่วนใหญ่ คือ เป็นผลดีแก่ภิกษุผู้สดับใน
ขณะนี้ และแก่พุทธบริษัททั้งหลายในกาลต่อมาจนปัจจุบัน (พระพิมลธรรม, 2533:11-12)

สาเหตุที่ทำให้พระพุทธองค์ตรัสเรื่องของพระองค์เองเรื่องเวสสันดรชาดก ความปรากฏ
อยู่ในเนื้อความของกัณฑ์ที่ 1 ทศพร ว่า เมื่อพระพุทธองค์เสด็จประทับ ณ พุทธอาสน์ ขณะนั้นได้
บังเกิดฝนโบกขรพรรษในบริเวณที่ประชุมกันโดยทั่วกัน เหล่าพระประยูรญาติ นับตั้งแต่พระเจ้าสุท
โธทนะพระพุทธบิดาลงมา ต่างก็พากันชื่นชมโสมนัสในพระบารมีของพระองค์ยิ่งนัก เมื่อได้เวลา
พอสมควรแล้วต่างก็พร้อมกันกราบบังคมลากลับยังพระราชนิเวศน์

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระประยูรญาติทูลลากลับแล้ว ได้สนทนากันถึงเรื่องฝนโบกขรพรรษ
เพราะยังไม่เคยเห็น พระบรมศาสดาจึงตรัสว่า ไม่ใช่แต่บัดนี้เท่านั้นภิกษุทั้งหลาย แม้ในกาลก่อนฝน
โบกขรพรรษก็เคยมีมาแล้ว บรรดาภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์ใคร่ทราบ จึงกราบทูลอาราธนา
พระองค์จึงได้ตรัสเรื่อง “เวสสันดรชาดก” ดังต่อไปนี้

เนื้อเรื่องย่อของเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์

กัณฑ์ทศพร

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ และตรัสเทศนาพระ
ธรรมจักรกัปปวัตตสูตร โปรดปัญจวัคคีย์ทั้งหลายแล้วก็เสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ ประทับ ณ เวฬุวนาราม
จนสิ้นฤดูหนาว จึงเสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ 12,000 รูป มีพระกาฬุทายีเป็น
มัคคุเทศก์ ทรงประทับ ณ นิโครธารามมหาวิทยาลัย อันพระบรมวงศานุวงศ์แห่งศากยราชตระกูลตรัส
สั่งให้ตกแต่งถวายและพากันไปเฝ้า ณ ที่นั้น แต่ด้วยขัดตียมานะ พระญาติผู้ใหญ่ทรงละอายที่จะ
ถวายบังคมพระบรมศาสดา ผู้มีพระชนมายุคราวโอรสและนัดดา จึงพากันประทับ ณ เบื้องหลังให้
พระราชกุมารหนุ่ม ๆ เฝ้าถวายบังคมเฉพาะพระพักต์ พระพุทธองค์มีพระประสงค์จะทรมานพระ
ประยูรญาติทั้งหลายให้ละจากทิฐิมานะ จึงทำปาฏิหาริย์ลอยขึ้นสู่อากาศเหนือพระเศียรพระญาติทั้ง
ปวง พระเจ้าสุทโธทนะพระราชบิดา และพระประยูรญาติเห็นเป็นอัศจรรย์ ต่างก็ยกพระหัตถ์ขึ้น
ถวายบังคมและพลาถกล่าวพรรณนาถึงพุทธานุภาพแต่เมื่อทรงพระเยาว์ว่า ครั้งแรกคราวที่พระพี่
เลี้ยงเชิญเสด็จไปนมัสการพระกาฬเทวิลดาบส พระบาททั้งคู่ดูประจวบอยู่เหนือศรีษะพระดาบส
ครั้งที่สอง ในวันมงคลแรกนาขวัญ เมื่อพระพี่เลี้ยงเชิญเสด็จไปบรรทมใต้ต้นหว่า เงามไม้ได้บังกั้น
พระองค์อยู่ประจวบพระกลด หาได้บายไปตามตะวันไม่ และครั้งนั้นนับเป็นครั้งที่สาม

เมื่อพระพุทธองค์เสด็จประทับ ณ พุทธอาสน์ ขณะนั้นได้บังเกิดฝนโบกขรพรรษในบริเวณที่ประชุมกันโดยทั่วกัน เหล่าพระประยูรญาติ นับตั้งแต่พระเจ้าสุทโธทนะพระพุทโธบิดาลงมา ต่างก็พากันชื่นชมโสมนัสในพระบารมีของพระองค์ยิ่งนัก เมื่อได้เวลาพอสมควรแล้วต่างก็พร้อมกันกราบบังคมลากลับไปยังพระราชนิเวศน์

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระประยูรญาติทูลลาไปแล้ว ได้สนทนากันถึงเรื่องฝนโบกขรพรรษ เพราะยังไม่เคยเห็น พระบรมศาสดาจึงตรัสว่า ไม่ใช่แต่บัดนี้เท่านั้นภิกษุทั้งหลาย แม้ในกาลก่อนฝนโบกขรพรรษก็เคยมีมาแล้ว บรรดาภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์ใคร่ทราบ จึงทูลอาราธนาพระองค์ตรัสเรื่อง “เวสสันดรชาดก” ดังต่อไปนี้

ในอดีตกาล สิวีราชกุมารมีพระราชองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระเจ้าสิวีราช พระองค์มีพระโอรสองค์หนึ่งพระนามว่า สมุชชัย เมื่อทรงเจริญวัยพระราชบิดาก็ทรงมอบราชสมบัติให้และอภิเษกสมรสกับพระนางมุสตี พระราชธิดาพระเจ้ามัทราช สำหรับพระนางมุสตี ในอดีตย้อนหลังไปไกลถึง 90 กัป ตั้งแต่สมัยพระวิปัสสิสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก พระนางสั่งสมบารมีไว้มาก ได้ตั้งจิตอธิษฐานมาแต่เดิมว่าขอให้ได้เป็นพุทธมารดา จนถึงบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้เป็นอัครมเหสีของสมเด็จพระอมรินทราราช เมื่อพระนางจะจุติจากสวรรค์ได้ขอประทานพร 10 ประการ ดังนี้

1. ขอให้พระนางได้ประทับในปราสาทพระเจ้าสิวีราช
2. ขอให้ดวงเนตรทั้งสองมีสีดำประดุจตาลูกเนื้อทราย
3. ขอให้พระชนคิ้วงาม มีสีเขียวระยิบดุจสร้อยคอนกยูง
4. ขอให้มิพระนามว่า มุสตี
5. ขอให้มิพระโอรสทรงพระเกียรติยิ่งกว่ากษัตริย์ทั้งหลาย และมีพระราชศรัทธาในการกุศล
6. ขออย่าให้มีพระกรรมปรากฏดังสตรีสามัญ
7. ขออย่าให้พระธันทั้งคู่ดำในเวลาทรงครรภ์ และเมื่อประสูติแล้วขออย่าให้หย่อนยาน
8. ขอให้เส้นพระเกศาดำเป็นมันดุจสีปีกแมลงค่อมทอง
9. ขอให้พระฉวีละเอียดยดงามดังทองคำธรรมชาติ
10. ขอให้ทรงมีอำนาจปล่อยนักโทษประหารชีวิตให้พ้นโทษ

สมเด็จพระอมรินทราราชก็ทรงประสาทพรที่พระนางมุสตีทูลขอให้ได้ดังประสงค์

กัณฑ์หิมพานต์

สมเด็จพระนางมุสตี อัครมเหสีของสมเด็จพระอมรินทราราช จุติจากสวรรค์มาปฏิสนธิเป็นราชธิดาของพระเจ้ามัทราช ครั้นเจริญวัยพระชนมายุครบ 16 พรรษา ได้อภิเษกเป็นอัครมเหสีของพระเจ้ากรุงสมุชชัย กาลเวลาผ่านไปโดยลำดับ พระนางทรงตั้งครรภ์ครบกำหนดทศมาส ได้เสด็จประพาสพระนครและประสูติพระราชโอรสที่ตรอกพ้อคำ พระประยูรญาติจึงถวายพระนามพระราชโอรสว่า “เวสสันดร” (สมบัติ มั่งมีสุขศิริ, 2549:170-181) พอประสูติจากพระครรภ์ ก็ทูลขอเงินพระมารดาเพื่อบริจาคทานที่ และในวันเดียวกันก็มีนางช่างฉัททันต์ช่างหนึ่ง นำลูกช่างมาไว้ในโรงช่าง

ต้น ส่วนตนเองกลับไปสู่ป่าตามเดิม ลูกช้านั้นเป็นช่างเผือกชาวบริสุทธ์ ประชาชนให้ชื่อว่า ปัจฉัยนาค

เมื่อพระเวสสันดร พระชนมายุครบ 16 พรรษา พระราชบิดาทรงมอบสมบัติให้และอภิเษกกับพระนางมัทรี พระราชธิดาแห่งมาตุลาราชวงศ์ เมื่อพระเวสสันดรได้ครองกรุงสรีแล้วได้สร้างศาลาสำหรับบริจาริกทานแก่คนยากทุกเช้าเย็นทุกวันถ้วนหน้าถึง 6 แห่ง ต่อมาพระนางมัทรีประสูติพระราชโอรสทรงพระนามว่า ชาลี และพระราชธิดาทรงพระนามว่า กัณหา

ครั้งนั้น เมืองกลิงราชภฏ์เกิดข้าวยากหมากแพงฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้ภูมิภาคเกิดความแห้งแล้ง แม้พระเจ้ากลิงคราชภฏ์จะทรงรักษาอุโบสถศีลครบกำหนด 7 วันแล้วก็ตาม ก็ยังไม่มีฝน ประชาชนกราบทูลให้มาขอพระราชทานช้างปัจฉัยนาคต่อพระเวสสันดร ซึ่งเป็นช้างแก้วมงคล แม้จะขับขึ้นไปทางทิศใด ก็ทำให้ฝนตกทั่วประเทศ พระเจ้ากลิงคราชภฏ์มีมติเห็นชอบด้วยตามประชามติ จึงแต่งพราหมณ์ 8 คนให้มาขอ พระเวสสันดรก็พระราชทานให้ แต่ประชาชนชาวสรีไม่ยอม โดยถือว่าช้างปัจฉัยนาคเป็นช้างคู่บ้านคู่เมือง ควรรักษาไว้สำหรับพระนคร ประชาชนพากันโกรธเคืองพระเวสสันดรมาก จึงทูลขอให้พระเจ้ากรุงสญชัยเนรเทศจากพระนคร โดยให้นักการมาทูลความตามเสียงเรียกร้องของมติมหาชนให้พระเวสสันดรทรงทราบ และนักการได้ทูลแนะนำให้เสด็จไปประทับ ณ เขาวงกต พระองค์ขอผลัดไปอีก 2 วัน เพื่อจะได้ทรงบำเพ็ญสัตตสดกมหาทานเสียก่อนแล้วพระราชทานโอวาทแก่พระนางมัทรีว่าให้หมั่นบริจาริกทาน ให้บำรุงรักษาโอรสธิดา ให้อยู่ปฏิบัติพระราชบิดาและพระราชมารดา ทั้งยังอนุญาตให้อภิเษกกับกษัตริย์องค์อื่นได้ แต่พระนางมัทรีไม่ยินยอมขอพาพระโอรสธิดาไปด้วย และได้ทูลพรรณนาถึงความงาม และความสนุกสนานในป่าหิมพานต์อันเป็นที่พระราชสวามีจะเสด็จไปโดยพิสดาร

กัณณทานกัณท์

เมื่อพระนางผุสดีทรงทราบว่าพระเวสสันดรถูกเนรเทศ จึงเสด็จไปเยี่ยมแล้วไปเฝ้าพระเจ้ากรุงสญชัยเพื่อทูลขอโทษ แต่พระองค์ไม่ได้ดาร์สตอบ พระนางจึงกลับมายังพระตำหนักของพระเวสสันดร และทรงรำพันถึงความลำบากต่างๆ ที่พระเวสสันดรจะได้รับ

ในยามเช้า พระเวสสันดรทรงบริจาริกสัตตสดกมหาทานแล้ว เสด็จนำพระนางมัทรีและพระราชโอรสธิดาไปทูลลาพระเจ้ากรุงสญชัย พระองค์ทรงสงสารยิ่งนักตรัสห้ามพระนางมัทรีว่า ไม่ควรจะไปให้ลำบากแต่พระนางมัทรีไม่ยอม พระเจ้ากรุงสญชัยไม่รู้จะทำประการใดจึงขอพระนัดดาทั้งสองไว้ พระนางมัทรีก็ไม่ยอมให้ จากนั้นจึงเสด็จไปทูลพระมารดาที่พระตำหนัก ในวันรุ่งขึ้นพระเวสสันดรให้เบิกแก้วแหวนเงินทองบรรทุกรถเสด็จออกนอกเมือง ทรงโปรยแก้วแหวนเงินทองนั้นตลอดทางที่ไปแล้วสั่งให้ขบวนกลับ ส่วนพระองค์เสด็จไปโดยลำพัง มีพราหมณ์ 4 คนตามมาขอมา พระองค์ก็พระราชทาน เทวดาจึงบันดาลเป็นละมั่งทองมารองรับราชรถไว้ และยังมีพราหมณ์อีกคนมาขอรถ พระองค์ก็ประทานให้อีก ส่วนละมั่งทองก็อันตรธานหายไป พระเวสสันดรทรงอุ้มพระชาลี ส่วนพระนางมัทรีทรงอุ้มพระกัณหาแล้วเสด็จพระราชดำเนินไปตามมรรคา

กัณฑ์วนประเวศน์

พระเวสสันดรพร้อมพระมเหสี และพระโอรสธิดาเสด็จไปยังเขาวงกต ผ่านตำบลต่างๆ โดยลำดับ คือจากพระนครสีพีมาถึงภูเขาตาลบรรพต แม่น้ำโกติมารา เขาอัญชัน และมาตุลนครแห่ง แคว้นเจตราชฎี รวมระยะทาง 30 โยชน์ แต่เทพดาช่วยย่นหนทางให้เสด็จมาถึงมาตุลนครในเวลา วันเดียว เสด็จเข้าประทับแรม ณ ศาลาใกล้ประตูเมือง เช้าวันรุ่งขึ้นความทราบถึงกษัตริย์เจตราชฎี ต่างรีบไปเฝ้า ถวายเหตุการณ์ พระเวสสันดรตรัสเล่าความจริงให้ทราบทุกประการและขอให้ช่วยชี้ ทางที่จะไปเขาวงกต บรรดา กษัตริย์เจตราชฎีทูลว่า จะไปเฝ้าพระเจ้ากรุงสุยชัย เพื่อขอ พระราชทานโทษกลับคืน พระเวสสันดรตรัสว่า พระบิดาไม่สามารถที่จะขัดขึ้นคำขอร้องของ ประชาชนได้ เพราะชาวสีพีมีความแค้นเคืองมาก กษัตริย์เจตราชฎีจึงทูลขอให้ครอบครองราชย์ สมบัติมาตุลนครแทน แต่พระองค์ทรงปฏิเสธโดยอ้างว่า ผิดพระราชประสงค์ และจะเป็นการแสดง ว่าพระองค์จะตั้งตนเป็นใหญ่กบฏต่อพระเจ้ากรุงสุยชัย เป็นเหตุให้นครสีพีและนครเจตราชฎีขาด พระราชสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน พระเวสสันดรทรงขอร้องให้ชี้ทางที่ตรงไปยังเขาวงกต กษัตริย์เจตราชฎีจึงทูลเชิญให้เสด็จเข้าไปประทับในพระนครก่อนแต่พระองค์ก็ทรงปฏิเสธอีก เพียงแต่เสด็จ ประทับแรมในศาลานั้นอีกหนึ่งราตรี ครั้นวันรุ่งขึ้น กษัตริย์เจตราชฎีก็ตามไปส่งเสด็จส่งกษัตริย์จน สุดแดนแล้วทูลชี้ทางที่จะเสด็จต่อไป และตั้งให้พราหมณ์บุตร เป็นผู้พิทักษ์ระแวดระวังมิให้ใครเข้า ไปรบกวนได้

พระเวสสันดรและพระมเหสีพร้อมด้วยโอรสธิดา เสด็จไปประทับแรมที่เขาคันธมาทน์ วันรุ่งขึ้นก็เสด็จไปถึงวิบูลบรรพต เลียบตามฝั่งแม่น้ำเกตุมาติ หยุดประทับใต้ต้นไม้ริมฝั่ง พราหมณ์ผู้ หนึ่งได้นำเนื้อมาถวาย พระองค์จึงทอดสุวรรณจุฬามณีประทานแก่พราหมณ์แล้วเสด็จไปยังมหา นิโครธข้ามเขาสุวรรณบรรพต เสวยผลไม้แล้วเสด็จไปยังนาฬิกบรรพต

ครั้งนั้น วิสสุกรรมเทพบุตรได้รับเทวบัญชาจากพระอินทร์ให้นิรมิตบรรณศาลาไว้ 2 หลัง พร้อมด้วยเครื่องบรรพชิตบริขารทุกประการแล้วให้เขียนหนังสืออนุญาตให้ผู้ใดประสงค์จะบรรพชา พึงถือเอาอาศรมสถานและบริขารเหล่านี้เป็นของตน แล้วบันดาลให้สัตว์ร้ายและนกอันมีเสียงที่ไม่ ไพเราะหนีไปอยู่เสียที่อื่น และกำชับให้เจ้าป่าดูแลรักษาทั้งสี่กษัตริย์

พระเวสสันดรเมื่อถึงศาลาได้เสด็จเข้าไปโดยลำพังแล้วเปลื้องอาภรณ์ออก ทรงเครื่อง บรรพชิตเสด็จออกมารับพระนางมัทรี พระนางก็เสด็จเข้าไปยังศาลาอีกหลังหนึ่ง ทรงเปลื้องเครื่อง อาภรณ์และแต่งเป็นดาปสินีพร้อมพระโอรสธิดา พระนางมัทรีอาสาไปหาผลไม้มาถวาย พระ เวสสันดรทรงอนุญาตแต่ขอสัญญาว่า ต่อไปนี้อย่าให้พระนางเข้ามาในเวลากลางคืนขณะที่ลับตาสอง กุมาร พระนางมัทรีก็ทรงปฏิบัติตาม สี่กษัตริย์ผนวชเป็นฤชอยู่ ณ เขาวงกตเป็นเวลา 7 เดือน ต่างก็ ปฏิบัติกิจวัตรตามหน้าที่โดยไม่บกพร่อง และด้วยอำนาจบุญกุศลของพระองค์ ทำให้ฝูงสัตว์ที่อยู่ใน ระยะ 1 โยชน์ โดยรอบเขาวงกตมีความเมตตาปราณีซึ่งกันและกัน

กัณฑ์ชุกก

มีพราหมณ์เชื้อใจไธยาคคนหนึ่งชื่อ ชุกก เกิดในตระกูลโกวาทิกชาติ อาศัยอยู่ในระแวก บ้านทุนวิภูฏี ติดเนื่องกับเมืองกลิงราชฎี เทียวขอทานรวบรวมเงินไว้ได้ 100 กษาปณ์ และนำไป

ฝากไว้กับพราหมณ์อีกผู้หนึ่ง และเที่ยวขอร้องต่อเป็นเวลานานก็ไม่ได้กลับมา ฝ่ายพราหมณ์ที่ได้รับเงินฝากไว้นั้น ครั้นยากจนลงได้เอาทรัพย์ของชูชกมาใช้สอยจนหมด เมื่อชูชกนึกขึ้นได้จึงกลับมาทวงเงินกับพราหมณ์แต่พราหมณ์ไม่มีให้จึงยกนางอมิตดาบุตรสาวให้เป็นภรรยา ชูชกจึงพามาอยู่ที่อยู่ของตน นางได้ปฏิบัติชูชกผู้เป็นสามีอย่างดี จนทำให้พราหมณ์หนุ่มๆ ทั้งหลายในแถบนั้นไม่พอใจในภรรยาของตนเพราะปฏิบัติสัวนางอมิตดาไม่ได้ นางพราหมณ์ทั้งหลายถูกผัวว่าว่าก็โกรธ จึงพากันไปต่อว่านางอมิตดาขณะที่นางลงไปตักน้ำ ทั้งนี้เพื่อให้นางหนีไปเสีย เมื่อนางอมิตดาถูกนางพราหมณ์พากันรุมด่าว่าเยาะเย้ยได้รับความอับอายก็เสียใจ จึงกลับมาบอกชูชกว่า ต่อไปจะไม่ทำงาน และเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ฟัง ชูชกรับจะทำงานเองแต่นางอมิตดาไม่ยอม บอกว่าญาติพี่น้องของนางไม่เคยใช้สามีต่างทาส และขอให้ชูชกไปหาทาสมาให้ใช้มิฉะนั้นจะไม่อยู่ด้วย

อาศัยเหตุนี้เทพยดาซึ่งเคยอนุเคราะห์พระเวสสันดรคราวบริจาคสัตตสกมหาทาน ตัดจะช่วยพระเวสสันดรให้ไปบำเพ็ญบุญบุตรทานบริจาคเพิ่มบารมีขึ้นอีก จึงดลใจนางอมิตดาให้ทราบเรื่องราวของพระเวสสันดรและบันดาลให้นางแนะนำชูชกไปขอพระชาติและกัณหา ชูชกจึงจัดการซ่อมแซมดูแลที่อยู่ให้ดีแล้วให้อีวาทแก่นาง จากนั้นจึงทำประทักษิณภรรยาสามรอบแล้วก็แต่งตัวเป็นชีประชาวออกเดินทางไปยังกรุงสีพีราชบุรีเที่ยวสืบทามชาวเมืองถึงเรื่องพระเวสสันดร จนทำให้พวกชาวเมืองโกรธพากันขับไล่ชูชกหนีเข้าป่า เทพยาดลใจให้ชูชกเดินทางไปถึงแดนป่าให้เจตบุตรรักษา ชูชกได้หนีสุนัขเจตบุตรขึ้นต้นไม้

ชูชกรำพึงถึงคุณของพระเวสสันดรว่า เปรียบดังแผ่นดิน ผืนน้ำ ต้นโพธิ์ ต้นไทร ซึ่งมหาชนได้พึ่งพาอาศัย เมื่อเจตบุตรพบชูชกครั้งแรกตั้งใจจะยิงเสียให้ตายแต่เปลี่ยนใจสอบถามเรื่องราวดูก่อน ชูชกหลอกเจตบุตรว่า ตนเองเป็นทูตถือพระราชสาส์นของพระเจ้ากรุงสยชัย เพื่อไปเชิญเสด็จพระเวสสันดรให้เสด็จกลับพระนคร เจตบุตรก็หลงเชื่อจึงเชิญชูชกให้พักและบริโภคาหาร

กัณฑ์จุลพน

เมื่อเจตบุตรให้ชูชกพักอาศัยด้วยหนึ่งราตรีและเลี้ยงดูจนอิ่มหนำสำราญแล้วจัดหาเสบียงให้พร้อมสรรพ และนำชูชกไปยังต้นทางขึ้นทางที่จะไปเขาวงกตให้ฟังว่า เขาที่มองเห็นนั้นเป็นต้นทางที่จะเดินต่อไป ชื่อว่าเขาคันธมาทน์อันเป็นถิ่นที่อยู่ของไม้หอมนามาสนิด ถัดไปที่แลเห็นเป็นสีเขียวครามนั้น คือเขาอัญชัน มีพันธุ์ไม้ต่างๆ หลายชนิดน่าชม เมื่อเดินไปสักครู่ก็จะถึงสถานอัมพวันใหญ่คือ ป่ามะม่วง ถัดไปจะถึงป่าตาลและป่ามะพร้าวกับต้นเป้ง จากนั้นก็จะถึงป่าไม้ดอกต่างๆ มีกลิ่นหอมตลอดไปทั้งป่า แต่เจตบุตรแนะนำทางที่จะไปถึงอาศรมพระอัจจุตฤษีเท่านั้น ให้แวะถามหนทางที่จะไปเขาวงกตต่อไป ชูชกก็จดจำเอาไว้แล้วอำลาพราหมณ์เจตบุตรโดยทำประทักษิณ 3 รอบ จากนั้นจึงดำเนินทางต่อไป

กัณฑ์มหาพน

ชูชกออกเดินทางตามคำแนะนำของพราหมณ์เจตบุตรจนมาถึงอาศรมของพระอัจจุตฤษี ได้สนทนากับฤๅษีว่า ตนเคยคบหากับพระเวสสันดรมาก่อน พระองค์จากตนมานานจึงใคร่จะได้พบ จน

พระอัจจุตฤษีหลงเชื่อและให้ชูชกพักแรมด้วยหนึ่งคืน เช้าวันรุ่งขึ้นก็ชี้ทางให้ชูชกไปหาพระเวสสันดร ว่า ภูเขาที่เห็นนั้นเรียกว่าเขาคันธมาทน์ ต่อไปจะถึงสระมูจรีนทีซึ่งอยู่ใกล้พระอาศรมพระเวสสันดร มีดอกบัวและปลาต่าง ๆ หลายอย่าง ข้างบนมีพันธุ์ไม้มีนานาชนิด มีผลไม้ชนิดต่างๆหลายอย่าง และมีผลไม้หลากหลายในบริเวณพระอาศรม ต่อจากนั้นไปก็จะถึงป่าหิมพานต์ มีสัตว์ต่างๆเหลือที่จะประมาณ สัตว์ที่สำคัญได้แก่ ราชสีห์ 4 จำพวก คือ ดินราชสีห์ กินหญ้าเป็นอาหาร กาฬสีห์ ป้อนทุสรุมฤคินทร์ กินเนื้อสัตว์เป็นอาหาร และประเภทสุดท้ายคือ ไกรสรราชสีห์

นอกจากนี้ยังมีสัตว์อื่นๆ อีกเป็นจำนวนมากสารพัดอย่าง ถ้าดำเนินไปตามคำแนะนำก็จะถึงพระอาศรมพระเวสสันดร ชูชกทำประทักษิณพระอัจจุตฤษี 3 รอบแล้วอำลาดำเนินทางต่อไป

กัณท์กุมาร

ชูชกไปถึงสระโบกขรณีเมื่อเวลาใกล้ค่ำมองเห็นช่อฟ้าลิบ ๆ แต่มาคิดเห็นว่า ถ้าจะไปทูลขอกัณหาขาลีในเวลาที่พระนางมัทรีอยู่เห็นจะไม่ได้ ควรรอไว้ให้รุ่งสางให้นางเข้าไปหาผลไม้ในป่าเสียก่อน เพราะธรรมดาสตรีมีกจะมีนิสัยเหนียวแน่น เมื่อสามีจะทำทานมักจะทำลายเสีย เมื่อคิดเช่นนั้นแล้วชูชกจึงปีนขึ้นไปนอนเหนือช่องเอนเขาเพื่อให้พ้นภัยจากสัตว์ร้าย และในคืนนั้นเองพระนางมัทรีทรงพระสุบินนิมิตว่า มีบุรุษกำยาล่าสัตว์คนหนึ่งถือดาบพุ่งประตู่เข้ามาแล้วตัดแขน ควักนิยน์ตาแหะออกควักดวงใจของพระนางไป เมื่อพระนางตกใจตื่นขึ้น จึงรีบเสด็จเข้าไปเฝ้าพระเวสสันดรขอให้ทำนายฝัน พระเวสสันดรทรงทราบเหตุว่า วันพรุ่งนี้จะมีมาจากมาของสองกุมาร ครั้นจะทำนายไปตามความเป็นจริงก็กลัวพระนางมัทรีจะไม่ยอมจากสองกุมาร จึงทำนายโดยโวหารกลบเกลื่อนว่า การที่ฝันเช่นนั้นก็เพราะแต่ก่อนนางได้รับความสุขสบายพอมาทกทุกข์ยากเข็ญ ธาตุทั้งสี่ก็วิปริตไปจึงได้สุบินผิดประหลาดเช่นนี้ แต่พระนางก็ยังไม่วางพระทัย ครั้นรุ่งสางพระนางได้ปลุกกัณหาขาลีให้สร่งน้ำ รำพันพร่ำสั่งสอนแล้วจึงพามาฝากกับพระเวสสันดรแล้วเข้าไปหาผลไม้ในป่า

ฝ่ายชูชก ครั้นรุ่งเช้าก็เดินทางไปยังอาศรม พระเวสสันดรให้กัณหาขาลีออกไปรับ ชูชกจึงชูเด็กทั้งสองเพื่อให้กลัวโดยคิดว่า เมื่อขอไปได้แล้วจะใช้สอยง่าย ก่อนที่ชูชกจะทูลขอขาลีกัณหาจากพระเวสสันดร ได้พูดหวานล้อมชักเอาแม่น้ำทั้ง 5 เข้ามาเปรียบน้อมพระทัยอันเต็มไปด้วยความกรุณาของพระเวสสันดรเสียก่อนแล้วจึงขอในภายหลัง

พระเวสสันดรขอให้รอพระนางมัทรีก่อน ชูชกไม่ยอมรอโดยอ้างว่า “ธรรมดาวิสัยสตรีย่อมมีความเสียดายที่ไหนเลยจะยอมยกให้กับชูชก” พระเวสสันดรจึงขอให้ชูชกนำสองกุมารไปสู่สำนักของพระเจ้ากรุงสยชัยเพื่อจะได้รับพระราชทานทรัพย์สมบัติ ชูชกก็ไม่ยอมโดยให้เหตุผลว่า พระเจ้ากรุงสยชัยจะหาว่าหลอกลวงเอาพระนัดดาไป ตนก็ต้องโทษ ดังนั้นจึงทูลขอกุมารไปสู่เมืองกลิงราชบุรีเสียในวันนี้ทีเดียว

เมื่อกัณหาขาลีได้ทราบดังนี้แล้วเกิดความกลัว จึงพากันหนีไปซ่อนตัวอยู่ในสระบัว เวลาลงสระก็ถอยหลังไปแล้วเอาใบบัวมาบังตัวเสียเพื่อไม่ให้เห็น เมื่อชูชกมองหาไม่เห็นสองกุมารจึงแกล้งตัดพ้อพระเวสสันดรว่า แสร้งพยักหน้าให้ลูกหนี และหาว่าพูดจาตลบตะแลง

พระเวสสันดรเสด็จออกตามรอยเท้าไปจนถึงสระ ทรงทราบว่าสองกุมารอยู่ในสระเวลานั้น จึงตรัสเรียกให้ขึ้นมาโดยรำพันว่า “เราเป็นลูกกษัตริย์ไม่ควรให้ใครมาตีเตียนได้ และกล่าวเปรียบเทียบกับสองกุมารว่าเป็นดังสำเภาที่จะนำพระองค์ไปให้ถึงพระนิพพาน ขอให้ขึ้นมาช่วยยกปิยบุตรท่านนั้นด้วย” สองกุมารขึ้นมาจากสระทอดพระบาทพระบิดาแล้วทั้งสามกษัตริย์ก็ทรงกรรแสง พระเวสสันดรจึงคาค่าสองกุมารแล้วมอบให้เป็นทานแก่ชุกไป ขณะนั้นก็บังเกิดมหัศจรรย์แผ่นดินไหว ผุ่สสัตว์พากันแตกตื่นเขาพระสุเมรุก็เอนเอียง น้ำในมหาสมุทรก็บันดาลฟุ้งเป็นฟองฝอย พระยานาคขึ้นมาลอยบนผิวน้ำ พระยาครุฑบินขึ้นแล่นลมบนอากาศเกิดวิปริตและฝนตก เทวดาทั้งหลายต่างพากันอนุโมทนา

เมื่อชุกได้รับพระราชทานสองกุมารแล้วก็เขียนตีต่อหน้าพระเวสสันดร พระองค์ทรงนั่งเสวยพระชาลิจึงหันมาปรับทุกข์กับกันหา และเมื่อถูกชุกเขียนตีมากเข้า สองกุมารจึงรำพันถึงเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับบิดามารดากับบุตร พระเวสสันดรเมื่อได้ยินคำรำพันประจวบกับเหตุการณ์ร้ายแรงเช่นนั้นจึงบันดาลโทสะคิดจะฆ่าชุก เพราะชุกเขียนตีสองกุมารต่อหน้าพระองค์โดยไม่ได้ยำเกรงและเปรียบชุกเหมือนเบ็ด พระองค์ดุจปลา สองกุมารเหมือนน้ำ พระโพธิญาณดุจไซ้ว่า ชุกทำเช่นนั้นเหมือนกับพรวนเบ็ดมาตีปลาหน้าไซ กระทุ้งน้ำให้ปลาตื่น หมายความว่า จะไม่ให้พระองค์ซึ่งเป็นเหมือนปลาเข้าไปในไซ คือพระโพธิญาณ แต่ในที่สุดพระองค์ก็ระงับโทสะเสียได้ ชุกจึงพาสองกุมารไป พอเวลาพลบค่ำพราหมณ์ก็พาสองกุมารล่องพ้นเขตแนวป่าไป

กัณฑ์มัทรี

เมื่อชุกพาสองกุมารไปแล้ว พระอินทร์เกรงว่าถ้าพระนางมัทรีกลับมาแต่กลางวันจะเที่ยวติดตามสองกุมารและอาจติดตามทัน จึงให้เทวดา 3 องค์ จำแลงกายเป็นเสือโคร่ง เสือเหลืองและราชสีห์มาขวางทางไว้ พอพระนางมัทรีไปหาผลไม้ในวันนั้นก็เกิดอาเพศเก็บผลไม้ได้เพียงเล็กน้อยก็รีบกลับ แต่มาพบสัตว์ทั้ง 3 นอนขวางอยู่ จนเวลาพลบค่ำพระนางกล่าวขอทางต่อสัตว์ทั้งสาม เทวดาจึงเปิดหนทางให้พระนางเสด็จกลับ ครั้นไม่เห็นสองกุมารจึงอ้อนวอนถามพระเวสสันดร ถ้ามหาไรๆ พระองค์ก็ไม่บอกเพราะเห็นว่าพระนางกำลังเหน็ดเหนื่อย จะมีความโศกถึงลูกมากและจะเป็นอันตรายถึงชีวิตได้ จึงได้แก้มกกล่าวเป็นทีหึงหวงเพื่อให้พระนางคลายความโศกว่า พระนางมัทรีมัวไปหลงรักรมย์กับชายชู้ในกลางป่าจึงกลับคำ พระนางทูลขอโทษเท่าไรพระเวสสันดรก็ยังไม่เจรจาด้วย จึงตามเที่ยวหาตลอดคืนจนใกล้รุ่งจึงกลับมายังอาศรม ด้วยความเหนื่อยอ่อนพระนางจึงสลบไป พระเวสสันดรตกพระทัยสำคัญว่าพระนางสิ้นใจจึงรำพันถึงความโศกเศร้าต่างๆ ครั้นคลายจากความโศกแล้วจึงพิจารณาทราบว่าเป็นแค่สลบไป จึงยกพระเศียรขึ้นวางไว้บนตักแล้วเอาน้ำรดลงที่พระอุระ พระนางจึงได้ฟื้นคืนสติ และทูลถามถึงพระชาลิกันหา พระองค์จึงได้บอกความจริงและขอให้พระนางช่วยอนุโมทนาทานด้วย พระนางก็อนุโมทนาในปิยบุตรท่าน พระองค์จึงตรัสเล่าความมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นในตอนให้ทานให้พระนางฟัง

กัณฑ์สักบรรพ

ท้าวสักกเทวราชทรงดำริว่า สองกุมารนั้นพระเวสสันดรก็พระราชทานให้ชูชกไปแล้ว ภายหลังหากมีผู้มาขอพระนางมัทรีพระองค์คงจะประทานให้อีก เมื่อเป็นดังนั้นจะลำบากในเรื่องการหาอาหารบริโภคจึงแปลงพระองค์เป็นพราหมณ์มาขอพระนางมัทรี พระเวสสันดรก็ทรงอนุญาตและหลั่งน้ำเป็นสิทธิ์ขาดในการให้แก่พราหมณ์

ครั้งนั้นก็ได้เกิดความมหัศจรรย์แผ่นดินไหวทั่วไปเช่นกัน ส่วนพระนางมัทรีไม่ได้มีความรังเกียจแต่ประการใดเพราะเชื่อในความเป็นปราชญ์ของพระสวามี เพราะเวสสันดรได้สังเกตอาการของพระนาง พระนางทรงทราบจึงกล่าวขึ้นว่า พระนางเป็นข้าของพระองค์ พระองค์จะให้แก่ผู้ใด หรือจะขายหรือจะลงโทษประการใดก็มีสิทธิ์ที่จะกระทำได้ เพราะฉะนั้นการที่จะยกพระนางให้ให้แก่พราหมณ์ในครั้งนี้พระนางยินดีมิได้ขัดขวางพระราชกุศล สมเด็จพระอมรินทราบิราชทรงทราบในพระทัยของสองกษัตริย์จึงตรัสอำนวยการช่วยถวายพระนางคืน และเสด็จเหาะลอยอยู่บนอากาศสำแดงตนให้ปรากฏว่าเป็นท้าวสักกะ แต่ก่อนจะทรงเสด็จไปทรงอนุญาตให้พระเวสสันดรขอพร 8 ประการ ซึ่งสมเด็จพระสักกะก็ทรงประสาทให้แล้วอันตราถนกลับไปยังทิพยวิมาน

กัณท์มหาราช

ชูชกพาสองกุมารไปในป่าเป็นหนทาง 60 โยชน์ ในระหว่างทางเทพเจ้าได้คอยบำรุงรักษามิให้เป็นอันตราย ครั้นเวลาค่ำชูชกผูกพระมหาหสองกุมารไว้กับกอไม้แล้วตนเองปีนขึ้นไปนอนบนคบไม้ เทพเจ้ามีความสงสารจึงนิรมิตกายคล้ายพระเวสสันดรและพระนางมัทรีปลดเกล้าวัลย์ออก โอบอุ้มสร่งน้ำ แต่งองค์ให้แล้วให้เสวยอาหารทิพย์ เท่งล่อมให้บรรทมจนรุ่งเช้าทุกวันตลอด 15 ราตรี

ฝ่ายชูชกเมื่อมาถึงทางสองแพร่งที่จะแยกไปเมืองกลิงคราษฎร์ เทพเจ้าได้ตั้งใจให้เดินมาทางนครสีพี ในคืนนั้นพระเจ้ากรุงสญชัยทรงพระสุบินนิมิตว่า มีบุรุษร่างกายน่ากลัวได้นำดอกบัวมาถวายคู่หนึ่ง ดอกหนึ่งเพ่งแย้มกลีบ อีกดอกหนึ่งตูม โหรทำนายว่าพระประยูรญาติที่จากไปจะกลับมาเข้าสู่พระนคร ครั้นรุ่งขึ้นพระองค์ได้เสด็จออกหน้าพระลาน เทพเจ้าตั้งใจให้ชูชกพาสองกุมารผ่านหน้าพระที่นั่งโดยหม้ออำมาตย์ไม่ได้ทักท้วงแต่ประการใด พระเจ้ากรุงสญชัยทอดพระเนตรเห็นพระนัดดาทั้งสองจึงตรัสใช้ให้อำมาตย์นำชูชกและสองกุมารมาเฝ้า และถามถึงเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับการนำสองกุมารมา ชูชกได้ทูลตามความเป็นจริง เหล่าอำมาตย์ราชเสวกได้พากันติเตียนพระเวสสันดร พระชาลีไม่พอพระทัยจึงทูลพระอัยกาว่า ไม่ควรปล่อยให้หม้ออำมาตย์มาค่อนแคะดูแคลนพระบิดาต่อหน้าพระที่นั่ง

พระเจ้ากรุงสญชัยเห็นพระชาลีกัณหานั่งอยู่ข้างล่างกับพราหมณ์อย่างนายกับทาสไม่สมศักดิ์ศรีของพระหลานหลวง จึงทรงตัดพ้อพระชาลีว่าเป็นทาสของพราหมณ์ไม่กล้าที่จะนั่งร่วมอาสน์กับพระอัยกา พระเจ้าสญชัยจึงได้ตรัสถามค่าไถ่สองกุมารกับชูชก พระชาลีทูลว่าคาค่าไถ่สำหรับพระชาลี 1000 ตำลึงทอง ส่วนพระกัณหาชินาน้องเท่ากับสวัญญาณกทรัพย์ สิ่งละร้อยพร้อมกับทองอีก 100 ตำลึง พระเจ้าสญชัยก็เบิกพระราชทรัพย์และสวัญญาณกทรัพย์มาพระราชทานให้พราหมณ์ชูชก และได้พระราชทานสมโภชพระนัดดาทั้งสอง

กัณฑ์ฉกษัตริย์

เมื่อพระชาลียกทัพหน้ามาถึงสระมุจลินท์ก็สั่งให้หยุด เพื่อสร้างพลับพลารับเสด็จพระอัยกาเสวยม้าคชแสนยากรก็กองกักพลีกลันที่เขตเขาวงกต พระเวสสันดรตกพระทัยสำคัญว่า ข้าศึกคงจะตีพระนครสี่ปีแตกและปลงพระชนม์พระราชบิดาเสียแล้วจึงยกกองทัพมาเพื่อที่จะตามประหารพระองค์ด้วย จึงพาพระนางมัทรีไปแอบดูกองทัพ เมื่อพระนางมัทรีทอดพระเนตรเห็นก็ทรงแน่นพระทัยว่า เป็นทัพพระเจ้ากรุงสุยชัยมารับพระเวสสันดร สมดังพรที่ทำวสัฏกะประสาทให้ จึงทรงเตือนพระราชสวามี พระองค์ก็ทรงได้สติเสด็จกลับมายังอาศรมตามเดิม

พระเจ้ากรุงสุยชัยตรัสปรึกษากับพระมเหสีว่า พระองค์จะเสด็จไปยังอาศรมก่อน ต่อจากนั้นพระมเหสีและพระนัดดาทั้งสองจึงค่อยเสด็จตามไปเป็นลำดับ เพราะเกรงว่าถ้าจะเสด็จเข้าไปพร้อมกันจะเศร้าโศกมาก เมื่อพระเจ้ากรุงสุยชัยเสด็จไปถึง สองกษัตริย์ทรงกระทำปฏิสนธารและตรัสถามถึงทุกข์สุข พระเวสสันดรกราบบังคมโดยตลอด และพระองค์ได้กราบทูลถามพระราชบิดาถึงความทุกข์สุขของพระมารดา ข้าวคราวของพระโอรสพระราชธิดา ตลอดถึงความเป็นไปของพระนครสี่ปี พระราชบิดาก็ทรงเล่าความให้ทราบ ต่อจากนั้นพระราชมารดาก็เสด็จไปถึง สองกษัตริย์ก็ทรงทำปฏิสนธาร ครั้นเมื่อสองกุมารเสด็จไปถึงอาศรมพระนางมัทรีทอดพระเนตรเห็นก็ทรงกันแสงร่ำไห้ สองพระกุมารก็วิ่งเข้าสวมกอดพระชนนีพิโรธำพันจนสลบไปด้วยกันทั้งสามพระองค์ เมื่อพระเวสสันดรและพระชนกทอดพระเนตรเห็นเช่นนั้นก็ทรงกันแสงล้มสลบไปด้วย เหล่าพระสนมและข้าราชการบริพารต่างก็สลบตามกันไปทั้งหมด ครั้นนั้นเกิดแผ่นดินไหวทั่วพื้นพิภพ สมเด็จพระอมรินทราบิราษทรงทราบเหตุอันเศร้าโศกของหกกษัตริย์ ก็บันดาลฝนโบกขรพรรษให้ตกลงมาในที่ชุมนุมนั้น กษัตริย์ทั้งหกและเหล่าราชบริพารต่างฟื้นคืนสติทั่วกัน ต่างก็รู้สึกสยดสยองเกรงพระเดชพระเวสสันดร ชวนกันน้อมเกล้าพระบาทยุคลเพื่อขอพระราชทานอภัยโทษที่ได้มีมาแต่หนหลัง และขออภัยเชิญเสด็จคืนสู่พระนคร

กัณฑ์นครกัณฑ์

เมื่อพระเวสสันดรได้ฟังชาวสี่ทูลเชิญเช่นนั้น ครั้นจะรับเชิญก็เกรงประชาราษฎร์จะหาว่าพระองค์พระทัยเบา จึงทูลพระราชบิดาว่าไม่ควรแก่เหตุที่เคยขัดเคือง ครึ่งก่อนพระองค์ได้ปกครองไพร่ฟ้าประชาชนด้วยทศพิธราชธรรมก็ยังถูกขับไล่เนรเทศจากพระนคร พระเจ้ากรุงสุยชัยจึงปลอมโยน ขอโทษ และอ้อนวอนให้ลาผนวชอีกครั้งจึงทรงรับ รวมเวลาบำเพ็ญพรตอยู่ ณ เขาวงกตนาน 9 เดือน 15 วัน ครั้นลาผนวชแล้วก็ทำพิธีราชาภิเษกถวายมูรธาภิเศกด้วยสังข์ทักษิณาวรรต สังข์สุวรรณ สังข์หิรัญ ทั้งสามประการ เสด็จกลับขึ้นครองราชย์สมบัติดังเดิมและโปรดให้จัดทรงคเสนาจัดงานสมโภชสนุกสนานครบ 3 วัน

ส่วนพระนางผุสดีก็ทรงพระภูษาพิเศษ 4 ตระกูลกับมงกุฎและอาภรณ์ต่างๆเสด็จเข้าสู่พระนคร ครั้นนั้นฝูงสัตว์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในเขตนั้น เคยได้อาศัยพระบารมีของพระเวสสันดรที่แผ่พรหมวิหารคุ้มครองอุปัทวันตรายอยู่ตลอดเวลา ต่างก็มีความเศร้าโศกมากที่พระเวสสันดรจะจากไป

พระเจ้ากรุงสุโขทัยได้สั่งให้ปรับหนทางที่พระเวสสันดรจะเสด็จกลับไห้ดังงาม ประดับด้วย ราชวัตรฉัตรธงกล้วย้อยต่าง ๆ โปรงเครื่องบูชาทั้ง 5 คือ ดอกหญ้าแพรก ข้าวสาร เมล็ดพรรณ ผักกาด ดอกมะลิ ข้าวตอก เป็นระยะๆ ไปตลอดทางตั้งแต่เขาวงกตจนถึงนครสีพี พระเวสสันดรทรง ช้างปัจจัยนาคนำขบวน แวดล้อมไปด้วยสหชาติโยธา และพระประยูรญาติเสด็จรอนแรมไปเป็น ระยะทาง 60 โยชน์จนถึงนครสีพี เมื่อถึงนครสีพีแล้วก็จัดการราชาภิเษกขึ้นครองราชย์สมบัติดั้งเดิม รวมระยะเวลาที่พระเวสสันดรจากพระนคร 1 ปี 15 วัน

ครั้นพระเวสสันดรกลับมาครองเมืองก็มีท่าฬ่นสัตว์รัตน์ คือ ทอง เงิน มุกดา มณี ประพาฬ ไพฑูรย์ และเพชร ตกไปทั่วพระนครเป็นมหัศจรรย์ เพื่อเป็นทานแก่ชนทั้งหลาย พระเวสสันดรอยู่ ครองราชย์สมบัติจนพระชนมายุ 120 พรรษาจึงสิ้นพระชนม์ และได้เสวยทิพย์สมบัติในดุสิตเทว พิภพ

การประชุมชาดก

เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงอริยสัจ 4 ต่อท้ายเวสสันดรจบลงแล้ว พระองค์ได้สรุปความให้ ภิกษุฟังอีกครั้งหนึ่งว่า ผู้มีนามปรากฏในเรื่องเวสสันดรชาดกนั้น เมื่อกลับชาติมาในปัจจุบันนี้ใครบ้าง โดยท่านแสดงไว้ดังนี้ ว่า

1. พระเจ้ากรุงสุโขทัย	กลับชาติมาคือ พระเจ้าสุทโธทนะ พุทธบิดา
2. พระนางผุสดี	กลับชาติมาคือ พระนางสิริมหามายา พุทธ มารดา
3. พระนางมัทรี	กลับชาติมาคือ พระนางยโสธรา มารดาพระ ราหุล
4. พระชาลี	กลับชาติมาคือ พระราหุล
5. พระกัณหา	กลับชาติมาคือ นางอุบลวรรณาเถรี
6. อัจจุตฤษี	กลับชาติมาคือ พระสารีบุตร
7. ท้าวสักกะ	กลับชาติมาคือ พระอนุรุทธ
8. วิสสุกรรมเทพบุตร	กลับชาติมาคือ พระมหาโมคคัลลานะ
9. พรานเจตบุตร	กลับชาติมาคือ พระฉันทะเถระ
10. ชูชก	กลับชาติมาคือ พระเทวทัต
11. นางอมิตดา	กลับชาติมาคือ นางจิณฺจมาณวิกา
12. เทวดาแปลงเป็นเสือโคร่ง	กลับชาติมาคือ พระสิมพลีเถระ
13. เทวดาแปลงเป็นเสือเหลือง	กลับชาติมาคือ พระจุลนาครเถระ
14. เทวดาผู้ชายที่ดูแลพระชาลีกัณหา	กลับชาติมาคือ พระมหากัจจายนะ
15. เทวดาผู้หญิงที่ดูแลพระชาลีกัณหา	กลับชาติมาคือ นางวิสาขามหาอุบาสิกา
16. เทวดาแปลงเป็นราชสีห์	กลับชาติมาคือ พระอุบาลีเถระ
17. ช้างปัจจัยนาค	กลับชาติมาคือ พระมหากัสสปเถระ

18. มารดาช้างปิงจ้ยนาค	กลับชาติมาคือ นางกีสาคีโคตมี
19. กษัตริย์มัททราช	กลับชาติมาคือ พระมหานามะ ศากยราช
20. อำมาตย์ทูลข่าวเนรเทศ	กลับชาติมาคือ พระอานนทเถระ
21. เสนาครุฑอำมาตย์	กลับชาติมาคือ อนาถปิณฑิกเศรษฐี
22. สหชาติโยธีทั้งหกหมื่น	กลับชาติมาคือ พุทธบริษัททั้งหลายในปัจจุบัน
ชาติ	
23. พระเวสสันดร	กลับชาติมาคือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

จำนวนพระคาถาประจำกัณฑ์

จำนวนคาถาทั้งหมดนี้ จัดอยู่ในชาตก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบาลีในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เป็นส่วนที่พรรณนาความเป็นคาถาล้วนๆ ไม่ใช่เป็นการพรรณนาแบบร้อยแก้วอย่างอรรถกถาชาตก โดยจำนวนคาถาประจำกัณฑ์มีดังนี้ คือ

1. กัณฑ์ทศพร	จำนวนคาถา	19	คาถา
2. กัณฑ์หิมพานต์	จำนวนคาถา	134	คาถา
3. กัณฑ์ทานกัณฑ์	จำนวนคาถา	209	คาถา
4. กัณฑ์วนประเวศน์	จำนวนคาถา	57	คาถา
5. กัณฑ์ชูชก	จำนวนคาถา	79	คาถา
6. กัณฑ์จุลพน	จำนวนคาถา	35	คาถา
7. กัณฑ์มหาพน	จำนวนคาถา	80	คาถา
8. กัณฑ์กุมาร	จำนวนคาถา	101	คาถา
9. กัณฑ์มัทรี	จำนวนคาถา	90	คาถา
10. กัณฑ์สักกบรรพ	จำนวนคาถา	43	คาถา
11. กัณฑ์มหาราช	จำนวนคาถา	69	คาถา
12. กัณฑ์ฉกษัตริย์	จำนวนคาถา	36	คาถา
13. กัณฑ์นครกัณฑ์	จำนวนคาถา	48	คาถา

รวมทั้งหมดครบ 1000 คาถา หรือเรียกกันว่า คาถาพัน ตามจำนวนกัณฑ์ทั้ง 13 กัณฑ์นั่นเอง

เพลงพิณพาทย์ประจำกัณฑ์

ในขณะที่พระขึ้นธรรมาสน์ หรือเมื่อเทศน์จบลงจากธรรมาสน์ จะมีปีพาทย์บรรเลง โดยที่เมื่อพระขึ้นธรรมาสน์ พิณพาทย์จะต้องบรรเลงเพลงสาธุการ และเมื่อแสดงจบก็จะต้องบรรเลงเพลงประจำกัณฑ์ ซึ่งเรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ประทานเพลงประจำกัณฑ์ไว้ดังนี้ คือ

1. กัณฑ์ทศพร	เพลง	สาธุการ
--------------	------	---------

2.กัณฑ์หิมพานต์	เพลง	ดวงพระธาตุ
3.กัณฑ์ทานกัณฑ์	เพลง	พญาโคก
4.กัณฑ์วนประเวศน์	เพลง	พญาเดิน
5. กัณฑ์ชุก	เพลง	เช่นเหล่า บ้างว่า เป็นเพลง ค้างคาวกินกล้วย (พระครู วินัยธร มาณพ, 2548:39)
6. กัณฑ์จุลพน	เพลง	คุกพาทย
7. กัณฑ์มหาพน	เพลง	เชิดกลอง
8. กัณฑ์กุมาร	เพลง	โอด เชิดฉิ่ง
9.กัณฑ์มัทรี	เพลง	ทยอยโอด
10. กัณฑ์สักบรรพ	เพลง	กลม
11 กัณฑ์มหาราช	เพลง	กราวนอก
12. กัณฑ์ฉกษัตริย์	เพลง	ตระนอน
13. กัณฑ์นครกัณฑ์	เพลง	กลองโยน

ประเพณีการเทศน์มหาชาติ

นับตั้งแต่ฤดูออกพรรษาเป็นต้นไป มีธรรมเนียมของคนไทยที่ถือปฏิบัติเป็นกิริยาบุญธรรม
นิยมหนึ่ง คือเริ่มต้นด้วยการจัดประดับตกแต่งสถานที่ให้วิจิตรสวยงาม อันได้แก่ศาลาการเปรียญซึ่ง
มีอยู่ประจำวัด ต่อจากนั้นจึงอาราธนาให้พระสงฆ์ภายในวัดนั้นบ้าง ต่างวัดบ้างแสดงพระธรรม
เทศนามหาชาติเวสสันดรชาดก ตามความเป็นจริงแล้ว เรื่องงานเทศน์มหาชาติจะทำในเดือนใดก็ได้
ไม่ได้ตายตัวนัก เพราะจุดประสงค์ในการเทศน์มหาชาติก็เพื่อรวบรวมปัจจัยบริจาคให้วัดเพื่อนำไป
บูรณะวัด (บุญมี แผ่นแก้ว, 2547:161) ในสมัยโบราณการเทศน์จะจัดขึ้น 3 วัน โดยจะเทศน์คาถา
พันล้าน ๆ หนึ่งวัน วันที่สองดำเนินเรื่องเวสสันดรชาดกตั้งแต่กัณฑ์ที่ 1 จนกระทั่งจบกัณฑ์สุดท้าย
และในวันที่สามจะเทศน์เรื่องอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นการกล่าวถึงอานิสงค์ของการเทศน์เรื่องมหาชาติ

การเทศน์มหาชาติเป็นเรื่องสำคัญและเรื่องใหญ่สำหรับวัดนั้น ๆ คณะกรรมการวัดจะต้องมี
การปรึกษาหารือกัน วัดใดจะมีเทศน์มหาชาติ ก็มีแจกฏีกาให้ชาวบ้านทราบล่วงหน้าหลายวัน เพื่อ
ผู้รับกัณฑ์เทศน์จะได้มีเวลาเตรียมข้าวของไปทำบุญ ส่วนทางวัดก็ต้องเตรียมสถานที่ที่จะใช้
เทศน์มหาชาติ ซึ่งมักใช้ศาลาใหญ่ในวัด มีการปักต้นกล้วย ต้นอ้อยตามประตูวัด หรือทางที่จะเข้าไป
ในบริเวณที่ใช้เทศน์ เพื่อให้คล้ายป่าเขาวงกตตามท้องเรื่อง มีการปักฉัตร ธง เพื่อแสดงว่าเป็นของสูง
สำหรับกษัตริย์ เพื่อเป็นเกียรติแก่พระเวสสันดร ตามเสาศาลาการเปรียญมีภาพจิตรกรรมเรื่องมหา
เวสสันดรติดไว้ด้วยที่หน้าหรือข้างๆ ธรรมาสน์พระเทศน์จะตั้งขันน้ำใบใหญ่ไว้ เป็นขันนํ้ามนต์ซึ่งถือ
ว่าใช้ประพรมบำบัดเสนียดจัญไรได้ เมื่อถึงวันเทศน์ เจ้าของกัณฑ์แต่ละกัณฑ์ก็นำเครื่องกัณฑ์ใส่
กระจาดใบใหญ่ “กระจาดนี้สานด้วยไม้ไผ่ เป็นรูปคุ่มๆ มีปีกยื่นแบะออกไป ที่ปากกระจาดเป็นกลีบ
ๆ อย่างดอกบัว ตามปลายกลีบปิดกระดาศสีและมักมีภูห้อยตัวกระจาด จะปิดกระดาศสีประดับ
ประดาหรือไม่ปิดก็ได้ ถ้างานเทศน์มหาชาติมีกระจาดอย่างนี้เป็นงานใหญ่ เรียกว่า มหาชาติกระจาด

ใหญ่“ (เสถียรโกเศศ, 2508 : 88) อนึ่ง ผู้รับกัณฑ์เทศน์คาถาพัน มักจัดดอกไม้ ธูปเทียน เงินถวาย กัณฑ์เทศน์เป็นจำนวนอย่างละพันก็มี หรือจัดถวายเฉพาะจำนวนคาถาในกัณฑ์ที่รับเป็นเจ้าภาพก็ได้ ตามใจสมัคร แล้วยังมีเทียนประจำกัณฑ์เทศน์เป็นเทียนเล่มใหญ่ ปักไว้ที่ชั้น หรือพาน เทียนนี้ไม่จุด แต่ใช้ติดเงินบูชากัณฑ์ (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, 2536:33) นอกจากนี้ยังมีเทียนบูชากัณฑ์เทศน์เล่มเล็กๆ มีจำนวนเท่ากับคาถากัณฑ์นั้น ๆ เมื่อเวลาจะเทศน์ก็ให้จุดเทียนเล่มนี้ มีหมากประจำกัณฑ์เทศน์ ซึ่งเท่ากับเป็นเครื่องเคารพบูชา ตามปกติเป็นพลูจิบบรรจุใส่ซอง หมากทั้งลูก ใส่ลงในชั้น พร้อมทั้งธูปเทียนด้วย ไม่มีกำหนดจำนวน

จะเห็นได้ว่าเทศน์มหาชาติมีประโยชน์นานัปการ ทำให้เป็นผู้รู้จักความสามัคคี มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการที่จะประกอบกุศลร่วมกัน ทำให้เป็นผู้รู้จักความเสียสละทางกาย ใจ และเสียสละทรัพย์ ลดความตระหนี่ของตนองเสียได้

เกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติสำหรับการมีเทศน์มหาชาติในปัจจุบันนี้ ผู้เขียนเข้าใจว่า จะต้องขึ้นอยู่กับวัดในกรุงเทพมหานคร และวัดในต่างจังหวัด สำหรับวัดในกรุงเทพมหานครจะจัดให้มีเทศน์มหาชาติในช่วงเข้าพรรษาเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะจัดในวันพระขึ้น แรม 8 ค่ำ 15 ค่ำ เพราะอย่างน้อยที่สุดพระสงฆ์สามเณรในวัดอยู่จำพรรษาอย่างพร้อมเพียง สามารถช่วยจัดเตรียมพิธี และแม้กระทั่งสามารถร่วมในพิธีได้อีกด้วย แต่สำหรับในต่างจังหวัดที่ไม่ได้อยู่ในตัวเมือง จะต้องพึ่งพิงอิงอาศัยพุทธศาสนิกชน เพราะช่วงเข้าพรรษาวัดบ้านจะต้องออกไปทำนา ไม่มีเวลาที่เข้าวัดฟังธรรมได้อย่างสะดวก ดังนั้นวัดแถวต่างจังหวัด นิยมจัดให้มีเทศน์มหาชาติในช่วงเดือนอ้าย หรือเดือนยี่ เพราะว่าช่วงนี้ชาวบ้านเก็บเกี่ยวข้าวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว วางจากกิจธุระ และนอกจากนั้นยังได้มีปัจจัย 4 ในการทำบุญอีกด้วย

สำหรับเรื่องระยะเวลาในการจัดงาน วัดในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะวัดพระอารามหลวง เช่น วัดมหาธาตุ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และวัดอรุณราชวราราม จะจัดให้มีเทศน์มหาชาติตามประเพณีโบราณ คือจัดครบทั้ง 3 วัน ดังกล่าวข้างต้น สำหรับวัดต่างจังหวัดจะพบน้อยมาก คงจัดให้มีเทศน์เพียงวันเดียวเท่านั้นคือ มีการดำเนินเรื่องตั้งแต่กัณฑ์แรกจนกระทั่งกัณฑ์สุดท้าย ประเพณีแถบต่างจังหวัด นอกจากจะจัดงานเทศน์มหาชาติที่วัดแล้ว ยังสามารถจัดตามศาลากลาง หมู่บ้านอีกด้วยเพื่อแสดงความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน และนอกจากนั้น ผู้ที่ฐานะเป็นคหบดีก็สามารถจัดงานเทศน์มหาชาติได้เช่นเดียวกัน โดยนิมนต์พระมาเทศน์จนครบทั้ง 13 กัณฑ์ ปัจจุบันนี้วัดทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด นิยมจัดให้มีเทศน์มหาชาติประยุกต์ให้จบภายในวันเดียว ในเวลาไม่เกิน 3 ชั่วโมง โดยจะนิมนต์พระมาเทศน์อย่างน้อย 3 รูป โดยแต่ละรูปจะแบ่งหน้าที่กัน คือเป็นผู้บรรยายเหตุการณ์ในเวสสันดรชาดก ส่วนรูปที่เหลือต้องมีกระแสดเสียงที่ดี ทำหน้าที่ร้องเพลงให้พุทธศาสนิกชนได้ฟัง ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมมาก และโดยมากจะจัดในช่วงเวลาที่ชาวบ้านมีโอกาสมาร่วมพร้อมกันที่วัดเป็นจำนวนมาก เป็นต้นว่า วันออกพรรษา หรือวันทอดกฐิน จึงเป็นที่น่าเสียดายว่า ประเพณีเทศน์มหาชาติที่ดำรงคู่เมืองไทยมาเป็นเวลานาน กำลังจะอยู่เพียงความทรงจำเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า

1. พุทธศาสนิกชน ไม่เข้าใจเรื่องเวสสันดรอย่างถ่องแท้ นิยมฟังเทศน์เอาบุญ

2. พระนักเทศน์ ขาดการฝึกฝนตามที่โบราณจารย์ได้เคยปฏิบัติ

เพราะฉะนั้นจะต้องประสานกันทั้งสองฝ่าย คือ พุทธศาสนิกชนควรพยายามศึกษาเรื่องพระเวสสันดรในเชิงวิชาการเพิ่มมากขึ้น อย่างเพียงแต่คิดว่า ไปฟังเทศน์เพื่อเอาบุญเท่านั้น เพราะเมื่อได้รับความรู้ที่ถูกต้องแล้วสามารถแนะนำให้ผู้อื่นได้ด้วย พระนักเทศน์ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนในการสืบศาสนาต้องทำความเข้าใจในเรื่องที่แสดงด้วยตัวเองให้ถ่องแท้เสียก่อน มีการฝึกฝนการเทศน์ตามกัณฑ์ต่างๆ ซึ่งมีท่วงทำนองเฉพาะกัณฑ์ ไม่ใช่มุ่งใช้กระแสนเสียงไปในทางโลกาภิวัตน์มากเกินไปจนเกินไป ดังมีเสียงเรียกร้องจากพระนักเทศน์ว่า ” ประเพณีการเทศน์มหาชาติจะดำรงอยู่ได้ต้องอาศัยพวกเราทุกคนช่วยกันรักษา ”

บทสรุป

ความเป็นมา ความสำคัญของเทศน์มหาชาติและประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติดังกล่าวข้างต้น ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี มีสาระ แต่ถ้าหากว่าถูกปล่อยปละละเลยจากผู้ส่งสาร คือพระผู้เทศน์ ไม่ใส่ใจในการฝึกฝนจากโบราณจารย์ และจากผู้รับสาร คือพุทธศาสนิกชนที่เพิกเฉยต่อประเพณีเหล่านี้ว่า เป็นสิ่งไร้คุณค่า ไม่มีความสำคัญในวิถีชีวิตสำหรับตน การเทศน์และประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติคงเป็นสิ่งที่ปรากฏเพียงลายลักษณ์และอยู่เพียงแค่ความทรงจำของบุรพชนและอนุชนเท่านั้น ดังนั้นการเทศน์มหาชาติ จะยังคงอยู่หรือเสื่อมคลายก็เนื่องมาจากคนในสังคมนั่นเอง

บรรณานุกรม

กุลนิจ คณะฤกษ์. 2542. การศึกษารายยาวมหาเวสสันดรชาดก พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม

พระปรมาภิไธยชิโนรส. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะสงฆ์วัดสี่ไกรสร. 2521. **มหาชาติ' 21.** กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. 2535. **“พระบรมราชาธิบายเรื่องนิบาตชาดก”** ใน **ชาตกถุฎกถา.**

กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลิม มากนวล. 2518. **การวิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาดกและนิทานอีสป.** กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัด

ครู หน่วยงานนิเทศก์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2460. **มหาชาติคำหลวง “ตำนานเทศน์มหาชาติ”**

พระนคร: โรงพิมพ์ไทย.

ธนิต อยู่โพธิ์. 2514. **ตำนานเทศน์มหาชาติและแหล่งเครื่องมหาชาติ**. พระนคร: โรงพิมพ์ศิวพร
บุญมี แท่นแก้ว. 2547. **ประเพณีและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนส
โตร์

พ.ม.อำนาจ แสงศรี และ กุณทีรา บุญเลี้ยง. 2548. **เวสสันดรชาดกฉบับเล่าวิจารณ์เรื่องประกอบ
ภาพ**.

กรุงเทพฯ: จีรัชการพิมพ์.

พระครูวินัยธร มาณพ. 2548. **เล่าความตามแหล่งในมหาเวสสันดรชาดก**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้น
ติ้งเอนด์

พับลิชชิง.

พระพิมลธรรม (ชอบ อนุจารีมหาเถร). 2533. **ปริทัศน์เวสสันดรชาดก**. กรุงเทพฯ: โครงการมูลนิธ
ิหอไตร

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นาน
มีบุ๊คส์

พับลิเคชั่นส์,

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2543. **อศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท**. พิมพ์
ครั้งที่ 4,

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย

สมบัติ มั่งมีสุขศิริ. 2549. **“หากพระเวสสันดรไม่ได้ประสูติกลางตลาด” ดำรงวิชาการ วารสาร
รวมบทความ**

ทางวิชาการ คณะโบราณคดี ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน)

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. 2536. **ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นดิ้ง
เฮาส์

สุภาพรณ ณ บางช้าง. 2525. **ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและศรีลังกา**. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย

สุมาลี ลิ้มประเสริฐ. 2550. **การศึกษาเรื่องอวทาน-กัลปตาของเกษเมนทะ : ความสัมพันธ์ของ
เรื่องสุธน-**

กนิฏ์กัวรรณคดีไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาสันสกฤต
ภาควิชา

ภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน). 2508. **ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลตรุษสารท**. พระนคร:
สมาคม

สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,

พุทธิปัญญา : พัฒนาการมนุษย์ที่สมบูรณ์ INTELLECTUALISM: EVOLUTION HUMAN RESOURCES

วิฑูรย์ กล่อกระโทก*
ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธา**

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความทางวิชาการซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการของมนุษย์ รวมถึงการพัฒนาพฤติกรรม การพัฒนาจิตใจและการพัฒนาปัญญา

ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการมนุษย์ให้มีชีวิตอยู่อย่างมีสติมีวิชาและมีปัญญา โดยมุ่งสู่อิสระภาพที่แท้จริง คือ การพ้นทุกข์ แก้ไขปัญหาได้ การฝึกหัดอบรมนั้นเน้นที่ตัวบุคคล หรือ “คน” เป็นศูนย์กลาง และการพัฒนาคนยังเน้นที่การพัฒนาใจ หรือพัฒนาจิตใจลดละสิ่งชั่ว เจริญเพิ่มพูนสิ่งดี และฝึกจิตใจให้บริสุทธิ์เกษม

คำสำคัญ : การพัฒนา, พุทธิปัญญา, พัฒนาการ, การศึกษาตลอดพล

ABSTRACT

This purpose of academic article aims to analyze human development including behavioral, mental and intellectual development.

The result is that development of human beings is to live in consciously and intellectually, reaching to find solutions of the problems. Training is focused on the individual or the "person" as the center. This development process still focuses on the development of the mind or develop the mind to relieve the evil, growing up in good thing and making purification of mind. The learning process and the purpose of this study are quite subtle which it is important to develop yourself to be free from self.

Keywords: development, cognitive, development, education, Walden

บทนำ

พัฒนาการของมนุษย์ เราหมายถึง การเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้านพร้อมกันซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ และการเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นทั้งด้านปริมาณและคุณภาพในเวลาเดียวกัน การพัฒนาการของเด็กจะมีหลายสิ่งหลายอย่าง

* I point School กรุงเทพมหานคร

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เหมือนกันแต่โดยแท้ที่จริงแล้ว เด็กจะมีลักษณะของพัฒนาการเฉพาะตัว ทั้งนี้เนื่องมาจากแต่ละคนจะมียีน (Genes) เป็นตัวกำหนดลักษณะ อีกทั้งสิ่งแวดล้อมซึ่งมีลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่เติบโตขึ้นมาจึงทำให้คนเราแตกต่างกัน โดยหลักการทั่วไป พัฒนาการของมนุษย์เป็นผลสืบเนื่องมาจากวุฒิภาวะ (Maturity) และการเรียนรู้ (Learning) เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้เพราะในช่วงระยะแรกๆ ของชีวิตส่วนใหญ่พัฒนาการจะเป็นผลมาจากวุฒิภาวะ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการเจริญงอกงามโดยเฉพาะทางด้านร่างกาย แต่เมื่อเด็กเริ่มเติบโตขึ้นพัฒนาการส่วนใหญ่จะมาจากการเรียนรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชีวิต ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พัฒนาการซึ่งเป็นเรื่องของการเรียนรู้นั้น จะส่งผลให้คนเรามีพฤติกรรมที่แตกต่างกันและพัฒนาการของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันนั้น ก็เนื่องมาจากแต่ละบุคคลมีอัตราการเจริญงอกงามที่แตกต่างกันในการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนนั้นสิ่งสำคัญที่ครูจะต้องคำนึง คือ ความพร้อม (Readiness) อันเป็นช่วงของพัฒนาการของเด็ก ซึ่งจะมีจุดสูงสุด (Optimal Point) ที่เด็กจะเรียนรู้ได้ดี และบังเกิดผลดี ซึ่งจุดที่เราเรียกว่า “ความพร้อม” นี้ถ้าเด็กยังไม่ถึงจุดนี้หรือผ่านพ้นจุดนี้ไปแล้ว เด็กจะเรียนไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร กระนั้นก็ตามความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการนี้นักจิตวิทยาก็ยังมีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป พวกหนึ่งเห็นว่า พัฒนาการเป็นเรื่องธรรมชาติที่จะต้องคอยเป็นคอยไป อีกพวกหนึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องประสบการณ์ที่ครูสามารถช่วยจัดให้ได้

ความหมาย

การให้ความหมายแก่นิพจน์ที่มีเนื้อหากว้างขวางและสลับซับซ้อน ดังเช่น นิพจน์ของพุทธิปัญญา เป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก และมักจะมีผู้ให้ความหมายที่ แตกต่างกันไปมากจนไม่สามารถที่จะหาข้อยุติได้ อย่างไรก็ตามเราอาจกล่าว ได้อย่างกว้าง ๆ ว่า พุทธิปัญญา หมายถึงกระบวนการทางปัญญาระดับสูง และ ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนั้น ดังนั้นพุทธิปัญญาจึงหมายถึงสิ่งที่เราเรียกว่า ความรู้เขาวนปัญญา ความคิด จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การวางแผน การใช้เหตุผล การอนุมาน การแก้ปัญหา การใช้สัญลักษณ์ และการคิดฝัน (เพ็ญพิไล ฤทธา คณานนท์, 2536 : 1)

Favell (ฟาเวลล์) (1972) ได้กล่าวว่า เราจำเป็นต้องมีนิพจน์ที่กว้างและซับซ้อนสำหรับพุทธิปัญญาเพราะ

1. กิจกรรมที่เกิดขึ้นในสมองนั้นเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางปัญญา ทั้งสิ้น เช่น การรับรู้ การจำ การประเมิน การแลกเปลี่ยนข่าวสาร แม้แต่ทารกก็สามารถปฏิบัติกิจกรรมเหล่านี้ก่อนที่จะใช้สัญลักษณ์เป็น หรือมีความสามารถในการคิดในระดับที่สูงขึ้น
2. กระบวนการทางปัญญาหลายกระบวนการมีความสัมพันธ์ และส่งผล กระทบซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งที่เรารับรู้จะมีผลต่อสิ่งที่เรารู้ และสิ่งที่ เรารู้ก็จะมีผลต่อสิ่งที่เราจะรับ

รู้ต่อไปดังนั้นจึงเป็นการไม่ถูกต้องที่จะมองพุทธิปัญญา โดยแยกออกจากกันเป็นส่วน ๆ และไม่กล่าวถึงความสัมพันธ์และผลกระทบที่แต่ละ กระบวนการมีต่อกัน

มนุษย์ในฐานะที่เป็นระบบพุทธิปัญญา (The Nature of the Human Cognitive System) มีนักทฤษฎีอย่างน้อยอยู่ 2 กลุ่ม ที่มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นระบบพุทธิปัญญา นักทฤษฎี 2 กลุ่มนี้ได้แก่ (เพ็ญพิไล ฤทธาคนานนท์, 2536 : 2)

มโนทัศน์ของพุทธิปัญญาเป็นมโนทัศน์ที่กว้าง สลับซับซ้อน และมีขอบเขต ของเนื้อหาทางขวางเกินกว่าสิ่งที่เราเคยคิดว่าเป็นเพียงกระบวนการทางปัญญาอันใดแก่ การใช้เหตุผล และการแก้ปัญหา คนที่มีความคิดเปรียบเสมือนกับระบบที่ สลับซับซ้อนที่มีหน้าที่สร้างรหัส ใสรหัส เปลี่ยนรหัส และจัดกระทำต่อข้อมูลที่ได้มา ดังนั้นการศึกษาพุทธิปัญญาแบบการจัดกระทำข้อมูลจึงเป็นวิธีการศึกษาพุทธิปัญญา ที่เหมาะสม

การเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์

คำว่า การเรียนรู้ เป็นคำที่แยกออกเป็นเรียนและรู้มิได้ เพราะการเรียนรู้ตามนัยแห่ง พระพุทธธรรมหมายถึง กระบวนการที่ผัสสะทั้งหกของมนุษย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งเร้า หรือสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้น แล้วมีการกระทำโต้ตอบประจักษ์ผลการเรียนรู้นั้นครอบคลุมถึงความเข้าใจในเนื้อหาสาระ (ปริยัติ) กระบวนการปฏิบัติ ฝึกฝนอบรม ทั้งโดยตนเองและโดยกัลยาณมิตร (ปฏิบัติ) การปฏิบัติฝึกฝนอบรมนี้ทำให้เจริญและเกิดความรู้ความคิด ที่ถูกต้องดีงาม การฝึกฝนดังกล่าวจึงมีไวพจน์ ได้แก่ ภาวนา ทมะ และ สิกขา ซึ่งล้วนแต่เป็นการเรียนรู้โดยการฝึกฝนอบรมตนทั้งสิ้นผลของการเรียนรู้ทั้งด้านปริยัติ และปฏิบัติ คือ ปฏิเวธ เป็นการประจักษ์ผลของการเรียนรู้ทั้งหมด เกิดคุณภาวะ (ความรู้และความดี) สมรรถภาวะ (ความสามารถ) สุขภาวะ (ความผาสุกพอ เหมาะพอควร) และอิสรภาวะ (พ้นจากความเป็นทาส) (สุนน อมรวิวัฒน์, 2539 : 5)

การเรียนรู้ตามนัยแห่งพระพุทธธรรมเน้น “คน” เป็นศูนย์กลาง กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการพัฒนา “คน” ทั้งในลักษณะที่เป็นปัจเจกชน (คือคนแต่ละคน) และการพัฒนา “กลุ่มคน” ให้อยู่รวมกันได้อย่างสันติ เมื่อ “คน” มีความสำคัญที่สุดของการเรียนรู้ วิธีการฝึกฝนอบรมจึงเป็นการพัฒนาทุกองค์ประกอบของความเป็น “คน”

หากวิเคราะห์ความหมายของการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น ธรรมชาติชีวิต “คน” ประกอบไปด้วยชั้นห้า แยกได้เป็น รูป กับ นาม การพัฒนา รูป กับ นามจึงเป็นฐานของการเรียนรู้มนุษย์ประกอบด้วยรูป (กาย) กับนาม (จิต) ซึ่งรวมเป็นชั้นห้า ได้แก่ รูป เวทนา สัญญาสังขาร วิญญาณ การเรียนรู้ จึงเป็นกระบวนการที่พัฒนาทั้ง รูปกับนาม เป็นองค์รวม (holistic process) รูป จำแนกได้แก่ รูปกาย (body) หรือรูปลักษณ์ (appearance) ส่วนหนึ่งเป็นพฤติกรรมอาการ การกระทำ ท่วงท่า (performance) อีกส่วนหนึ่งซึ่งหากอธิบายตามหลักพุทธธรรมรูปเน้นส่วนหนึ่งของเบญจขันธ์

เรียกว่า รูปขันธ์ หมายถึงสวณที่เป็นร่างกาย พฤติกรรม และคุณสมบัติต่างๆของสวณที่เป็น ร่างกาย พฤติกรรม และคุณสมบัติต่าง ๆ ของสวณที่เป็นร่างกาย, สวณประกอบเป็นฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด, คำอธิบายเรื่อง รูปนี้มีความลึกซึ้งและจำแนกไวละเอียดมาก แต่ในที่นี้จะหยิบยกมาเพียง 2 เรื่อง คือ ปสาทรูปรูปที่เป็นประสาทสำหรับรับอารมณ์ ได้แก่ จักขุ – ตา, โสต – หู,ฆาน – จมูก, ชิวหา – ลิ้น, กาย – ร่างกาย และโคจรรูป หรือวิสัยรูป 5 รูปที่เป็นอารมณ์หรือแดนรับรู้ของอินทรีย์ได้แก่ รูปะ – รูป, สัททะ – เสียง, คันธะ – กลิ่น, รส – รส และโผฏฐัพพะ – สัมผัสทางกาย

นาม เปนนามธรรมที่ประกอบกันเข้ากับรูปธรรม รวมกันเป็นชีวิต หากรูปเป็นองค์ประกอบสวณหนึ่ง นามก็เป็นองค์ประกอบอีก 4 สวณ เบญจขันธ์ ได้แก่เวทนาความรู้สึกสุข ทุกข ไม่สุขไม่ทุกขหรือเฉย ๆ (feeling sensation)สัญญาการกำหนดได้ หมายรู้ (perception)สังขารสวณที่เป็นความปรุงแต่ง สภาพที่ปรุงแต่งจิตให้ตื่นหรือซัว คุณสมบัติต่าง ๆของจิตมีเจตนาเป็นตัวนำ (mental formations)วิญญาณสวณที่เป็นความรู้แจ้งอารมณ์เกิดทางอายตนะทั้งหก 6 (knowledge, consciousness)

ไชย ญ พล ได้อธิบายขั้นตอนของการเรียนรู้ตามระบบผัสสะของอายตนะทั้งหก ดังจะขอยกมาขยายความข้างตน พอเป็นสังเขปดังนี้

“เมื่อมีระบบประสาท 6 ชุดแล้ว ระบบประสาทแต่ละชุดนั้นจะทำหน้าที่เราแต่ละอย่างต่างชนิดกัน คือ ตารับแสง หูรับคลื่นความสั่นสะเทือน จมูกรับอะตอมที่โชยมา ลิ้นรับรสแห่งโมเลกุล ผิวกายรับสสารธาตุ ใจรับสัญญาจากประสบการณ์เก่า ๆ”ในการกระทบแต่ละครั้งนั้น จะมีวิญญาณธาตุบังเกิดขึ้นเพื่อรับรู้การกระทบนั้น ปรากฏ ดังนี้

ตา + แสง + วิญญาณธาตุ	➔	ภาพ
หู + คลื่นความสั่นสะเทือน + วิญญาณธาตุ	➔	เสียง
จมูก + อะตอมโชย + วิญญาณธาตุ	➔	กลิ่น
ลิ้น + โมเลกุล + วิญญาณธาตุ	➔	รส
ผิวกาย + สสารหรือสิ่งที่มากระทบ + วิญญาณธาตุ	➔	การถูกสัมผัส
ใจ + สัญญา + วิญญาณธาตุ	➔	ความรู้สึนึกคิด

แต่ละชุดการกระทบรูแห่งอายตนะกับสิ่งเราและวิญญาณ บังเกิดผลเป็นการรู้เห็น ยิน เสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกสัมผัสและมีอารมณ์ต่าง ๆ นี้เรียกว่า ผัสสะ ซึ่งแปลว่า การกระทบรู้ในแต่ละชุดผัสสะนั้นจะเห็นได้ว่ามีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ (ไชย ญพล, 2543 : 13)

1. ระบบประสาท	เรียกว่า อายตนะภายใน
2. สิ่งเรา	เรียกว่า อายตนะภายนอก
3. วิญญาณ	เรียกว่า ธาตุรู้

ในความเป้นจริงแห่งธรรมชาติทั้งสามสิ่งนี้มีความแตกต่าง แต่ทำงานรวมกัน และแม้นในสิ่งเดียวกันก็มีความแตกต่างกันโดยคุณภาพ...”

การรับรู้และการเรียนรู้ มีลักษณะที่บูรณาการจากระบบผัสสะทั้งกายทวารและมนทวาร พระพุทธศาสนาจึงเน้นความสำคัญของการฝึกหัดอบรมให้รู้จักใช้ระบบผัสสะด้วยปัญญาฝกสติ ฝกจิต ให้รู้ผิดชอบชั่วดี ก็จะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาชีวิตให้พบทุกขได้ดังที่พุทธทาสภิกขุ ได้ สรุปไว้ว่า(พุทธทาสภิกขุ, 2526 : ปกหลัง)

- ความทุกข์เกิดที่จิต เพราะเห็นผิดเมื่อผัสสะ
- ความทุกข์จะไม่โผล่ ถ้าไม่เฝ้าเมื่อผัสสะ
- ความทุกข์เกิดไม่ได้ ถ้าเข้าใจเรื่องผัสสะ...”

สารัชช บัศวรี (2526 : 12) อธิบายไว้ว่า มนุษย์โดยธรรมชาติ หรือขั้น 5 นั้นสร้างโลกะ โทสะ โมหะให้แกตัวเองทั้งสิ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดปญหารายแรงขึ้นแกมนุษย์และสังคมมนุษย์ดังนั้น

“...การศึกษาคือ การพัฒนาขั้น 5 เพื่อว่าโลกะ โทสะ โมหะ (อกุศลมูล) จะได้ลดน้อยถอยไปหรือหมดไปในที่สุด และได้บรรลุชีวิตที่ดี...”

พระธรรมปลูก (ป.อ.ป.ยุตโต) (2539 : 8-9) ได้อธิบายว่า มนุษย์ดำเนินชีวิตได้ด้วยการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ประกอบด้วยพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา “...เมื่อจะพัฒนาคนก็ต้องพัฒนา 3 ด้าน คือ พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิตใจและพัฒนาปัญญา...” ตามหลักการเรียนรู้ที่เป้นสากล การเรียนรู้ เป้นการพัฒนาพฤติกรรม ซึ่งหมายถึงการแสดงออก ทางวาจา ทาทาง และการปฏิบัติใดจริงตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้นั้น ๆ ด้วยเหตุนี้การจัดวางแผนการเรียนการสอนในสถานศึกษาแต่ละระดับจึงเป้นการตั้งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน เช่น พฤติกรรมการอ่าน การเขียน การทำงานกลุ่ม การแก้ไขปัญหาเป้นต้น การวัดและการประเมินผลจึงเป้นการสังเกต การบันทึกพฤติกรรมและผลของการปฏิบัติทาที่เห็นชัดตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งการเรียนรู้นี้ดั่งกลาวนี้เป้นแนวคิดทางจิตวิทยาากลุ่มพฤติกรรมซึ่งเน้นการเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า กับพฤติกรรมตอบสนองอย่างไรก็ตามแนวกระบวนการข่าวสาร (information processing) การเรียนรู้ทางสังคม(social learning) และ แนวมนุษยนิยม (Humanism) ล้วนอธิบายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่มนุษย์ได้สัมผัสเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป้นสังคมมนุษย์ ข่าวสาร และสถานการณ์เกิดความรู้ ความจำการคิดของตนเอง ตลอดจนแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนไปสู่ความดีงามสูงสุดได้ตามนัยแห่งพุทธธรรม จุดเริ่มต้นของการเรียนรู้คือธาตุรู้ที่เกิดจากผัสสะทั้งหลาย คือ รูป กับนาม เมื่อรู้ใด ความรู้นั้นก็จะพัฒนาไปโดยการฝกปฏิบัติจนรู้แจ้งชัดเจนเป้นสัมมาทิฐิ ซึ่งจะนำไปสู่การจุดหมายปลายทาง คือ ความเป้นอิสระหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงปจจัยที่เสริมสร้างสัมมาทิฐิ ซึ่งถือว่าเป้นปจจัยของการเรียนรู้มีอยู่ 2 ปจจัยหลัก คือ ปจจัยภายนอกและปจจัยภายใน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2538 : 621) ได้อธิบายไว้ในบทที่กล่าวถึงบุพภาคของการศึกษาว่า ปจจัยเพื่อเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิมี 2 ประการ ดังนี้ คือ ปรีโธมฺสะ และโยนิโสมนสิการ

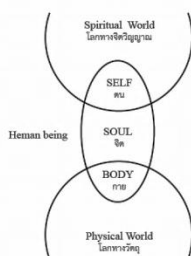
“...1. ปรีโธมฺสะ = เสียจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เช่น การสั่งสอน แนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ขาวสาร ขอเขียน คำชี้แจง อธิบายกรเรียนรู้จากผู้อื่น ในที่นี้หมายถึงเอาเฉพาะส่วนที่ติงามถูกต้อง เฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังธรรม ความรู้” หรือ คำแนะนำจากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร (hearing or learning from others ; inducement by others)

ข้อแรกนี้ เป็นองค์ประกอบฝ่ายภายนอก ได้แก่ ปจจัยทางสังคม อาจเรียกกาย ๆ ว่า วิธีการแห่งศรัทธา

2. โยนิโสมนสิการ = การทำให้ใจโดยแยบคาย = การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น หรือคิดอย่างมีระเบียบ หมายถึงการรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลาย โดยมองตามที่ตั้งนั้นๆ มันเป็นของมัน และโดยวิธีคิดหาเหตุผล สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งนั้น ๆ หรืออุปทานั้น ๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยต้นหาอุปาทานของตนเข้าจับ (analytical reflection: reasoned or systematic attention)

ข้อสองนี้ เป็นองค์ประกอบฝ่ายภายใน ได้แก่ ปจจัยภายในตัวบุคคล อาจมีเรียกกาย ๆ ว่า วิธีการแห่งปัญญา...”

รู돌ฟ สไตเนอร์ (Rudolf Steiner) (1994 : 18-19) ได้เน้นคุณสมบัติที่สำคัญ ซึ่งเป็นจุดประสงค์ของการเรียนรู้แบบวอลดอร์ฟ (Waldorf learning) ว่าเด็กจะต้องได้รับการพัฒนาคุณสมบัติ 3 ด้านด้วยกัน คือ พัฒนาการทางกายและวัตถุ พัฒนาการทางจิตใจ - อารมณ์ และ พัฒนาการทางความคิดมนุษย์มีตัวตนที่สัมพันธ์กับโลกวัตถุ และโลกทางจิตวิญญาณ สไตเนอร์ได้วาดรูปปลายเส้นที่แสดงความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างโลกวัตถุและโลกนามธรรม (จิตวิญญาณ) ไว้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 : ภาพแสดงความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างโลกวัตถุและโลกนามธรรม (จิตวิญญาณ)

การศึกษาแบบวอลดอล์ฟ ตามแบบภาพดังกล่าวได้แสดงถึงความสำคัญของการพัฒนาปัญญา (head) การพัฒนาจิตใจ (heart) และการลงมือปฏิบัติ (hand) อย่างสมดุลกันในตนเอง พร้อมกับการสร้างความสัมพันธ์และการสัมผัสระหว่างผู้เรียนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รูดอล์ฟ สไตเนอร์ ยังเน้นการฝึกกระบวนการคิด การสร้างความรู้สึกและแรงจูงใจในตัวผู้เรียน เพื่อให้เขาได้รู้จักตนและพัฒนาตนไปพร้อมกับการสัมพันธ์ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมด้วย จะเห็นได้ว่าคุณสมบัติซึ่งเป็จุดประสงค์ของการเรียนรู้ตามแนวของสไตเนอร์ มุ่งเน้นการรู้จักตน ความสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งแวดล้อม (สังคม - คุณธรรม- วัฒนธรรม) และการพัฒนาความคิด จิตใจ ซึ่งเป็นคุณลักษณะทางจิตพิสัย และพุทธิพิสัย ผสมผสมกลมกลืนกันคุณสมบัติที่เป็นจุดประสงค์ของการเรียนรู้แนวพุทธธรรม คือ การที่พระพุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้ฝึกฝนตนเองตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา แล้วเป็นผู้ที่มีความรู้ดี รู้จริง รู้แจ้ง (วิชา)และเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี (จรณะ) ความรู้ดีช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ลักษณะของความทุกข์เหตุของทุกข์ การดับทุกข์และทางที่นำไปสู่การดับทุกข์ (อริยสัจสี่) สอนความประพฤติดียอมนำความเจริญไปพวยลยมาสู่ผู้เรียนทั้งในแง่ของตนเอง และในแง่ของการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ผู้ที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ย่อมมีอิสรภาพทั้งทางกายและทางจิตใจ ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสงบที่แท้

การพัฒนาพุทธิปัญญา ถือเป็นการพัฒนาในขั้นสูงสุดและมีความสำคัญสูงสุด ทั้งนี้เพราะปัญญาเป็นตัวแทนทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด เราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหน ก็อยู่ที่ว่าจะมีปัญหา ขณะเดียวกันปัญหายังเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจและให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจอึดอัดมีปัญหาติดตันอยู่ ปัญญารู้ว่าจะทำอย่างไร จิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้ ซึ่งในการพัฒนาทางด้านปัญญา เป็นเรื่องกว้างขวางสามารถแยกออกไปได้หลายด้านและ มีความสลับซับซ้อนหลายชั้นหลายระดับ ดังนี้

(1) การพัฒนาปัญญาเพื่อช่วยให้ดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จ ปัญญาเกิดจากความรู้จักจัดทำดำเนินการหรือบริหารจัดการกิจการต่างๆ ให้สำเร็จผลตามที่มุ่งหมาย, หรือ ปัญญาที่เกิดจากความรู้จักเชื่อมสัมพันธ์ประสบการณ์ ข้อมูลและองค์ความรู้ต่างๆ โยงเข้ามาประสานเป็นภาพองค์รวมที่ชัดเจน หรือโยงออกไปสู่ความหยั่งรู้ หยั่งเห็นใหม่ๆ ได้

(2) การพัฒนาปัญญาที่ช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ถือเป็นปัญญาที่เกิดจากการความรู้ความเข้าใจในระบบความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งหลายที่อิงอาศัยหรือมีความสัมพันธ์สืบเนื่องส่งผลต่อกันตามเหตุปัจจัย การพัฒนา ปัญญาที่เกิดจากการมองเห็นภาวะและกระบวนการ ที่ชีวิตสังคม และโลกคือหมู่สัตว์ มีความเป็นมาและจะเป็นไปตามกระแสแห่งเจตจำนง และเหตุปัจจัยที่ตนประกอบ สร้างสม จัดสรร และมีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยอื่นทั้งหลาย เรียกว่า เป็นไปตามกรรม

(3) การพัฒนาปัญญาที่ช่วยให้เดินไปสู่เป้าหมายสูงสุด หรือ บรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิต ถือเป็นการพัฒนาปัญญาขั้นสูงที่จะเกิดจากความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเข้าถึง รู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิตที่เปลี่ยนแปลงเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ จนสามารถปรับตัว ปรับใจในทิศทางที่ถูกต้อง และอาจฝึกจิตหรือทำจิตใจให้หลุดพ้นเป็นอิสระจากปรากฏการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงได้โดยสมบูรณ์ และการมีชีวิตที่เป็นอยู่หรือดำรงอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ตามนัยแห่งพุทธธรรม จึงเป็นกาพัฒนามนุษย์ให้มีชีวิตอยู่อย่างมีสติมีวิชาและมีปัญญา โดยมุ่งสู่อิสรภาพที่แท้จริง คือ การพ้นทุกข์ แก้ไขปัญหาได้ การฝึกหัดอบรมเน้นที่ตัวบุคคล หรือ “คน” เป็นศูนย์กลาง และการพัฒนาคนยังเน้นที่การพัฒนาใจ หรือ พัฒนาจิตใจให้ลดละสิ่งชั่ว เจริญเพิ่มพูนสิ่งดี และฝึกจิตให้บริสุทธิ์เกษม กระบวนการเรียนรู้มีจุดประสงค์และวิธีการเป็นขั้นตอน มีระดับความล้าลึก มุ่งสู่จุดประสงค์ที่เกิดแก่ตนเป็นปฐม และพัฒนายิ่งขึ้น สุดคมคิดอันไพบุลย เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสัตว์โลกทั้งมวล ฐานของการเรียนรู้อยู่ที่ธรรมชาติและลักษณะของชีวิตมนุษย์ การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ส่วนปัจจัยของการเรียนรู้นั้นได้แก่วิธีการแห่งศรัทธา และวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งโดยรวมกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดไว้ตั้งแต่การตั้งจุดประสงค์ การกำหนดสาระหลัก การแสวงหาความรู้ การค้นพบความรู้การคิดค้นและการวิเคราะห์ประเมินตน อันเป็นผลของการฝึกหัดอบรมที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ จนทำให้ปุถุชนได้พัฒนาขึ้นเป็นกัลยาณชนและอริยชนตามลำดับ

บรรณานุกรม

- ไชย ญพล. ม.ป.ป. 2536. **มนุษย์และการพัฒนาตนเอง**. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์เพื่อความผาสุก.
- เพ็ญพิไล ฤทธาณานนท. 2536. **พัฒนาการทางพุทธิปัญญา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- สุนน อมรวิวัฒน์. 2539. **การเรียนรู้ตามนัยแห่งพุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- สารโซ บัศวรี. 2526. **ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2538. **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2539. **จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตนตามแนวธรรมชาติ**. กรุงเทพมหานคร : สมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย.

พุทธทาสภิกขุ. 2526. **ผัสสะ: สิ่งที่ต้องรู้จักและความคลุมเครือ**. ชุดลอยปทุมอันดับ 56. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรม. 2526.

Favell. J.H. 1972. **Structures, stages, and sequences in cognitive development**. In W.A. Collins (Ed). Minnesota symposia on child psychology. Vol.15. Hillsdale. N.J.: Lawrence

Erlbaum Associates.

Rudolf Steiner. 1994. **“Waldorf Education”** (Paper presented at the 44th Session of the international Congerence on Education of UNESCO: Geneva: Switzerland.

ศึกษาวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในคัมภีร์มิลินทปัญหา

ตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน

AN ANALYTICAL STUDY OF CONCEPTUAL METAPHORS IN MILINDAPANHA UNDER THE WAY OF COGNITIVE SEMANTICS

พระบวร ปวรมโม (มุลอาษา) *

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์อุปลักษณ์ ในหนังสือมิลินทปัญหาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ ที่ปรากฏในหนังสือมิลินทปัญหาและการให้ความหมายอุปลักษณ์ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 โดยเก็บข้อมูลจากหนังสือมิลินทปัญหา ฉบับแปล มหามกุฏราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2536 ในงานฉลองพระชนมายุ 80 พรรษาสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. รูปลักษณ์ที่เป็นอุปลักษณ์ที่ปรากฏในหนังสือมิลินทปัญหา สามารถจัดตามความหมายของอุปลักษณ์เป็น 7 ประเภท ได้แก่ 1) อุปลักษณ์มนุษย์ 2) อุปลักษณ์พืช 3) อุปลักษณ์สัตว์ 4) อุปลักษณ์วัตถุ 5) อุปลักษณ์สิ่งก่อสร้าง 6) อุปลักษณ์อาการ 7) อุปลักษณ์ธรรมชาติ
2. ค้นหาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่ปรากฏในหนังสือมิลินทปัญหา นำไปสู่การถ้อยของข้อมูลของอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ และการให้ความหมายอุปลักษณ์ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในคัมภีร์มิลินทปัญหาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาประเภทของอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ ที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน และเพื่อวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในคัมภีร์มิลินทปัญหาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน ระเบียบวิธีที่ใช้ในการวิจัย

คำสำคัญ : อุปลักษณ์, มโนทัศน์, คัมภีร์

ABSTRACT

The Purposes this thesis were to analytical study of the metaphors. In the book of Milindapanha problems on the way of cognitive semantics. To study the conceptual metaphors that appear in the book of Milindapanha problems and providing a means by Metaphor Dictionary B.E. 2554 by collecting data from

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Milindapanha translation problems Mahamakutrajawittayalai College year B.E. 2536 in celebration of the 80 th Anniversary of Supreme Patriarch.

Findings of the study were as follows

1. The forms of language in the book of Milindapanha problem can be divided with the meaning of the metaphor into seven categories: 1) Human metaphors 2) Plants metaphor 3) Animal metaphors 4) Objects metaphor 5) Buildings metaphor 6) Symptoms metaphor 7) Nature metaphor.

2. The conceptual metaphors appearing in the book of Milindapanha problems led to the transferring conceptual metaphor and a giving it meaning according to the dictionary royal institute B.E. 2554.

Keywords: metaphor, concept, scripture

บทนำ

ศาสนาคือลัทธิความเชื่อที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งสามารถนำคำสอนไปประพฤติปฏิบัติตามกำลังสติปัญญาของตน เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่นศาสนาต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 หลักใหญ่ คือ ศาสดา คำสอน และสาวก ศาสดาคือผู้ก่อตั้งศาสนา และมีหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาโดยผ่านการทดลองปฏิบัติมาก่อน คำสอนคือความรู้ที่ศาสดาได้ถ่ายทอดแก่สาวก สาวกคือผู้ที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสดา มีหน้าที่รักษาและเผยแผ่คำสั่งสอนของศาสดาแก่ผู้อื่น ถึงแม้ว่าแต่ละศาสนาจะมีความเชื่อแตกต่างกัน แต่ศาสนาทุกศาสนาล้วนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต โดยมุ่งเน้นให้คนทุกคนเป็นคนดีและละความชั่ว

พุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งที่สอนให้คนมีคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ประการสำคัญชาวพุทธควรมีคุณสมบัติคือ ศีลธรรม เพราะศีลธรรมเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ หากขาดศีลธรรมสังคมนี้จะมีแต่ความเดือดร้อนดังจะเห็นได้ในสังคมปัจจุบัน คนส่วนมากในสังคมไทยมองว่าการรักษาศีลนั้นเป็นของยาก เพราะห้ามทำอย่างนั้นห้ามทำอย่างนี้ จนทำให้คนไทยรู้สึกอึดอัดและต่อต้านเจียบ หากเราจะให้ความหมายของคำว่า ศีล นั้นใหม่ว่า ศีล คือนิยามของการทำความดีหรือความเย็น เมื่อฟังแล้วรู้สึกอยากจะทำและน้อมไปปฏิบัติ หากจะกล่าวถึงส่วนลึกของแก่นพระพุทธศาสนานั้น จะเน้นด้านการพ้นทุกข์ คือการศึกษาอริยสัจ 4 ประการ และปฏิบัติตามมรรค 8 ประการ เพื่อให้จิตใจสงบ เกิดสมาธิ เกิดปัญญา จนสามารถพัฒนาปัญญานั้นให้เป็นปัญญาแห่งการหลุดพ้นจากทุกข์หรือบรรลุถึงพระนิพพานนั่นคือแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา พุทธศาสนามีพระสาวกที่ทำหน้าที่สืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งหลังจากการเสร็จดับขันธปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยในยุคแรกนั้นสืบทอดผ่านการสังคายนาคือการสวดประกาศหรือเรียกว่ามุขปาฐะ ในยุคต่อมาการบันทึกคำสอนหรือที่เรียกว่า พระไตรปิฎก เป็นลายลักษณ์อักษร จึงมีการอธิบายความในพระไตรปิฎก เพื่อให้เกิดความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธเจ้ามากยิ่งขึ้นแก่

คนรุ่นหลัง โดยเรียบเรียงลำดับดังนี้ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์ เป็นต้น พระภิกษุสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถในพระไตรปิฎกได้อธิบายขยายความในพระไตรปิฎกไว้มากมาย เช่น วิสุทธิมรรค วิมุตติมรรค มิลินทปัญหา มงคลทีปนี พุทธธรรม เป็นต้น

มิลินทปัญหา เป็นคัมภีร์เก่าแก่มียุ่ก่อนสมัยพระพุทธโฆษาจารย์ เป็นคัมภีร์ที่ได้รับการยกย่องกันในนิคายเถรวาทสายกัศสปวงศ์ ฉบับเดิมเป็นการสนทนาระหว่างพระนาคเสนกับพระเจ้ามิลินท์กษัตริย์กรีกผู้ครองสาครนครในอินเดียเหนือ นักวิชาการเชื่อว่าปายาสีสูตรในทีฆนิกาย เป็นต้นแบบคัมภีร์มิลินทปัญหา ซึ่งมีลักษณะการถาม-ตอบ โดยท่านกุมารกัสสปะได้ยกอุปมาโวหารมาหักล้าง วาทะของพระเจ้าปายาสี มีลักษณะเช่นเดียวกับพระนาคเสนตอบปัญหาพระเจ้ามิลินท์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 66)

มิลินทปัญหา เป็นวรรณกรรมทางด้านพระศาสนาอีกเล่มหนึ่งที่ได้เล่าเกี่ยวกับ พระนาคเสนและพระเจ้ามิลินท์ถกกันในเรื่องปัญหาธรรมะ ในวรรณกรรมเรื่องนี้ได้กล่าวถึงปัญหาที่มีคุณค่าทางด้านความคิดให้เห็นภาพและจินตนาการภาพไปตามได้ เพราะมีอุปมาโวหารคือการเปรียบเทียบให้เห็นภาพตามความเป็นจริงเพราะอย่างนี้จึงมีอย่างนี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อภิญญวัฒน์ โพธิ์सान ว่า วรรณกรรม เรื่อง มิลินทปัญหา เป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าในประวัติศาสตร์วรรณคดีบาลีทั้งในทางธรรมะและในทางวรรณกรรม โดยเฉพาะคำสนทนาถาม-ตอบ เป็นคำที่มีคุณค่ารู้จักกันดีของหมู่ชาวพุทธ โดยเฉพาะนักเทศน์ นักปาฐกถามากมายนิยมนำเอาคำพูด แนวคิด และลีลาการถาม-ตอบปัญหาแบบวิภาษวิธีของพระนาคเสนที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหาไปใช้ในการถาม-ตอบประเด็นปัญหาทางพุทธศาสนา มิลินทปัญหา เป็นการถาม – ตอบปัญหาระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสน ซึ่งก่อนที่จะมีการถาม – ตอบปัญหา พระนาคเสนได้ทูลพระเจ้ามิลินท์เป็นข้อตกลงเบื้องต้นว่า ควรจะเจรจาด้วยบัณฑิตวาท ไม่ควรเจรจาด้วยราชาวาท การเจรจาด้วยบัณฑิตวาท คือเจรจาด้วยเหตุด้วยผล ส่วนราชาวาท คือการเจรจากันแบบกษัตริย์ ที่อาจใช้อารมณ์ความรู้สึกเป็นเครื่องตัดสิน (อภิญญวัฒน์ โพธิ์सान, 2549 : 91)

มิลินทปัญหาจึงเป็นคัมภีร์ที่ผู้แต่งได้ใช้ปัญญาความสามารถในการแต่ง โดยมีศิลปะวิธีนำเสนอในด้านภาษาที่มีความเกลี้ยงเกลา ไพเราะเพราะพริ้ง ถ้อยคำที่ใช้มีการเรียบเรียงให้ผสมกลมกลืนด้วยวิธีการใช้ถ้อยคำส่งสัมผัสต่อเนื่องกันคล้องจองกันไปอย่างสละสลวยคล้ายลักษณะคำประพันธ์แบบร้อยกรอง ใช้กวีโวหารในลักษณะต่าง ๆ เพื่อสร้างความสวยงามทางด้านภาษาและมีการอธิบายเปรียบเทียบหลักธรรมอันละเอียดสุขุมลุ่มลึกกับ สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมในคัมภีร์มิลินทปัญหามีโวหารเด่นมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นบทบรรยายหรือบทพรรณนา เป็นต้น มักมีโวหารเปรียบเทียบปรากฏอยู่เสมอ และการใช้ระดับของภาษาจะมีความแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของหลักธรรมข้อนั้น ๆ ส่วนมากแล้วเนื้อหาหลักธรรมในคัมภีร์มิลินทปัญหามีความสุ่มลุ่มลึกยากที่จะเข้าใจได้โดยง่าย จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้อ่านจะต้องตีความหมายของหลักธรรมให้รู้แจ้งตามระดับของภาษาที่ปรากฏด้วยสติปัญญา จึงจะทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจหลักธรรมข้อนั้น ๆ ได้ง่ายยิ่งขึ้น (พระมหาสิทธิคำ หงษา, 2545 : 5)

คัมภีร์มิลินทปัญหาเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่แสดงให้เห็นถึงการใช้ความคิด หรือ ไหวพริบปฏิภาณของพระเจ้ามิลินท์ และพระนาคเสน เป็นปกรณสำคัญและมีชื่อเสียงมากปกรณหนึ่งในพระพุทธศาสนา แสดงอธิบายธรรมด้วยวิธีปุจฉา-วิสัชนา มีข้อสาธกที่ยากด้วยภาษาธรรมแต่สามารถยกข้อที่เห็นว่ายากให้เห็นชัดได้ด้วยอุปมานานัปการเป็นภาษารูปธรรม ยุติด้วยหลักฐานเหตุผลปฏิภาณและภาษาอันไพจิตร เป็นที่นับถือยกย่องของบัณฑิตทั้งหลายทุกกาลสมัย จึงเป็นคัมภีร์ที่มีความโดดเด่นทั้งทักษะทางภาษาและทักษะความคิด ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พุทธศาสนิกชนทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์จะได้ศึกษาทักษะทางภาษากับความคิด เพื่อง่ายต่อการเรียนรู้กระบวนการปุจฉา – วิสัชนา ในคัมภีร์มิลินทปัญหานี้มีรูปแบบการใช้ภาษาที่โดดเด่นหลาย ๆ ด้านทั้งที่เป็นภาษารูปธรรม ภาษานามธรรม และภาษาอิทธิธรรม อันประกอบด้วยแนวคิดทางปรัชญา และแรงบันดาลใจที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจในเรื่องมิลินทปัญหานี้คือ ข้าพเจ้าเองมีความประทับใจตั้งแต่อ่านบทพุทพปโยคกถา คือว่าด้วยบุพพกุศลของท่านทั้งสอง คือ พระนาคเสนกับพระเจ้ามิลินท์ จับใจความย่อได้ว่า ในสมัยพระพุทธเจ้าชื่อว่า กัสสปะ ทั้งสองท่านเคยเป็นศิษย์เป็นอาจารย์กันมาก่อน พระนาคเสนเป็นอาจารย์ ส่วนพระเจ้ามิลินท์เป็นสามเณร ในกาลครั้งหนึ่ง พระอาจารย์ไปกวาดใบไม้ที่วิหารแล้วบอกสามเณรเก็บใบไม้ไปทิ้ง แต่สามเณรทำเป็นไม่ได้ยิน พระอาจารย์จึงทำโทษสามเณรด้วยด้ามไม้กวาด สามเณรรำให้วิ่งไปเก็บใบไม้โดยเร็ว หลังจากนั้นสามเณรรูปนี้ไปสงรงน้ำในแม่น้ำสายหนึ่ง และตนได้เห็นคลื่นลูกกระลอกน้ำที่กระทบชายฝั่ง ตนจึงอธิฐานจิตว่า ด้วยบุญที่ข้าพเจ้าได้กระทำตามคำสั่งของพระอาจารย์นี้ ขอให้ข้าพเจ้ามีปัญญาในธรรมไม่รู้ล้นรู้สุด ดุจคลื่นน้ำที่เข้ากระทบชายฝั่ง และในขณะเดียวกันพระอาจารย์กำลังจะมาสงรงน้ำตรงแม่น้ำสายนั้น และได้รู้วาระจิตของสามเณรรูปนั้น และตนจึงตั้งอธิฐานว่า ด้วยบุญที่ข้าพเจ้าได้กระทำ จากการกวาดใบไม้ในวิหาร ขอให้ข้าพเจ้ามีปัญญาในการตอบธรรมตอบปัญหาที่สามเณรนี้ถามอย่างไม่รู้ล้นรู้จบ ดุจดั่งชายฝั่งมหาปฐพีที่หยุดคลื่นระลอกน้ำ จนถึงสมัยของพระพุทธเจ้าชื่อว่า โคตรมะ ทั้งสองท่านได้เกิดมาเป็นพระนาคเสนและพระเจ้ามิลินท์ดังที่อธิฐานเอาไว้ และในเรื่องมิลินทปัญหานี้มีการปุจฉา-วิสัชนาธรรมด้วยการยกอุปมาสาธกในการอธิบายธรรม ดังนั้นจึงมีคำที่เป็นอุปลักษณ์ต่างๆ มากหลาย ด้วยเหตุดังนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาอุปลักษณ์ในคัมภีร์มิลินทปัญหาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน ฉบับแปล มหามกุฏราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2536 เพื่อศึกษาคุณค่าทางภาษากับความคิดในวรรณกรรมพุทธศาสนา ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการดำรงไว้ซึ่งพระธรรมวินัยและจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภทของอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ ที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน
2. เพื่อวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ ในคัมภีร์มิลินทปัญหา ตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจำกัดขอบเขตของการวิจัยอยู่เฉพาะในคัมภีร์มิลินทปัญหา ฉบับแปล มหามกุฏราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2536 เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกใช้คัมภีร์มิลินทปัญหาคือฉบับแปลมหามกุฏราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2536 เป็นหลัก เพราะเป็นฉบับหลวงในรัชกาลที่ 3 ซึ่งมีคำพูดสำนวนเสมอต้นเสมอปลาย มีการจัดพิมพ์ใน พ.ศ. 2536 ในงานฉลองพระชนมายุ 80 พรรษาสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ส่วนหนังสือมิลินทปัญหาเล่มอื่น ผู้วิจัยจะใช้ประกอบเป็นคู่มือเท่านั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีการศึกษาวิเคราะห์อุปลักษณ์ ตามแนววรรณศาสตร์ ปรีชา โดยมุ่งเน้นอุปลักษณ์ที่สะท้อนความคิด หรือรูปภาพอุปลักษณ์เชิงโน้ตส์ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน

ขั้นตอนการเตรียมตัว

1. สถานที่

- (1) หอสมุดแห่งชาติ
- (2) หอสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- (3) หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- (4) หอสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับอุปลักษณ์ต่างๆ จากงานวิจัยในเว็บไซต์ ฐานข้อมูลงานวิจัย (Thailis) สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ข้อมูลที่เป็นแนวทางในการทำงานวิจัย ดังนี้

- (1) พระมหาธิติ อนุภทโท ได้ศึกษาวิเคราะห์อุปลักษณ์ในหนังสือพระปฐมโพธิ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปรีชา
- (2) จิตติมา จารยะพันธ์ ได้ศึกษาอุปลักษณ์สงครามในข่าวกีฬาในหนังสือพิมพ์ไทยตามแนวคิดแบบมานอรรถศาสตร์
- (3) ศุภชัย ตะวิชัย ได้ศึกษาเรื่องอุปลักษณ์โน้ตส์แสดงอารมณ์โกรธในภาษาไทย
- (4) สีนินาฏ วัฒนสุข ได้ศึกษาอุปลักษณ์แสดงอารมณ์รักในเพลงไทยสากลสำหรับวัยรุ่นไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2542 – 2546
- (5) พระมหาสิทธิ คำหงษา ได้ศึกษาศิลปะการใช้ภาษาในมิลินทปัญหา
- (6) พระมหาวิสิษฐ์ ปญญาพฒโน วิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอุปมาภพในมิลินทปัญหา

ผู้วิจัยได้ค้นหาแนวทางในการค้นคว้าอุปลักษณ์ และค้นพบว่า แต่ละท่านได้พูดอุปลักษณ์เป็นประเภทต่าง ๆ กัน แบ่งเป็นชนิดๆ อย่างชัดเจน จึงทำให้มองเห็นภาพรวมของอุปลักษณ์ประเภทต่างๆ ได้ง่ายดาย ดังนั้นทางผู้วิจัยมีวิธีการดึงข้อมูลจากหนังสือมิลินทปัญหาและได้วิธีการในการปฏิบัติดังหัวข้อต่อไป

2. ขั้นตอนการรวบรวมและเก็บข้อมูล

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

- (1) อุปลักษณ์มนุษย์

- (2) อุปลักษณะพีช
- (3) อุปลักษณะสัตว์
- (4) อุปลักษณะวัตถุ
- (5) อุปลักษณะสิ่งก่อสร้าง
- (6) อุปลักษณะอาการ
- (7) อุปลักษณะธรรมชาติ

หลังจากที่จัดอุปลักษณะเป็นประเภทแล้ว ก็เข้าสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ การวิเคราะห์นั้นจะมีการจัดอุปลักษณะตามประเภทต่างๆ แล้วนำอุปลักษณะมาวิเคราะห์

3. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลอุปลักษณะในหนังสือมิลินทปัญหาที่ต้องการวิเคราะห์แล้ว นำข้อมูลเหล่านี้แยกประเภทอุปลักษณะต่างๆตามขั้นตอนใน 3.2 และให้ความหมายของอุปลักษณะตามหนังสือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 แล้วจึงทำการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. อุปลักษณะมนุษย์

มนุษย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 879) หมายถึง “สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล, สัตว์ที่มีจิตใจสูง”

อุปลักษณะมนุษย์ หมายถึง การนำรูปภาพา ได้แก่ คำหรือข้อความที่มีความหมายอ้างอิงถึงมนุษย์ ที่เป็นสิ่งมีชีวิตมีความสามารถหายใจได้ด้วยตัวเอง สืบพันธุ์ ขยายพันธุ์ได้ มีกลไกของการดำรงชีวิตในเงื่อนไขเดียวกันที่เป็นไปตามธรรมชาติ และหมายถึงรวมถึงส่วนประกอบของสิ่งมีชีวิตเหล่านั้น สรรพสิ่งเหล่านั้นมีกลไกของการดำรงชีวิตอยู่ภายใต้เงื่อนไขของธรรมชาติร่วมกันคือ มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย มาใช้กล่าวเปรียบเทียบกับหนังสือมิลินทปัญหา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) พระนาคเสนถวายพระพรว่า มหาราช ดุรานุบพิตรพระราชมหาราชเปรียบปานดุจนายประตุของบรมกษัตริราชถ้าเห็นผู้ใดประหลาดเข้าไปสู่ประตูพระราชวังนั้น ก็ห้ามเสียมิให้เข้าไป ผู้ใดที่เป็นอุปการแก่บรมกษัตริย์เจ้า คือ ข้าเฝ้าผู้ใหญ่ผู้น้อยนั้นก็ปล่อยให้เข้าไปสู่พระราชฐาน นายประตุเฝ้าพระทวารกำจัดเสียซึ่งคนอื่นไข้ข้าเฝ้า ถือเอาแต่ที่ข้าเฝ้าให้เข้าไปสู่พระราชฐานนั้น (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536 : 59)

ในตัวอย่างนี้จะพบอุปลักษณะเชิงมนทัศน์คำว่า นายประตุ ซึ่งในบริบทนี้พระเจ้ามิลินท์ถามพระนาคเสนเรื่องสติมีลักษณะเช่นไร พระนาคเสนจึงยกอุปมาเหมือนคนที่คอยเฝ้าประตูเมืองของพระราชาคอยสอดส่องดูคนเข้าออกเมืองอยู่ตลอดเวลา

คำว่า “นายประตุ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 950) หมายถึง บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้เฝ้าดูแลประตูเมืองคอย สอดส่อง จับจ้อง คุ่มครอง หรือหมายถึง “ยาม” ในปัจจุบัน ยามหมายถึง ผู้ที่อยู่เฝ้าสถานที่หรือระวางเหตุการณ์เรียกว่า “อยู่ยาม” หรือ “เฝ้ายาม”

จากตัวอย่างนี้ จากรูปภาพาที่ปรากฏในประโยคตัวอย่างจะเป็นการเปรียบเทียบ “นายประตุ” ที่คอยเฝ้ารักษาความปลอดภัยของเมือง เหมือนกับ “สติ” สติคือความระลึกได้หมายถึง ใน

การกระทำสิ่งใดๆเพื่อไม่ให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ไม่ประมาทในการเฝ้าดูทวารทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของเราให้ปราศจากกิเลสได้ทุกเวลาที่มีสติ

2. อุปลักษณะสัตว์

สัตว์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 1205) หมายถึง สิ่งมีชีวิตซึ่ง แตกต่างไปจากพรรณไม้ ส่วนมากมีความรู้สึกและเคลื่อนไหวย้ายที่ไปได้เอง, ความหมายที่ใช้กันเป็นสามัญหมายถึงสัตว์ที่ไม่ใช่คน, เครื่องาน

(2) พระนาคเสนจึงถวายพระพรอุปมาว่า มหาราช ขอถวายพระพรบพิตรพระราชสมภาร ผู้ประเสริฐในสงครา เปรียบปานดุจแพะสองตัวชนกัน แพะตัวหนึ่งนั้นได้แก่จักขุ แพะตัวหนึ่งนั้นได้แก่รูป สันนิบาตแห่งแพะทั้งสองชนกัน (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536 : 101)

ในตัวอย่างนี้จะพบอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์คำว่า “แพะ” ซึ่งในบริบทนี้ พระเจ้ามิลินท์ถาม ปัญหาพระนาคเสนว่า ผัสสะเกิดขึ้นที่ใด เวทนาเกิดขึ้นที่นั่นหรือพระคุณเจ้า พระนาคเสนได้แก้ปัญหาถวายพระเจ้ามิลินท์ว่า เปรียบเสมือน การกระทบชนกันของแกะทั้งสองตัว ฉันท ฉันทัน

คำว่า “แพะ”(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 851) หมายถึง น.สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในสกุล Capra วงศ์ Bovidae เป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องกับคู้ขนาดกลาง ขนลำตัวหลายสีดำ ขาย หรือน้ำตาล มีเขา 1 คู่ ตัวผู้มีเคราหางสั้น มีความอดทน แข็งแรง และทนทานต่อโรคได้ดีกว่าสัตว์กับคู้อื่นๆ

จากตัวอย่างนี้ จากรูปภาษาที่ปรากฏในประโยคตัวอย่างจะเป็นการเปรียบเทียบ “แพะ” สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เหมือนกับ แพะตัวแรกเป็น “ผัสสะ” แพะตัวที่สองเป็น “เวทนา” เมื่อแพะตัวแรกไปชนกับแพะตัวที่สองก็จะเกิดเวทนาขึ้น เหมือนในพระไตรปิฎก เล่ม 35 พระอภิธรรมปิฎกเล่มที่ 2 วิกัณคปริณัย (อภิ.วิ. (ไทย) 35/286/161-165) ที่ว่า สังขารเกิดเพราะอวิชาเป็นปัจจัย

วิญญานเกิดเพราะสังขารเป็นปัจจัย

นามรูปเกิดเพราะวิญญานเป็นปัจจัย

สฬายตนะเกิดเพราะนามรูปเป็นปัจจัย

ผัสสะเกิดเพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย

เวทนาเกิดเพราะผัสสะเป็นปัจจัย

ตัณหาเกิดเพราะเวทนาเป็นปัจจัย

อุปาทานเกิดเพราะตัณหาเป็นปัจจัย

ภพเกิดเพราะอุปาทานเป็นปัจจัย

ชาติเกิดเพราะภพเป็นปัจจัย ฉันท ฉันทัน

3. อุปลักษณะพืช

พืช (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 840) หมายถึง สิ่งมีชีวิตที่โดยทั่วไปสร้างอาหารเองโดยการสังเคราะห์แสง “เมล็ดพันธุ์ไม้” สิ่งที่จะเป็นพันธุ์ต่อไป,พรรณไม้ที่งอกอยู่ตามที่ต่างๆ พืชพันธุ์ก็ใช้อาจากว่าได้ว่า พืชเป็นสิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่ง มีการหายใจ มีการเจริญเติบโต แต่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ ไม่มีอวัยวะรับความรู้สึก ซึ่งแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตประเภทมนุษย์และสัตว์

อุปลักษณพีช หมายถึง การนำรูปภาพ ได้แก่ คำหรือข้อความที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับพีชในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่งมาใช้กล่าวเปรียบเทียบ ดังต่อไปนี้ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536 : 50)

(3) พระนาคนเสนจึงวิสันนาแก้ไขว่า โยนิโสมนสิการนั้น อุตสาหลกฺขโณ มีลักษณะให้อุตสาหะมีพยายามความเพียรประการ 1 คณลกฺขโณ มีลักษณะจะถือเอาให้ได้ เหมือนกับสัตว์เป็นต้นว่า แพะลาโคมทิงสา ถึงจะผูกไว้ก็คงจะเดินไปกินหญ้า นั้นประการ 1 ขอถวายพระพร

คำว่า “หญ้า” มีความหมายประจำรูปภาพดังนี้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 1280)

คำว่า “หญ้า” หมายถึง มีความหมายในตามพจนานุกรมเป็นคำ น.ชื่อเรียกไม้ล้มลุกหลายชนิด

ในตัวอย่างนี้จะพบอุปลักษณเชิงมนโพนัสน์คำว่า “หญ้า” ในบริบทนี้พระเจ้ามิลินท์ได้ถามเกี่ยวกับโยนิโสมนสิการ มีลักษณะเป็นเช่นไร ส่วนทางพระนาคนเสนได้วิสันนาถวายว่า เปรียบเสมือนแพะลาโคมทิงสาที่พยายามเดินไปกินหญ้า

จากตัวอย่างนี้ จากรูปภาพที่ปรากฏในประโยคตัวอย่างจะเป็นการเปรียบเทียบ “หญ้า” คือลักษณะที่จะถือเอา เปรียบได้เป็นสองกรณีคือ 1 การถือเอาสิ่งที่ดี 2 การถือเอาลักษณะในทางที่ไม่ดี ในข้อนี้จะถือเอาในลักษณะของ แพะลาโคมทิงสา ถึงจะผูกไว้ก็คงจะเดินไปกินหญ้า จากรูปของภาพแล้วเหมือนกับ “ความอยาก” ภาษาบาลีเรียกว่า “กิเลส” กิเลส หมายถึง สิ่งที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง เพราะหญ้าเป็นมนโพนัสน์ของกิเลส กิเลสคือโลก โกรธ หลง ที่ผูกใจมนุษย์อยู่ไม่ให้เดินไปไหนได้ ดังนั้นหญ้าจึงเป็นตัวแทนของความอยากที่ทำให้ติดหลงอยู่ในรสชาติของกิเลส

4. อุปลักษณวัตถุ

วัตถุ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 1104) หมายถึง สิ่งของ

อุปลักษณวัตถุ คือ รูปภาพที่มีความหมายอ้างอิงถึง วัตถุ สิ่งของ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เครื่องจักรกล เครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้า ฯลฯ เป็นต้น ในที่นี้ผู้วิจัยหมายถึง สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่สามารถจับต้องได้โดยการสัมผัส ซึ่งอาจจะมีขนาดแตกต่างกันไป แต่ผู้ใช้สามารถหยิบเคลื่อนที่สิ่งของ หรือวัตถุนั้นๆ ได้ มาเปรียบเทียบในหนังสือมิลินทปัญหา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(4) พระนาคนเสนก็ถวายพระพรอุปมาว่า มหาราช ดูรานะบพิตรพระราชสมภารผู้ประเสริฐยิ่งมีมโหศวรรย เปรียบปานจุบบุรุษผู้หนึ่งนั้นจุดประทีปคันและเทียนส่องเข้าไปในห้องเรือนอันมีมณนธการ ก็ชัชวาลสว่างกระจ่างแจ้งแลเห็นรูปต่างๆ เป็นต้นว่า ถ้วยโอ้อาจานพานภาชนะอันตั้งเรียงเคียงกัน (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536 : หน้า 61-62)

ในตัวอย่างนี้จะพบอุปลักษณเชิงมนโพนัสน์คำว่า “ประทีป” ในบริบทนี้ พระเจ้ามิลินท์ได้พิจารณาว่า ลักษณะของปัญหา มีลักษณะอย่างไร พระนาคนเสนได้วิสันนาไปว่า เปรียบเสมือน บุรุษผู้หนึ่งนั้นจุดประทีปคันและเทียนส่องเข้าไปในห้องเรือนอันมีมณน

คำว่า “ประทีป” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 707) หมายถึง ไฟที่มีเปลวสว่าง (หมายเอาตะเกียงไฟเทียน เป็นต้น

จากตัวอย่างนี้จากรูปภาษาที่ปรากฏในประโยคตัวอย่างจะเป็นการเปรียบเทียบ “ประทีป” หมายถึง ปัญญา ความรอบรู้ในกองสังขาร เมื่อบังเกิดกับผู้ที่มีจิตใจฟุ้งไฝในการประกอบความเพียรก็จะสามารถมองเห็นสัจธรรม คือความจริงแห่งธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเปรียบเสมือนกับ ประทีปที่ส่องเข้าไปในห้องเรือนอันมืดมน ทำให้เห็นแจ้งแห่งอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

5. อุปลักษณฺ์สิ่งก่อสร้าง

สิ่งก่อสร้าง”(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 1231) หมายถึง “อาคารบ้านเรือนเป็นต้น ที่สร้างโดยใช้อิฐและปูนเป็นส่วนใหญ่”

อุปลักษณฺ์สิ่งก่อสร้าง คือ รูปภาษาที่มีความหมายอ้างอิงถึงสิ่งก่อสร้าง ไม่ว่าจะเป็นอาคาร บ้านเรือน หรือส่วนประกอบของตัวสิ่งก่อสร้าง เช่น กำแพง ประตู หลังคา หน้าต่าง ฯลฯ ตลอดจนแหล่ง ตำแหน่ง ที่ตั้ง ของสถานที่ที่ก่อสร้างปรากฏ มาใช้กล่าวเปรียบเทียบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536 : 57)

(5) พระนาคเสนถวายพระพรอุปมาว่า มหาราช ดูกอบพิตรพระราชสมภาร เปรียบปานเหมือนเรือนอันเก่าชำรุดทรุดเซ อันจะล้มไป เขาจึงเอาไม้เข้าค้ำจุนไว้ มิให้เรือนเก่าถล่มเสาคอนั้นล้มลง ช่วยปะทะปะทั้งค้ำจุนไว้

ในตัวอย่างนี้ จะพบอุปลักษณฺ์เชิงมนทัศน์คำว่า “เรือน” ในบริบทนี้ พระเจ้ามิลินได้พิจารณาว่า วิริยะมีลักษณะเช่นไร พระนาคเสนได้วิสัชนาถวายว่า เปรียบเสมือน เรือนที่ถูกค้ำจุนด้วยไม้

คำว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 1021) “เรือน” หมายถึง สิ่งปลูกสร้างที่ยกพื้นและกันฝา มีหลังคาคลุมสำหรับเป็นที่อยู่

จากตัวอย่างนี้ จากรูปภาษาที่ปรากฏในประโยคตัวอย่างจะเป็นการเปรียบเทียบ “เรือน” กุศลธรรม ที่มีไม้ค้ำคือ “วิริยะ” คอยค้ำจุนไม่ให้เสื่อมจากธรรมอันเป็นกุศล เพราะเรือนจะล้มได้ถ้าหากไม่มีวิริยะ คือความเพียรเป็นเครื่องประคับประคองเรือนเอาไว้ ฉะนั้น ฉะนั้น

6. อุปลักษณฺ์อาการ

อาการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 1401) หมายถึง “สภาพที่เป็นอยู่หรือที่เป็นไป เช่น อาการซึมเศร้า; กิริยาท่าทาง เช่น อาการตื่นเต้น; ความรู้สึก สิ่งปรากฏ หรือภาวะผิดปกติของร่างกาย เช่น อาการเจ็บคอ

อุปลักษณฺ์อาการในงานวิจัยนี้ แบ่งอาการออกเป็น อาการของสิ่งมีชีวิตกับอาการของสิ่งไม่มีชีวิต ซึ่งสิ่งมีชีวิตในที่นี้อาจเป็นมนุษย์ สัตว์ หรือพืช ส่วนสิ่งที่มีชีวิตพบอาการของวัตถุเท่านั้น โดยเป็นรูปภาษาที่มีความหมายอ้างอิงถึงกิริยาอาการ การกระทำ คุณลักษณะต่างๆ ตลอดจนเหตุการณ์ที่เป็นผลมาจากการกระทำ เช่น การดีใจ เชิญชวน อ้อนค้อม เป็นต้น มาใช้เปรียบเทียบดังนี้

(6) ขาวนนั้นเขาเอาเท้าเหยียบต้นข้าวไว้มิให้ขยาย มือซ้ายหน่วงเอารวงข้าวนั้นมา มือขวาจับเคียวเกี่ยวกระซกให้รวงข้าวขาดติดมือเบื้องซ้าย ขาวนาทั้งหลายเขากระทำอย่างนี้ โยมรู้อยู่

ในตัวอย่างนี้ จะพบอุปลักษณะเชิงมนทัศน์คำว่า “เกี่ยว” ในบริบทนี้ ในบริบทนี้พระเจ้ามิลินท์ได้ถามเกี่ยวกับโยนิโสมนสิการ มีลักษณะเป็นเช่นไร ส่วนทางพระนาคเสนได้วิสัชนาถวายว่า เปรียบเสมือน การเกี่ยวข้าวของชาวนา ที่มีหนึ่งจับรวงข้าว อีกมือหนึ่งก็จับเคียวเกี่ยวรวงข้าวให้ขาด คือ มีลักษณะถือเอา

คำว่า “เกี่ยว” มีความหมายในตามพจนานุกรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 150) หมายถึง อาการที่สิ่งงอเป็นขอเกาะติดหรือเหนียวไว้ เช่น ทอดสมอให้เกี่ยวแ่งหินไว้, เอาของที่มีลักษณะเช่นนั้นเกาะติดหรือเหนียวไว้ เช่น เอาขอเกี่ยว, ติดต่อผูกพันแต่ต้อง, ยุ่งเกี่ยว

จากตัวอย่างนี้ จากรูปภาษาที่ปรากฏในประโยคตัวอย่างจะเป็นการเปรียบเทียบ “เกี่ยว” หมายถึง การใช้ปัญญาในการตัดกิเลสคือ สิ่งที่ทำให้จิตใจมนุษย์เราให้ติดพันอยู่ในโลกนี้ ทำให้เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ กิเลสหรืออกุศลที่ว่า มี โลก โกรธ หลง เป็นต้น หากใช้ปัญญาในการตัดด้วยการพิจารณาโดยแยบคายแล้วก็จะสามารถตัดกิเลสที่เข้ามาเกี่ยวพันได้อย่างมีเหตุมีผล ด้วยกำลังของปัญญา

7. อุปลักษณะธรรมชาติ

ธรรมชาติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 597) หมายถึง “สิ่งที่เกิดมีและเป็นอยู่ตามธรรมดาของสิ่งนั้นๆ, ภาวะภูมิประเทศ, ที่เป็นไปเองโดยมิได้ปรุงแต่ง เช่น สัตว์ธรรมชาติ”

อุปลักษณะธรรมชาติ หมายถึง อุปลักษณะที่เกิดจากการนำคำ หรือข้อความที่มีความหมายประจำรูปภาษาหรือความหมายซึ่งจัดอยู่ในวงความหมายของธรรมชาติ ซึ่งเป็นสรรพสิ่งใดๆก็ตามที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้นๆ ไม่ได้สร้างขึ้นมา และหมายรวมถึงสภาพภูมิอากาศหรือปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นเอง โดยไม่ได้เกิดจากการสร้างหรือการกระทำของสิ่งอื่นใด ไปใช้เปรียบเทียบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536 : 55)

(7) พระนาคเสนถวายพระพรอุปมาว่า มหาราช ดุรานะบพิตรพระราชสมภาร เปรียบปานดังสมเด็จบรมจักรพรรดิราชอันยกพลจรตรงคณิศลาลไปสู่ประเทศแห่งหนึ่ง จึงข้ามแม่น้ำน้อยนั้นไปด้วยพลหัตถิ์ข้ามา ปรากฏพลทจรเดินลาลอง ตกว่าท้องน้ำนั้นก็ขุ่นมัวนักหนา พอสมเด็จบรมจักรพรรดิราชนั้นอยากจะเสวยอุทกทั้งเป็นกำลัง จึงมีพระราชโองการสั่งให้ตักเอาอุทกทั้งอันขุ่นมัว ชาวพนักงานกลัวพระราชอาญา จึงตักอุทกทั้งขุ่นนั้นมาใส่ในพระเต้าแก้ว แล้วน้ำนั้นก็ผ่องใสในทันที จึงเอาน้ำในพระเต้าแก้วมณีนวายในทันใดนั้น ความนี้ฉันใด สัมปสาทลักษณะสัทธานี้ อุปมาดุจพระเต้ามณีกาจัดเสียซึ่งเปือกตมอันขุ่นมัว

ในตัวอย่างนี้ จะพบอุปลักษณะเชิงมนทัศน์คำว่า “เปือกตม” ในบริบทนี้ พระเจ้ามิลินท์ปจฉาว่า ศรัทธามีลักษณะกี่ประการ พระนาคเสนเจ้าได้วิสัชนาว่า มีอยู่ 2 ประการคือ มีลักษณะผ่องใส 1 มีลักษณะแล่นไป

คำว่า “เปือกตม” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 761) หมายถึง “เลนตมที่ละเอียด”

จากตัวอย่างนี้ จากรูปภาษาที่ปรากฏในประโยคตัวอย่างจะเป็นการเปรียบเทียบ “เปือกตม” มีลักษณะเคลือบสิ่งที่ไม่สะอาดให้มัวหมอง เช่นว่าทำน้ำที่ใสให้ขุ่นเปรียบเสมือนกับ นิเวณธรรม นิเวณธรรม คือ อกุศลธรรมที่กลุ่มมรรคจิตไม่ให้ดำเนินไปในทางสงบ นิเวณธรรม 5 มี

กามฉันทนิเวศน์ เป็นเบื้องต้น ซึ่งเป็นเครื่องปกปิดใจไม่ได้ถึงความสงบได้เหมือนเปลือกตมที่ทำให้น้ำชุ่ม ฉันท ฉันทนั้น

4 ขั้นตอนการนำเสนอผลการศึกษา

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์มานำเสนอ

4.2 อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมอุปลักษณะที่ปรากฏในหนังสือมิลินทปัญหา และได้จัดหมวดหมู่อุปลักษณะที่ได้ถูกกล่าวถึงคือ ถูกนำมาใช้เป็นอุปลักษณะในการสื่อความหมายขยายความเข้าใจให้มาก เพื่อความสะดวกในการค้นหาอุปลักษณะที่ต้องการ และบอกคุณลักษณะของอุปลักษณะที่นำมาเปรียบเทียบว่า มีลักษณะเช่นไร สื่อให้เห็นว่า ปราชญ์ในยุคนั้นที่นำอุปลักษณะมาเปรียบนั้นมีความชำนาญฉลาดการย่นัก ในการที่จะนำสิ่งหนึ่งมาเปรียบคล้ายกับสิ่งๆหนึ่ง เพื่อสะดวกสำหรับบุคคลที่ไม่เข้าใจในอุปลักษณะ จึงได้มีการเปรียบเทียบให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น อุปลักษณะที่ผู้วิจัยได้นำมาจัดหมวดหมู่ใหม่นั้นมีดังนี้

(1) พระพุทธเจ้า

1) พระพุทธเจ้า ได้แก่ บุรุษ, หมอ, บิดา, แพทย์, กษัตริย์, จักรพรรดิราช, สตรี, อาจารย์, นายช่าง, ปทุมชาติแลกมุท, ช้าง, แก้วมณี, ของ, อาหาร, สะดือทะเล, มหาสมุทร, เปลวอัศคิกองเพลิง, ลม, มหาปฐพี, แผ่นดิน, แผ่นพสุธา, ฝน

2) เจ้าชายสิทธัตถะ ได้แก่ บุรุษ, กองเพลิง

(2) กรรม

ได้แก่ บุรุษ, คน, มะม่วง, หวาน, งอก, ทำลาย, ชุด, ไฟ, ก้อนดิน

(3) กุศลธรรมและหลักธรรม

กุศลธรรมและอกุศลธรรม แบ่งออกเป็น 3 คือ ธรรมที่เป็นกุศล1 ธรรมไม่ใช่กุศล1 เป็นทั้งกุศลและอกุศล1

กุศลธรรม

1) สติ ได้แก่ นายประตุ, นาวา

2) พระสัทธรรม ได้แก่ กองเพลิง, สระใหญ่

3) พระธรรม ได้แก่ พืช, ตำรา, ทรัพย์, ยา, โอสถ, ยุงฉาง, อาหาร, ตลาดยาตบพิขุ น้ำฝน, อุทกังสระใหญ่, คงคา

4) กุศล ได้แก่ ข้าว, ข้าวสาลี, เรือน, น้ำผึ้ง, น้ำอ้อย, ลอย, มหาเมฆ

5) ศีล ได้แก่ พืช 5 ประการ, ดอกไม้, ตลาดขายของหอม, ตลาดแก้ว

6) อิทธิบาท4 ได้แก่ ม้า

7) ธรรมาภิสมัย ได้แก่ คชสาร, พระเมรุมาช, มหาปฐพี, โลก

8) รัตนธรรม ได้แก่ ราชสมบัติ

- 9) รัมมวิจยสัมโพชฌงค์ ได้แก่ ดาบ, ฝัก
- 10) โพธิปักขิยธรรม 37 ได้แก่ ตลาดยารักษาโรค
- 11) กายคตาสติ ได้แก่ ตลาดน้ำอมฤต
- 12) สัมมาปฏิบัติ ได้แก่ ยิงธนู, น้ำอมฤต
- 12) นวักคัสตฤศาสนา ได้แก่ ตลาดเบ็ดเสร็จ
- 13) ปุราณมรรค ได้แก่ บุตร, แก้วมณี, ทรัพย์
- 15) อสุภสังญญา ได้แก่ ตลาดดอกไม้
- 16) นิวรรณธรรม ได้แก่ เปือกตม
- 17) ปาฏิโมกข์ ได้แก่ ทรัพย์, ชัตติยมายา
- 18) ผลวิเศษ, อริยผล ได้แก่ ตลาดผลไม้, ใหญ่, มหาสมุทร
- 19) ฌาน ได้แก่ ลากสักการะ, ร้อง
- 20) ญาณ ได้แก่ ทรัพย์
- 21) ทาน ได้แก่ ของ, หม้อข้าว, สุรามังสะและโภชนาหาร
- 22) ความเพียร ได้แก่ ข้าราชการ, กำแพง, รถ, ชุด, ทำนา, ชัด, ตก, ไปไม่โดนไม้
- 23) ความเบื่อหน่าย ได้แก่ เหล็กหลาว, เลอะ, ไม้, พื้นปฐพี
- 24) ความสุข ได้แก่ อุทกัณ, ข้าวสาลี
- 25) การตั้งสัจจอธิษฐาน ได้แก่ อุทกัณ

อกุศลกรรม

- 1) อกุศล ได้แก่ ข้าวละมาน, ยาพิษ, ก้อนศิลา, หยาดน้ำ
- 2) อวิชฌา ได้แก่ ช่างหม้อ, แวนมณี, กระจก
- 3) กิเลส ได้แก่ ข้าศึก, โรค, หยาดกายแข็งกระด้าง, พยาธิ, เศร้าหมอง, ไม้
- 4) ทุกข์ ได้แก่ ข้าศึก, ศัตรู, หย้า, ภัย
- 5) อาบัติ ได้แก่ ชนบท-ประเทศ
- 6) ปาราชิก ได้แก่ บุรุษ, อสรพิษ, ยาพิษ, ขบตอด, ศิลา
- 7) มิจฉาทิณฺฐิ ได้แก่ ยาพิษ, ไฟ
- 8) บาป ได้แก่ ตายขบตอด, ก้อนเหล็ก
- 9) โลภะโทสะโมหะ(อกุศลมูล3) ได้แก่ กองเพลิง
- 10) ผู้ลามก ได้แก่ บุคคล

เป็นทั้งกุศลและอกุศล

- 1) บาปบุญ ได้แก่ ผลมะม่วง, ข้าวสาลี, อ้อย, ไฟ
 - 2) สัมมาปฏิบัติและมิจฉาปฏิบัติ ได้แก่ มะม่วง
- (4) บรรพชิตและผู้ประพฤติธรรม
- 1) บรรพชิต ได้แก่ โยธา, แก้วมณี

2) โยคาวจร ได้แก่ วัฑฒกี, บุรุษ, ศิษย์, คนพื่อน, ราชกุมาร, ดอกไม้, ช้าง โภชนาหาร, ยาหอม, ราชรถ, ยาน, เรือน, บำเพ็ญกุศล, อุทกธารา, ดวงมณี

3) พระภิกษุ ได้แก่ กษัตริย์, คน, บุรุษ, ผู้รักษาธรรม, คนทาลักษณะ, นักเลง ธรรม, คนรักษาพระนคร, ราชบัณฑิต, ชาดบุตย์, มฤคชาติ, แก้วมณี, ร้านขายดอกไม้, ร้านขายของ หอม, ร้านธรรม, ธรรมเศรษฐี, จันทน์แดง

4) พระสงฆ์ ได้แก่ บุตร

5) สาวก ได้แก่ คนไข้, บุคคล, ราชบุตร

6) ผู้ประพฤติธรรม ได้แก่ บุคคล, นาอันดี, ศิลา

7) พระอรหันต์ ได้แก่ มหาชน, ปุโรหิต, ยาม, มหาเมฆ, เขาสีเนรุ, ร้านขายดอกไม้

8) พระโสดาบัน ได้แก่ หมอ

(5) พระนาเคน

ได้แก่ ราชบุรุษ, บุรุษ, เพื่อน, หมอ, ผู้สดับ, โภชนาหาร, ที่พึงพา, น้ำ

(6) พระเจ้ามิลินท์

ได้แก่ บุรุษ, คน, พระภิกษุ, คนไข้, โค

(7) พระเทวทัต

ได้แก่ บุรุษ, ไข้, หนาม

(8) พระยามาร

ได้แก่ นายประตู่, บุคคล

(9) ลักษณะบุคคล

มีคำว่า “ผู้, คน”

1) ผู้ ได้แก่ บุคคล, ชายผู้มีวาสนา, บ่าว, แพทย์, บุรุษ

2) คน ได้แก่ บุรุษ, หนอน, ญาติ

(10) บุคคลในวรรณกรรมเรื่องพระเวสสันดร

1) พระเวสสันดร ได้แก่ บุรุษ, บุคคล

2) กัณหา, ขาลี ได้แก่ ช้าง, นันโทปนันทนาคราช, แก้วมณี, มหาสมุทร, พระจันทร์ พระอาทิตย์, หิมวันตราชคีรี, ไฟ

(11) พระพุทธศาสนา

ได้แก่ ท่านผู้ดี, แพทย์, ฤๅษี, สรร

(12) พระนิพพานและคุณแห่งพระนิพพาน

1) พระนิพพาน ได้แก่ ราชสมบัติ, รางวัล, พระนคร, สุข, ภูเขาหิมพานต์, ฝั่ง, ลม, มหาสมุทร, อัครี

2) คุณแห่งพระนิพพาน ได้แก่ ปทุมชาติ, มณีรัตน, ยาดับพิษงู, โภชนาหาร, สัปชัน, อุทกั, อากาศ, จันทน์แดง, ยอดคีรี,

(13) การบรรพชาและคุณแห่งบรรพชา

ได้แก่ แก้วมณี, คลื่น, เรือ

(14) สัตว์โลก

แบ่งออกเป็น 2 คือ สัตว์ประเสริฐ1 สัตว์เดรัจฉาน1

สัตว์ประเสริฐ

- 1) มนุษย์ ได้แก่ ต้นไม้, พืช, มะม่วง
- 2) บุคคล ได้แก่ บุรุษ
- 3) ขรรวาส ได้แก่ บุรุษ, นายขมังธนู, คน, บุคคล
- 4) คฤหัสถ์ ได้แก่ ชาย
- 5) กุมาร ได้แก่ บุรุษ, นอน, ประทีป
- 6) พ่อแม่ ได้แก่ ปฐพี
- 7) ชาวบ้าน ได้แก่ บุรุษ
- 8) ทายก ได้แก่ บุรุษ
- 9) ครรรภ์ ได้แก่ หีบ (สัตว์เกิดในครรภ์)

สรรพสัตว์

- 1) สรรพสัตว์ ได้แก่ ต้นไม้เส้นหญ้า, สัตว์

(15) ธาตุ

- 1) ธาตุ ได้แก่ ดิน, ลม
- 2) นามรูป ได้แก่ บุรุษ, ฝน
- 3) ภูเขา ได้แก่ มารดร-บิดา-ศิษย์-เพื่อน-อำมาตย์-เทวดา-พรหม, ราชสีห์, พยานาค
- 4) โลกธาตุ ได้แก่ บุรุษ, นาวา, บรรทุก
- 5) สังขาร ได้แก่ หม้อ-ไห-พิน, ไฟ, เงาม
- 6) แผ่นดิน ได้แก่ เกวียน, ข้าวสาร
- 7) กาย ได้แก่ รัง, แผ่นดิน, สิ้นธู, กองไฟ, กิ่งก้าน
- 8) น้ำ ได้แก่ กลอง

(16) ปัญญา

ได้แก่ ประทีป, หม้อน้ำ, เกี้ยว, ยก, ส่อง, กิน, ลม, อุทกัง, ธนู

(17) เวลา

ได้แก่ ต้นไม้, ไขไก่อ, มะม่วง

(18) จิตใจ

- 1) จิต ได้แก่ มนุษย์, ต้นไม้ใหญ่, สกุนา, นก
- 2) ใจ ได้แก่ ที่ลุ่ม, ธรณี, เขาสิเนรุ

(19) สิ่งของ

ได้แก่ หญ้า

(20) ไตรลักษณ์ (เกิด แก่ เจ็บ ตาย)

1) โรค ได้แก่ ฝน, หย้าแห้ง-มูลฝอย

2) ตาย ได้แก่ ดับ, หล่น

(21) ภพภูมิ

1) สวรรค์และพรหม ได้แก่ พรหมณ์-คฤหบดี-อำมาตย์, นกหัสดีลิงค์

2) นรก ได้แก่ สัตว์, นางราชสีห์-นางเสือโคร่ง-นางเสือเหลือง, เนื้อสัตว์, สัตว์, น้ำ

บทสรุป

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า พระนาคนเสน ผู้เป็นปราชญ์แห่งการตอบปัญหาธรรมที่พระเจ้ามีลันทปุจฉาเพื่อให้แก่นั้น พระนาคนเสนเจ้า ได้มีโวหารปฏิบัติญาณในการแก้ไขปัญหาให้เห็นโดยง่ายจากธรรมชาติของหมีให้กลายเป็นธรรมชาติของหมีเล็กๆ จากสิ่งที่ยากยิ่งให้เป็นสิ่งที่ง่ายยิ่ง จากสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่าย จากสิ่งที่เห็นได้ยากก็ให้เห็นได้ง่าย เปรียบเหมือนหมีผู้รักษาคณตาบอดให้กลับมามองเห็นได้ เป็นสิ่งที่อนุเคราะห์เกื้อกูลกับมนุษย์ภายหลังที่ไม่เข้าใจธรรมชาติที่ง่าย สามารถเข้าใจได้ง่ายยิ่ง เพราะสิ่งที่ท่านพระนาคนเสนวิสัยนั้น เป็นภาพให้เราได้จินตนาการเห็นตามได้ง่าย ยิ่งหากจะเปรียบเหมือนสุภาสิตไทยก็คงพูดได้ว่า “เหมือนปลอกกล้วยเข้าปากเสียอีก” ซึ่งในงานวิจัยนี้ มุ่งเน้นศึกษาอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ที่เป็นการเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดจินตภาพทางความคิด สามารถสรุปได้ 7 อุปลักษณะด้วยกันคือ อุปลักษณะมนุษย์ อุปลักษณะพืช อุปลักษณะสัตว์ อุปลักษณะวัตถุ อุปลักษณะสิ่งก่อสร้าง อุปลักษณะอาการ อุปลักษณะธรรมชาติ

นอกจากนี้อุปลักษณะทั้ง 7 ประเภทนี้ ยังสามารถถ้อยข้อมูลให้เห็นถึงการเปรียบเทียบเชิงมโนทัศน์ ดังจะเห็นได้จากข้างต้นของบทที่ 5 ว่า อุปลักษณะที่นำมาเปรียบนั้นสื่อถึงอะไรบ้าง แต่สิ่งที่เห็นได้เด่นชัดที่สุดเห็นจะเป็นการเปรียบอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับ กุศลและอกุศลเป็นส่วนมาก นั้นแสดงให้เห็นว่าการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการทำความดีและความชั่ว เป็นประเด็นหลักเป็นสำคัญเพราะการที่คนเราจะไปสู่ที่สุขและทุกข์นั้นขึ้นอยู่กับว่า การที่เราทำสิ่งดีหรือชั่วมากกว่ากัน และคนในยุคหนึ่งมองรูปแบบของความดีและชั่วไม่เห็นภาพมากนัก พระนาคนเสนท่านจึงยกอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับความดีชั่ว เพื่อเอื้อเพื่อต่อความเข้าใจของพระเจ้ามีลันท และยังเป็นประโยชน์แก่บุคคลรุ่นหลังที่ได้อ่านได้ศึกษาสืบมาด้วย

ดังนั้นกระบวนการถ้อยข้อมูลความหมายของการเป็นอุปลักษณะโดยการศึกษาการถ้อยจากความหมายต้นทาง ไปยังความหมายปลายทาง โดยการอ่านและทำความเข้าใจเปรียบเทียบจากความหมายข้างต้นไปสู่ความหมายเบื้องปลาย ด้วยการถ้อยทางความคิดความสัมพันธ์ทางความหมายนี้เองทำให้เกิดเป็นอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ขึ้น

บรรณานุกรม

มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2536. คัมภีร์มิลินทปัญหา ฉบับแปลมหามกุฏราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2536.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2554. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). 2540. **มิลินทปัญหาอรรถกถา-ฎีกา**. กรุงเทพมหานคร.

พัฒน์ เพ็งพิลา. 2524. **ประวัติวรรณคดีบาลี**. กรุงเทพมหานคร. ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออกมหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิชชุ เวชชาชีวะ. 2543. **แนะนำมิลินทปัญหา : ปัญญาพระนาคเสน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร. อักษรสยามการพิมพ์.

จิตติมา จารยะพันธ์. “อุปลักษณ์สงครามในชาวกีฬาในหนังสือพิมพ์ไทย,” **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.

ชัชวดี ศรีลัมพ์. 2548. **เอกสารประกอบรายวิชาการระบบความหมาย ภ.603**. ภาควิชาภาษาศาสตรศึกษาศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระมหาธิตี อนนทโท. 2553. การศึกษาวิเคราะห์อุปลักษณ์ในหนังสือพระปฐมสมโพธิ. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

พระมหาลิขิต คำหงษา. 2545. ศิลปะการใช้ภาษาใน มิลินทปัญหา. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**.

พระมหาวิสิษฐ์ ปัญญาพัฒน์ (กฤษวี). 2545. การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอุปมาถาในมิลินทปัญหา. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

วิสิน อินทสระ. 2528. **อธิบายมิลินทปัญหา**. กรุงเทพมหานคร. สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย.

ศุภชัย ต๊ะวิชัย. 2549. อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์แสดงอารมณ์โกรธในภาษาไทย. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร**.

สินีนาง วัฒนสุข. 2549. อุปลักษณ์แสดงอารมณ์รักในเพลงไทยสากลสำหรับวัยรุ่นไทย. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**.

สุกัญญา รุ่งแจ้ง. 2548. อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของการใช้คำว่า “ใจ” ในภาษาไทย. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**.

อุทุมพร มีเจริญ. 2542. การศึกษาความหมายเปรียบของอวัยวะร่างกายในภาษาไทย. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**.

- อุษา พงษ์ชัยวิบูลย์. 2544. การศึกษาอุปลักษณ์เรื่องการเมืองในภาษาไทยตามแนววรรณศาสตร์ปริ
 ชาน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิญวัฒน์ โพธิ์सान. 2549. ชีวิตและผลงานนักปราชญ์พุทธ. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
 มหาสารคาม.
- Lakoff, G. Women. 1987. Fire, and Dangerous Thing. **What categories reveal about
 the Ming.** Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Palmer. F.R. 1996. **Semantics.** Cambridge: Cambridge University Press.
- Sweetser, E.E. 1990. **Form Etymological to Pargmatics: Metaphorical and cultural
 aspects of semantics structure,** Cambridge: Cambridge University Press.
- Ungerer, F. and Schmid, H. -j. 1996. **An Introduction to Cognitive Linguistics.**
 London : Longman.

หลักธรรมาภิบาล : หลักคิดและเปรียบเทียบกับหลักสัพริสธรรม
GOOD GOVERNANCE: A THEORY AND COMPARISON WITH THE
SUPPURISADHAMMA

พระมหาประสิทธิ์ ญาณปทีโท*
 สุวัฒน์ รักขันโท**

บทคัดย่อ

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการการควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หาได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก

คำสำคัญ : หลักธรรมาภิบาล,หลักสัพริสธรรม

Abstracts

Good Governance is the administration, management, control, and control of corporate affairs. It also means good management. Can be used both public and private. Principles used in this administration. The meaning is broad, that is, meaning only religious principles. This includes morality, morality, ethics, and righteousness. People should have and behave like transparency. No interference from outside organizations.

Key words: good governance, Suppurisadhamma

บทนำ

ในสภาพปัจจุบันนี้ ถือได้ว่าโลกเปลี่ยนแปลงไปทุกวันตามกาลเวลา ความยุ่งยาก ความสับสนวุ่นวายในสังคมยิ่งเพิ่มทวีคูณมากขึ้นเป็นเงาตามตัว เปลี่ยนแปลงปรับปรุงไปตามระบบหรือกระแสการพัฒนาประเทศ และโลกส่วนหนึ่งคือการกำหนดขอบเขตของการบริหารจัดการที่รัดกุมเกินไป การที่กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดี (Good Government) นั้น เป็นเรื่องยากต่อการยึดถือเอามาเป็นแนวทางหลักในการปฏิบัติจริง ซึ่งมักนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายและ

* วัตรธรรมาภิบาลารม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

** คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กว้างขวาง หน่วยงานต่าง ๆ ได้นำเอาแนวความคิดดังกล่าวมาใช้ในการกำหนดนโยบาย ซึ่งตามรูปแบบดังกล่าวก่อกำเนิดมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา เพื่อใช้เป็นรูปแบบการแก้ไขปัญหาจากการทำงานที่เชื่อมโยงประสิทธิภาพ อีกทั้งการคอร์ปชั่นทุกระดับของนักการเมืองปัจจุบัน ซึ่งนักวิชาการหลายท่านคิดว่าองค์กรต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงการบริหารจัดการวัดให้ยุ่งยาก คนภายในองค์กรย่อมจะดำเนินการบริหารจัดการได้เอง ดังนั้นธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการการควบคุมดูแล กิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หากได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุเพราะ ช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร ทำให้ผลประกอบการขององค์กรธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้แล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้น ๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ เป็นต้น

ความเป็นมาของหลักธรรมาภิบาล

แนวคิดเรื่อง “Governance” ได้ปรากฏมาตั้งแต่อารยธรรมการปกครอง ของกรีกสมัยโบราณมาจากศัพท์ของคำว่า “Kubernan” ที่บัญญัติโดยปราชญ์ที่ชื่อ Plato ซึ่งก็คือระบบการปกครอง (System of Governing) คำว่า Gubernare ซึ่งหมายถึง “Rule making or Steering” การกำหนดหรือถือทางเสือในการปกครองแต่เดิมในภาษาอังกฤษคำนี้หมายถึง รัฐบาล (Government) ในเชิงนามธรรม (Act of Governing หรือ Manner of Governing) ซึ่งก็คือ การจัดการปกครอง (Agere, Sam, 2000 : 34) แนวคิดทฤษฎีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลตามภาษาไทยเป็นแนวคิดที่ได้มีการกล่าวถึงกว้างขวาง หลังจากมีเหตุการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจในประเทศไทย และในเอเชียตะวันออกโดยแนวคิดเรื่องการจัดการปกครอง และการจัดการปกครองที่ดีนั้น ได้รับการรณรงค์อย่างมากโดยสถาบันทางเศรษฐกิจและการเงินระดับโลก (พหุติสาณ ชุมพล, 2546 : 130) และดังที่ทราบแล้วว่าแนวคิดนี้ได้มีการค้นพบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 แต่ถึงกระนั้นก็ได้มีการนำคำว่า Good Governance มาใช้อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งที่กล่าวได้ว่าคำว่า Good Governance พึ่งมีการนำมาใช้อย่างเป็นทางการเมื่อไม่นานนี้เอง

ในสมัยโบราณเน้นการปกครอง (Governing) ผู้ปกครองเรียกว่ารัฐบาลในสมัยราชาธิปไตยการปกครองที่ดี อยู่ที่มีธรรมราชาดังที่มีการเน้นเรื่องทศพิธราชธรรมถัดจากสมัยราชาธิปไตย ผู้ปกครองก็เป็นทหารบ้างเป็นนักการเมืองบ้างเมื่อสังคมวิวัฒนาการไปภาคธุรกิจเติบโตขึ้นและมี

ผลกระทบต่อสังคมมาก และภาคประชาชนหรือสังคมก็มีบทบาทมากขึ้น หลักการเรื่องการปกครอง (Governing) โดยรัฐลักษณะใช้อำนาจ จากบนลงล่างก็ไม่เพียงพอเพราะอำนาจไม่ได้อยู่ที่รัฐบาลเท่านั้นแต่อยู่ที่ภาคธุรกิจและภาคสังคมด้วยจึงมีการนำคำว่า Governing ในสังคมสมัยใหม่จะต้องคำนึงถึงไตรภาคีคือภาครัฐภาคธุรกิจและภาคสังคมในการอภิบาลทั้งภาครัฐบาล และภาคธุรกิจ ต้องมีความโปร่งใส ถูกตรวจได้จึงจะตั้งอยู่ใน ความถูกต้อง (ธรรมะ หรือ Good) สังคมต้องเข้มแข็ง จึงจะทำให้รัฐและธุรกิจโปร่งใส Good Governance จึงประกอบด้วยรัฐโปร่งใสธุรกิจโปร่งใสและสังคมเข้มแข็ง

ปัจจุบันนี้ ทั้งในด้านการศึกษา และวิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ถือได้ว่า “Governance” หรือการจัดการปกครองเป็นกรอบแนวคิด ที่สำคัญของการบริหารภาครัฐซึ่งมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ คือ การเน้นบทบาทของการบริหารภาครัฐกรอบแนวคิด Governance เป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับประชาชน ความสัมพันธ์และความรับผิดชอบ ระหว่างรัฐกับภาคเอกชนหรือกลุ่มทางสังคมที่เกิดการรวมตัวกัน โดยสมัครใจความสัมพันธ์ และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับประชาสังคม (Morren, Tatiana, 2001 : 56) แนวความคิด “Governance” ได้มีการศึกษากว้างขวางขึ้นและคำนี้ก็ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในวงการและองค์การเครือข่ายของธนาคารโลกโดยในระยะแรก ๆ ธนาคารโลกกำหนดความหมายตามกรอบความคิด ของการดำเนินงานที่เกี่ยวกับขอบเขต ของธนาคารโลกว่าด้วย Governance and Development ดังนั้นคำว่า Governance จึงเป็นที่เข้าใจกันว่า “การกำหนดกลไกอำนาจของภาครัฐในการบริหารทรัพยากรทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนา” ในระยะเริ่มแรกนั้นธนาคารโลกได้พยายามอธิบายความหมายของ Governance ว่าครอบคลุมถึงความหมาย 3 ลักษณะคือ (เอเจอร์, แซม, 2545 : 31)

๑. โครงสร้างและรูปแบบของระบอบการเมือง (Political Regime)
๒. กระบวนการและขั้นตอนที่ผู้มีอำนาจในการเมือง ใช้ในการบริหารทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อพัฒนาประเทศ
๓. ชีตความสามารถของรัฐบาลในการกำหนดนโยบาย และการดำเนินการตามนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ

“ธรรมาภิบาล” เครื่องมือบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพ

ในปี พ.ศ. 2542 รัฐบาลไทยได้บัญญัติความหมายที่เป็นทางการของคำว่า Good Governance ว่าหมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และให้นิยามว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชนและภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการและฝ่ายราชการและฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบวาระแห่งชาติสำหรับการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยกำหนดเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่า ด้วย

การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ขึ้น มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2542 โดยทุกส่วนราชการต้องถือปฏิบัติและรายงานผลการปฏิบัติต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา ตามระเบียบนี้ได้ระบุถึงหลักสำคัญของธรรมาภิบาล 6 หลัก คือ (ธีรพล อรุณะภักดิ์, 2542 : 8- 10)

1. หลักนิติธรรม เป็นการตรากฎหมายและกฎข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคมอันจะทำให้สังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่อำนาจอใจหรืออำนาจของบุคคล

2. หลักคุณธรรม เป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์การทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความชัดเจน

4. หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้วยการแสดงความคิดเห็น การได้สวนสาธารณะ ประชาพิจารณ์ และการแสดงประชามติ

5. หลักความรับผิดชอบ เป็นการตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบ ต่อสังคม การใส่ใจในปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนร่วม โดยรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัด ใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีนานาชาติและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

จะเห็นได้ว่าในของประเทศไทย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมไทย การนำระบบบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารภาครัฐ และภาคเอกชนรวมถึงในแวดวงวิชาการได้ให้ความสำคัญต่อแนวคิดธรรมาภิบาลอย่างแพร่หลาย ดังนั้น การประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 5 พ.ศ. 2547 ได้มีการกำหนดหลักการพิจารณาเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลดังนี้ (เชาวนะ ไตรมาศ, 2547 : 1 - 8)

1.หลักนิติธรรม หลักการที่ควรพิจารณา คือ

1.1 มีกฎหมายเป็นรองรับโดยไม่ให้กฎหมายเสียเอง

1.2 มีการบังคับใช้ได้

1.3 ผลการใช้กฎหมายมีความถูกต้อง โดยไม่ให้นองเป่าหมายของผู้ถือและใช้กฎหมายเองเหนือกว่าเป้าหมายของกฎหมาย

2.หลักคุณธรรม หลักการที่ควรพิจารณา คือ

2.1 มีการกำหนดจรรยาบรรณที่เป็นรูปธรรม โดยไม่เพียงแต่คาดหวังเฉพาะจากจิตสำนึกในความมีคุณธรรมที่เป็นนามธรรมเท่านั้น

2.2 มีมาตรการกำกับควบคุมให้ต้องยึดถือปฏิบัติตาม โดยไม่เพียงแต่พึ่งพาอาศัยเฉพาะบรรทัดฐานของข้อห้ามและความเชื่อทางศีลธรรม

2.3 มีมาตรฐานพิสูจน์ความผิดกำหนดความผิดและการลงโทษ โดยไม่เพียงแต่การใช้มาตรฐานทางความรู้สึกเป็นเครื่องวัดและไม่มีบทลงโทษ

3.หลักความโปร่งใส หลักการที่ควรพิจารณา คือ

3.1 มีการจัดโครงสร้างองค์การ การจัดการและขั้นตอนไหลเวียนของงานแบบเปิด โดยออกแบบโครงสร้างและการทำหน้าที่ขององค์การแบบเปิด ครอบคลุมทั้ง องค์การ

3.2 มีการจัดระบบงาน และข้อมูลข่าวสารแบบเปิด โดยการออกแบบระบบงาน และข้อมูลข่าวสารแบบเปิดกระจายทั่วทั้งระบบ และมีการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ

3.3 มีกระบวนการทำงานและกระบวนการตัดสินใจแบบเปิด โดยการออกแบบกระบวนการทำงานและการตัดสินใจให้เป็นแบบเปิดตลอดในทุกขั้นตอนที่สำคัญ

4. หลักการมีส่วนร่วม หลักการที่ควรพิจารณา คือ

4.1 การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร นโยบาย แผนงานและงบประมาณ โดยการเข้าร่วมในมิติของข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นเนื้อหาของการเข้าร่วมในระดับของการรับรู้

4.2 การเข้าถึงการปฏิบัติงาน และการตัดสินใจ โดยการเข้าร่วมในมิติของการตกลงใจ ซึ่งเป็นเนื้อหาของการเข้าร่วมในระดับของการกระทำหรือการปฏิบัติการ

4.3 การเข้าถึงการกำกับควบคุมผลกระทบ มาตรฐาน เป้าหมาย และผลกระทบ โดยการเข้าร่วมในมิติของการคาดหวังผลซึ่งเป็นเนื้อหาของการเข้าร่วมในระดับของการปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์

5.หลักความรับผิดชอบ รับการตรวจสอบสาธารณะ มีหลักประกันสามารถตรวจสอบได้ หลักการที่ควรพิจารณา คือ

5.1 มีการกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานที่ชัดเจนเป็นพันธะสัญญาโดยวางกรอบความรับผิดชอบต่อผู้มีขอบเขตชัดเจนและมีข้อผูกพันที่แน่นอน

5.2 มีมาตรการกำกับควบคุมที่แน่นอนสม่ำเสมอ โดยสามารถรักษากรอบที่กำหนดไว้ให้ดำเนินอย่างต่อเนื่องได้

5.3 มีการติดตามประเมินวัดผลที่ต่อเนื่องและน่าเชื่อถือ โดยรักษามาตรฐานไว้ให้อยู่ในกรอบที่ยอมรับได้

6.หลักความคุ้มค่าหรือหลักการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หลักการที่ควรพิจารณา คือ

6.1 มีการเพิ่มความสามารถในการทำงาน โดยให้มีการเพิ่มในเรื่องของความสามารถมีส่วนที่มากกว่าการเพิ่มของต้นทุนที่เป็นมูลค่าและเป็นคุณค่า

6.2 มีการวัดการสร้างความสามารถและศักยภาพการทำงาน เพื่อผลิตโดยให้การเพิ่มของผลิตมีสัดส่วนที่ผันไปในทางบวกตามต้นทุนในการเพิ่มความสามารถ

6.3 มีการวัดเพิ่มผลผลิตการทำงาน การควบคุมความเสี่ยงและการลดความสูญเสียเพื่อเพิ่มมูลค่าและประโยชน์ที่ได้

ธรรมาภิบาลกับประสิทธิภาพการทำงานในองค์กรรัฐ

องค์กรของรัฐและทุกๆ ส่วนนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ให้กว้างขวางและยั่งยืนจำเป็นต้องมีปัจจัยสำคัญหลายๆ ปัจจัย ที่นอกเหนือจากความตระหนักของบุคลากรในหน่วยงานและผู้บริหารแล้ว คือ ความต่อเนื่องหรือความยั่งยืนของการเป็นประชาธิปไตยและความมั่นคงของประเทศ (sustainability of democracy and national security) เพราะประชาธิปไตยค่อนข้างเป็นพลวัต เพราะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และยังมีการอภิปรายกันถึงความหมายที่แท้จริงอย่างกว้างขวาง แต่มิติที่สำคัญของประชาธิปไตยก็คือการแข่งขัน การมีส่วนร่วม และเสรีภาพในการเมือง การเป็นประชาธิปไตยและความยั่งยืนของประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งที่ช่วงทำให้การบริหารจัดการที่ดี หรือธรรมาภิบาลคงอยู่ได้ เนื่องจากตราบใดที่ไม่เป็นเผด็จการ ประชาชนย่อมมีโอกาสแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย มีการตรวจสอบการดำเนินการของรัฐ ทำให้เกิดความโปร่งใส ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ มีสำนึกรับผิดชอบ ประชาธิปไตยจึงมีข้อดี คือเป็นวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลกลุ่มต่างๆ เพื่อหาแนวทางแก้ไขความขัดแย้งแทนการใช้ความรุนแรง กระบวนการเป็นประชาธิปไตยนำมาสู่การส่งเสริมสันติวิธีในชาติ และระหว่างชาติได้ (Boutros-Ghali, 2000: 106) ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการลงคะแนนเสียงโดยเท่าเทียมกัน มีการสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการควบคุมทางนโยบาย ประชาธิปไตยนำมาสู่การหลีกเลี่ยงทรราช การมีสิทธิเสรีภาพ มีการแสดงความคิดเห็นของตนเอง มีความอิสระทางความคิด มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปกป้องความสนใจส่วนบุคคล มีความเท่าเทียมกันทางการเมือง และประชาธิปไตยแนวใหม่นำมาสู่การแสวงหาเสรีภาพ และความเจริญ (Dahl, Robert A, 2000 : 38-44) และที่สำคัญ กระบวนการประชาธิปไตยนำมาสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการสร้างการเจริญเติบโตในด้าน การสร้างความรับผิดชอบและสร้างปัญญา ขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งแนวทางที่สำคัญที่สุดสำหรับประชาชนในการปกป้องและนำเสนอความสนใจของพวกเขา

การใช้กระบวนการประชาธิปไตยเพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย การบริหารและทางสังคม ตลอดจนการมีความเป็นธรรมมากขึ้นจัดเป็นเรื่องยาก แต่ก็เป็นที่เข้าใจกันว่าการเมืองแบบประชาธิปไตยทำให้เกิดนิติธรรม เป็นส่งเสริมเสรีภาพทางการเมืองและเสรีภาพของประชาชน เกิดการเลือกตั้งได้ผู้จะทำหน้าที่ในกระบวนการนิติบัญญัติได้อย่างเสรีและเป็นธรรม

ประชาธิปไตยเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งของการมีธรรมาภิบาล อันที่จริงแล้ว ธรรมาภิบาลและประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกันอยู่ ประเทศใดที่มีได้เป็นประชาธิปไตย การมีธรรมาภิบาลคงเกิดขึ้นได้ยากยิ่ง เพราะไม่มีปัจจัยสำคัญของการเป็นธรรมาภิบาล หรือไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นหรือทำให้เกิดขึ้นได้ อาทิเช่น หลักของนิติธรรม นิติรัฐ ผู้มีอำนาจจะใช้กฎหมายเพื่อประโยชน์ของตนเองและพวกพ้องมากกว่าเพื่อประชาชนโดยรวม ทั้งนี้เพื่อให้คงความมีอำนาจของตนและพวกต่อไป กฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ จึงเป็นไปเพื่อกำจัดฝ่ายตรงข้ามเสียมากกว่า

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเกิดขึ้นยากมากเพราะตราบไคที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นต่อการทำงานของภาครัฐได้ ตราบนั้นผู้มีอำนาจสามารถทำงานได้ยากยิ่ง เพราะต้องคอยตอบคำถาม ต้องให้ข้อมูล ให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนกลุ่มต่างๆ มาร่วมรับรู้ ตัดสินใจ และที่สำคัญหากใช้หลักการนี้มากๆ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง หรือถอดถอน อาจนำมาสู่การหลุดจากอำนาจได้

อนึ่ง ธรรมาภิบาลจะยั่งยืนต้องมีประชาธิปไตยที่ยั่งยืนและความยั่งยืนของประชาธิปไตย จะเกิดได้ต้องมีประชาชนมีจิตสำนึกและพฤติกรรมในการเป็นประชาธิปไตย มีความเชื่อมั่นสถาบันประชาธิปไตย มีประสิทธิภาพทางการเมืองของประเทศ มีทุนทางสังคมสูง มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ผู้นำเป็นผู้แทนประชาชนอย่างแท้จริง มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

เปรียบเทียบหลักธรรมาภิบาลกับหลักสัปปริสธรรม

ในปัจจุบัน การบริหารงานหรือการจัดการองค์กรมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ในการบริหารงาน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไรและมีการแข่งขัน เพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง ทั้งในเชิงบริหารงาน และการพัฒนาองค์กร ให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์ หรือหลักการในการบริหารจัดการ ในขณะเดียวกันก็มีนักวิชาการทางตะวันตกกำลังสนใจหลักการในทางพระพุทธศาสนา มาผสมผสาน และประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารจัดการ เพราะเขาถือว่าการใช้หลักการ วิธีการ หรือเทคนิคของนักวิชาการชาวตะวันตก ซึ่งพัฒนาการการบริหารจัดการมาไม่เกิน 100 ปี นั้นยังเป็นหลักการที่ยังยึดกับวัตถุ รวมทั้งมีผู้แพ้ผู้ชนะ เป็นการบริหารจัดการที่มุ่งหวังกำไร และการแข่งขัน ดังนั้นเมื่อนักวิชาการทางตะวันตก ได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนา ทำให้เขารู้ว่า ศาสตร์แห่งการบริหารจัดการที่ยั่งยืนและดำรงความเป็น มนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขนั้นคือ ศาสตร์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ ซึ่งในที่นี้จะได้กล่าวถึง หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับ หลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์ในเชิงเปรียบเทียบว่าสามารถบูรณาการ รวมเข้ากันได้ และเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารสมัยใหม่ได้อย่างเหลือเชื่อ ถึงแม้ว่าจะเป็นหลักธรรม คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้วก็ตาม ซึ่งการปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรม 7 เป็นหลักการครองตนของผู้นำหรือผู้บริหารตามหลักการบริหารเชิงพุทธ ซึ่งหมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามหลักคุณธรรมที่สำคัญ 7 ประการ ประกอบด้วย

1) **รู้จักเหตุ** กล่าวคือ การที่จะเป็นผู้นำที่ดีจะต้องรู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์รู้งานอย่างถูกต้อง แล้วตั้งตนอยู่ในหลักการที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนและถูกต้องตามหลักธัมมัญญาตานั้นก็จะสามารถนำพาหมู่คณะ มวลชน หรือสังคมไปสู่ความปลอดภัย ความสงบสุข และเจริญก้าวหน้าตามจุดหมายที่วางไว้ได้

2) **รู้จักผล** ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้รู้จุดหมาย รู้เป้าหมาย รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นอย่างชัดเจน แล้วมุ่งหมายเป้าหมายนั้น ตามหลักอรรถัญญาตานั้น ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองทุกอย่างทะลุไปข้างหน้า สามารถนำพาหมู่คณะหรือมวลชน และองค์กร ไปสู่ความเจริญและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าไว้ได้

3) **รู้จักตน** ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้รู้ตนอยู่เสมอ เป็นผู้มียารยวุฒิ 5 คือศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา ตามหลักอรรถัญญาตานั้น ผู้นำก็จะเป็นผู้นำที่ดี มีการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ ทั้งด้านความสามารถในการบริหารงานอย่างถูกต้อง และคุณภาพด้านจิตใจที่ประกอบด้วยคุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม จนเป็นที่ยอมรับนับถือยกย่องจากบุคคลทั้งหลายและด้วยคุณสมบัติทั้ง 2 ประการนี้ ย่อมทำให้ผู้นำนั้นสามารถนำพามวลชน หมู่คณะ องค์กรและสังคมไปสู่ความสงบสุข และเจริญก้าวหน้าตลอดไป

4) **รู้จักประมาณ** การรู้จักประมาณในความเป็นอยู่ เช่น ที่อาศัย รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร รู้จักประมาณให้เหมาะสมกับรายรับรายจ่ายของตนเองไม่ทะเยอทะยานจนเกินฐานะ ย่อมจะได้รับความสุขและนำความเจริญมาสู่สังคมที่อยู่ของตนเองและมีความรู้จักประมาณอีกประการหนึ่ง คือ รู้จักประมาณในการรับและการให้ รู้จักประมาณตนว่าควรรับอะไรจากใครเพียงใด ควรให้อะไรแก่ใครเพียงใด ควรวางตัวอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไรให้พอเหมาะพอดี ให้พอประมาณ มีความสันโดษ คือ ยินดี ด้วยปัจจัยที่ตนมีตนได้ ไม่แสวงหาในสิ่งที่ไม่สมควร มีความขยัน ไม่เกียจคร้าน

5) **รู้จักกาล** ผู้นำที่ดีตามหลักกาลัญญาตานั้นจะต้องเป็นผู้นำที่รู้จักเวลาที่เหมาะสมในการทำกิจการทุกอย่างอย่างถูกต้อง รู้จักบริหารเวลาให้เหมาะสม รู้จักคุณค่าของเวลารู้จักการวางแผนการใช้เวลาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ตามการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างถูกต้อง ผู้นำนั้นก็จะสามารถนำพาหมู่คณะ มวลชน และสังคม ไปสู่ความสงบสุขและก้าวหน้าตามความเหมาะสมแห่งเวลาอันควร

6) **รู้จักชุมชน** ผู้นำที่ดีตามหลักปริสัญญญาตานั้นจะต้องรู้ชุมชน รู้สังคมอย่างถูกต้องในทุก ๆ ด้าน ทั้งกฎเกณฑ์ ประเพณี วัฒนธรรม เพื่อผู้นำนั้นจะสามารถ วางตนได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติงานตามแผนงานได้อย่างถูกต้องตามสังคมนั้น ๆ อีกทั้งสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอย่างทันโลกทันเหตุการณ์ เพื่อนำพาหมู่คณะและสังคมไปสู่ความสงบสุขและก้าวหน้าต่อไป

7) **รู้จักบุคคล** ผู้นำที่ดีจะต้องรู้บุคคล ประเภทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับ โดยเฉพาะผู้ร่วมงาน ผู้ร่วมปฏิบัติงาน และดำเนินการไปด้วยกัน เพื่อให้สามารถปฏิบัติต่อเขาอย่างถูกต้องเหมาะสมและได้ผล ตลอดจนสามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ในการบริหารกิจการ

งานทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์และความก้าวหน้า ทั้งแก่ผู้ปฏิบัติงาน หมู่คณะและองค์กรตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ นอกจากนี้ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักเลือกบุคคลผู้เป็นคนดี ผู้เป็นบัณฑิตเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง หมู่คณะ และสังคม เพราะการเลือกคนไม่ดีหรือคนพาล ย่อมนำมาซึ่งความหายนะแก่ตนเอง หมู่คณะ และสังคม ดังนั้น ผู้นำที่ดีจึงควรพิจารณาวิเคราะห์ในการเลือกคนดี เพื่อให้สามารถนำความสุขความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเอง หมู่คณะ และองค์กรได้ตลอดไป

คุณธรรมทั้ง 7 ประการนี้ เป็นคุณธรรมสำหรับสัปบุริสชนหรือคนดี และเป็นคุณธรรมสำคัญของผู้นำที่สมบูรณ์แบบด้วย เพราะจะนำบุคคลไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริงเรียกว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบ ซึ่งสามารถนำหมู่ชน และสังคมไปสู่ความสันติสุข และความเจริญก้าวหน้าตลอดไป สำหรับหลักธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนของผู้บริหารตามหลักคุณธรรมและหลักความรับผิดชอบ หลักคุณธรรม เป็นหลักของความดีงามที่ปลูกฝังอยู่ในจิตใจเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวควบคุมพฤติกรรมที่สะท้อนออกมาให้ถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น ในการบริหารจะต้องมีการนำหลักคุณธรรมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเพื่อนร่วมงานซึ่งจะทำให้เกิดความศรัทธา มีประสิทธิภาพ และมีความน่าเชื่อถือส่วนหลักความรับผิดชอบ เป็นความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ การกระทำและผลงานของตนที่ปรากฏ รับผิดชอบต่อสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย องค์กร และสังคมโดยส่วนรวมด้วย การที่จะเป็นกลไกที่มีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ต่อสาธารณชนได้ดี จะต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานที่ช่วยในการประสานงาน ช่วยไกล่เกลี่ยให้เกิดแนวทางที่ดีในการตอบสนองความต้องการจากกลุ่มต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ครอบคลุมถึงพันธกิจต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ซึ่งสามารถเปรียบเทียบหลักสัปบุริสธรรม 7 กับหลักธรรมาภิบาล ได้ดังตาราง

หลักสัปบุริสธรรม 7	หลักธรรมาภิบาล
รู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้งาน แล้วตั้งตนอยู่ในหลักการที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนและถูกต้อง รู้จักผล รู้จุดหมาย เป้าหมาย รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นอย่างชัดเจน รู้จักตน รู้ตนอยู่เสมอ เป็นผู้มื่ออารยวัติ 5 คือ ศรัทธาศีล สุตะ จาคะ และปัญญา รู้จักประมาณ การรู้จักประมาณในความเป็นอยู่ รู้จักประมาณในการรับและการให้ มีความสันโดษ ยินดีด้วยปัจจัยที่ตนมีตนได้ ไม่แสวงหาในสิ่งที่ไม่สมควรมีความขยัน ไม่เกียจคร้าน	หลักคุณธรรม ความดีงามที่ปลูกฝังอยู่ในจิตใจจนเป็นนิสัยและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ควบคุมพฤติกรรมที่สะท้อนออกมาให้ถูกต้องเหมาะสม ในการบริหารจะต้องมีการนำหลักคุณธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติ เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเพื่อนร่วมงานซึ่งจะทำให้เกิดความศรัทธา มีประสิทธิภาพและมีความน่าเชื่อถือ หลักนิติธรรม หลักการใช้กฎเกณฑ์ซึ่งเป็นตัวบทกฎหมายระเบียบวินัย ข้อบังคับ กติกา หรือข้อตกลงในระดับต่าง ๆ รวมทั้งกฎเกณฑ์ที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร มาเป็นบรรทัดฐานในการบริหาร โดยการใช้กฎเกณฑ์ดังกล่าวต้องมีความยุติธรรม

รู้จักกาล รู้จักเวลาที่เหมาะสมในการทำกิจการทุกอย่าง อย่างถูกต้อง บริหารเวลาให้เหมาะสม รู้จักคุณค่าของเวลา รู้จักการ วางแผนการใช้เวลาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ตามการเปลี่ยนแปลงของโลก อย่างถูกต้อง รู้จักชุมชน รู้ชุมชน รู้สังคม ทั้งกฎเกณฑ์ ประเพณี วัฒนธรรม เพื่อผู้นำนั้นจะสามารถวางตนได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติงานตามแผนงานได้อย่างถูกต้องตามสังคมนั้น ๆ รู้จักบุคคล รู้ประเภทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับ โดยเฉพาะผู้ร่วมงาน เพื่อให้สามารถปฏิบัติ ต่อเขาอย่างถูกต้องเหมาะสม ใช้คนให้เหมาะสมกับงาน	ความเสมอภาค ความเป็นธรรม และความชอบธรรม ได้รับการยอมรับ และปฏิบัติตามจาก สังคมและสมาชิก หลักความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รวมถึงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ การกระทำและ ผลงานของตนที่ปรากฏ รับผิดชอบต่อสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย องค์กร และสังคมโดยรวม ด้วย การที่จะเป็นกลไกที่มีความรับผิดชอบใน บทบาทหน้าที่ต่อสาธารณชนได้จะต้องมีการ จัดตั้งหน่วยงานที่ช่วยในการประสานงาน ช่วย โกล่เกลี่ยให้เกิดแนวทางที่ดีในการตอบสนอง ความต้องการจากกลุ่มต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ครอบคลุมถึงพันธกิจที่มีต่อกลุ่มต่าง ๆ อย่างรอบด้าน
---	--

สรุป

การนำหลักธรรมาภิบาลไปเป็นแนวทางการปฏิรูปการบริหารการปกครองของ หน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ เป็นการส่งสัญญาณว่าประเทศไทยมีการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปใน ทิศทางที่ดี และอธิบายองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลไว้ดังนี้ (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, 2544 : 49)

1. ความชอบธรรม (Legitimacy) ซึ่งมีความหมายรวมถึง หลักนิติธรรม (rule of law) และความเป็นอิสระของกระบวนการยุติธรรม (independence of judiciary) ได้แก่ การทำให้ กฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย โดยกรอบกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความ ยุติธรรมและบังคับใช้กับคนทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

2. ความโปร่งใส (Transparency) เป็นการพิจารณาที่เปิดเผยมูลเกี่ยวกับนโยบาย กระบวนการทำงาน กฎกติกา และความตั้งใจจริงในการบริหารงานของหน่วยงาน ต่อสาธารณชน มี ความอิสระในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทั้งทางเศรษฐกิจ การค้า สังคมและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลที่ เผยแพร่ต้องมีความทันสมัย

3. ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ (Accountability) การตัดสินใจใดๆ ต้อง กระทำโดยมีพันธะความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองกระทำกับสาธารณชน หรือผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียกับ หน่วยงาน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก มีจิตใจเสียสละ และเห็นคุณค่า สังคมที่ตนเองสังกัดอยู่

4. ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) กระบวนการและสถาบันของรัฐสามารถจัดสรรและใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมโดยรวม รวมถึงการทำงานที่รวดเร็ว มีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. การมีส่วนร่วม (Participation) หลักธรรมาภิบาลขึ้นอยู่กับพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนหมายถึงถึง คนไทยทุกคนไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด ต้องรู้จักสิทธิและการใช้สิทธิ ต้องตื่นตัวกระตือรือร้นที่จะรับรู้ ตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนอื่น สร้างภาคประชาชนและสังคมที่เข้มแข็ง มีทัศนคติต่อส่วนรวมที่ถูกต้อง และมีคุณธรรม

ผู้เขียนสรุปใจความสำคัญได้ว่าขั้นตอนหรือกระบวนการในการทำงานในองค์กรให้มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ มีความโปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศชาติเป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ และตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งได้สรุปแนวคิดธรรมาภิบาล แยกเป็นองค์ประกอบไตรลักษณ์ของธรรมาภิบาลคือ ผู้ปกครอง/รัฐ + วิธีการปกครอง + เพื่อประชาชน หรือ Producer + Management Process + Customer ซึ่งเป็นวิถีทางของการใช้อำนาจในการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจและทางสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การบริหารของภาครัฐที่มุ่งความดีงาม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่รัฐ และประชาชนอย่างทั่วถึงและยุติธรรม

บรรณานุกรม

- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. 2541. การจัดการด้านปัจจัยในการบริหารงาน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- เชาวนะ ไตรมาศ. 2547. การนำระบบบริหารธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหาร มุ่งผลสัมฤทธิ์กับการบูรณาการการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเป็นเลิศทางพิสัยความสามารถของคนในองค์กร. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ธีรพล อรุณะกลีกร (บรรณาธิการ). 2542. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี. 2544. ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล. สถาบันพระปกเกล้า : กรุงเทพมหานคร.ลาดพร้าว.
- ปรียาพร วงอนุตรโรจน์. 2544. จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม.มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2539. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สมใจ ลักษณะ. 2546. **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- ธีรพล อรุณะกสิกร (บรรณาธิการ). 2542. **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- เอเจอร์, แซม. 2545. **ธรรมาภิบาลการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์น้ำฝน.
- Agere,Sam. 2000. **Promoting Good Governance: Principles. Practices and Perspective**, London: Commonwealth Secretariat.
- Boutros-Ghali, Boutros. 2000. **An Agenda for Democratization**. in Global Democracy, Barry Holden (ed), New York: Routledge.
- Dahl, Robert A. 2000. **On Democracy**. New Haven and London: Yale University Press.
- พฤทธิสถาน ชุมพล. 2546. **คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Morren, Tatiana. 2001. **Conceptualizing Civil Society Within Good Governance and Social Capital Policies**. Master's Thesis. Department of Education: Dalhousie University of Canada.

ภาวะผู้นำตามหลักสัทตบุรุษ (สัพปุริสธรรม) BUDDHIST' LEADERSHIP AND SAPPURISA-DHAMMA

ธานี ชูกำเนิด*
ธวัชชัย สมอเนื่อ**

บทคัดย่อ

การบริหารปกครองทุกระบบถ้าหากว่าได้ผู้นำผู้ปกครองที่ขาดคุณธรรมแล้วไม่ว่าระบบการบริหารการปกครองนั้นจะดีเพียงไรก็ตาม ก็จะเป็นการบริหารปกครองแบบนำความเดือดร้อนมาสู่ประชาชน และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติได้อย่างมากมาย เพราะจะใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่ทุจริต แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเองและพวกพ้อง เกิดมีการทุจริตคดโกงกันอย่างมากมาย เพราะอำนาจนั้นเป็นสิ่งที่ยั่ววนจิตใจและสามารถเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยใจคอของมนุษย์ได้รวดเร็วที่สุด ผู้มีส่วนร่วมในการปกครองโดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา, ภาวะผู้นำ

Abstracts

All administrative regimes, if the leader of the ruling elite, no matter how good the administrative system is. It will become a government administration to bring trouble to the people. And cause a lot of damage to the country. I will use the power to corrupt. The benefits to yourself and the people. There is a lot of corruption fraud. It is the power that seduces the mind and can change human habits as quickly as possible. Participants in the rule of law follow the principle of shared responsibility to help prevent deterioration leading to prosperity.

Keywords: Buddhism, leadership

บทนำ

ชุมชนเป็นสังคมที่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินตามสภาวะแวดล้อมต่างๆ ซึ่งการรวมตัวกันของมนุษย์เป็นกลุ่มนั้นจะอาศัยอยู่ในพื้นที่หรืออาณาบริเวณใดอาณาบริเวณหนึ่ง อาจจะเป็นหมู่บ้าน เมือง นครหรือมหานคร อาจกล่าวได้ว่าชุมชนเป็นสถานที่ที่มนุษย์ใช้ชีวิตในการอยู่ร่วมกันและเป็นที่ตั้งของที่อยู่อาศัย ทำมาหากินร่วมกัน

* มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลี้ยงดูบุตรหลานและประกอบกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งสุดท้ายปลายทางแห่งชีวิต ชุมชนเป็นหน่วยของถิ่นที่อยู่ เป็นหน่วยจัดระเบียบสังคมและเป็นหน่วยของจิตใจและวัฒนธรรม ชุมชนมักจะเกิดขึ้นในที่ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติและมีเส้นทางคมนาคมผ่าน ในขณะที่ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของสมาชิกในชุมชนโดยที่มนุษย์มีความสามารถในการปรับปรุงดัดแปลงและแก้ไขสภาพทางกายภาพของชุมชนได้ตามความต้องการตามกฎระเบียบ ค่านิยมและกิจกรรมของสมาชิกในชุมชน ในแง่ของการจัดระเบียบทางสังคม ชุมชนมักถูกมองว่าเป็นระบบสังคมหนึ่งซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยๆ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ได้แก่ การได้เรียนรู้ระเบียบสังคม การควบคุมทางสังคม การมีส่วนร่วมทางสังคม การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตลอดจนการผลิตเพื่อบริโภคและการกระจายสินค้าการบริการภายในชุมชน ความเป็น “ผู้นำ” ที่ดีในทางพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำที่ดีนั้นไว้ โดยผู้นำที่ดีจะต้องประพฤติปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมและตั้งมั่นอยู่ในศีลในธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและอื่นๆ อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของ สมาชิกในองค์การหรือชุมชน ดังนั้น ผู้เขียนมองว่าคุณสมบัติของผู้นำที่ดีจะต้องประกอบด้วยหลักธรรมข้อหนึ่งที่ผู้เขียนเล็งเห็นว่ามีสำคัญเป็นอย่างยิ่ง คือหลักสัปปุริสธรรม 7 ทั้งนี้ในพระพุทธศาสนาถือว่า การเป็นผู้นำนั้นต้องมีคุณสมบัติหลายประการ โดยเฉพาะคุณสมบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จึงจะทำให้ผู้ตามเกิดความเชื่อมั่นและเป็นผู้ตามที่ได้ความร่วมมือ เพื่อที่จะนำสังคมไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ ผู้นำที่จะนำบุคคลอื่นนั้น พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก ยิ่งองค์กรมีขนาดใหญ่เท่าใด ความสำคัญของผู้นำที่มีต่อสมาชิกในกลุ่มก็ยิ่งทวีความสำคัญเป็นเงาตามตัวกลุ่มใดได้ผู้นำดี สมาชิกในกลุ่มก็ดีไปด้วย ในทางตรงกันข้ามกลุ่มใดได้ผู้นำที่ไม่ดี สมาชิกในกลุ่มก็ต้องประสบความลำบาก แม้ในหลักธรรมพระพุทธศาสนา ก็ให้ความสำคัญของผู้นำดังพระพุทธพจน์ เกี่ยวกับผู้นำที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจำฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน ในเมื่อโคจำฝูงไปคดเคี้ยวในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรมประชาชนชาวเมืองนั้นก็จะประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย หากพระราชา ไม่ตั้งอยู่ในธรรมชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นทุกข์เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจำฝูงไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน ในเมื่อโคจำฝูงไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรมประชาชนชาวเมืองนั้นก็จะประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย หากพระราชาตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้น ก็อยู่เป็นสุข ” (อง. จตุกก. (ไทย) 21/70/115-116)

พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นความสำคัญของผู้นำต่อความอยู่รอด สวัสดิภาพและสันติสุขของสังคมและประเทศชาติทั้งหมด (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) ผู้นำไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะใด ตำแหน่งใด มีที่มาโดยการสมมติแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง ให้มีอำนาจ ในสถานะผู้นำประชาชน เป็นสมมติราช พระราชา มีความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางความเป็นไปของสังคม ยังมีผลถึงความเกี่ยวข้องต่อผู้ร่วมงานหรือประชาชนภายใต้การนำนั้นดังเช่น โคหัวหน้าฝูง ย่อมนำฝูงโคทั้งหลายตามที่ตนพาไป เช่นเดียวกับผู้นำ ตามเงื่อนไขคือการประพฤติธรรม จะยังให้เกิดความผาสุกทั้งในสังคมและรัฐ ก็ได้ตามแต่ผู้นำ ผู้นำและสมาชิกในกลุ่มจึงเป็นเหตุผลสืบเนื่องกันไป ด้วยเหตุที่ความสำคัญ

ของความเป็นผู้นำนั้น ก็คือการที่ผู้นำหรือผู้บริหารสามารถประสบความสำเร็จในการทำงานนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการที่ผู้นำมีพฤติกรรมที่ดีหรือมีภาพลักษณ์เป็นแบบอย่างนั่นเอง ดังนั้นพฤติกรรมของผู้นำ จึงมีอิทธิพลของแผนงานเกี่ยวกับการจัดตั้งเป้าหมาย เป้าหมายของแผนงานจึงมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้นำเสมอ ในการปกครองหรือบริหารองค์กรนั้น ความจำเป็นที่ผู้นำหรือผู้บริหารควรคำนึงที่สุดจะต้องดำเนินนโยบายในการทำงานโดยปราศจากอคติ เพราะถ้าผู้นำ ประพฤติล่วงละเมิด เพราะความรัก ความชัง ความกลัว ความหลง ยศของผู้นั้นย่อมเสื่อม ผู้นำหรือผู้บริหารนั้นไม่ควรมัวเมาประพฤติดนด้วยอคติ แต่ให้ดำรงตนด้วยการประพฤติธรรมหรือมีคุณธรรม ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ให้แก่ผู้ร่วมงานหรือประชาชน โดยส่วนรวมและผู้นำจึงจะประสบความสำเร็จในการบริหารได้

ภาวะผู้นำคืออะไร

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้เกี่ยวกับความหมายของผู้นำดังนี้ ผู้นำคือบุคคลที่กลุ่มได้มอบหมายหน้าที่ให้ควบคุม หรือประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกลุ่ม (Fiedler, F.E, 1976 : 431-432) เป็นบุคคลที่ถูกเลือกหรือได้รับการแต่งตั้งให้นำกลุ่มและมีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เพื่อการบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และเพื่อทำหน้าที่หัวหน้าของกลุ่ม (Dejnoska, E.L, 1983 : 110-125) นอกจากนี้ยังเป็นบุคคลที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จ ความก้าวหน้า และบรรลุผลสำเร็จ โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล บุคคลที่เป็นผู้บังคับบัญชา หรือผู้นำคือบุคคลที่ก่อให้เกิดความมั่นคงและช่วยเหลือบุคคลต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม (DuBrin J.A., 1998 : 140-147) ผู้นำยังเป็นบุคคลที่ได้รับการมอบหมาย ซึ่งอาจโดยการเลือกตั้ง หรือแต่งตั้ง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถที่จะจูงใจ ชักนำหรือชี้นำให้สมาชิกของกลุ่ม

รวมพลังเพื่อปฏิบัติภารกิจต่างๆของกลุ่มให้สำเร็จ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2536 : 233-294) จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่าผู้นำคือผู้ได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้งหรือการยกย่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำ เช่น การวางแผน การชี้แนะ สั่งการ สามารถปกครองบังคับบัญชา บริหาร ผลักดัน และช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งผู้นำอาจเป็นบุคคลที่มีตำแหน่งอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ตำแหน่งของผู้นำแตกต่างกันไปตามลักษณะงาน และองค์การที่อยู่

พระพุทธศาสนาอธิบายถึงภาวะผู้นำไว้อย่างไร

พระพุทธศาสนามีแนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำ ซึ่งแนวคิดของการนำ และภาวะผู้นำของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้นำองค์การพุทธที่มีทั้งธรรมบารมี และทรงเป็นผู้นำที่ยึดธรรมเป็นหลักในการนำพาสมาชิกในองค์การ คือ เหล่าพระสาวกไปสู่แนวทางแห่งการหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงอันเป็นเป้าหมายสุดท้ายในทางพระพุทธศาสนา ได้อย่างยอดเยี่ยม โดยที่พระพุทธองค์ในฐานะผู้นำ ได้ทรงเลือกใช้หลักในการนำ และภาวะผู้นำของ

พระพุทธร่องค์ในเรื่องราวต่างๆ ตามโอกาส บุคคล และสถานการณ์ที่หลากหลายลักษณะ ยกตัวอย่าง เช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การให้ความสำคัญระหว่างคนและงาน อย่างเท่าเทียมกัน การสร้างแรงจูงใจ การกระตุ้นสมาชิกให้ดำเนินกิจกรรมในการปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถ รวมถึงวิธีการในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในองค์กรกับสมาชิกภายนอกองค์กร

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำในทางพระพุทธศาสนามีรากฐานมาจากแนวทางในการสร้างสรรค์บุคลากรในองค์กรให้มีบุคลิกลักษณะของความเป็นผู้นำ ด้วยการใช้เทคนิควิธีการซึ่งคาดหวังถึงผลที่สามารถนำมาใช้ในการจูงใจ ให้บุคคลอื่นประพฤติปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของตนที่ต้องการ โดยพิจารณาถึงระดับขั้นความต้องการภายในของมนุษย์ พุทธวิธีในการนำ และภาวะผู้นำขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ได้ทรงใช้พุทธวิธีในการนำมวลหมู่สมาชิกขององค์การพุทธ ด้วยการใช้หลักธรรมและการปฏิบัติของพระองค์ นำพาสมาชิกขององค์การไปสู่ทางแห่งความสงบสุขร่มเย็น และมีรากฐานที่มั่นคง ทรงเป็นผู้นำที่เน้นการเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับกิจการของหมู่สงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการตัดสินใจสมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็นหรือคัดค้านได้โดยอิสระเมื่อตนมีความคิดเห็นอื่นๆ หรือแม้แต่การมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันก็ตาม

จะเห็นได้ว่าพระพุทธร่องค์นั้น ทรงเป็นผู้นำที่ดี มีบุคลิกลักษณะที่ดี มีศีลาจารวัตรที่งดงาม มีความรู้ความสามารถเป็นเลิศ มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างทางจิตใจให้แก่เหล่าสาวก อีกทั้งยังเป็นผู้นำในการปฏิบัติ ที่ถูกที่ชอบซึ่งพระองค์เองได้ทรงประพฤติปฏิบัติให้เห็นได้จริงมาแล้วเพื่อให้พระสงฆ์สาวกได้ยึดเป็นแนวทางในการดำเนินรอยตามได้อย่างไม่มีข้อสงสัยและเคลือบแคลงใจ พระพุทธร่องค์ได้ทรงใช้การสื่อสารในลักษณะของการตรัสสอนธรรมแก่เหล่าพระสงฆ์สาวก ในเรื่องของการตรัสสอนธรรมแก่เหล่าพระสาวก ทรงมีฐานคติในการมองมนุษย์ว่ามีพื้นฐานที่แตกต่างกันทั้งในด้านกว้างและด้านลึกความแตกต่างในด้านกว้าง หมายถึง ความแตกต่างในเรื่องของทักษะความเชี่ยวชาญและความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน ส่วนความแตกต่างทางด้านลึก หมายถึงความแตกต่างทางด้านของภูมิธรรม ภูมิปัญญาและกุศลกรรมมีที่แตกต่างของแต่ละบุคคล ดังนั้น พระองค์จึงได้ตัดสินพระทัยที่จะตรัสสอนธรรม และเน้นย้ำให้เหล่าพระสาวกมุ่งมั่นในการฝึกฝนพัฒนาตนเองอย่างเต็มกำลังความสามารถ

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนา มีคุณลักษณะบ่งบอกถึงความเป็นผู้นำโดยกำเนิด เพราะเป็นการสืบทอดโดยตำแหน่ง หรือโดยบุญบารมีที่ได้สั่งสมกันเป็นเวลานานจนทำให้เกิดในตระกูลสูง(กษัตริย์) เป็นที่ยอมรับและเคารพนับถือของบุคคลโดยทั่วๆ ไปซึ่งพระพุทธศาสนานั้น มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมีพระนามว่าเป็น นายโก หรือนายก และวินายโก หรือนายก ไวพจน์อย่างหนึ่งที่เรียกพระพุทธเจ้า ก็คือ นายก ซึ่งแปลว่าผู้นำ หลังจากพระองค์ตรัสรู้แล้ว พระองค์ได้ทรงแสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ซึ่งเป็นผู้ศรัทธา เข้ามาขออุปสมบทเป็นพุทธสาวก หรือบางพวกก็ประกาศตนเป็นพุทธมามกะ คำสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่

ทันสมัยเป็นวิทยาศาสตร์ และสามารถนำมาปรับใช้ได้กับการดำรงชีวิตและการทำงานในปัจจุบันได้โดยเฉพาะเรื่องของภาวะผู้นำ

การเป็นผู้นำให้ประสบความสำเร็จโดยเป็นยอดของผู้นำนั้น จะต้องใช้คุณธรรมจริยธรรม ประกอบกับความรู้ความสามารถ เพราะการมีคุณธรรมจริยธรรมจะหล่อหลอมบุคคลให้เป็นผู้มีสุขภาพกายใจ และสติปัญญาที่ดี มีความสามารถ มีวิสัยทัศน์ที่ดี ที่กว้างไกล สามารถปกครองบริหารจัดการองค์การให้ประสบความสำเร็จบรรลุผลดีมีประสิทธิภาพสูง หากเราพิจารณาตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา สรรพสิ่งจะดำรงอยู่ได้โดยอาศัยซึ่งกัน และกันเท่านั้นจะอยู่แบบอิสระตามลำพังไม่ได้ นี่คือหัวใจของกฎธรรมชาติที่เรียกว่าธรรมนิยามอันครอบคลุมถึงความสัมพันธ์กัน และความอิงอาศัยกันของสิ่งทั้งปวง ซึ่งรู้จักกันดีว่าเป็นกฎของธรรมชาติตามหลักปฏิจลสัมปบาท ในทางพระพุทธศาสนาตามทัศนะสังคมของชาวพุทธที่มองเห็นโลกในฐานะซึ่งเป็นสิ่งที่อิงอาศัยกัน และกันแล้วก็จะพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบ กตัญญู และกรุณาต่อกฎแห่งธรรมชาติเพื่อปลูกฝัง ให้สังคมมนุษย์มีการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติทั้งมวล แบบกลมกลืนกัน และแบบสันติซึ่งจะต้องพัฒนาหลักจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรมขึ้นไว้ในใจอย่างมั่นคง ด้วยหลักพุทธธรรม 3 ประการ คือ

1. ปัญญา หมายถึง ความรู้ตามความเป็นจริงว่า ทุกอย่างอยู่ในโลก ล้วนอาศัยซึ่งกันและกัน

2. สุทธิ หมายถึงความบริสุทธิ์ซึ่งเป็นสภาวะที่ใจปราศจากความโลภเป็นตัวก่อให้เกิดมลภาวะทางด้านสิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป

3. กรุณา หมายถึง ความเห็นอกเห็นใจที่มีต่อบรรดาเหล่าสัตว์ และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เพราะพระพุทธศาสนามุ่งสอนให้กายกรรม เต็มเปี่ยมด้วยความกรุณา มีใจกตัญญูต่อธรรมชาติทั้งมวลโดยแท้

ผู้นำตามหลักพุทธธรรม มีที่มาจากการเลือกสรรสมาชิกในสังคม โดยการมอบอำนาจให้แก่บุคคลที่มีคุณสมบัติพิเศษ ต่างจากบุคคลอื่น เช่น มีผิวพรรณวรรณะดี มีร่างกายแข็งแรง นั้นหมายถึง ศักยภาพในการใช้อำนาจซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับปกครองหมู่คณะการใช้อำนาจตามที่ปรากฏในหลักพุทธธรรมมีวิธีการต่าง ๆ เพื่อสนองตามวัตถุประสงค์ของการใช้อำนาจตามลักษณะตามผู้นำ อำนาจจึงมิใช่สิ่งสมบูรณ์ในตัวเอง แต่เป็นวิถีทางไปสู่จุดหมายจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์โดยรวมของมวลสมาชิกดังนี้

1. เพื่อทำลายอธรรม ความชั่วร้าย หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากสมาชิกใน สังคม จึงมีการลงโทษเพื่อเป็นการหยุดยั้งความชั่วที่เกิดขึ้น

2. เพื่อรักษาความเป็นธรรมของมวลสมาชิกในสังคม ถือเป็นแนวทางที่ดั่งงามเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม และสนับสนุนความถูกต้องในรูปของกฎระเบียบของสังคม

3. เพื่อสร้างความสงบสุข และความเจริญให้เกิดขึ้นในสังคมทั้งทางวัตถุ และจิตใจอำนาจของผู้นำ ตามที่ปรากฏในพุทธธรรม แสดงให้เห็นถึงที่มาอันสำคัญของอำนาจดังกล่าวจากความยินยอม สละอำนาจของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ได้รับรองความชอบของอำนาจผู้นำสังคม จึงมีสิทธิ์ใช้อำนาจในฐานะผู้นำ ดังปรากฏออกมาในรูปของการเมือง โดยเนื้อหา ก็คือการบริหารทำให้เกิดความ

สงบ และผาสุกในรูปการปกครอง โดยเนื้อหาก็คือ การยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่มวลชน ดังนั้น อำนาจสิทธิขาด และการยอมรับการใช้อำนาจของผู้นำ จึงเป็นสิ่งที่มวลสมาชิกได้ทำการตกลงร่วมกันแล้ว สิ่งที่ยุ่่นำปฏิบัติจะต้องเป็นไปโดยชอบธรรม คำนึงถึงสมาชิกในสังคม ขณะเดียวกันก็มุ่งหวังให้เกิดประโยชน์แก่มวลสมาชิก อำนาจดังกล่าวนี้จึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญคือ ความเชื่อศรัทธาของสมาชิก ที่มีต่อตัวผู้นำ และการใช้อำนาจของผู้นำแบบต่าง ๆ จะเห็นว่า การใช้อำนาจของผู้นำมีความเชื่อมโยงระหว่างความสัมพันธ์ของผู้นำกับมวลสมาชิกในสังคม (พระครูสิริจันทนิวิฐ (บุญจันทร์ เขมกาโม), 2548 : 16-17)

ผู้นำ คือผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้ว เช่น เป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด และแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 26) และความเป็นผู้นำในหนังสือหลักธรรมมาภิบาล และประมุขศิลป์ ที่ว่านายสารถิที่ดี คือ ผู้ที่สามารถขบรัดเทียมม้าให้สามารถบรรทุกทุกสิ่งของได้มาก ไปถึงจุดหมายปลายทาง ได้รวดเร็วและปลอดภัย เพราะมีคุณสมบัติของนายสารถิที่ดี ที่สามารถ หรือนายวงดนตรีที่ดี คือ สามารถควบคุมวงดนตรี ซึ่งมีผู้เล่นดนตรีหลายชิ้นหลายคน เป็นวงใหญ่ให้บรรเลงเพลงได้ไพเราะเพราะพริ้งสะกดใจผู้ฟังให้เคลิบเคลิ้มเป็นสุขหรือให้บรรเลงเพลงได้เร้าใจถูกใจผู้ฟังให้สนุกสนานเพราะเป็นนายวงดนตรีที่มีความสามารถ กล่าวคือมี สภาวะความเป็นผู้นำสูงฉั้นใดหัวหน้าฝ่ายบริหารตลอดถึงหัวหน้างานทุกระดับขององค์กรที่จะสามารถปกครองบังคับบัญชา ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และสามารถบริหารกิจการ กิจกรรมโครงการต่างๆขององค์กรให้บรรลุผลดีมีประสิทธิภาพสูงจะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี คือ มีประมุขศิลป์สูง (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล), 2548 : 122)

ดังนั้นในนิยามของคำว่า “ภาวะผู้นำเชิงพุทธ” จึงหมายถึง บุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นหรือได้รับการยกย่องขึ้นให้เป็นหัวหน้ามีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชา และอาจชักนำพาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางดีหรือชั่วได้ซึ่งเรียกผู้นำตามลักษณะนี้ว่า ผู้นำแบบพลวัต (Dynamic Leader) ซึ่งนำไปในทางที่ถูกที่ควรก็เรียกว่า เป็นผู้นำในทางที่ดี ถ้านำไปในทางไม่ถูกต้อง ปฏิบัติการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อระเบียบแบบแผนของสังคมเรียกว่า เป็นผู้นำในเสอ คือนำไปในทางที่ไม่ดี (พระครูสิริจันทนิวิฐ (บุญจันทร์ เขมกาโม) : 14)

พระพุทธเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นผู้นำหรือนายกนั้น ทรงมีคุณสมบัติอย่างไรพระพุทธองค์ตรัสว่า "เราเป็นกัลยาณมิตรของสัตว์ทั้งหลาย อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร สัตว์ทั้งหลายก็พ้นไปได้จากทุกข์ทั้งปวง" พุทธพจน์นี้แสดงความเป็นผู้นำ แต่ไม่มีคำว่า "ผู้นำ" อยู่ในคำตรัสนี้ ความเป็นกัลยาณมิตรคือลักษณะสำคัญที่เด่นของความเป็นผู้นำ เป็นผู้นำเพื่อประโยชน์แก่เขาโดยเฉพาะสำหรับพระพุทธเจ้า คือ เพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ หรือนมนุษย์ชาติทั้งปวง ผู้นำเป็นผู้ที่ตั้งใจทำเพื่อประโยชน์แก่หมู่ชน แก่ญาติมิตร เพื่อนร่วมชุมชน เพื่อร่วมชาติ เพื่อร่วมสังคม หรือแก่องค์กรนั้น พระพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นพบมรรคาหรือค้นพบทาง ทรงเป็นผู้รู้ทาง และทรงบอกทางให้เพื่อไปสู่จุดหมาย

คุณสมบัติผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7

การบริหารปกครองทุกระบบบ่งชี้ว่าหากว่าได้นักผู้นำผู้ปกครองที่ขาดคุณธรรมแล้วไม่ว่าระบบการบริหารการปกครองนั้นจะดีเพียงไรก็ตาม ก็จะเป็นการเปลี่ยนการบริหารปกครองแบบนำความเดือดร้อนมาสู่ประชาชน และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติได้อย่างมากมาย เพราะจะใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่ทุจริต แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเองและพวกพ้อง เกิดมีการทุจริตคดโกงกันอย่างมากมาย เพราะอำนาจนั้นเป็นสิ่งที่ยั่วยวนจิตใจและสามารถเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยใจคอของมนุษย์ได้รวดเร็วที่สุด ผู้มีส่วนร่วมในการปกครองโดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนรวมคือการนำหลักธรรมมาทำหน้าที่ ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม 7 ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าผู้นำหรือผู้ปกครองนำหลักธรรมนี้มาประพฤติปฏิบัติในการประยุกต์ใช้กับชุมชนของผู้นำจะทำให้ชุมชนอยู่กันอย่างสันติสุข ดังนี้

หลักธรรมสัปปริสธรรม 7 มีส่วนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะมีความเหมาะสมกับความ เป็นภาวะผู้นำปรากฏพุทธโอวาทเรื่องธรรมของคณติ (สัตบุรุษ) คนที่สมบูรณ์แบบ หรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณค่า ที่แท้จริงของมนุษยชาติ มีธรรมะหรือคุณสมบัติที่ เรียกว่าสัปปริสธรรม 7 ประการ คือ (ที.ปา (ไทย) 11/331/264, อ.ส.ต.ก.(ไทย) 23/65/114)

1) **ธัมมัญญตา** รู้หลักและรู้จักเหตุ คือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลาย ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตในการปฏิบัติกิจหน้าที่และดำเนินกิจการต่างๆ รู้เข้าใจสิ่งที่ตนประพฤติปฏิบัติ ตามเหตุผล เช่นรู้ว่า ตำแหน่งฐานะ อาชีพ การงานของตน มีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการ จะต้องทำอะไรอย่างไรจึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้นๆ ดังนี้ เป็นต้น ตลอดจนถึงขั้นสูงสุดคือรู้เท่าทันกฎธรรมดาหรือหลักความจริงของธรรมชาติ เพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้อง มีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น

2) **อัตถัญญตา** รู้ความหมายและรู้จักผล คือรู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติเข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ว่าหลักการนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร รู้ว่าที่ตนทำอยู่อย่างนั้นๆ ดำเนินชีวิตอย่างนั้นๆ เพื่อประสงค์ประโยชน์ หรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไรที่ไม่มีหน้าที่ ตำแหน่ง หรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไร ที่ให้มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะการงานอย่างนั้นๆ เขากำหนดวางกันไว้ เพื่อความมุ่งหมายอะไร กิจการที่ตนทำอยู่ขณะนี้ เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง เป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไรดังนี้ เป็นต้น ตลอดจนถึงขั้นสูงสุดคือรู้ความหมายของคติธรรมดา และประโยชน์ที่เป็นสาระของชีวิต

3) **อิตถัญญตา** รู้จักตน คือ รู้ตามเป็นจริงว่า ตัวเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถและคุณธรรมเป็นต้น เท่าไรอย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม และรู้จักแก้ไขปรับปรุงส่งเสริม ทำการต่าง ๆ ให้สอดคล้องถูกต้อง ตรงทางที่จะให้เจริญงอกงามบังเกิดผลดี

4) **มัตถัญญตา** รู้จักประมาณ คือ รู้จักพอดี เช่นประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอดี ในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่างๆ ตลอดจนการพักผ่อนหลับนอนและการสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ

5) **กาลัญญตา** รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงได้ใช้ในการประกอบกิจการทำหน้าที่การทำงานปฏิบัติการต่างๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่า เวลาไหนควรทำอะไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลาให้พอเวลา ให้เหมาะสม ให้ถูกเวลา เป็นต้น

6) **ปริสฺสัญญตา** รู้จักชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมนุมและชุมชน รู้การอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นที่ชุมชน และต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนี้เมื่อไปหา ควรต้องทำกริยาอย่างนี้ควรต้องทำกริยาอย่างนี้ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้อย่างนี้ๆ เป็นต้น

7) **บุคคัลลัญญตา** รู้จักบุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอรรถาธิบายความสามารถ และคุณธรรมเป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยดีว่า ควรจะคบหรือไม่ ได้คิดอะไร จะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ จะยกย่อง จะตำหนิหรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549 : 1 – 3)

ข้อที่ควรศึกษาหลักสัปตปริสสธรรม 7 ประการ ซึ่งจัดลำดับข้อตามที่แสดงไว้นี้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในกรณีที่เป็นคุณสมบัติสำหรับสัปตปริสสชนหรือบัณฑิตชนอย่างเป็นกลางๆแต่ในกรณีที่ตรัสให้เป็นคุณสมบัติของผู้นำโดยตรงเช่น เป็นพระพุทธเจ้า หรือเป็นนักปกครองที่ยิ่งใหญ่ ทรงเปลี่ยนลำดับสลับข้อ 1 กับข้อ 2 ใหม่กล่าวคือ พระพุทธเจ้าตรัสข้อรู้หลักการตามด้วยข้อรู้ความมุ่งหมายแต่ในกรณีของผู้นำโดยตรงตรัสข้อรู้จุดหมายเป็นข้อแรกแล้วจึงตามด้วยรู้หลักการเป็นการเน้นที่ความมีจุดหมายและกำหนดจุดหมายหรือตั้งจุดหมายเจาะลงไปให้ชัดแล้วจึงวางหลักการและหาวิธีการที่จะทำให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายนั้น (ที.ปา.(ไทย) 11/331/264, องค์.สตตก.(ไทย) 23/65/114)

ภาวะผู้นำตามหลักปาปณิกธรรม 3

หลักพุทธธรรมที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นหลักในการนำไปสู่การพัฒนางองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงที่สำคัญประการหนึ่งคือหลักพุทธธรรมของผู้นำ คือ หลักปาปณิกธรรม 3 (อง.ตัก. (ไทย) 20/459/146) (ปาปณิกังคะ หลักพ่อค้า, องค์คุณของพ่อ) ได้แก่ 1) จักขุมา ตาติ (รู้จักสินค้า คุณของเป็น สามารถคำนวณราคากะทุน เก่งกำไร) 2) วิรุโระ จัดเจนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า) 3) นิสยสัมปโน พร้อมด้วยแหล่งทุน อันเป็นที่อาศัย ซึ่งหลักปาปณิกธรรม นำมาปรับใช้กับผู้นำได้ ดังเช่น พระธรรมโกศาจารย์ (2549 : 38-39) ได้อธิบายรายละเอียดหลักปาปณิกธรรม 3 ดังต่อไปนี้

1. จักขุมา หมายถึง ปัญญามองการณ์ไกล เช่นถ้าพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจ ต้องรู้ว่าอนาคตเศรษฐกิจหรือตลาดจะมีแนวโน้มเป็นแบบไหนหรือสามารถคาดการณ์ทิศทางหรืออนาคต ใน

การดำเนินธุรกิจได้แม่นยำจากการอาศัยกระบวนการคิดที่รอบคอบและมีเหตุผล โดยอาจใช้ประสบการณ์ในอดีตร่วมในการตัดสินใจและวางแผนด้วย ซึ่งคุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า Conceptual Skill คือการชำนาญในการใช้ความคิด หรือทักษะทางด้านการคิด

2. วิรุโระ หมายถึง จัดการธุระได้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น นักการเงินต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญทางการเงินสามารถคำนวณอัตราผลตอบแทนต่าง ๆ ได้หรือเข้าใจในงบการเงินที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจได้ ในกรณีแพทย์ผ่าตัดตมองก็ต้องมีความเชี่ยวชาญในการผ่าตัดตมอง เป็นต้น คุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Technucal Skill คือความชำนาญการด้านเทคนิค หรือทักษะทางด้านการปฏิบัติงาน

3. นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึงพาอาศัยคนอื่นได้เพราะคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด มีความสามารถในการสื่อสารและประสานงานกันแต่ละฝ่ายในองค์กรดำเนินแนวทางตามกรอบทิศทางที่องค์กรต้องการบรรลุได้หรือมีความสามารถในการผูกใจคนให้เป็นที่รักของคนโดยสามารถทำให้พนักงานแต่ละคนปฏิบัติงานตามคำสั่งด้วยความเต็มใจได้ เป็นต้น คุณลักษณะที่สามนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Human Relation Skill คือความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์หรือทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเกี่ยวกับตัวผู้บริหารหรือผู้นำในการบริหารนี้มากโดยมี คำสอนที่พูดถึงเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำดังที่ปรากฏอยู่ในหลักปาปนิกรธรรม 3, พุติยาปาปนิกรสูตร (อง. จตุก. (ไทย) 21/157/203) ว่าผู้นำจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้คือ

1) จักขุมา คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองสภาพเหตุการณ์ออกและจะวางแผนเตรียมรับ หรือรุกได้อย่างไร

2) วิรุโระ คือ เป็นผู้ชำนาญในงาน รู้จักวิธีการไม่บกพร่องในหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบ

3) นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น

ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า การเป็นผู้นำนั้น จะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาคือมีหุตาไวและกว้างไกลสามารถจำแนกบุคคล และเหตุการณ์ออกกว่าเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์มีความ ชำนาญในการปกครอง เข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้มีผู้สนับสนุนมากขึ้น แต่คุณสมบัติทั้ง 3 ประการนี้ มีระดับความสำคัญมากน้อยต่างกันไปตามระดับตำแหน่งหน้าที่ขององค์กรหรือหน่วยงานว่าเล็กหรือใหญ่ขนาดไหนหรือมี ความสำคัญเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้ว ผู้ปกครองรัฐหรือผู้นำประเทศแล้วนั้นว่าเป็นองค์กรที่ใหญ่ ผู้นำหรือผู้บริหารจึงต้องมีคุณสมบัติครบถ้วน จึงจะสามารถยึดศรัทธาของผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ส่งผลให้ลูกน้องหรือ ผู้สื่องานมีความเชื่อมั่น นั้นย่อมเป็นสาเหตุที่จะนำไปสู่เป้าหมายเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุปหลักธรรมข้างต้นผู้นำจะต้องมีจุดหมายที่ชัดเจนให้แก่หมู่ชนและต้องมีจิตมุ่งสู่จุดหมายนั้นพร้อมทั้งนำพาหมู่ชนให้อยู่ร่วมกันมีหลักการอย่างมุ่งมั่นแน่วแน่เพื่อบรรลุจุดหมายนั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) : 27- 28) ผู้นำจะปกครองให้เกิดแบบสามัคคี

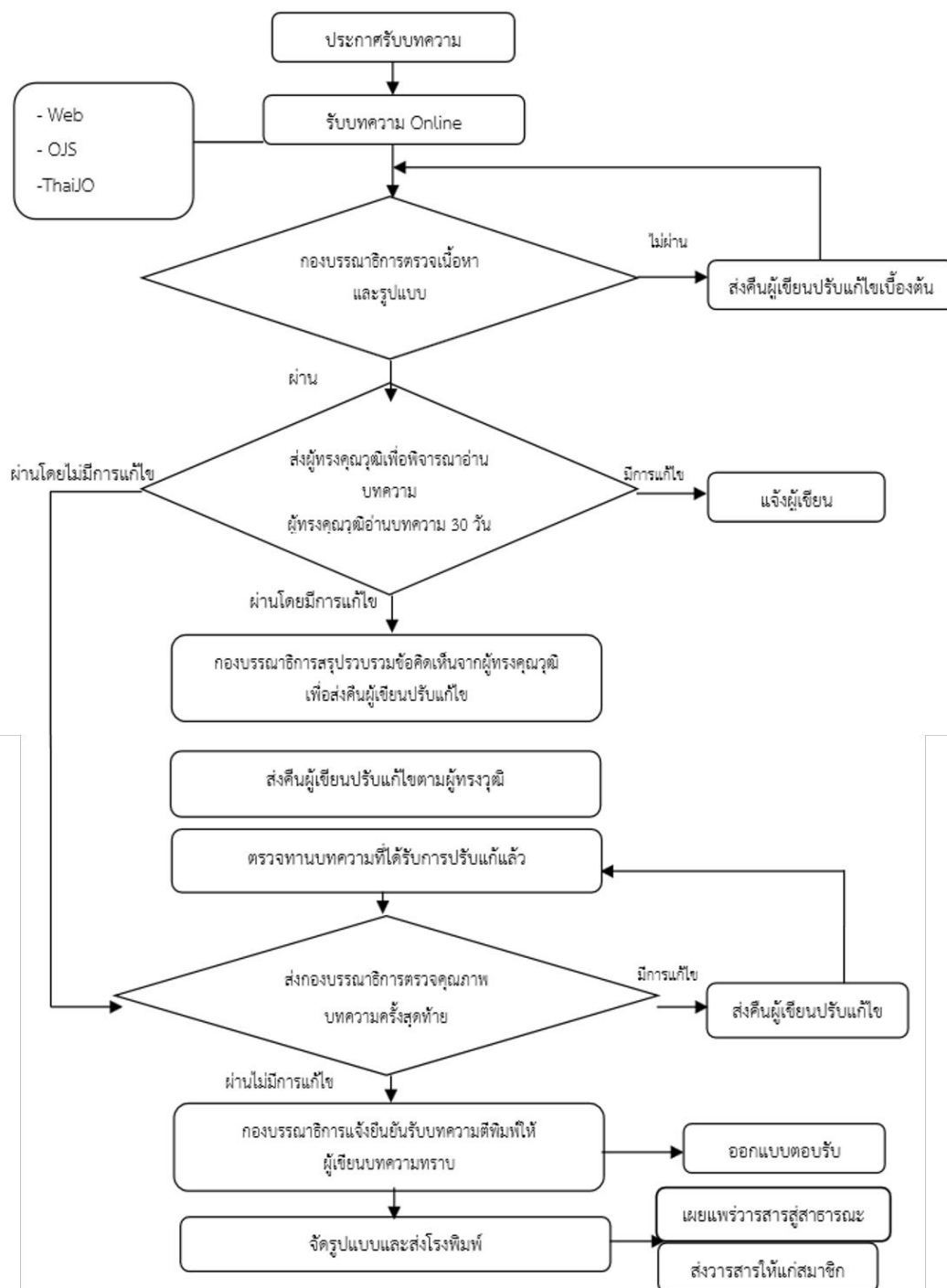
ธรรมนั้น ทำให้ประเทศอยู่ในความสงบสุขผู้อยู่ภายใต้พสกนิกรของพระราชาผู้มีธรรมจะได้รับความอยู่เย็นเป็นสุข เกิดความร่มเย็นในประเทศไม่ก่อให้เกิดภัยต่างๆ เช่นการปล้น ฆอราชฎ์ คอรัปชั่น แม้ว่าบางสถานการณ์ผู้นำ คือ บุคคลที่จะมาประสานงานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกัน โดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ตาม หรือทำการร่วมกันก็ตาม ให้พากันไปด้วยดี สู่จุดหมายที่ดีงาม ที่ว่าพากันไป ก็ให้พากันไปด้วยดีนั้น หมายความว่าไปโดยสวัสดิ หรือโดยสวัสดิภาพ ผ่านพ้นภัยอันตรายอย่างเรียบร้อยและเป็นสุข เป็นต้น แล้วก็บรรลุถึงจุดหมายที่ดีงามโดยถูกต้องตามธรรม ” หมายความว่า เป็น ความจริงความแท้ ความถูกต้อง และได้มาโดยธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546 : 25) ขณะเดียวกันผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ มีศิลปะ มีอิทธิพลต่อกลุ่มชน เพื่อให้พวกเขามีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำกันแล้ว เช่น เป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด และแม้กระทั่งเป็นหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 26) นักวิชาการให้นิยามว่าผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีบุคลิกลักษณะ คุณสมบัติเด่นกว่าผู้อื่นในกลุ่ม และมีอิทธิพลมากกว่าบุคคลอื่นๆ ในหน่วยงาน ทั้งสามารถสร้างควมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้เกิดขึ้นแก่หน่วยงานนั้น ๆ ได้ (ยงยุทธ เกษสาคร, 2554 : 40) จากที่กล่าวบางท่านสรุปว่าผู้นำ หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำให้บุคคลอื่นปฏิบัติงานตามที่ได้มอบหมายให้ทำด้วยความเต็มใจ ผู้นำจึงหมายถึงผู้ที่ทำงานให้สำเร็จโดยบุคคลอื่น (เนตรพัฒนา ยาวีราช, 2556 : 185)

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2546. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). 2539. **พุทธศาสนากับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสิริจันทนิวิฐ (บุญจันทร์ เขมกาโม). 2548. **ภาวะผู้นำเชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. 2536. **การวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำและพฤติกรรมผู้นำ**. ในประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 8-9. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Fiedler. F.E. 1976. **Improving Leadership Effectiveness: The Leader Match Concept**. (New York: Wiley and Son.
- Dejnozka. E.L. 1983. **Educational Administration Glossary**. (Westport. CT: Greenwood.
- DuBrin J.A. 1998. **Leadership: Research Findings, Practice and Skills**. (Englewood Cliffs. NJ: Houghton Mifflin.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

1. สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์: 035-248-000 ต่อ 8400

อีเมล: allhjournal@gmail.com

2. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบทความ

1) ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1) บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักวิชาการในวงการวิชาการและวิชาชีพ

1.2) บทความทางวิชาการ เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ กลุ่มเป้าหมาย คือ นิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3) บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารอื่นมาก่อน

1.4) บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5) ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล การย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น การวิจารณ์ การแนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

2) การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความ พร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์จำนวน 3 ชุด มาที่กองบรรณาธิการวารสารฯ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD-ROM) 1 แผ่น ที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

3) การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กองบรรณาธิการวารสารฯ กำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องและพิสูจน์อักษรก่อนส่งบทความให้กับกองบรรณาธิการวารสารฯ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์ มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารฯ

4) การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังกระจายแบบไทย และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์เส้นขนาด B5 พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 8 – 12 หน้ากระดาษพิมพ์ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

5) การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการวารสารฯ ก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความนั้น ผู้พิจารณาบทความจะไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความจะไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

3. ส่วนประกอบของบทความ

1) บทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อ ควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key Words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

- วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- วิธีการศึกษา ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- ผลการศึกษา ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีที่มีการวิเคราะห์)

- สรุป ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา

- คำสำคัญ ควรมีคำสำคัญ 3 - 6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และค้นด้วย เครื่องหมายอัฒภาค (;)

2) ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

2.1) บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

2.2) วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

2.3) ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 2.2) ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติม ด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

2.4) การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ มาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้ง ข้อดี-ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

2.5) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2.6) กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของ ทุน วิจัย

2.7) เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

3) การอ้างอิงแบบ APA

การอ้างอิงในบทความ

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย

ตัวอย่างเช่น (ช.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป (ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์).

ตัวอย่างเช่น พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2544).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004).

2. วารสาร ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หน้า.

ตัวอย่างเช่น พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 3 (1): 14-28. K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์ ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างเช่น พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, (2557).

4. การสัมภาษณ์ สัมภาษณ์(ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์), ตำแหน่ง(ถ้ามี), วัน เดือน ปี.

ตัวอย่างเช่น สัมภาษณ์ พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์ (ผู้แต่ง, วันที่เข้าถึงข้อมูล).

ตัวอย่างเช่น พุทธทาสภิกขุ, (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ (ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์).

ตัวอย่างเช่น (Gordon Allport, 1961)

การเขียนเอกสารอ้างอิง (บรรณานุกรม)

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลวิทยุภูมิ

- 1) หนังสือ ผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อหนังสือ*. จังหวัด: สำนักพิมพ์.
 ปรกายรัตน์ ภักธิตติ และกมลลา แสงสีทอง. (2545). *จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- 2) วารสาร ผู้เขียน. “ชื่อบทความ”. *ชื่อวารสาร*. ปีที่ (ฉบับที่), หน้า.
 รุ่งฤดี แผลงศร. “การจัดการเรียนการสอนทักษะการอ่านภาษาไทยระดับสูงสำหรับผู้เรียนชาวต่างประเทศ”.
วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ 35 เล่ม 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2556), 79-94.
- 3) วิทยานิพนธ์ ผู้วิจัย. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อเรื่อง*. วิทยานิพนธ์. สาขาวิชา. คณะ. สถาบันการศึกษา.
 รัตนันที วิโรจน์ฤทธิ์. (2559). “การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความสุขในความรักตามหลักพุทธ
จิตวิทยา”. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ- ราชวิทยาลัย.
- 4) สัมภาษณ์ *ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์*, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง. สัมภาษณ์.
 ขวน หลีกภัย, (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. สัมภาษณ์.
 Ross, R., (5 May 1980). Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.
- 5) เว็บไซต์ ผู้เขียน. (วันที่เข้าถึงข้อมูล). *ชื่อเรื่อง [ออนไลน์]*. แหล่งที่มา: ที่อยู่เว็บไซต์.
 มณฑิรา พรศาลนวัฒน์, แพทย์หญิง. (1 กรกฎาคม 2559). *จิตวิทยาของความรัก [ออนไลน์]*. แหล่งที่มา:
<http://www.thaiclinic.com/medbible/love.html>

2. ภาษาอังกฤษ Authority. (Year). Book. Place: Publishing House.

Carr, A. (2004). *Positive psychology: The science of happiness and human strengths*. New York: Routledge.

Maslow, Abraham. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row Publishers.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170 โทรศัพท์: 038-248-000 ต่อ 8400 E-mail: allhjournal@gmail.com

7. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 199 บาท (ไม่รวมค่าส่ง)

8. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 500 บาท

หนังสือขอเสนอบทความในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

.....

.....

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ขอแจ้งความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความเรื่อง

(ภาษาไทย).....

.....

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

ในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้สมัครขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา..... สาขา

.....จาก (ชื่อสถาบัน)..... เมื่อคณะ

บรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดียอมรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้น ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

1) บทความวิชาการ และอื่น ๆ

ค่าตรวจบทความ 2,000 บาท และค่าตีพิมพ์บทความที่ผ่านเกณฑ์การตรวจ 1,000 บาท

2) บทความวิจัย

ค่าตรวจบทความ 2,000 บาท และค่าตีพิมพ์บทความที่ผ่านเกณฑ์การตรวจ 3,000 บาท

ลงชื่อ

(.....)

ผู้รับผิดชอบบทความ

ใบสมัครสมาชิก

ที่

วันที่ เดือน พ.ศ.

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย)

(ชื่อภาษาอังกฤษ)

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้)

.....

E-mail เบอร์โทรศัพท์

โทรสาร

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

() สมาชิกประเภทรายปี 500 บาท (จำนวน 2 เล่ม)

() เล่มละ 250 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)

() ตัวแลกเงินไปรษณีย์

() แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร.....E-mail.....

ลงชื่อ.....

()

